ХЪАХIАБРОСУЛЪА МАХIМУД

ХЪАХIАБРОСУЛЪА
М А ХI М У Д

1873-1919

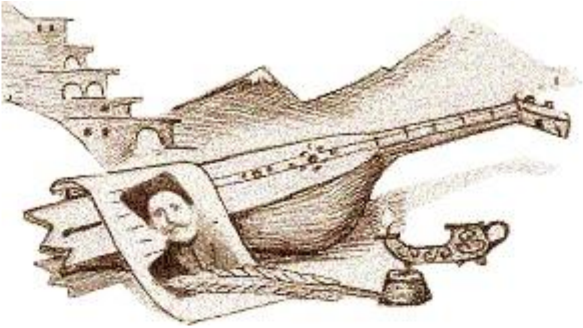

ТIЕХЬ БАХЪУЛЕБ БУГО
ХЪАХIАБРОСУЛЪА МАХIМУД
ГЬАВУРАЛДАСА
140 СОН ТIУБАЯЛДЕ

МАХIМУДИЛ ФОНДАЛЪ КIУДИЯБ БАРКАЛА ЗАГЬИР ГЬАБУЛЕБ БУГО ТIЕХЬ БАХЪИЗЕ КУМЕК ГЬАБУРАЗЕ

ТIЕХЬ ДАНДЕ ГЬАБУНА

ХЪАХIАБРОСУЛЪА ХIАСАНОВ МУХIАМАДИЦА

Гьаб тIехьалда руго цере рахъарал тIахьаздаса росаралги, МахIмудил цIаралда бугеб Фондалъ ракIарараралги, МахIмудил ругилан абулелги кIучIдул.

ПИРАСА

Цеберагlиялъул бакlалда...
МахIмудил суратги, гьев чIваялъул хIакъикъатги…….

КУЧIДУЛ

1. Рокьуца керен бухIун хIасраталъ берал чвахун……...
2. РекIел бухIиялъул хIакъикъат бицун...........................
3. ХъахIилаб зодихъе багIарбакъул нур.........................
4. РекIел гьаваялъул гьундул рихханин..........................
5. Почтовый кагътиде керенги чучун..............................
6. Мариям..
7. Макьу..
8. Ралъдалъе бакъ тIерхьани...
9. Рокьул цIа бакараб керенги чучун..............................
10. РекIел чирахъалъухъ чорхол рухI араб......................
11. ГIенеккея калам кин бугояли.......................................
12. Бераз магIу тIураб, тIул-ракI бухIараб.........................
13. Ихдал гагуялъул гочи берцинаб.................................
14. Балагье, гIинтIаме, гIазизай гьудул............................
15. Рокьул байрахъалда хъвазин чIахIахатI.....................
16. Маргъалалъ къачIараб, якъут бессараб.....................
17. ГIалам жиндий гIоло бижарав расул..........................
18. ГIищкъул цIеца кваналеб...
19. Мун гIакъил ятани, гIинтIаме рагIухъ.........................
20. Дир рекIел къварилъи къалмиде чучун......................
21. Рокьул конторалъул кавуги рагьун.............................
22. Рокьул гIоралъ аяб нусабго лага...............................
23. Шагьри кагъаталде туплис щакъиялъ........................
24. ГIарапаб къоялъул къалъул гIужалда........................
25. ХъахIил зобазул накIкI, босе дир салам.....................
26. Цо бухIараб хIухьел дица угьани................................
27. Рокьул гъутIбуздаса тIамах лъугIанин........................

28. Эбелги ясги ……………………..
29. Рокьиян кьерилал, кьалан гIолилал.............................
30. Шагьру шагIбан тIагIун, тIаде моцIалъул.....................
31. Балагьея, гIадамал дагьаб калам гьабизин…….........
32. Истамбул читалъул чергес хъабало............................
33. Баккараб моцIролгIан цIар бугел лугбал.....................
34. РекIел хIуби бекун хIухьелги угьун...............................
35. Меседил рукьбазда рокьул шавкъ бугей.....................
36. Меседил щакъиялъ, гIарцул къаламалъ.....................
37. Боржун унеб хIанчIил хIатIида бухьун.........................
38. Рокьул гьава бугей гьиндалъул бикахъ.......................
39. Пиялъул, тIиялъул тIад расен гьабун..........................
40. РекIел би бухIараб хIохьел биччани............................
41. Рокьуца турарал курмул ругезе....................................
42. Аслиян ссудула ссун бахъаяб ракI..............................
43. РакIалъул къварилъи къалмиде чучун.......................
44. Унго, логбол тIокIлъи, тIад ратIлил рекъей................
45. Гьава тIегьаниги тIад пихъ балареб............................
46. Рокьигун къеркьолев, къоккун вагъулев.....................
47. Дирго гьудулалъул гьуин махIалъул...........................
48. Жаниб цIа бакараб керенги чучун...............................
49. МегIер квараб мехалъ, гIаладул гIадаб.......................
50. ШамсузухIаялъухъ рухI босун индал...........................
51. ХIамузде...
52. Дир рекIел бокIналъан бероле кIкIуйца.....................
53. РекIел мащабазда бессараб рокьи..............................
54. ЦIадал гуч гьечIони гагудал гьаркьил.........................
55. РекIел гьудулалъул гьадияталъул..............................
56. Румазул хвалчада хатI хъвалеб месед.......................
57. Рихьуниса Шагьрузатиде..
58. Биараб цIерилан цIар тIобитIараб...............................
59. Рокьул хъалаялде хъван гIазу байдал........................
60. Хирияв вокьулев салам буго дир.................................

61. ГӀин тӀаме гӀолил ясал, гӀажаибал къисабахъ.............
62. Щобда чидарлъаяб чараб гурмендо...........................
63. Рокьул гӀазаб цӀикӀкӀун цӀадулъе ккарас......................
64. РакӀ буго дир тӀенкӀолеб..
65. Къалам гаргаде мун кагъаталдехун............................
66. Рокьул щакъиялда гӀищкъул къалам ччун……………
67. Дун росасе унан сси холеб ани...................................
68. ЦӀураб шагьри моцӀгӀан цӀвакараб гьурмахъ…...........
69. Къаси сардил моцӀги рогьалил цӀваги..........................
70. Рокьуца рухӀулел чухдул ругезе..................................
71. Рокьи ккарал гӀадамал гӀин тӀаме хабаралде………....
72. Рогьалилъ баккараб бакъ……………………….........
73. ГӀищкъул гӀакъубаялъ...
74. Рокьи басандулеб саламгун цадахъ............................
75. Унго логбол тӀокӀлъи...
76. Рамазанги тӀагӀун...
77. Зодил тӀайпусалде саламал хъвазин..........................
78. Рокьул гӀазаб цӀикӀкӀун цӀоралде арас..........................
79. Биялъ патихӀаян хӀухьелги угьун.................................
80. Кинабго хӀутӀ-хъумур хӀатӀида ккола............................

МАХӀМУДИЛИЛАН АХӀУЛЕЛ АСАРАЗДАСА

81. ГӀенекке гӀадамал хабар бицинин.................................
82. Борхатаб гьундузул щобде бахунеб............................
83. Я аллагь ккогеги дир гӀадаб рокьи...............................
84. Рокьул гӀоралъ унев гӀолохъанасул............................
85. АссаламугӀалайкум гӀарщалъул бика..........................
86. РекӀелъ ияхӀ бугев аскӀовегӀан цӀай.............................
87. Борхатаб магӀарда гӀидрай манарша...........................

РичӀчӀуларел рагӀабазул магӀна...

ЦеберагIиялъул бакIалда

Дагъистаналъул адабияталъеги тарихалъеги къимат тIокIаб хIакъикъияб фотоаппаратальъ бахъараб ХъахIабросулъа МахIмудил сурат батун нижехъе щвезабуна Унсоколо районалъул ЦIатIанихъа МахIмудил гьудул Сулиманил МухIамадил ясалъул вас Алхасица.

КIиго моцIалъ цебе дихъе кIалъан вачIана цевегосев гьудул, Унсоколо районалъул жамагIатчи, жинда адабиятги тарихги лъалев ва гьеб бокьулев, ЦIатIанихъа Чанил вас Бигиш. Гьес рохел-хинлъигун бицана ХъахIабросулъа МахIмудил хIакъикъияб сурат батун бугин жиндир гIагарав чиясдаян. Халгьабидал гьеб сурат бугоан некIсияб фотоаппаратальъ къвакIараб кагъаталда бахъараб, лъикI нахъе цIунун хутIараб, жеги гIельмуялъе пайда босизе, халгьабизе бегьулеб куцалъ.

Бигишица бицана сурат батанин жиндир мунагьал чураяв ЦIатIанихъа Набиев Халилил (Онкологиялъул больницаялъул цеве вукIарав кIудияв тохтур) васасда Алхасида Буйнакск шагьаралда кIудияв инсул, МахIмудил гьудуласул, ЦIатIанихъа Сулиманил МухIамадил

архивалдаян. Алхасил эбел Рукъигат ккола Сулиманил МухIамадил яс.

Нижее гьеб букIана кIудияб рохел. Дица сурат босана компьютераде, лъуна интернеталда, (www.kahabroso.ru) гьаруна гIемерал копияби, щвезаруна ХъахIабросулъеги, хъвадарухъзабазул Союзалдеги, Дагъистаналъул ГIельмияб Централдеги, кьуна МахIмудил адабияб ирсалда тIад хIалтIулел шагIирзаби- хъвадарухъабазухъеги. Щвезабуна журналист, Союзалъул хIалтIухъан ПатахIов МухIамадихъеги, дицаго гIурус мацIалда интернеталда лъураб текстги хъван, магIарул мацIалда дуцаго рекъезабун хъван, киса-кин бачIарабали бахъеян гьарун. Нижер гьариги букIана, гIедегIичIого, кIудияб ахIи-хIур гьабичIого, цин халгьабун борцун-къотIун хадуб газета –журналазда бахъизе.

Дагъистаналъул гIелмияб централъул МацIалъулги, адабияталъулги ва искусствоялъулги институталда гIелмиял хIалтIухъабаз лъикI халгьабуна сураталъул. ЛъикI пикру гьабуна Сулиманил МухIамадилги МахIмудилги тарих-бухьеналъулги. Цере росана МахIмудил киналго суратал, данде ккуна МахIмудил инсул Анасил МухIамадилги МахIмудилги суратал.

Академик ХIамзатил ХIажияс бицана жиндирги ЦIатIанихъа Сулиманил МухIамадилги букIараб дандчIваялъул:

«МахIмудил нусго сон тIубаялъул юбилеялда Унсоколо районалъул тIоцевесев секретарь ЦIатIанихъа Гьиматил МухIамадица гьабуна нижер лъай-хъвай. Гьев вугоан жеги лъикIаб гIакълу -лъаялдаги вугев саламатав херавчи. Сулиманил МухIамадица бицана МахIмудгун цадахъ жал тIоцебесеб Дунялалъул рагъда гIахьаллъиялъул». Хадуб ХIажияс абуна гьаб сураталдаги Сулиманил МухIамад релъарав вугин. Гьесул цойги суратал ратании, цех-рех гьабизе ккелаанилан.

ЦIатIанихъа Бигишица бицана сураталъул гьадинаб тарих:

«Сулиманил МухIамадица бицун бугила сурат бахъулаго МахIмудидаги жиндаги аскIов вахъун чIун вукIрав чи (цIар ракIалда гьечIо) лъеберабилел соназ ккун вачун (репрессировать) гьавун анилан. Хадуб дунгоги МахIмудги тун

сурат къотIаниги, жиндаги, хIукуматалъул хъулухъалда – органазда хIалтIулев чиясда, хIинкъараб заманги букIун, гьеб сурат гIадамазда бихьизабизе кIвечIо», - ян. Сулиманил МухIамадги I977 соналлъ къадар ккун нилъедаса ватIалъун вуго. ЖакъалъигIан къватIибе бахъичIого суратги хутIун буго.

Цойги нижеца данде ккуна сурат бахъараб фотоательеялъул тIад хъварал накъищазул расенал. Интернеталда нижеда ратана гьадинал макъалаби. Гьеб буго Санкт- Петербургалда 1914-1917 соназда хIалтIулеб букIараб цIар рагIараб Фокс Талботил, Нисефор Ньепсил, Манде Дагерил медалал щвараб С.Л. Левицкиясул фотоателье. С.Л. Левицкий вукIун вуго Россиялъулги Франциялъулги къиралзабазул (императоразул) жидерго хасав фотограф. Петербургалъул киналго лъай бугел гIадамалги гьесухъе суратал рахъизе унел рукIун руго.

МахIмудилги Сулиманил МухIамадилги буго рагъулаб ретIа-къай, пагоназда ругел хъвай-хъвагIаял ратIа рахъизе лъалел руго. Гьеб буго кIиабилеб(***2Д***) Дагъистаналъул полкалъул гIаламатал. Гьеб полкалда рукIарал дагъистаниязул архивал цIунун ратизеги бегьула.

Нижеца данде кквеялъе гьанир лъолел руго Мах1мудилги инсул Анасил Мух1умилги суратал. Мах1мудил фондалъ, адабият бокьулезе баркалаги кьолаго, цех-рех гьабулеб буго гьаб сураталъулги МахIмудил хIакъалъулъ биценазулги. Лъида щиб лъалеб батаниги гьарула нижехъе (dagistan@mail.ru) хъваян.

Данде кквезе лъуна МахIмудилги инсул Анасил МухIумилги суратал

МахӀмуд чӀваялъул хӀакъикъат.

(Гьаб хабар жинцаго Магьдил МухӀамадица бицанилан хъвалеб буго ГӀазизов СагӀидица, битӀараб бугилан тастикъги гьабулеб буго Магьдил МухӀамадил васас Магьдицаги)

...КӀиго хӀамида ункъо къулагӀиги лъун эбел-инсухъе щвезеян вачӀунев дида росу рагӀалда дандчӀварав цо игьалисес бицана жакъа бакъаникак базе ХъахӀабросулъа МахӀмудги вачӀун вукӀанилан. Дир рохалие гӀурхъи букӀинчӀо. Хъизаналда лъазабуна хьаг цӀун гьанги тӀамейин, лъикӀаб квенги хӀадур гьабейин, къаси нилъехъе гьобол вачӀинев вугилан. Дунго вилълъана росулъе гьев валагьизе.

МахӀмуд ватана росдал дибирасул бакӀалда. Мажгиталда маркӀачӀул какги бан, дунги МахӀмудги дир бакӀалде рилълъана. Гьенир рачӀун ругоан ЧӀикӀаса дир гьалбалги, Хасбулатил Дациги, СултӀанмухӀамал… (цӀар кӀочон буго). (Талгиялда данде чӀварав ЧӀикӀаса херав чияс бицана гьев цадахъ вукӀарав вукӀун вугила дов асирлъуде ккаралъуб немцаз кӀиябго берги бахъун тарав ХӀусенил кӀудияв вац). Таяхъалда гьезулги букӀун буго боцӀи. Гьалбадерилгун хъваш-баш гьабун хадуб, МахӀмуд дир хаба-чӀабаралъе вачӀаян жиндаго аскӀове ахӀун ана дир инсуца. Эбел-эменги, яцги гьесухъ гӀенеккун рихьизе Хасбулатил Дацил рекӀее гӀолеб букӀинчӀо: гьерсал рицунев ватула гьеван ахӀана чанго нухалъ.

Кибго киназго къадру-къимат гьабун ругьунав МахӀмудие гьеб къагӀида бокьулареблъи лъалеб букӀарав дица гьабулеб

маслихIат Дацие къабуллъулеб букIинчIо: гьардухъанин, саяхъин къабихIал рагIаби Дацица абидал МахIмудил канлъи босана: - Дун щивали бихьизе къватIире рахъинегIан чIа, гьаб гьоболлъул рокъоб гъалмагъир гьабичIогоян - МахIмудица абуралъги гьесие асар гьабичIо. ВачIун инсуца хабарги бицун дагьалъ гIодор руссана. ЧIикIасез цадахъ бачIун бугоан кIиго шиша гIаракъиялъулги, гъоркьгоги гьел гьекъонги ругоан.

Киназго гьекъолеб букIана, амма МахIмудица гьекъезе инкар гьабуна, рагьда лъукъаралдаса дие гьеб бегьулеб гьечIилан. ЧIикIасезе гьеб рекIее гIечIо, цо-цо рагIаби рехулел рукIана МахIмудил адресалда. Кванан лъугIараб мехалъ, Магьдилас абун буго МахIмудида дугIа гьабеян. Гьесги жаваб кьун буго жинца мехтарал чагIазе дугIа гьабуларилан. КечIниги ахIе, мун шагIирги рагIулин велъун вуго Даци. Гъалмагъар бокьичIев МахIмуд тIаде вахъун вуго, ва Магьдиласе баркалаги кьун ине лъугьун вуго – жинца дибирасе рагIи кьун букIанила вачIине, гъове инила – гьал гIолохъабазе дур рукъги къварид гьабичIогоян. - Ав шагIир гуревги цIумахIавги вукIун вугилан – Дацица абигун МахIмуд гьесда цевегIан вачIана, ва тахида гIодов чIарав Дацил магIарзул къалазда зар басандизабуна: цIе махIищ бугеб дегIен махIищ бугебали сунтIизе кьолеб бугилан… Цо лахIзаталъ рокъоб сас къотIи лъугьана. Дица МахIмуд рокъоса къватIиве вехъерхъана ва мунго унеб бакIалде аян валагьизавуна. Гьесда хадув вахъарав Дациги дица рокъове жаниве вачана. МахIмудида дандеги Дацида дандеги дун вукIана гIемерго къуват бугев чи. Дихъаго гьел бигьаго чIезарун бажариялъги вукIана дун вохун.

Даци сасунев вукӀинчӀо: чӀужугӀаданалъецин гьабизе къабихӀаб жоги жиндие гьабун, гьадав щивали-кивали дица тезе гьечӀилан, гьес жиндирго чахъматаманча лъалиниса бахъана ва хъатикь ккун гьанкӀезабуна. Дица гьеб гьесухъа бахъана, ва рагьухъе бугеб рукъалъул нуцӀихъа къватӀибе балагьизабун чвархъизабуна. Гьеб букӀана хӀаранисан цӀолеб тайпа, дие бокьун букӀана гьеб чӀобого гьабизе, цӀидасан гьеб цӀезеги мех къваригӀунелъул.

Танчил гьаркьихъе рортун рачӀарал мадугьалзабаз ахӀи бахъинабуна болъода цеве рехун чӀварав чи вугилан. Канлъи гьабидал лъана гьев МахӀмуд вукӀин. Гъоркь бусенги тӀамун, тӀад паласги бан, гъоркь рокъов вегизавуна нижеца гьев бидул хӀориниса нахъеги вачун.

КӀиго къо бана МахӀмудица лъукъаралдаса дир бакӀалда. Гула щун букӀана ботӀролъ, къватӀибе бачӀараб бакӀ букӀинчӀо, гьев кӀалъалевги вукӀинчӀо. Дол ЧӀикӀаса гьалбалги доб сордоялъго ун ратана. Херал чагӀаз маслихӀат гьабуна гьев ХъахӀабросулъе щвезавизе, маслихӀаталъе чагӀиги ритӀизе цадахъ. ГӀолохъабаз гьев молода лъун восана ХъахӀабросдал гӀорхъоде щвезегӀан, гьенисан росулъе восун ана данде рачӀарал ХъахӀабросдал гӀолохъабаз. ГӀемерисезул хьул букӀана ругъунги сахлъилин МахӀмудги вахъинилан, амма рокъове щун лъабабилеб къоялъ гьес абадиялъего берал къанщана. Гьесул инсуца, Анасил МухӀамадица, абунин рагӀана гьадин гӀадада хвараб РухӀ Аллагьас цоги бижун батиларилан, гьев гӀодунги гьечӀо васасда хадув.

МахIмуд хвараблъи лъайдал, гьесда хадуб къулгьуялъе букIаян, инсуца босун кьарияб оц битIун букIана ХъахIабросулъе, амма Анасилас гьеб къабул гьабун гьечIоан.

Инсуца сверухъе ругел росабалъа дибирзаби ва маслихIаталъе гьунар бугел чагIи ракIарана ва ХъахIабросулъе ана, кодоб-хъатикь жогун. Гьенире инегIан дун Къуръаналда кверги лъун гьедизе тIамуна гьеб дица ургъун гьабураб иш гурилан, хатIаялдалъун ккараб бугилан. ХъахIабросдал жамагIаталда цеве эменги гьедизе тIамун вуго, ва гьесги гьарун буго жидергун тушманлъи гьабугеян.

МаслихIатчагIазул хIукмуялда рекъон, нижеца дияталъе (бидухъ рецIел) кьуна 12 бетIер гIи-цIаназулги цо гIачIарги, лъабго сон бараб басиги, - доб къулгьуялъе битIун букIараб оцги инсуца Анасиласе хIалал гьабун тун бугоан...

МухIамад ХIасанов

ХъахIабросо

РОКЬУЦА КЕРЕН БУХІУН ХІАСРАТАЛЪ БЕРАЛ ЧВАХУН

- Рокьуца керен бухIун, хIасраталъ берал чвахун,
Чан гIащикъаб къо бугеб къварилъиялда унеб.
ГIищкъуялъ лугбал гьалун, гьаваялъ рукьбал риун,
Кьалаб бо данделъараб кьвагьи буго дир гьаналъ.

Гьудул дур цIар ахIулев цIадае гагу гIадин,
ГохI-гохIалде цIалдеялъ цIорон буго гьинал ракI.
ЦIер бан гъабугъун араб гъотIол тIамах кинниги,
ТIад ругъун гьечIеб лага гьечIо дирги лугбазул.

БахIрул къалмид басараб алифалъул хатI гурищ,
Гьал ясалгин къулгIадухъ дурги гарбил къагIида.
Къиралзабаз бакулеб чинидул чирахъалда,
Чорхол гьурмал гьаналъул гьечIо расги батIалъи.

Сверун месед бекьараб бутIал чарамул чадир,
Чорхол рухI биинालде гьабе диеги хIисаб.
ХIажизабаз босулеб мисриязул исхъали,
Хвезеги духъ ихтияр, дир рагIуде гIин тIаме.

МагIарде гIазу бани гIурухъе цIорой ккола,
ЦIерлъун рианин берал цIарухъе духъ рокьи ккун.
ЦIад хIаллъани хIалухъин хIалигъун цIакъ бижула.
Бицанихъе мунги лъан, лъай буго босун унеб.

Самаалъулъ чурулеб чIухIдай ахIдолеб гIанса,
Исана мун щвечIони, чIван чигун тела росу....

- Вабабай гIолил ясал, балагье гьаб бахIлидухъ,
ХIакъдун дун хIинкъунилан хIетIе кквезе лъугьараб.
ХIисаб гьабе кьерилал, кьер квешаб рузил тIанчIил,
ТIасан цIира гъинчIого бахараб бакI бихьулищ?

Борхьил кIалдибе ккаяб кIал сурараб салул къверкъ,
КъотIноб хIоргойищ щвечIеб хIарщулъ къан гьениб хвезе.
Хасало гъотIодаса бусен бортараб гьеду,
Дий чIандезе бачIине бачIараб балагьго щиб.

Балканалъ керен цӀураб лугбал хӀулараб чудук,
ХӀисабго щай гьабичӀеб гьунарго щиб дирилан.
Щоб рагӀалде гӀонсокье кьалбал кванан гӀураб гӀункӀкӀ
Кьеян чи щай витӀичӀев щайзе мунго вачӀарав.

Билкъисгин къо бащадай къиралаcул ясалда,
Къвал базеян вачӀарав чӀегӀер салдат вихьулищ.
Самаалъул гагуцин гаргазе чӀухӀарай дун,
Габур чараб чаргъадил чункизе къасддай буго.

БацӀцӀадаб гӀарацалда ГӀунайзатан хъварай дун,
Хъорсол гьве бачӀун буго бегизе бусеналде.
Суратул мунтагьагӀан гьава тӀадегӀанай дун,
ТӀад заз бижараб гӀужрукъ гӀодой чӀаян лъун буго

Лъар меседил пинтагун тепсиялда кванaзе,
Кверщел кьун виччаниги бегьилищ гважул когӀо.
Кисрал ихтияр бугев хважаинги гурелъул,
Лъел рагӀалда хъаз гӀадин гӀодов чӀей щиб дур цеве.

- ГӀажам жавгьаралъул тах ханлъунилан йижана,
Хадуб хъваяб ракӀалда кӀоларо яхӀ гьабизе.
ХӀавраазул бетӀеран бицунеб рагӀулаан,
ГӀищкъул шавкъалъ къосиндал къабихӀ гьавуге гӀемер.

ГӀарац-месед бекьарал рукьбал магьидул лугбахъ,
Бакьулъан мугъ бекарав кив ине дару кьеян.
Кьер берцинаб гьурмада кьури берцинал къунщбал,
Бахъун ана гьинал ракӀ, рекӀун буго ургьиб цӀа,

Алжанул бахчабахъе чапун раккарал цабзахъ,
Чорхол чараги тӀагӀун, тӀулалъ кор боркьун буго.
ТӀагьаясго цӀарги кьун руцун гӀурал гӀанабахъ,
ГӀурдаде тӀегь гӀадинан тӀадго гьан бакъван буго.

ТIогьоде бан щущараб щамахалъул чохтIоян,
Чабхилье ГIамиркIоца казият бахъун буго,
Зодил тIавус сурараб симис хъахIаб явлухъан,
Роржун унел нухъаби нахъ руссун балагьула.

Ссиялъул къагIидаян къадруялъул цIикIкIинан,
Къуръанцин рещтIинаан авараг йигей ани.
Йижияльул тIокIлъиян, тIаде ратIлил рекъеян,
Рукъ сверун хIанчIазулги хIал хьараб тасбихI буго.

БацIадаб жавгьаралда жаниб рухI лъун лъай кьедал,
Женал руго рохулел,хIайранал руго холел.
Халкъалдаго Аллагьас къудрат бихьизабизе,
Ясан абун цIарги тун, цIва буго баккизабун.

- Зазда хIанчIил гIадинан хIеренабго мацIаца,
Босиладай хайирго хIан гIадинай дидаса.
Хурзабахъ гарцIил гIадаб гIисинабго бакъаналъ,
Къвал бан ине хьулгундай аниве мун вачIарав.

Адамида-ХIавада хIал хъублъун илбис гIадин,
Дун хъублъизе къваригIун къаникь лъуд вихьуларищ.
Къосарав Абужагьав Аварагасулъ гIадин,
Эл лъамиял рагIабаз лъугьинадай мун рукъов.

Рогьалил гьогьен гуреб гьава чIвачIеб черхалъул,
Чаргъадил бакъаналде къасд лъолареб лъаларищ.
Къеда сагIаталдегIан вуссун чи кIалъачIей дун,
Гьединан мун кIалъани лъабго соналъ кIотIина.

Рос-льадиялда рихун рукъ тун къватIиб рехараб,
Басрияб турут гIадин тана гIодой чIаралъуй.
Г Iадамазе инжитав Аллагьасда рихарав,
Херав мужикълъун гьавун къокъун ана нухдасан.

ТIокIалъ квер гIунтIулеб бакI кибниги батичIелъул,

Заруца керен бухун, кар бетIун бана ботIрол.
ТIаде вахъун хьвадидал вихьуда чи гьечIельул,
Хьул гьукъизе гьарчица ччукIун лъуна махIаби.

Чанги хъахIбал рагIабаз бекараб мугъги босун,
Бихьилин къасейилан къачIана рокъойги ун.
КъотIнор кIалъаралщинал щив жо мунанги рагъун,
Гъалбацl вахъинчIонани бихъайги дир гьинал ракl

Росу урхъараб азбар, авал бахилал рукъзал,
Элъие хIилаялъе хIалтIана тIохал сверун.
ТIад кьер гьабураб хъумус хъвазе махщел бугев дун,
Бащдаб сордо инчIого чIалгIун гIодоб рехичIо.

ГIадамазул женазул жияналги риххана,
Жеги къватIул гьабиги тIокъодехун лъугьана.
ТIалаялъуй къуларал къорулзаби кьижана,
Кьунаниги кунареб кету росулъ хутичIо.

Капураб хъахIбайилан хъатикь таманчаги ккун,
Жанив щивдай вугоян квалквадана нуцIида.
Кирго хъвазе ккечIого танкан рагьун бачIана,
Бихьилин къасдейилан къана рагьарал нуцIби.

ЦIорол лампа бакана байтулагь гIадаб рокъоб,
КъотIноб бицараб рагIи бице гьанжегийилан.
Гьумер бухIун, кIал гьикъун кIалъазе къасд гьабидал,
Къвал жемун каранде къан къого салам гьабуна.

Сардилъ моцIрол нур кьураб кьер берцинаб гьурмада,
Кьалаб дагIба жибго тун, танкан дунги баана.
Аллагь гурев цIоролев цIваби гIадал гIанаби,
ЦIцIулаго тIанкI льелилан тIад кIутIби чIван чIамуна.

ЧIурканаб лагаялъул кеп берцинаб гьурмада,
ХIинкъадго чIвана килищ, куц гурин биххилаян.

БагIар меседил гъалал, гъолодиселъул къунщби,
Гьурщун бараб хер гIадин рехана бусеналде.

Багьа хирияб жавгьар жанир хелдолел берал,
Халаса лъун хутIана нурги босун бусада.
Бицине бегьулареб, къватIиб лъазе къабихIаб,
ХIежгин-гIумра тIубана тIокIаб лъвараб жо лъачIо.

- ТIаса юргъанги борхун дур боснов льугьун вугев,
Кьер квешаб рузил тIанчIил тIаде къули бихьулищ.
КъадатIе хIапдон гуреб хетIе кквезе кIолареб,
ХIинкъараб бахIри буго къаси дур махIабазулъ.

Борхьил кIалдисан бортун кIал сурараб салул къверкъ,
КъотIноб хIурги щвечого щун буго дуда аскIоб.
Исана рукъ цIелалде цIа гъун гъутIбиги рухIун,
Бусен биххараб гъадил гъаримаб чухIи буго.

Балканалъ керен цIураб куркьбал хIулараб чудук,
ХIулидул бусеналда рес къотIун къварид буго.
Къадалъ картIу щолареб кьалбал куне гIункIкIалъул,
ГIисинаб бакъан буго къвалакьа рас букъулеб.

Билкъисгин къо бащадай къиралаcул ясалда,
Къвалакь кверал чIван вуго чегIер салдат цеве чIун.
Самаалъул гагуян гаргазе чухIарай мун,
Габур чараб чаргъадил чурукаб рачI щай ккураб.

БацIцIадаб гIарацалде ГIунайзатан чIарай мун,
Хъорсол гьвегин ясандун басралъана росабалъ.
Сидратул мунтагьагIан гьава тIадегIанай мун,
Гьарун гIодоб чIезабун гIужрукъ щай къвалакь ккураб.

Лълъар меседил пинтагин гьуинаб тебсиялда,
Гьабго кигIан лъикIилан кванана гважул когIо.
Кисрал ихтияр бугей мун кодое щунилан,

Щвараб давлаги хъамун чанил гьункьи бихьулищ.

Зазда хIанчIил гIадинаб хIеренаб мацI рихани,
ХIарщул сордо бачIани йорчIулареблъи лъачIищ.
ЛъикIаб гьорода данде квешаб гьава гьабуни,
Гьаб хIукму дуй букIунеб ракIалдего кин ккечIеб.

КIутIби чинидул гъураб чакаралъул гьанада,
Чиядаго лъалелде лъабцIул цуна ручун чехь.
Чарамалъул ракI бугел эмен вац вачIиналде,
ЧIани хIакъ ккунгутIизе хIеж нахъеги борхана.

ЧIахIхъурайсин кьагIрилгин кьурул рузил кьал ккани,
Элъул хIакъикъат кьолеб канциляр Хунзахъ буго.
Кетуялъ тIавусалда тIекъаб дагIба банани,
ТIолгоязул инарал эмехвад эйги йиго.

Румазул ханзабаца кьелин гьарананиги,
Хвалде мусру жемизе щвана гури мун гьанже.
Цересел умумузул аслу-къо къвакIарай мун,
Къаникье лъугьаниги буго духъго ихтияр.

Тирщун вахъун унаго нахъасан гужгатги ккун,
ГIодов чIезе гьавуна хIулидул бусеналда.
- Вас мун киве иневан курмузул гьуинлъи цIцIун,
Гьурмазул цIваки кванан цIцIуяв жоцин гуревищ.

Абуралда рекIекълъун,кIалъаралда пащманльун,
Щуго убач гьабуна гьанжеги тIадги юссун.
ТIогьоде найил гIадаб гIищкъуялъ бацIцIадаб черх,
Чорхол рухI биинедухъ хIисаб гьабун кIалъана.

ЛъагIичеб лъимер гIадай гIун ячIуней дир рагIухъ,
Дуцаги хал гьабуни гьеб жо дур мекъса буго.
Къеда сагIаталдегIан вуссун чи калъачIей дун,
Гьединан мун лъугьани кIудияб балагь буго.

Дирги гьава битIана, гьунар дурги лъугьана,
Гьадинан рукIиналъе кIалъачIого мун чIани,
ЧIчIел дицаги босана, васлъи дурги бергьана,
Бегьилаян ккканани кий, васав, дун щолаго.

Щобда байрахъ чIвалаго чIухIи дуйги рекъана,
ЧIухIарабщинаб рагIи дирги гIадада хвана.
Рагъун хадуб гьабураб гьуинлъи камиллъула,
Кинисан вокьаниги кьуна духъего кверщел.

РЕКIЕЛ БУХIИЯЛЪУЛ ХIАКЪИКЪАТ БИЦУН...

Рекlел бухlиялъул хlакъикъат бицун,
Цо хlухьел угьизин гьудулги рехсон.
Гьавадул цlадуца цlилал роркьараб,
Рокьул хlукму кьезин кьерилалъухъе.

Кьурулъан ицц гlадин магlуги чвахун,
Чорхол чара хвараб рисалат хъвазин,
Хъахlил зодил накlкlлъун хlохьел щущараб,
Щибаб сан сорараб пирказ бахъизин.

Нусабго логода чармил гудур бан,
Чияда тlатине течlо мун йокьи:
Танкан кереналда кор боркьаниги,
Каву къан хlехьана хlасратаб балай.

Бергьараб гьавадул гьури тlаде щун,
Тlад гьан бакъван вугин,ваче каранде.
Къосараб гlищкъудал гlурулъе ине
Асар хутlун бугин, баче кверниги.

Кагlба рокъоб бараб мугьру тlад бугеб,
Тlогьилаб явлухъ чlван, яхъуна рагьде.
Рималъул тукабахъ тарихал хъвараб,
Хъахlаб ретlел ретlун, чlола рагьида.

Рогьалилъ ахlдолеб хlайранаб гlанса,
Хlасраталъул цlеца вухlулев вуго,
Цlоралъул бахчабахъ чlичlидулеб хlинчl,
Хlал тlаде ккун буго тlаса унареб.

Нагагь дур цlар абун ахlулеб гьаракь
Росулъ рагlаниги багlарула черх
Чергес форма ретlун, дуда релъарай
Яс иней йихьани, хьухь лълъуна бадиб.

Барзахалда ругел жанаваразул
Жинсгун санаъ щварай щобазул жайран.
Жанаталда ругел хIавраараздасан
ХIусну бахъун кьурай кьурул гIамирко.

Кьер берцинаб микки, мунин угьдиялъ,
Дуниял бухIулеб хIухьел биччала.
Бакъан лъикIаб гьудгьуд, духъ зигардиялъ,
Зобал рикь-рикьулел гьаркьал гьарула.

Гьиндустан пачагун чучизе къасдищ,
Чара бухIун, яхI хун, холев дунги тун?
Халикъас цIарги чIван, дуй рос кьеларо,
Кьурун юссинчIого, юсса дидехун.

Дуцаго квер хьвагIун, куцун дунги лъун,
Каранда кIулал ран, йикIин щиб гIодой?
Дир берзул нур ине, ишанги гьабун,
Гьойца балкан телищ, дуца дун гIадин?

ГIарщалъул хIободе юссин даимай
Сурмияб тIавусихъ тIад вакъван вуго:
Къубайсалъул мокърикь бакънал рачунеб
Къирбал милъирщодухъ щущалев вуго.

Лугбал гьайбатица, гьан хIереница,
РухI гурищ босараб нусабго логол;
Берал чалухица, черх узданица,
Ургьибе квер бегьун, бахъун ана ракI.

ХъахIаб гIарацалда гIусманияца
Исму босун хъвараб сагIдияб лага;
Месед кьотIулелъул КъустIантIиналда
ТIад забру угьарай афцерасул яс.

СугIад гIажизлъараб дур гIамалалъухъ
ГIурдал тIегь угьдулеб гьаракь рагIула.
ГIайнаъ паналъараб берцинлъиялъул
Бицуна хIикматан хIисаб гьабураз.

Гьавагун къокъунел къункърабазулги
Къукъаби рукIуна рецц дуй гьабулел.
Гьиндил рахъалдасан хъвараб казият
Кибего щун буго бакъ-моцI мунилан.

Нил гIор къотIун унеб къиматаб ччугIа,
ГIалхуда чундулгин чучун уна къо.
Чармил кьурабалъе рас меседил бис,
Сардал рогьин гIела, гIабдалас гIадин.

Имраул Къайисил къиса рагIидал,
Къого бихьун гьечIо, дир хал гьабуни.
Халкъалда лъанщинал къайисзабазул,
Къо бухIарав гъарин дун гурев гьечIо.

Борхатаб гохIалде ахIдолеб гагу,
Дур гьаркьихъ гIенеккун гIумру биччала,
ГIидрадул тIегь цIузе зузудулеб най,
Дуда хадув, валлагь, хвегIан угьдила.

Огь, дур лугби тIураб халипаялъул,
Халкъалъе рахIматлъун нусго яс анищ,
Санал дуй гьарураб чиниялдасан
Чапун риун тIезе устар дун анищ!

Инглис, парангазул гванзгIаладул тай,
ТечIони щиб, гьудул, гьаб зулму дие.
Мунин угьун вегун, огьилан вахъун,
Аллагь рекъеларо дир гьаб къоялда.

Къилбаминаялъул мугIрул хIанчIазул,

Дуй сипат гьабураб тасбихI рагIула.
ХIажрул асвадалда сверун хъвараб хатI,
Дур цIар бугин абун цIалулеб буго.

ЦIорол фабрикабахъ биараб налбик,
Мун кодой щвелилан киса хьул лъолеб;
Кагьру-гIанбаралъул ГIусманил чадир,
Дургин къадар хъвалеб къо киса щолеб!

Къиралзабаз хъвалеб заграниц кагъат,
Кинида мунги лъан, лъай буго босун.
Бадру-хIарамалде хIур хъвачIеб кирхан,
Кокода мун йокьун,бикьун буго ракI.

Балагьун хIалхьани, йихьун къеч хьвани,
Къварилъи тIаса ун, инаан къоял.

Огь, Аллагьан ахIдон, гурхIаян гьардон,
Гьадиндай хутIила хвезегIанго дун?
Хиялаца вухIун, хIасраталъ вежун,
Жанив туризедай тезе хъван бугеб?

Берцинлъи дуе кьун, рокьи дие кьун,-
Бикьун бутIаялъги тIокIлъун ккана нилъ,
Камиллъи дур цIикIкIун, цIерлъун дун виун,
Данде билъун буго нилъеда дунял.

Духъ балагьун берзул нурги босанин,
Сибир баркун кагъат кодоб щай кьураб?
Каранзул цIилада цIа лъун течIого,
Туснахъги гьавуна гьанже гьудулалъ!

Дун жанив свердула савмагIатазда,
Сурат балагьизе дуда релълъараб.
Сси бугелщиназда аскIов щваниги,
Щийго ятуларо тарих дур бугей.

Бакъ мукIурлъилаан, кIалъалеб ани,
Эб дур сураталъул сси тIокIабилан.
Сужда гьабилаан, сардил моцIалъги,
Гьеб дур гьумералъул гьайбатлъиялъе.

Гьал насраниязда сурат бихьани,
Сверила, динги тун, дуй хъулухъалъе.
Хъанчил агьлуялда гьайбатлъи лъани,
Лъела дуда иман, икъуналги тун.

Ал баринзабазул гогьал ясазул
Габур къулилаан, къимат бихьани.
Берцинан цIар тарал татариязул
Тарих хъвагIалаан, хъахIлъи рагIани.

ГIарцул панкъал чIвараб формаги ретIун,
Пайтоналда анищ цадахъ рекIине.
Симис гIанбарулаб гIадатIе тажгун,
Тукабазде анищ квер ккун хьвадизе.

Камураб жо гьечIо гьал городазда,
Бакъулгун къец ккарай мун гуронани.

Маул хIаяталде хIажалъаниги,
ХIал кIола батизе, ятуларо мун.
ХIажрул-асвадалде хиял кканиги
Щвезе бигьа буго, мун йиго захIмат.

МугIрузда къайислъун къварилъиялда
Къоял, сардал арав дир хIисаб гьабе.

ХЪАХIИЛАБ ЗОДИХЪЕ БАГIАР БАКЪУЛ НУР

Хъахlилаб зодихъе багlар бакъул нур,
Дуца бикъунилан мукъсанлъун буго,
Къаси шагьри моцlрол цlвакигун гвангъи,
Духъе кканин абун, дагьлъулеб буго.

Дуниялго ургъун,Дагъистан рекъон,
Рокьул байрахъ буго халкъалъ духъе кьун.
Хварав,чlагояв чи нахъе течlого,
Тана дуй алапа ал мусудуца.

Инсанасе щолеб, ясалъ букlунеб,
Берцинлъини гуро дуй бичас кьураб.
Кьерилалъ рагlараб,гlолилалъ бугеб,
Гlищкъул гьава гьечlо къадирас дуй тун.

Дин тун чи вусунеб чалухаб рилълъин,
Чан чи холев вугев хадув балагьун.
Хварасада рухl лъолеб хlатlил росиялъ,
Дирги гlумруялда гlелин абуна.

Исанаги хlара хlорго хутlани,
Хlайванал тlагlина тlад ракъван мунан.
Тlадеги гьаб хlалалъ хlасрат бихьани.
Хlанчlиги хlулила дур хlисаб гьабун.

Сабаалда Балкъис къварилъилаан,
Къватlие мун яккун данде кканани.
Мисри Зулаихаца чlегlер балаан,
Чlухlдае сверулеб дур сси бихьани.

Бахьинаб надалде пардаваги бан,
Гьинал ракl гlеккезе яккула тlаде.
Гlадамал гlажизлъун,женал хlайранлъун,
Жайранлъун тlагlуна тlерхьун цееса.

ТӀулада лъураб цӀа цӀунула дица,
Дуниял жендани жибго свинилан,
Жаниб кор боркьараб керен хӀехьола,
ХӀасратай гьудулалъ гьабе даруян.

Гьаваялда лочнол гӀадат рагӀула,
ГӀищкъу ккаралдаса дунял кколареб.
Дирги чорхол гьава гьедун чӀун буго,
Гьарун кьечӀони,мун кьурун яхъеян.

Кьалде цӀала гӀищкъу гӀадалаб ракӀалъ,
Я дуниял теян,я мун тогеян.

Тукаби лъугӀаги гӀусманиязул,
Дун гӀакълуялъ тезе тастар бессарал.
Сунареб цӀа ккайги цӀиял фабрикахъ,
Дур пулушаялъе шалал гьарулеб.

Шамалъул меседил симис бан къачӀан,
ЧӀегӀертастар буго терелеб цебе.
Турулеб каранзуй квешезейилан,
Шалил юккаялда ккун буго чалу.

Дуца чухтӀу къалеб къагӀидаялъул,
Къиралзабаз буго бахъун казият.
Къвалакь кверал чӀвараб куцун дур ссигун,
Суратал ратула тукабазда ран.

РатӀлил формаялъул пирказал руго,
Киназго гьабеян гьеб духъ балагьун.
Дур гурияб тадбир танилан абун
Айропалан буго падишагьасул.

Сахратулагьалде бахун ахӀдолеб
ХӀанчӀил мацӀ буго дур кӀалъалеб гӀужалъ,

КIиябго кIветIалъул кIалдиб мацIалъул,
ЦIваби панаалъулеб пасихIат буго.

Бичасул къадаран, къвалакь моцIги ккун,
КъотIуде вачаяс чурхъула гьудул.
Хъвараб хIукмуйилан, карандеги къан,
Къанабакь лъудие кьун бугеб дунял.

Дунги гьев гIадинав дур лагъ ватани,
Толеб щай, бетIергьан, гIумру гIадада.
ГIалам хьихьулев чи мунлъидал Аллагь,
Даим рахIаталда тоге цого чи.

Лъим къараб къулгIадухъ къуркъбузул вехьлъун,
Къоял эсулги а, Асли дие кье.
Кьолораб хIамалъун хIалтIулев гьев тун,
ХIурулгIинги дунги данделъизе те.

Дуда лъураб цIаралъ цIан бахъанин рухI,
ЦIорол панар, гьечIищ гьабизе дару.
Дур гаргаралъ бугин берзул нур босун,
Меседил карафин, каранде ваче.

Кванилгун кьал ахIун, макьилгун рагъ бан,
Ургъалилъ вагъулеб гъара бугеб дир.
Ярагъ гIодой бараб, гIарада гьечIеб ,
ГIадалал хиялаз херлъулев вуго.

Халкъалъе рахIманас хIинкъи кьун буго,
Дун вокьуларев чи вокьиларилан.
Йокьун мунгинлъидал лъай босун бугеб,
Лъазе ккела дуда дида бугеб хIал!

РЕКІЕЛ ГЬАВАЯЛЪУЛ ГЬУНДУЛ РИХХАНИН

Рекlел гьваялъул гьундул рихханин,
Гьудулдай чучарай ,дундай чарлъарав?
Чорхол хиялазул хурзал чlунтанин,
Халилат чlухlундай, дида чlалгlундай?

Диргин Гlунайзатил гlарзаби хъвазе
Гlурус икълималъул къалмал гlеларо.
Гlайнаил харбиде хал гьабун чlани,
Хутlила хlайранго хlатта илбисги.

Дунги,йокьулейги, рокьи-балайги,
Бицаде хутlана хал гьабуразе.
Хирияй гьудулги гьагав дунгоги
Дагъистан кантlизе кицилъун ккана.

Кинниги гьаб рокьи кьалаб жо буго,
Кьурун вуссунилан,сверун чlолареб.
Ссиялда бараб къвал,къанщинал берал,
Барщун рукlунилан,кlочон толаро.

Рогьалил цlва бакки цlан гьоркьоб мехгун,
Цlорорал хинлъарал- хиял гьабула.
Цlакал-тlехь иналъе къотlиги гьабун,
Къваридал, чучарал - къала каранда.

Дуниял рихарал, ахират хварал,
Хиялал кьун руго йокьулелъ дихъе.
Хвалил пикру гуреб, квен кlочон тараб,
Кlудияб гьир лъуна гьалмагъалъ дида.

Алжанул хlурулгlин ракьалде ячlун,
Рокьи гьабуниги,гьечlо рекlелгъей!
Гьиндил къотlи хвараб, къавлу хисараб
Хиянат бихьидал, хьул къотlун буго.

Къвалакь къуръанги къан, къадирас йитlун,
Къоролай щваниги,щаклъила гьелда!
Щунусго ясалъухъ цо рас кьоларей
Кьаллъана Хlабсаъги, хlал щвараб мехалъ.

Рокьи басандулеб росуги танин,
Саламилан абе бецlал сардазда.
Балагьи тlегьалел мугlрулгун тlунин,
Тlерхьунгеян абе баглap бакъалда.

Дунял бихханиги биххулареб кьучl,
Кьолбол гьунар буго гьадин нилъ хутlи.
Тlупан тlунаниги, тlерхьунареб сси,
Тlабгlго данде ккечlо дирги нужерги.

Дурги рокьул гьава гьороца индал,
Гьвехъгlан гlин тlамичlо гlолил ясазухъ.
Гlищкъу-балаялда къо лъикlан тедал,
Болъонил цlакаллъун цlуял жал ккечlо.

Чlор щун лъукъани чан чундул тун уна,
Те дунги къватlазда, къан кквe цогидав.
Къоял тlагlани чи тlупула къаникь,
Тlокlав гьудул восе, рес батанани.

Меседил лъималъул кьерги тlад гьабун,
Пахьул букlун буго бицараб рагlи.
Гlарцул хъал тlад жемун, жаниб тlухьи лъун,
Йижун йикlун йиго ракlалъул гьудул.

Дуда гlайиб гьечlо, дида гурони,
Дица мун куцана квешаб циркалда.
Кин мун кlалъаниги букlина битlун,
Батlияб гlелмудул тlахьал цlалидал.

Дунял лъаралдаса ракьалда лъварал,
Рокьул къисабиги якъинал дуе
Даржал вахъинегӀан нахъа лъунелги,
Дуца цӀехоларел харбал рукӀинчӀо.

Диванул-гӀарабги дуда къаданиб,
Къойилго хӀадурго, дур хӀисаб гьабун.
ХӀатта Шагьрузадал Алфулайлацин,
Дуца хӀатӀикь лъуна хӀарп хутӀичӀого.

ХӀилаялъ черх чурун, рекӀкӀалъ кӀал бацӀцӀун,
ЯцӀцӀалъана гьудул гьанже халкъалъе!
Хиянаталъ как бан, макруялъ кӀал ккун,
Кинаб алжаналде дур божи бугеб?!

БитӀун ккани рокьи,мекъса ккани кьал,
КьучӀ гьечӀеб жо буго берзул балагьи.
Гьуинлъун цӀцӀунагӀан цӀекӀлъун лъугьунеб,
ЦӀцӀадал иххил буго аб гӀищкъул гӀамал.

ГӀадамалъ барщараб, щобазда чӀараб,
ЩайтӀан гьорол буго гьавадул мисал.
Рогьалилъ бакъ щвани, къаде накӀкӀ лъолеб,
Ихдал къойил буго рокьул къагӀида.

Къвал бан керен цурай гьудулалдаги,
Гьоркьоб къо бахъани, къосун ватула.
Къасде рогьинегӀан аскӀов вегаралъ,
КӀалъазе гьукъула, къотӀнов ватани.

Къасде шагьри моцӀрол цӀваки лъаларо,
Релъедал хьвадулеб хьухь гӀемерлъани.
ГӀадамазда дурги цӀар кӀоченаан,
ЦӀаруй рецц гьабулев дун гьечӀев ани.

Гьаваялда ругел чӀегӀерал хьухьаз,

Халкъалде баккулеб бакъул нур ккола.
КъотIной ятаниги, мунан абулев,
Инсан вукIинаро, дун кIалъачIони.

Дунял-гIаламалъе гIищкъул рукъги бан,
Дун къотIнов хутIана къадал ракьанда.
Къиралзабазецин рокьул кьоги лъун,
Дун кьурулъ хутIана, кьодул сакIги тIун.

Кинабго логода гьаваги бекьун,
Гьудулги щвечIого чIобого вуго.
ЧIухIдай балайидул хIорахъги чвердон,
Чабхил иццги тIагIун, гIадада вуго.

Дудаса тIунилан тIаса унеб жо,
ТIохазда свердиги, саяхъ хьвадиги.
Мунгун кьаллъунилан гьоркьоб бугеб ирс,
Бусенгун рекъейги, рокъовго чIейги.

Рокьуца гIорцIичIел гIолохъабиги,
ГIемерал гIодила дир рагIабазухъ.
ГIедал рокьи ккарал гIолил ясалги,
ГIодулел чIеларо, дир хабар лъани.

Дунго хвананиги халкъалда лъалел,
Къасидатал тана таманал рокьул.
Ракьулъ вукъаниги къанихъ урхъараб,
Къо гIемер бачIина гIищкъу ккаразде.

Рии тIагIун хадуб,тIогьол гIуж уна,
ТIокIай мун камиллъун босе кеп гьечIо.
Кини тани лъимер лъола бусада,
Лъала нилъедаго лъугьарабщинаб.

Гьадин ккелин абун къотIи букIинчIо!
Къадар букIун гьечIо нилъ кIиязулго,

Къвал бан рехун тезе хиял букIинчIо!
Хиянат гьабурал айги гьороца...

МахIмуд жанив гьавураб рукъ

ПОЧТОВОЙ КАГЪТИДЕ КЕРЕНГИ ЧУЧУН

Почтовой кагътиде керенги чучун,
Чорхол бухIиялъул хIохьел угьизин.
ХIежалъул къалмиде къварилъи бицун,
Къокъаб гIарза хъвазин хъахIмиккиялде.

ХIурупал магIилал,магIна гIищкъуял,
ГIибаратал ана ГIунайзатиде.
Алфазал багьаял, багьа хириял,
Харилъе тIегь гIадал хъвана шигIраби.
Шагьзаби щущарай Шумайсатиде.

МоцIрода гьикъула, бакъгин кIалъала,
КIвеларищ босизе салам дудеян.
НакIкIуда гьарула, гьорой хIелула,
Дур хIакъикъат лъани,лъазе гьабеян.

ЛъагIалил соналлъун сардалги рорчIун,
Дида гьаб гIищкъуялъ къвал бан бугеб куц!
Къойил цо-цо минут моцIлъунги бихьун,
Бихьулищ гьаваялъ гьабулеб зулму!

Гьанада чапулеб, чорхолъ кваналеб,
Кида кIочон телеб дур кIалзул калам?
Каранда кьвагьдолеб, рукьбалъ гьалдолеб,
Дур къулиялъ буго къвакIан мугъ бекун!

Къо-мех лъикIан абун кIалъазе щвечIей,
Щайдай чара хвана чидар ясалъухъ?
Черх дир бакъваниги балагьуларей,
Бегьилищ вухIизе хIурулгIиналъухъ?

ХIасрат цIикIкIарасе цIар щолеб ани,
ЦIер гIадин дуниял дир букIинаан.
ЦIикIкIун хиял лъурав хан лълъунев ани,

Халкъалъул ихтияр дихъе щвелаан.

АнцIила щуйилъе шагьри моцIалъул,
ЦIаран ахIдолев дун ахIмакъни вуго.
Къалъул завалалда зодил бакъулгин,
Къец гьаби гIеларищ гIабдаллъи дирги.

Дунял рогьунаго гьогьомула черх,
Гьиндил махI бачIунин гьород босунан.
Бакъ тIерхьун унаго, тIул-ракI бухIула,
ТIавусил росолъни сордо кисаян.

Сардилъ угьдилаго гьалдолеб мехалъ
Дир керен бухIулеб махIго чIваларищ?
ХIисаб гьабулаго, накIкIилъун угьарал
Хьухьал рачIунарищ дир хIохьелалъул?

Дунял хисун бугин хаслихълъиялде,
Хиял кинаб бугеб дур керемалда?
Хасел чIезе къоял къокълъулел ругин,
КъватIибе рехизе хабар гьечIищ дур?

Рокьаралгин гьимун, гьагалгин елъун,
Гьудул, мунго рокъой парахат йикIа.
Къиралзабалъ вагъун, зоб-ракьгун кьвагьдон,
Дун кьалда вукIина, дур кьучI лъазегIан.

Кьергин гьангин гьава гьазул ясазул,
Гьадинан абизе анищ гьечIоан.
Алжаналда гIурай ГIайнаидаги,
Дирни бер гIоларо,дуда гурони.

Дунялалда ругел цIвакаралщинал
ЦIуял жал руссараб бакIги гьаб буго!
Гьаваялда щварай Гьинд йигониги,
Гьудул,мун гурелде дирни ракIалъул,

КIибихъун хваниги хиял лъуларо.

Халикъас халкъ бижун жакъалъизегIан,
Жакъад диде гIадаб къо киса щолеб,
Къалъул завалалда зодил бакъуца,
Къо лъикIан абидал угьдула керен.

Кагътил къотIигIаги къанагIалъарал,
Къоял рачIун ругин рукъ бухIадиде.
Къалмил щекъералда щакъи бакъвараб,
Щун буго дуниял дидаги тIаде.

Дир гьудулзабазул гьарункагътазул,
Гъунал рукIунаан некIони диде.
Дун цевеса индал эбел хваязул,
Хиялал ратила турун хвагиян.

Хасало, цIадги бан, зоб роцIунаро.
МугIрузде гIазу бан, гIурухъ цIер чIвала...

ГIайиб чидада чIван дун кIалъаниги,
КIудияб хIакъ бугеб къавлу букIина.
Къуръан цебеги тун инжил цIалулев,
Аллагьас какарав капур вукIуна.

Кинан дун гьедилев, гьанжеялдаса
ГьечIин гьал гIадамалъ гIаданлъийилан...

Най тIогьоде уна, тIутI къеда чIола,
Къадру цо батани, бице дидаги.
Царал хIиллаялде цил бахIарчилъи,
Бахунарин абун халкъалъ къец ккола.

Къоял кьижун арал, сардал рорчIарал,
БачIуна дуниял дидаги цебе.
Дирго тадбиралда тира-сверулев,

Толаро рекӀеца, кӀвечӀин чӀезеян.

Нужеда дир балеб дагӀбаго гьечӀо,
БачӀунареб кагъат буго квеш букӀун.
Каранда хӀаллъулеб хӀохьелги гьечӀо,
ХӀалай бакӀлъун буго лъалареб хабар.

Рогьалил макьуялъ кьаралъарав дун.
Радакье чу кьолон кьалуй чӀун вуго.
Чияр рагӀабазул хал гьабичӀеб черх,
Час ккунги гӀоларо, гӀайибги чӀвала.

ГӀалхул чанил буго черхалъул гӀамал,
Чияца рухьада бухьун хьихьараб.
Рохьазда ритӀучӀил буго тӀабигӀат,
ТӀуризеги къачӀан, къан гудрид ккураб.

Къойил эбелалъул букӀунаан кьал,
Дун вугеб рокъове къаге чийилан.
КъотӀноб гьудулалъул гьаракь рагӀидал,
Гьелъухъ гӀенеккани, гӀад гьавулаан.

Исбирнаги ахӀун чӀараб мехалда,
Аставитин абун тезе гьабула.
Истановисилан, равнейисилан,
Бицунго пайда щиб, щиб-щиб жо бугеб.

Цо абураб рагӀи атказ гьабуни,
АнцӀго туманкӀ бала такъсиралъеян.
КъватӀиве чи ани, изну гьечӀого,
Подшашкаян абун амру гьабула.

Гьеб балагьалдаса бичасул цӀобалъ,
ВацӀцӀад хутӀун вуго,хирадай гьудул.
Харда тӀегь баледе тӀад вуссинчӀони,
ТӀолго щолеб балагь диде букӀина.

Булдул, гIащтIал руго гIолохъабазул,
Рачлихъ, тунчул гIадин, гIодоре далун.
ГIурус пелшерзабаз, щула гьареян,
Щивасул хвалчада чIартал рухьана.

ТIогьир хучдулгун чIван тункIалги кьуна,
Кьалде рортилелде тимар гьабеян.
Гьездаго аскIосан кIукьмахал рана,
КIинус-нус патиран бана гъажалда.

Бицун чIалгIунареб чIамучIаб хабар,
Халат гьабунилан гIайибги чIваге.
ЧIобогояб кагъат кодой босеян
Кин дуда абилеб, Аллагь разилъад?!

Рагъул хабарали, хирадай гьудул,
Ххамиде терекгIан гIемер бугоан.
Рокьи гьоркьоб гьечIеб кьалул хабаралъ,
Кьоларо дие кеп, кин бицаниги.

МАРИЯМ

Цо панаяб хIухьел бухIулеб рекIел,
КIвеларищ босизе, самаалъул накIкI?
Соролел лугбазул бугеб гIакъуба!
ГIарза хъван кьеларищ, хъахIил зодил хьухь?

Дир чорхол рухIалъул хIайранлъиялъул,
ХIакъикъат лъазабе, шамалъул гьури.
Гьалдолеб цIаялъул цIураб каранзул,
Кагъат кодобе кье, кьурда чIвалеб бакъ!

Риидал цIер чIвалел цIорол мугIрузда,
ГIазукъ танин бице, тулакаб жайран.
Жаниб чан щолареб чабхил кIкIалабахъ,
Чабхъад анин абе, лълъар меседил бис!

Бусен бихьулареб рохьазде кканин,
Вихьуларищ макьилъ, кьенсер-бер чIегIер ?
Росаби тIагIараб мугIруда вугин,
ТIамуларищ цебе, тIогьилаб тастар?

Гьанже духъе хъвазе кагъаталъулни,
Кантор цIун бугоан, босе чи щвани.
Щибаб сагIаталда гIалхул чундузда,
Дур хабар гьикъула бакъанил гIужалъ.

Дунги дуда хадув, халкъалда сурун,
Хвезе бакI балагьун, вугин свердилев!
Дуде щиб къо бачIун къотIараб хабар,
КъватIий яхъани щиб, хъван цо какъатгун?

Кидаго данде къан кьанщичIо берал,
КъватIив лълъваралдаса къо лъикIан мун тун.
Къаси макьуялъул букIуна дир кьал,
Иокьулей гьечIого кьижи щиб жоян.

Кьурулъ нух къотIараб гIалхул чаница,
Я нух балагьула, я хвел босула.
Хасел ун их щвела, щобазул мокъокъ,
Я мун данде къала, я къоно чIвала.

ЧIурканаб ретIелгун тIокIаб формагун,
Мун тIаде яхунеб хиял гьабула.
Хваразда рухI лъолел махIалги гьарун,
Мун къватIие якки къала каранда.

Къирал-пачазаби рагъул ургъелалъ,
Эргъелел рукIуна,бакIарун халкъгун.
Холев вугониги,диргони пикру,
Дур гуреб каламалъ гаргадуларо.

КинитIа бакъ хъвачIеб хъахIаб дур гьурмахъ,
Гьинал ракIги биун,балагьун анищ !
Лугбузда цIалдолеб пасихIаб дур мацI,
ХIалхьезегIан рагIун, гIенеккизе цо!

Цо дуда бер чIвараб сагIат бачIани,
БачIун хинлъилаан хасало рии.
ХвечIого мун йихьун,хьул дир буссани,
Дунял бецIлъиларо,бакъ тIерхьаниги!

ТIурун араб чанихъ чараги тIагIун,
Черхалда кор буго кидалго боркъун;
Кодоса тIурараб тIавусги бокьун,
Рукьбалъ бугеб цIеца цIун буго дунял.

ЦIураб бихьулареб камилаб моцIалъ,
Каранзул ругъназде загьру тIун буго.
ТIерхьун нур унареб багIар бакъуца,
Къоно тIад чIван буго, чIаго вукIаго.

ЧӀалгӀун кьили буго, кьогӀлъун чу буго,
Чорхол рухӀ ун буго ахӀуд мунилан.
Рихун тумакӀ буго, тун ярагъ буго,
Тана берзул нуралъ лъикӀго вукӀаян.

Лъилгун къец гьабулеб,къагӀида берцин,
Мун жаниб гьечӀеб ракъ жагьандамлъидал.
Мун яхунел тӀохал,тӀасан унеб нух,
Эб гуребдай алжан иман бугесул!

Дур хиялал гьарун, дица сверичӀеб,
СавмагӀат хутӀичӀо гӀурус ракьалда.
Дуралда релълъараб сурат батани,
Ссун бахъун ракӀги кьун, нахъе босилин.

Къажар базаралда, жугьутӀ тукабахъ,
Кагътахъ балагьана тупазда чӀварал.
Шагьру карамалда таватиралда,
ТечӀо къеда сурат къуличӀеб тӀаде.

Дунищ чара хварав, чанищ къадараб?
Рокъой тарай гьудул гьаний йикӀинищ?
Гьавайищ гӀадалаб,гӀищкъуйищ гьагаб?
Къо бухӀараб мехалъ хиял бихьулищ!

Халкъин къосинаян къватӀий лъунарей,
КъутӀбу лъихъе щвелеб щаклу бахъизе.
Щибаб рузман къоялъ къалъуд гурони,
Рагьде яккуларей бер ккелебилан.

Балагьун свакана, свердун чӀалгӀана,
ЧӀобогояб базар бугин гьабилан,
Илбисгин рас цоял австриязул,
Росабалъе щвана Росси тун хадуб.

Дур чӀухӀи бикъарал, къули куцарал,

Карточкаби руго кинабго рукъоб.
Къиматаб дур гьумер, гьайбатаб лага,
Къосараб бакӀ гьечӀо, ячӀун мун йиго.

Гьуршун риччан гъалал, ххан риччан къунщбал ,
КъвакӀан мугъ бекула балагьулаго.
Щобда тӀегь гӀадинаб гӀанабазул кьер,
ГӀакьлу босун ана бер кӀутӀулагун.

РакӀго букӀинчӀого калам гьабуна,
Кисса гӀаданалъул сурат гьабилан.
Росасе инчӀого Расул гьавурай,
Марям гьай йигилан гьабуна жаваб.

Балагьун гьимиги гьурмал гвангъиги,
Гьардарав бетӀергьан, батӀалъи гьечӀо.
Беразул свераби нодоялъул сси,
«Самай» мун йикӀана кӀалъан хадуса!

КӀиго рухӀ бижилин рахӀманас релълъун,
РетӀел киса щвараб кинабго цохӀо?
Цо гьумеркӀалали букӀинин релълъун,
Йиун цо коцоний кин гӀадан тӀолей?

КагӀба жаниб бараб Макка бихьараб,
Бихьилин къойилан къасдго дир гьечӀо.
КъутӀпу тӀад рещтӀараб рокъове щвараб,
Сордо букӀинилан букӀунаро ракӀ.

Байдабазде тӀогьол тӀинчӀаб найица,
ТӀад чӀун босула кеп, кваначӀониги.
Каранде мунги къан къвал балесдаса,
Къанщун духъ балагьун, дунго бергьуна.

Надалда, каранда квералги кӀутӀун,
Какал дуе рала хиристианаз.

Киналго бокӀназда чирахъал ракун,
Хъулухъ дуй гьабула хъанчил агьлуялъ.

Гьезда гьоркьовги чӀун духъги валагьун,
Дунгоги къвакана къуличӀониги.
Къадада бан бугеб дур сураталъе,
РухӀго гьечӀониги гьабуна хӀурмат.

БухӀанагӀан хӀехьон, хӀал щвани баччун,
ЧӀун буго паравоз вакзалалдаго.
Гали бахъанагӀан нахъехун билълъун,
Лълъун буго дуниял данде багъизе.

Бичасул умурал ИстимнагӀалда,
Аз-мазин букӀуна - кӀвар гьабиларо.
КӀиябго рахъалъан хъван бачӀунебги,
Чанги мех букӀана кӀочон таниги!

МАКЬУ

Рамазан моцIалъул анцIго къо индал,
Къавулъ чи гьечIого дунго хутIана.
Дежурна гьечIого поч теларилан,
Танкан сваказегIан вахъун свердана.

Нур ссваял беразда макьу щвечIого,
Микьго къвал цIулал лъун, цо печ бакана.
ХIал кIвараб куцалда цо таргьа цIураб,
ТIаде хветер бана хехго рекIине.

Ханзабазул утар толеб бугилан,
Тахида шагь гIадин, гIодов вукIана.
ГIурус берданкалда патиранги лъун,
Гьорол иш чIваниги речIчIилин абун.

Адам вахъун хадуб халкъалда лъараб,
Хиял цIи гьабуна, цIадавги къулун.
НухIил гаминибе гважулги гьвелги,
ГьабичIого пикру хутIичIо нахъе.

Хасел чIолеб заман, халатал сердал,
Рогьине хIал кIвечIо, кIал гьикъун чIана.
Гьуригун пун балеб цIадал гьаркьихъе,
ЦохIо буртинадулъ кьижун ватана.

Бищун цIикIкIун ани,анцIго дакъикъа,
ТIокаб заман бачIо,ячIана гьудул,
ЦIакъго нахъе цIани цо читбиралде,
Танкан хурхун чIана,холей йигилан.

Хвалчада бекьулеб багIараб месед,
Росо щай сурараб,сагьвил дунги тун?
Самаал гвангъулеб гургинаб къамар,
КъватIив щай кватIарав,йигин якъвалей?

Бакъ чӀвайдал цӀер гӀадин рецӀцӀанин берал,
Бачe цо дирги квер канлъи бихьизе.
Кун тӀурал махxаллъун биххун бугин ракӀ,
БакӀаризин данде,дидехун вусса.

Дур цӀар ахӀулаго хӀинчӀлъун йоржанхъун,
Щун йигин хьолбохъе, бахъе хъурайсин.
ХъахӀил зодил накӀкӀлъун свердахъилаго,
Ккун йигин аскӀое, яче каранде.

Рокьул чӀорал речӀчӀун, чӀван дунги рехун,
Кив воржун вукӀарав, ГӀиса авараг?
ГӀалхун чан гурхӀараб хӀал дихъеги кьун,
Дун гьечӀеб бакӀ бихьун хьвадизе къасдищ?

Къирарзабаз балеб меседил сагӀат,
Дир хӀухьелго чӀвачӀищ, хьухьикьан араб?
Ингилис ханасул илхъидул айгъир,
Гъеду-хӀинчӀго щвечӀищ, бугеб хӀал бицун?

Алжанул хӀурулгӀин дунги гурелъул,
Дидаги хӀал кӀвелищ хӀалалда чӀезе?
ХӀажрул-асвадалъул гамачӀ гурелъул,
РакӀги кин букӀинеб бихъун инчӀого?

Аанкьабилеб зодихъ ГӀиса авараг,
СабабгӀаги бице цо хӀал ккун чӀезе?!
ХӀакимасул дару дие гӀоларин,
РагӀул цо ахир кье хвел балагьизе?!

-Халкъалда нур балеб багӀараб месед,
МугӀрул бис бачӀунищ ячӀарай дихъе?
Нухъил куркьбаздасан куцарай гьалмагъ,
Капур женищ щвараб,бугеб хӀал бицун?

ХIайваналгун чучун чанги къо анин,
Чигун ургъел бикьун аскIов щвечIого.
Чундулгин гIалхуда сардал рогьана,
Сала-каламалъул кагътал ритIизе.

Зобалде угьараб дир хIухьелалъул,
ЦIадцин гурищ бараб,накIкIлъунги лъугьун?
Гьаб дуде бикьараб дир ургъелалъул,
Гъугъай чIванцин гурищ аскIой ячIарай?

Исана соналъги йихьичIей ани,
ЙихьунгутIиялье къотIи букIана.
Къаси макъильгIаги къвал бачIеб ани,
Къарун гIадин ракьалъ кIкIун тIагIинаан.

ТIогьол къимат бугеб къирбалалъул най,
Къоно гурищ чIвараб,чIаго вукIаго,
Жалал хIурмат бугеб хIежалъул микки,
ХIал баччун букIана, кIигъежги гьабун.

Гьиндалъул гъулдулъе гъаримаб гигу,
Гуч бергьараб цIаяль цIуллъун вухIана.
ХIарамалъул ахикь ахIдолеб гьудгьуд,
ХIал щун балагьиялъ, берзул нур ана.

Мискгун-кагьруялда куцараб булбул,
Квен тун мех бахъидал, тату хун буго.
Кагьру-гIарабалда гIурай манарша,
ГIадан вихьичIого, мацI кIочон буго.

МоцIрол свери бугеб силияб гьумер,
Саламго бачIинчIищ бакъ-моцIалъ гIаги?
ЦIвайил гвангъи бугеб гургинаб нодо,
Рагьде хабар щвечIищ халикъасдасан?

Дур хIалихьат хунищ,хиваяй бика,

Халкъалда свердизе дуда хIал кIолеб?
ХIатIидаса рухьен тIун унцин гурищ,
ТIабигIат хисараб хасият бугин?

Хаслил гIужрукъида къонойищ чIвараб,
КъватIий мун яхъизе ихтияр щвезе?
Ихдал ахIдолеб руз ракьулъ букъунищ,
Боркьараб гамалъун гаргалей йигей?

Гарбил къули берцин къватIахъе унищ,
Ургъел гьабулареб бицунеб рагIул?
ГIалхул тIехIаб чудук кив вуссун тарав,
Кие яхъаниги, нахъа чIечIого?..

-ЧIалгIараб куц бугин, бецIбагIараб тай,
Те досулунгун рехсей, йигин турулей.
Тавбу гьабун бугин бицинарилан,
Берзул канлъи босун киве кканиги.

ХьвацIа къваригIиндал, къасабчагIазе
Вичун ун вукIана оцол тIукъбузухъ.
ТIаде дагьал кепкал кодореги щун,
КвацIи габанидул босана эсухъ.

Дуе хабарго щай халат гьабизе,
Хурхун цо къвал жеме,къотIулин рагIи.
Рокьул къимат лъалел къацандуларин,
Къвал бан керен чуче,чапулей йигин.

Чан сордо рогьараб угьдилаго духъ,
Дур бицун кIалъайгун,кIал бидулги цIун.
БецIаб хоблъун кьуна мун вокьи дие,
Дур цIар рехсолаго хвалчакьа хIинкъун.

Харсалъул кавуда карпиталъул гIекI,
Кин мун ворхуларев аб халкъ бихьизе.

Халикъас дун ячун духъе битIараб,
ТIолго гIалам бугин,балагье гьазде...

Гьабго щиб хабаран хал гьабулаго,
Билал гьундухъ буго дунялго гвангъун.
Гаргарго щибдаян тIаде вахъиндал,
ТIолабгоги гIалам буго бакIарун.

Тирщун тIаде вахъун,тIагъурги борхун,
ТIолго гIаламалъе хъваш-баш гьабуна.
Хъорщол рагъабазда, къвалакъ кверги чIван,
Кепалда черхги лълъун, дагьав свердана.

Ссиялда,къоялда къадру цIунарал,
Къиралзаби чIана гIасакиралгун.
Ассалда куцараб кепаб низамгун,
Калам гьабиялъухъ балагьун чIана.

Издаравистилан цо дун кIалъайдал,
Дунял гьаргьадулел гьаркьал гьаруна.
Издрав желайилан,жундузул ханан,
Дуе хIурматалъе хIадуралилан.

Дицаги фурман кьун, бокьанщинав чи,
Иргадал риччана аскIой рачIине.
Эзул хIикматалда нахъ гIунтIичIого,
АхIун чиги вачIун, хIалалъ вачана.

ХIал къвагъваяв гъункар первай расалда,
Салам-гIалайкуман тIаде вачIана.
ТIолго хIукмуялъул хIисаб дихъе кьун,
Дицаги абуна "ижлис" гьениван.

Инглис-парангазул пачазабиги,
Час ккун цере чIана ,тIаргъалги рахъун.
ТIолабгоги гIалам гIажаиблъана,

Амирканазул хан наку чӀван чӀедал.

Кагьру-гӀанбаралъул гӀадалде тажгун,
ГӀурус пача щвана чӀужу-къирарглун.
Къарал чалмабазул чукъбигун цадахъ,
Хатай-хутаязул ханги вачӀана.

Халкъалда рихьичӀел бицен, рагӀичӀел,
Бищун цӀакъаб карман румазул буго.
БотӀрода тӀоргъода тӀокӀаб ишангун,
Иран шагьги вуго гьезда гьоркьов чӀун.

Алласакъласенан эрмени ясал,
Авалго къалъарал,къого гвангъарал.
Гамаржобайилан гуржи мусудул,
Меседил къунщбазда къан гарцӀал рарал.

ЦӀоралъул чиллайгӀан чурхдул чӀурканал,
Чергес ясал руго савболан сверун.
СабахӀул хайиран къажаразулги,
ХъахӀаб-цӀвакараб жо цӀергӀадин буго.

Бицун инсанасда ургьибе унеб,
Эдин данделъараб дуниял бихьичӀо!
Рехсон сипат гьабун хадуб гъолареб,
Халикъас тӀамураб гӀаламат буго.

ГӀанбар-маржан жубан жавгьар кьабурал,
Жалго цӀорол рукъзал - къай,рахай гьечӀел.
Варакъ-якъуталъул тарих бахъараб,
Нахъе рагӀи гьечӀеб жаннатул гӀадну.

ГӀодов чӀезе тахбакӀ,хиял гьабуни,
Гулайталъги сверун буссуна нахъе.
Сверун караватал,ракӀалде ккани,
Кинаб бокьаниги бачӀуна цебе.

БагIар мина кьураб остолалда тIад,
Тебси-суля буго ссилияб бихьун.
СунтIун чи мехтулеб испирт-гIаракъи,
ГIарцул рункабаца буго гьекъолеб.

Къайсарил бахчабахъ барщараб цIолбол,
ЦIердул шишабаца чагъир баччула.
Чарал истакабаз берцинал ясаз,
Черхалъе кепалъе коньяк гьекъола.

Квараб жо бигьине къагьва-чаялъул,
Лъида хIисаб лъалеб самаваразул.
РоцIараб сордоялъ цIвабзаздасаги,
ЦIикIкIун рукIаниги, камун рукIинчIо.

МугIрузде чундузул,чанил буртIазул,
ТIаса камулареб закуска буго.
Зодил тIайпусалъул тIанчIил гьаналде,
ТIаде чакар щвараб квине жо буго.

Киве вуссаниги сверун бугеб жо,
БокьанагIан кванай,кепалъе гьекъей.
Вахъун свердарасда берда рихьула,
БагIарал байрахъал,хъахIчарал дугъал.

Лампа-панар бакун киб бажарулеб,
Канлъуй ракарал жал жавгьарал руго.
Рогьун къоян абун,къаси сордоян,
Расги хиси гьечIо,цохIо хIал буго.

ХIажрул-асвадалъул малаикзабаз,
Дие тах бачIуна,ваха тIадеян.
Халкъалъе гьуинлъи гьалъул букIинин,
Дица фурман кьуна пуй, кьабейилан.

Гьунар бугел рихьун бихьинал,цIуял,
ЦIар-цIар ккун ахIана афицерзабаз.
Ихтилат бугев чи нахъегIан чIани,
ЧIваян буюрана къиралзабазда.

Зодихъе ахIдолел хIанчIи панаяб,
ХIеренабго бакъан музыкантазул.
ХIорил рагIалалде маккал панаяб,
Гьайбатаб расанди ясазул гьениб.

Гьаваялде лочнол ракI чапун унеб,
Чанги лоти вуго тира-сверулев.
Сверун рачIунезде хал гьабун чIани,
Берда бихьулеб хIетI хIурда хъвалаpo.

ХIисаб гьабун инсан,сагьвиллъун гурон,
Нахъ чи кин гIунтIилев гIолохъабазда?
ГIарцул забру бугеб зурма-къалигун,
Къоялъ кьабуниги, руго гIоркьилал.

Хъумуз-аргъанали нахъегIанаб жо,
Дицаги рехсечIо чIухIунцин кочIолъ!

Кинабгоги халкъалъ хIурматги гьабун,
ЦIикIкIун къоял ана эб къадруялда.
Къирал-пачазабаз хъулухъги гьабун,
Нахъе вижуларев жундузил ханан!

Хасалил сордоялъ роол бакъ щведал,
Къаси чи витIана яче гьудулан.
Гьудгьудил харбихъе Билкъис кинигин,
Къукъагун ячIинчIо,жийго ячIана.

-Жаниб ракI чакарул багIараб соно,
Бекун кваначIого киве вуссун мун?
Каранда хатI хъвараб алжаналъул хIинчI,

ХIула-чIурхIичIого щай,вас,кунареб?

Коралъул рагIалда гIанграл рурудун,
ГIедегIун ворчIана добго щибдаян.
Тирщун тIаде вахъун ,тIагъурги борхун,
Бала-гъалагьана гъаримлъиялъухъ.

Гъугъдулъ боржанхъиялъ милъир хIулараб,
ХIубаралъун вуго гIодов ккун гьенив.
Логол куцберцингин васандилеван,
Салдат вегилареб боснов ккун вуго.

СанагIат берцинил кеп босулеван,
Кисаго гIекколеб рокъов ватана.

Дие лъугьараб щиб,дун вугеб куц щиб?
Кие арай гьудул,гьадин дунги тун.
Гьаб гIаламатго щиб,гьаб хIикматго кинаб,
ХIурулгIин йикIанин гIодой чIун асклой?

Дие гьаб даража макьилъ гурони,
Кьелареблъи лъала тIадегIанасес.
ТIокIаб гьаб къоялде къадру дир бахун,
БукIинилан абун къасд дир лъоларо.

Къвал бан гьудулилан каранде къаялъ,
ТункIил хъундагъалъул нахъе жо гьечIо.
Гьиндияй бикалгун кеп босулаян,
Караватцин буго цоцалъа бахъун.
Барзахалъул хIанчIил берал цIулаян,
ЦIалагIоркь цIункIулеб кIалалъул цIорой.

Къарби бикаялъул курмул къалаян,
Килщал рагьун руго патирабаца.

Дие балагьалъе гьал рукъзал рарав,

Къаникь бетIер ккаги ХIасан ханасул.
Хасалил сордоялъ,хъахIлъи базегIан,
Дие алжан кьурал жундул тIагIаги!

ХЪАХIАБРОСУЛЪА МАХIМУД 1873-1919

РАЛЪДАЛЪЕ БАКЪ ТIЕРХЬАНИ ...

Ралъдалъе бакъ тIерхьани, къойил гвангъи къотIула.
Къаси-къадан мех гьечIо, гьалдолеб буго керен.
КагIба рукъалда тIавап цо къоялъ гьабун гIола,
КъотIуларо нахъаса духъ угьулеб дир хIухьел.

Гьаваялда хьухьалги хьвадуларо цо хIалалъ,
Цо минуталъ кIоларо мун рекIелъа ун чIезе.
КIалцIи бараб айгъиралъ илхъидулъ хер кунаро,
Канлъи-лъай дагьлъун буго духъ балагьун беразул.

Борхалъуда свердулеб сурма миккидал гIадаб,
Сабураб рилълъиналъухъ бахъун буго чорхол рухI.
Чараб пинтадухъ къец ккун къула-йорхи куцараб,
Берцинаб лагаялъухъ лугби руго ракъвалел.

КъустIантIин къиралаcул Къубдуз биунеб месед,
Ясазе бугеб рагIи рагIун дуе гIоларо.
ГIусманияз бессулеб Истанбулалъул къолден,
Къуръанищха рещтIинеб, Аварагги гурелъул!

Арзерун тун къокъунеб къама меседил гIанса,
ГIадангин сурпаялде юссун мун кваналадай!
Курсалъул кавудухъе куркьбал хъахIаб гIамиркIо,
ГIиса зодой воржиндал дуй тун батила Тебси.

Тамаша, висру-тамру, толеб батани ракIалъ.
Инсан вугеб сверуде, юссине къасд гьабизе
Къуръаналда дирни ракI хIисабалда букIуна,
Къаси зодоб, къад гIодоб гIунин дур лагайилан.

ГIаршалда тIад тIавусалъ тIун кваналеб Кумасра,
Керен цун къвал барав чи къаникъцин туриларо.
Къудусалъул мусудуз басунеб шагьри кагъат,
Кинида лъималазда лъала дур цIар, абуни.

ЦIоралъул бахчабахъе ракI чакарул чамасдак,
Кванил тату хун буго дур хиялал гьариялъ.

Гьункар ГIабдухIамидил Шайхул ислам вукIаги,
Дида гIадин рукъзабалъ…
Маккашарипасул вас ХIусейн вугониги щиб,
Сан рикIкIун лагаялъе дур къадру гьечIев инсан.

Гьудул, духъ хIасрат бергьун, дун гьаглъун вугелдаса,
АнцIгоялда хадубги ункъабго сон тIубана.
ТIатанищ чиядаго, чучанищ дуде гурун,
Дицаго хIехьон течIищ хIал щун щинал лугбазулъ.

Щибаб сардил макьуги мун лъан кьогIлъаралдаса,
Лъалев бетIергьан вуго, лъагIел чан бугебали.
Чи витIунищ бицараб, балъго кагъатищ щвараб,
Щиб ияхI рехун тараб, бухIанагIан хIехьечIищ!?

ХIажарул асвадалъул ункъабго бокIоналда,
Дур цIар накъищ бугилан цIалдолел руго хIанчIи.
ЦIер биунел фабрикахъ киналгIаги къиралаз,
Къеда сурат бугилан, буго таватур билълъун.

Барзахалъул гохIазде ихдал ахIдолеб гагу,
Дургун къадру бащадай дунялалда яс гьечIо.
Гьиндалъул тукабахъе биунеб хъахIаб чини,
Чангиясул цIилада цIа бакула, дур бицун.

Берцинлъиялъ ясалъе алапа щолеб ани,
Азарилъа къун гъурущ кьойил дуй щвелароан.
Рецц гьабиялъ чиясе сабаб букIунебани,
Сордоялъ дир гарбида къвал дуцаги балаан.

Къудратав бетIергьанас тIаде тIамураб балагь,
Балагьун хIалхьезегIан дур хIисабал гьареян.

Гьаб халкъалъун рахIманас рикIкIине кьурал къоял,
Къаникье лъугьинчIого, вичIуге нахъасаян.

ЧIор речIчIараб гIалхун чан чундулгин жубаларо,
Жеги хьул къотIуларо къалин дуца рачелан.
Ракъанани гъалбацIаз гъара гIемер гьабула,
БегьичIони, хIадурал хIиллаби гIемер руго.

ГIумруни кIваричIоан чIобого ананиги,
ЧIалгIиндал балагьизе берда йихьулейани.
ЧIаголъиги тун буго танкан гIодобе рехун,
ГIищкъул гьава буссунеб сурат анищ бихьизе.

Байтуллагьалъуб мокьрукь Къуръаналъул "алиф-лам,"
Унтилъун бекьун буго рокьи ракьа-гьаналъулъ.
Гьоркьоб загIфиран тIураб ТIагьаясул "гьи"-гун "тIи"
ТIул-ракIалда кванала, квеш унтилъун, балагьи.

Кагьру-гIанбар кIутIараб тIеренаб капалъул "ссвад"
Дуде вуссун как барав камилав Вали лъвина.
Варакъалъ жаниб цIураб, Бараатуналъул "ти"
Тамаша,гIаламалъи, мунги гIодое рещтIи!

ГIаламги ахирлъидал, махлукъги пасалъидал.
ХерлъичIого,хвечIого, чIагоги телародай?
Дажжал ралъдалъ чIезавун, ГIиса зодов ахIарав.
ЭхIединанго хIебтIе хIурулгIинги ракьалда.

Ихдал хех баккараб тIегь тIун уна цеве ккарас,
ТIубалареб рокьуе бикьизе чи щоларо.
Щобде гIансил гьаркьихъе гIалхул чанги чучула,
ЧарабухIарав дида вухIанагIан цIа лъола.

ЦIулал киниялда мун куцан гIезе рес гьечIо,
Кинабго щекI-рихьалги рихьулеб куц хьвадулел!
Хьулни киса къотIулеб къадру лъалев чиясул,

Черхго буго бакъул нур, балагьун канлъи унеб.

Кагьруба, варакъ хъвараб хъахIаб гIарцул надалда.
Бани рокьо щоларо, рокьул мугьру кьабураб.
Кьурулъ лочной хисарал, халкъалъ рицунел кьунсрул.
Холевги нахъ тIамила, хиял гьабизе лъани.

Беразул свери-хъери, ссигун рижун ругеб куц,
Жанир ругел ясберал сардилъ жавгьарин ккола.

Жанисан чи вихьулеб, чуричIого гвангъараб.
Чинидул гьумералде, гьарщун риччалел къунщби.
Къудрат бетIергьанасул, тIавусил рачI батила,
ТIад лълъунеб батIияб кьер, кьуриялъул берцинлъи.

Бакь тIерхьун тIаде лъалеб тIасияб моцI кинигин,
МогIрол сима-хасият Халикъ, дудаго лъала.
Кинниги матIу буго, тIад нашадур бахинчеб.

ТIурисайнаалдаса соноду кьер тIад бугел,
Риун тIурал гIанаби, гIадан виун лъугIулел,
ГIусмани месед хъварал, хъахIлъи-багIарлъи тIокIал,
ТIеренаб кIветI-кIалалъул кIалъай рагIани гIола.

КIалдиб мацI багъарани, маргъалазул цабзазухъ
Зобалазда бакьгин моцI цо-цо нахъ балагьула.
НагIли-якъуталъул нур бикъун гъорлъе жубараб
Жеги цIуяб жоялъул цIвакичIо дургIан нилъу.
ЦIараб натI бугеб габур гочунаго къулани,
Лайлатул Къадрийилан къулгIадул лъим бакъвала.

Немцазул пачаясул остолалда сивечка,
Сси дур щокъробе буссун- босана ясазул нур.
Намрудил сивул рукъоб бакънал рачунеб часы,
Чарал маккал хьвадула бахьинаб швемещилан.

Шагьри кагътил туп гIадал, тамахал гъажабазда,
ТIулада цIа рекIине, кIи-кIи руго курхьаби.
Килщида ругел малъал ралъдал жавгьарал руго,
Релъедал чирахъулги чвархъан нур свинабула.

Ссини нахъе хутIичIо чIурканаб дур черхалъул,
Чапун меседил тIуни, тIокIай яс кин йижилей.
Кинниги хIикмат буго хIара дур бижиялъулъ,
Жибго Самаазул иш адигIан кодобе кьун.

Кинида лъималазда лъагIичIого лъай щолин,
Щиб мацIалъ гIарза хъвалеб, бичIчIуларин нилъер мацI?!
ЦIорол магазинахъе зваргъолеб зингир машин,
Мазгьабалда цо цIар лъе, цIализениги ине.

Зодил хьухьалъ хьвадулеб бихьулареб лочнол тIинчI,
ТIун хIулиниги рехе, хIайранав дун вуссине.
Сипа-гьаят гьуинаб гьуригун щолеб щунгъар,
Щобде тIавап гьабун те тIадениги вахине.

Хун хабалъ вукъаниги, къанабаз хIехьеларо,
Мун каранде къачIого къварилъараб гьинал ракI.
Къойилго Алжаналъул нигIматги гIазаб буго,
ЦингIаги хьул къотIигIан къвал баларел лугбазе.

Бокьани кьалуй къачIай, къабуллъани лъазабе,
Къуркъбузул диван босун, дагIбаде дун лълъвинаро.
ГIелин ккани рагIи кье, гIечIони чIванги рехе,
ЧIобогояб рокъове къулизе ният гьечIо…

РОКЬУЛ ЦIА БАКАРАБ КЕРЕНГИ ЧУЧУН

Рокьул цIа бакараб керенги чучун,
Чорхол ургъелалъул угьизин хIухьел.
ХIасраталъ рецIцIулел лугбазул бицун,
Берзул нур тIагIараб гIарза бахъизин.

ГIиса зодой араб сордо гьабилан,
Гьаян къеркьана ракI къватIив лъвайилан.
КъватIиб росулъ ине сапаралъеги,
ЛъикIал гIадамазул гIуж гьаб бугилан.

Нужум тIалигIазул тIахьал рихьидал,
ТIаде бачIунеб къо къабул гьабичIо.
Къадарабго хиял,хваябго ияхI,
ХIалица борчана черхалда ярагъ.

Чабхъенгун ургъулев Гъайирбег гIадин,
ГIакълугин пикраби камил гьаруна,
Рагъуе хIадурав ХIажимурадан,
ХIисабалда лъуна нухда хIетIеги.

ХIажрул-асвад бугеб росу рагIалда,
ГIищкъуялъ вакъварав Къайис ватана.
Къаси рогьинегIан гьевгун кIалъалев,
КIиялго хутIана харбида гьенир.

Нахъияб къоялъул къалъараб гIужалъ,
Къвалакъ квералги чIван къулгIадухъ чIана.
Къирал-пачаясул яс ячIаниги,
Нахъе къаларилан къотIиги гъабун.

КъулгIадул лъим къунеб къатIипа ретIун,
ЦIияб месед гIадай цо гIадан щвана.
ГIертIил къвал бахъизе къулулеб мехалъ,
Мунго кинай ясан,аскIой вилълъана.

-Арзирум-Шамалъул мугIрул гIамиркIо,
Ма гьаб кагъат цIале,кин бугояли.
Карбилаъ ханасул ахикье гьудгьуд,
Хваниги рес гьечIо босичIонани...

Гьудгьудалъ басараб рисалаталде,
Билкъислъун гIинтIамун,гIенеккун чIана.
ГIарабустаналъул тамахаб пинта,
Лъедани квалана,кибе тIуниги.

ТIегьгун басандулеб мисриязул най ,
Рукъойгойищ йигей, вугищ аскIов чи ?
Абрагьатил рукъоб мокърукъе жавгьар,
Росгундай йикIуней,мунгодай йигей ?

Ширванул Казимил кагътиде варакъ,
 «Кивго инсан гъечIо» абун кIалъана.
Аххаде лъим тIураб, тIаса чIехьараб,
ЧIобогояб гIеретI мугъзада чIвана .

Дир рукьбазулъ бугеб кьвагьи лъачIого,
Кьурун тIад юсана, тIерхьун унагун.
Ворхун пикру гьабе каранзул гьанже,
Кида къо унебан,бакъухъ балагьун.

Къаси сордо щвезе сабаб щибдаян,
ЩуцIул тIатIалаго росу тирана.
ТIулада бакараб кор сунарищан,
Сапал тIетIезегIан тIамур бачана.

ТIокIаб гьабизе жо гьанже гьечIилан,
Гьадабго къачIайгун къватIив вахъана.
Къад букIараб ургъел къаси бигьалъи,
Гьебги дур хIикматан,тирана азбар.

Байтулмагlмур гlадал гlимаратазул,
Маратибал руго тартибалда ран.
Танкан каву рагьун жанив лъугьиндал,
Жанатулбакъиглглал рукъзал ратана.

Рагъиде хал гьабун хаган вукlаго,
Горда зингералъул звангъи рагlана.
Зодил бакъ рештlараб рокъой лъугьиндал,
Лъугьараб жо лъачlо лъабго сагlаталъ.

Лъавуда ватидал тlадеги ворхун,
Хиялал гьаруна ,гьабго щиб бакlан.
Ботlрода шал гьечlеб шишадул цlералъ,
Цlан килищ битlана битlун тахиде.

Хваразул аврахlал махlалъ гlадинан,
Гlищкъуялъ гlорцlана,гlодовги вукlун.
Гlасияв чиясул черхалъе гlадаб,
Гlазабги буклана, бакl лъаларого.

Лъарда тlад сверулеб сурмияб тlегьлъун,
Гьудулги тирана,тах сверун лъугьун,
Гьалагаб гlор щведал щалай киниги,
Шакиран хlайранаб хlал дирги лъвана.

Дуниял къалъулеб бакъ гlадаб гьумер,
Дуда цlар гьикъизе къуват дир гlечlо.
Къоялда нур бараб багlараб якъут,
Къадру-къо цlехезе,къан ккун буго мацl.

Моцlгин къацандулеб къартl бугин дурги,
Къватlив дун инегlан гlодой чlеларищ ?
Гlамбаргин бикьараб бугин къаглида,
Къустlантlин шагьасул ясцин гурищ мун ?

Рукъ щиб къачlан бугеб байтуллагь гlадин,

Бертаде къачlазе къо щунцин гурищ ?
Къайи щай гlуцlараб гlарцул тахида,
Хункар-кароласе сурпа гlадинан ?

Гlарцул номер бугеб назваришалде,
Басандизе шунгъар щун бугищ дуе ?
Берзул канлъи унел караватазде,
Кинав къиралaсул къачlан вугев вас ?

Къададе сагlтазул сармихъ гlинтlамун,
Ссудулеб тlулалълъан тlинклун уна би.
Сверун булбулазул бакънахъ гlенеккун,
Рукъалъул тасбихlалъ танкан мехтана...

Мунго цохlо ани,эбелцин гьечlей,
Абго кинаб хlикмат,хlурулгlин,дурго?
Дуего ракl гъезе гъараваш ани,
Бегьиларищ Хlабсат хlалае асклой?..

Угьун хlухьел биччан,хьимун ца бихьун,
Цо жаваб гьабуна,гьабилеб щибан.
Бичун чохтlо рехун,ччуклун клаз рехун,
Цойги рагlи кьуна,гlодой йиччараб.

-Дунго йиго гьаний,гьечlо гlаданго,
Гlалхул чан гурхlараб хlалалда хутlун.
Хардаса тlун араб тlегь гlадин якъван,
Тlаде чиги къотlун,къватlго гьечlого.

Гьаваялда лочнол чара хварай дун,
Кьун йиго чидае ,чиго лъачlого.
Чанил буртlазулгин тlабгl куцарай дун,
Кинан гlодой чlелей гlабдалгин цадахъ?

Гlаршалде ахlдолеб хlанчlил бакъанцин,
Берцин бихьуларо реклел бакъваялъ.

Рукъ ракьанда ругел музыкантазде,
Кверцин бегьуларо гьаркьил рихиналъ.

Росо эбелалъ тун, эмен къватIив ун,
КъулгIаде яхъинчIо жакъа гурони.
Жаниб халват гьабун,хваян ахIтIелей,
Анкьабго моцIица цIцIадай чвахана.

Дагъистан цIикIкIараб дир цIаралдасан,
ЦIцIобалъе чи гьечIо гьанже ватулев.
ЦIоралъул мусудул басрияй дида,
Дирго къадру хвараб къо бихьун буго.

Къиралзабадеги бер щоларей дун,
Рокьукъал кьурдула дихъги балагьун.
Гьаваялда хIанчIи хIайранай дида,
ХIал хъубан свердула ссиялъе цере.

Сверун цIаги бакун, юхIун гурони,
ХIалхьи гьечIо дие гьаб дунялалъул.
Гьороца рахъу ун, урхъарасе щун,
Эбги рахIатилан хIисаб гьабула...

Берцинал кIутIбуца бицунеб рагIи,
ГIурччинаб нурлъун лълъун лъугьуна цебе.
Вай гьуинаб мацIалъ цIан унеб хIухьел,
ЦIорол щекъералъул щвараб бакI лъала...

Щиб, гьудул, гьабилеб гьаб дунялалда,
Гьадинан гурони данде билъинчIеб,
Гьороца щущалеб щобил накIкI гIадин,
Щун вукIарав дунги дуда аскIове,

Дур бицен сабаблъун сурун ясалгун.
Сардал арал дирги аб гIазабалда.
ИяхI хварав дунги,хун уней мунги,

Данделъарал хIикмат хIакимасулги...

Намрудгин къеркъолев къирарасул си,
Къад гIадин гвангъана къаси жавгьараз.
Къарал кавабада киртал рахана,
Кидаго бакъ баккун къо лълъунгегиян.

Лъармеседил жайран бусадаги лъун,
Берзул нур тIагIингIан тIаде къулана.

ТIадагьал лугбазул гьуинаб махIалъ,
Араб гIумру цIана цIер гIадин нахъе.
ЦIорол матIуялда батIалъи гьечIеб,
ТIоцебе квер хъвана хъахIаб надалда.

ХъахIаб чиниялъул чапун гьабураб,
Кьунсрузда гьоркьоб бакI буго рекIелъ къан.
ТIайпусил рачIчIалъул хIулиги босун,
ХIисабалъ къачIарал къунщби лъухьана.

МугIрузул бутIрузул тIугьдуздасаги,
ТIад кьер гIемер бугел гIанаби цIцIуна.
Гьунар бугел тIагIун,гьава бугел хун,
Халкъго мукIурлъарал кIутIби цIцIункIана.

Алжан-жужахIалъул кверщел кодобго!
Камураб жо гьечIо Жайран Ханумил.
Хвалие вижарав лагъ вукIин гуреб,
Дирги хиялазул хутIичIо анищ.

Аслил бугеб гьава, Гьиндил бугеб цIар,
Гьелъул берзул расалъ басра гьаруна.
Сулейманил Билкъис,Къайисил Лайла,
Элъул явлухъалъул багьаял гьечIо.

БетIергьан цо вуго,реццги дуй буго,

Дурго буго хIукму хIикматазеги.
ХIакъаб аб кечIалда инкар бугев чи,
Адрес бугин жаниб,нижехъе вачIа.

РЕКIЕЛ ЧИРАХЪАЛЪУХЪ ЧОРХОЛ РУХI АРАБ

Рекlел чирахъалъухъ чорхол рухl араб,
Чанил бурутlалде битlизин салам.
Чакарул гьаналъул гьурмал кьер бугей,
Кьурул жайраналде жаваб гьабизин...

Хъахlилаб зодихъе бакъалдегlанги,
Дургин къецен тана къоролзабаца.
Къаси бецlаб сардилъ ясалги рижун,
Ясал къалъулей мун къад йижун йиго.

Къуръан-хlадисалда хlурулгlинзаби,
Хlисаб хун бицуна,берциналилан.
Берцинлъи тlабигlят тlокlлъараб инсан,
Йигеб бакl рагlичо, Гlаинаъ, дудаса.

Гlаргщгин Курсалда тlад ругел мусудул,
Тlахьаца абула,элин цlакъалан.
Цlияб ратlлил форма,тlад чlван гормендо,
Мунги гlела, Хlабсат, хlикмат халкъалъе .

Гlанси тlамуралъуб тlогьол нур буго,
Тlолго ясазда гъорлъ мисал дур буго.
Лълъурдул гlодор гъарал гlачиязда гъорлъ,
Гlалхул чанил буго черхалъул гьава.

Гьадаб сипаталда сверун къвалги бан,
Къаси дуй букlунеб рекlелгъейго щиб?
Гьадаб куц-мохъалде керенги чучун,
Кинан мун къулулей къадги рокъое?

Къун ралъадги тlагlун,тlегь баккуларин!
Тlун кин бихьулареб юхьараб рохьен?...
Тlад хlебет жемигун жужахl батаги,
Вокьуларев васгун яс юхьаразе!

Дур чорхол гьаваги гьурмал гвангъиги,
Гьаян тӀаделъула,тӀепун чӀанагӀан.
ТӀаде моцӀ щвечӀони,щобил рагӀалда,
ГӀун лълъунаро канлъи канаб цӀвайилги.

ГохӀде яхинчӀого яхчун чӀун йигей,
Дур тӀерхьиялдаго цӀар щибан лъолеб?
Ялъуни мун хӀакълъун ХӀабсат ятила,
ХӀавал ирс босарай, ясилан тарай.

Чирахъ бакичӀого килищ-квералда,
Канлъи-лъай букӀуна лъалеб малъазул.
Курхьаби ххечӀого гъажабаздаса,
Бакъул паркъи буго къадада чӀвалеб.

Къец бан инсанасул суал тӀагӀараб,
ГӀажаиблъи, дур черх чирахъ батила!
Чанги инкар ккураз накаби чӀвана,
ЧӀурканаб дур лага бугин нурилан.

Росо сагьвиллъарай, саламал лъурай,
Сардилъ багъарулеб гъвел лъугӀун буго.
ГъалбацӀал бахилай, Харкъаъ урхъарай,
Дур рукъалъул къелъан борохь инаро.

Рокъор тӀепаралги тӀаде щолелги,
ТӀулалъ цӀа бакарал руго киналго.
Кванде къулулелги къотӀнор чӀолелги,
Къайсил наслу буго ясал хваялъул.

Диргин чан гьабуге, чалухав гьудул,
Чармил гудур бугин габуралда бан.
Чучун гаргадуге, гургинал берал,
Гамил рахас бугин бохдул рухьараб.

Бичун чохтIо къала чи вегулаго,
ЧанцIул цIаюцIулей цIалагун мехгун.
ЦIар ахIун кIалъани лъалев чиясда,
Лъалаго кьер уна, рукьбал риадил,

Аб дир къагIидаялъ росгун цIуяб жо,
ЦIад къотIизегIанги,тIубалароан.
ТIул бухIад хIехьезе хIайваналдаги,
ХIал киса кIолебан, кIалъалеб ани.

Дунгияли, лачен, чи вокьичIого,
Чорхое авги гIун,гIодой чIун гьечIо.
ГIадамазда лъани,лъолеб бугьаналъ,
Тун букIана гьава,гьедун,жанибго.

ВачIун дида цеве рос каки гуреб,
Дурги гьунар гьечIо гьабун лъугьунеб.
Лълъурдул гъурараб оц,гъвалил гIадаб куц,
Киве гьав рехилев,хал гьабе дуца?

Дунялалъул икъбал къватIаздеги ккун,
Дир къвалакье ккараб чудук бихьулищ?
Дандиялщинаца талихIги бищун,
Щалайдул хIоринир хIатIал руго ккун.

ЛъагIалий бачIунеб рамазаналхIа,
МугIрулги рухIила дир хIухьел чIвани...

Дунял рогьунаго нохъоде лъунеб,
Рузил хъатикь йиго дир йокьулей кьун.
ХъахIлъи баккарабго хъархъиль гIунулеб,
ГIужрукъида къвалакь къан йиго Лайла.

Чан гIадан ятулей, гIазизай гьудул,
ГIарцухъ резги босун меседан абун.
Ясал гIемер руго гIолилазда гъорлъ,

Гъалайдул кьерги гӀун, гӀарацан абун.

Берзул канлъи хварал херал чагӀаца,
Чи ватӀа гьавула тӀад кверги бахъун.
Рахъун инчӀел берал босун инчӀеб нур,
Росулъ вугев гьесул гьабуларо хал!

Халатаб сапаралъ нухӀта къокъунес,
Къаси рещтӀине бакӀ къадго цӀехола.
Къо бухӀарай гӀабдал дурги гӀедегӀи,
Дандияв кин лъачӀев лъабцӀулго цеве?

ЛъаргӀий, ЦӀорой унел церехъабазда,
Рокъоб лъазе ккола къаватӀиб бугеб жо.
Бокьулареб даран кьаллъараб базар,
Дуда эб кин кӀвараб ракӀгин гьабизе?

РекӀун чугун унел чабхъадулаца,
Чи витӀун цӀехола тӀаде щелеб бакӀ.
ТӀегь берцинаб байдан бесдаллъунги тун,
БухӀараб,щобида щай мун рещтӀарай?

ГIЕНЕККЕЯ КАЛАМ КИН БУГОЯЛИ

Гlенеккея калам кин бугояли,
Кепгин санаъ гуро, буго хlакъикъат.
Хlасил жаниб хъвараб гlарзул хlалалъул,
Хlарп тlокlаб лъун гьечlо, тlад бугеб гуреб.

Дир керен чучизе чиги щоларин,
Шагьри- кагъаталде угьизин хlохьел.
Хlакъикъат бицине гьоркьохъан гьечlин,
Гурхlа чармил къалам чорхол рухlалда.

Дица гьари бала гьорол каралде,
Гьундухъе бахине нух балагьеян.
Гьарун цеве чlола шагьри моцlалда,
Цlорол горду рагьун духъ балагьеян.

Гьури битlизеги тlолго хlинкъула,
Дуда гьогьен хъвани, хъахlлъи хвелилан.
Буюризе бакъде къалев вуго дун,
Дур гьурмада чlвани, чlегlерлъилилан.

Духъилан бежулеб ракlги букlуна,
Бокlналъан бухlулеб керенги буго.
Кагъат битlизеги намуслъун вуго,
Нусабго логода цlаги лъун буго.

Мунан хlохьел угьун, ургьиб ракl гьалдон,
Гьавадул хlал буго балайин абун.
Бахъараб цо сурат ссун рекlелъги лъун,
Бакlаб гlазаб буго гlищкъуялъ кьолеб.

Бижун буго хlара хlалкlолев бичас,
Хlайван гlажизлъулеб, гlадан мехтулеб.
Ятун йиго инсан ясазда жаний,
Жиндий чин бахъизе пирказ бахъарай.

Алжанал гвангъулел хIурулгIинзаби,
ХIуснуялъе жинда ращалъуларей.
Кинабго тIабигIат, тIолго пишаби,
Ширинил бикъарай, Билкъисил щварай.

Балагьун гьурмаде пикру гьабизе,
Гьелде хIал гIолеб жо хIайванги гьечIо.
Керен-бетIералде ратIлилъанниги,
ТIасан бер чIваниги, ворчIуларо чи.

ХIалкIолъи бихьулищ БетIергьанасул,
Сверун гIагарлъани, гIадан виуна.
Кинан яхI гьабулеб хIара бихьарас,
ХIурлъун унин гIакълу гIенеккарасул.

Жийго тIаде йиччан чохьол эбелалъ,
РекIее бокьухъе гьаюн ятила.
Гьанже гIелин абун, бер гIорцIизегIан,
Берцинлъи бищизе щолебги букIун.

Дур гIадин гьайбатаб гьумер бихьани,
Рохьазда гъалбацIалъ моцIалъ квен тела.
Катан борхун нодо загьирлъарав чи,
Чорхол гIакълуги ун, гIодовккун хвела.

ЦIулал киниялда куцарайилан,
Копой абуниги, эв капурлъила.
Кварил рущабаца ющарайилан,
Щаклъи ккананиги, ккела мунагьал.

Инсан-сурат буго бихьулеб тIасан,
ТIад формаги ретIун, рещтIараб гIодой.
ГIадамал, хIакъаб жо, хIурде балагье,
ХIатIил лъалкI батани, туй гьумералде.

Гьелде инкар бугел балагье лугбахъ,
Бугищ рагIадали бакъукь чIаниги.
Къец ккарал ратани, ратIлихъ хал гьабе,
Бакъалда матIулъун данде паркъолеб.

Гьал ясазул исму гьелде абуни,
Гьебги купру буго какун батараб.
Малайикан тани, бугьтан букIина,
РакIчIун лъалареца лъун гIайибалгун.

Бахъун кьураб сурат, биун тIураб сан!
Эбелалъ, керен кьун, кодой ккунадай?
Квасул кун чурунан чиллай лълъунарин,
Чидае дур къадру къабуллъиларо.

Гьанже берцинлъиялъ, пирказ духъе кьун,
Бекьилъ магIдан чIана чIурканлъиялъул.
ЧIухIиялъул байрахъ дуцаги босун,
Ясазул салдарлъи дуца баркана.

Балагьун гьаглъулеб гьумерги буго,
Гьимун ца бихьани, бихьинал холеб.
Гьуинго бицунеб каламги буго,
КваначIого инсан рагIун гIорцIулеб...

БЕРАЗ МАГIУ ТIУРАБ

Бераз магIу тIураб, тIул-ракI бухIараб,
ТIинго ккараб рокьул хабар бицинин.
РекIел чара хвараб, чорхол яхI хвараб,
Халилат рехсараб сипат гьабизин.

Сипат-аят тIокIаб, тIадагьаб чорхохъ,
ТIад цIа бакун буго,бихьичIониги.
Хьухьикьан борчIараб бакъ гIадаб логохъ,
Роркьун ругин корал каранда жанир.

Росулъ цIар инилан,цIоралъул булбул,
ЦIерлъун вианиги,угьун вукIинчIо.
ЦIердал матIу,дуда тIанкI лъелебилан,
ТIад гьан бакъваниги къватIив чучичIо.

Кинабго хIарпалда хIохьлал накIкIги лъун,
ХIава гурхIиледухъ хъвана рисалат.
ХIаракалъе игIраб магIицаги хъван,
Адам угьдиледухъ,угьула хIухьел.

Зодил тIайпусалъул тIанчIилъ къацандун,
Къадру борхалъарай ханасул бика.
Билал пастIанисан тIогьол нур босун,
Гьурмал цIик цIвакарай цIердал сурахIи.

Дуда къвал барасда къоно чIвачIони,
КъачIан буго мусру,босе хабалъе.
Къвал бан мун чучарав чи нахъе тани,
НусцIул рухI бичила цохIо минуталъ.

ХIажрул-асвадалъул хIинчIилан абун,
ХIарщул борохь буго босун гьудулалъ.
Гьудгьудил къамаян къачIараб хIули,
ХIелкил рачI батана дир гьудулалда.

Мунилан гIодилел гIадамалги тун,
ГIаламат, мун кинай, капур жен ккурай.
Кагьру- гIамбаралъул гIорал щолаго,
ГIурул салулъ йиго ега-яхъуней.

НагIли-якъуталъул къимат лъачIого,
КъотIораб пахь буго, рукъ цIун бакIарун.
КъустIантIин меседил къвал цIолебилан,
ЦIулал хведералъул цIун буго таргьа.

ЦIияб накъищ хъвараб хъахI цIорол матIу,
ЦIорокьан лъим баче,чи гIемер вугин.
Чараб гIатIласалъул гIажаибаб туп,
Тела мун ячарас,чара бухIани.

БахIру Къузумалъул тIинуялдасан,
ТIаде жавгьар цIалеб паранг машина.
ЦIорол рукъзабазде мокърукь биччалеб,
Багьа тIадегIанаб, гIурччинаб хъирмиз.

ГIелалде квелъ бараб каяб гугьун тай.
Каторжнойлъун лъвана вижараб росу,
Кереналда расен меседил мокъокъ,
Бакъги гьурилъана гьинал рекIее.

Гьурмада хатI хъвараб тIогьилаб явлухъ,
ТIолго дунялалъул дуе щвана сси.
Ширван къатIипадул дур чохтIоялъе,
Халкъалъул рецц буго,росдал цIар буго.

Биараб чинидул чергесаб лага,
Чакардай кванала кванил бакIалда.
Чапараб меседил нусабго соналъ,
Кавсардай гьекъана къеч буссиналъе.

Къайигун кинидул къо дур анилан,
Къирал кӏалъаниги,ракӏ дир чӏеларо.
Эбелалъул кванчӏил куц дур чӏанилан,
Катиб ахӏданиги инаро эхей.

Гьадин чара хвезе чорхол дирги тун,
Чидалъ мун йикӏани,рекӏинарищ цӏа.
Чилъи хварал къоял рикӏкӏунев дун тун,
Нухда мун къокъиндал,къина ралъадал.

Къайсар ханасул яс Сугӏат гӏадай мун,
Росулъниги йикӏин кӏудияб рахӏат.
Дуниял тӏагӏараб цояб рагӏалда,
Йигин рагӏаниги,гӏедегӏилаан.

Ингилис читалъул черген пулуша,
Чундул руго холел дур хиялаца.
Чалабаз къачӏараб къажар хъабало,
Хъулбузда тавтур тирун буго дур.

Дарай-махмарилан,халкъалда лъачӏеб,
Къустӏантӏин ххам буго ххун махӏабазда.
Хӏатта,ханзабазда бицен рагӏичӏеб,
Мугӏрул тӏогьол бугин тӏолго махӏ ратӏлил.

Рогьалил хӏанчӏигун йоржанхъи гурей,
Гӏадангун мун кӏалъай-кӏудияб хӏикмат.
Хӏажрул-асвадалда аскӏой гурого,
Росулъ мун гӏодой чӏей гӏаламат буго.

Тамаша, бетӏергьан,батӏияб хӏара,
Тӏокӏ гьаюн йижизе жийго йитӏарай.
Тӏадегӏанав Аллагь,элъул камиллъи,
Кверщел кьун тӏамуни,тӏокӏай цӏвакилищ?

Цӏараб гӏарцул лага, гӏажаибаб черх,

ГIадан кин лъугьуней кагъатгIан хъахIай.
Кагьру маржан биун,рахъарал гъуждул,
Йижизе рес гьечIо дуда релъун яс.

МоцI бекарал кIутIби,каржинул гьумер,
Кагътал ина къец ккун, къотIизе хIукму.
ХIанкъва бахиллъилеб халатаб габур,
Гуч дуда бащадай щийго ятилищ?!

БилбагIарал кIутIби, рахьхъахIал цаби,
ЦохIо мун гьимани,моцIалъ нур чIола.
ЦIвайил тарих хъварал хъахIал гIанаби,
Нусго кьер лъугьуна, балагьун чIани.

Гьиндалъул кавуда казият бугеб,
Кваналеб жо лъалеб гвангъараб щекъер.
Шамалъул гIамирас гIарцуда хъвараб,
Гъорлъан чи вихьулеб бахьинаб щвемещ..

Щобда чIвайдал бакъул нур босаниги,
Босизе кIоларин дуда тIаса бер!
Румазул пачаяс мун ячаниги,
Чан дирги тIеларин,тIубалищ гьедин?

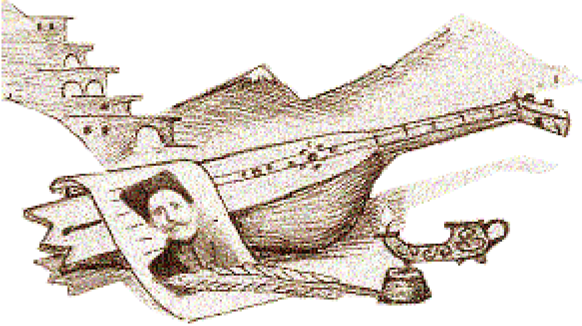

ИХДАЛ ГАГУЯЛЪУЛ ГОЧИ БЕРЦИНАБ...

Ихдал гагуялъул гочи берцинаб,
Бицун гӀорцӀуларо ГӀосохъбакӀалъул.
Булбулги цӀвакараб, цӀарги берцинаб,
ЦӀикӀкӀун хьул ун буго Хьопол балалълъе.

Иццалги тӀокӀкӀараб, тӀегьги батӀияб
ТӀурамегӀерилан гӀодула берал.
Росулъ къваридазул къокъа хьвадулеб,
Къан буго каранда дида Хьонда мегъ.

Кинавго чиясул чорхол рухӀ араб,
Чара бухӀун буго ГохӀда анищан.
Алжанул къокъагин мун къачӀадулеб,
КъулгӀадул Болъоян лъай босана дир.

БАЛАГЬЕ, ГІИНТІАМЕ ГІАЗИЗАЙ ГЬУДУЛ

Балагье, гlинтlаме, гlазизай гьудул,
Магlу тlагlун, би тlун гlодулеб рекlехъ.
Гlайиб гьабичlого гlенекке, гьалмагъ,
Накlкlлъун хlухьел лъвараб хlайранаб рекlехъ.

Халкьалда нур балеб зодил багlар бакь,
Кьоги сордолъула росулъ гьечlони.
Самаалъул агьлу гвангъулеб бадру,
Бугеб хlал бицани кин гурхlуларей?

Мугlрузда гlунсбузул гlамал бикъараб,
Къиматаб черх буго чундузул буртlил.
Чабхилъ гlамиркlодул куцан гьарурал,
Кепал лугбал руго дир йокьулелъул.

Кьурул кlветlикь чlараб рузлъун ахlдолев,
Адин дун танани талихlищ кьолеб?
Щобда боржанхъулеб хlинчlлъун свердулев,
Ссийищ борхалъулеб хваян дун тани?

Халкъалъго бицунеб берцинлъи буго,
Кухlлу бахинчlого, каржум хъвачlого.
Кавказ панаалъараб лъай-гlакълу лълъвана,
Ригьде яхиналде, гlужде щвелалде.

Ретlунеб ретlелан, унеб рилълъинан,
Алжанул хlавраан хlайранлъула ракl.
Хlерен гьабун кlалъай, кlалул пасахlат,
Хlабсат йигин абун уна бакъгин моцl.

Лъидехун бикьилеб дур бицун ургъел,
Дур къадру лъалев чи чан вугев росулъ?
Чучизе кlоларо чияде керен,
Кинан яхl гьабилеб вухlулеб цlадаб?

ЦӀулал киниялда мул куцанилан,
Кинан бицаниги божуларо дун.
Керен кӀалдиб чӀвазе кодой йосарай,
Яс мунан абуни,босула гӀакълу.

ГӀисал инжилалъул аят босараб,
Басма буго рагӀи,магӀна бичӀчӀани,
Мусал тавраталъул лугъат бахъараб.
Дафтар буго калам,цӀализе лъани.

ЦӀорол матӀу лъуна,нишадур хъвани,
Гъорлъан канлъи бихьи кинаб гӀаламат?
Кинан бицаниги дурго черх буго,
Чара хвараб диде рагӀад гьабулеб.

ГӀажаиблъи хӀатӀил тӀадагьаб роси,
ТӀогьода найилгӀан гӀодоб хъваларо.
ГӀалам хӀайранлъулеб хӀадураб рилълъин,
ХӀутӀ-хъумур бахъуна духъ балагьизе.

Гьаваялда накӀкӀул ихтияр-кверщел,
Кинан гьабуниги,гьорохъ букӀуна.
Гьанже ясахъ бугеб берцинлъи-чӀухӀи,
ЧӀалгӀун,гӀодой рехун,духъан щун буго.

Щибилеб черхалда чара хун хадуб,
Чармил гудразулцин гуч гӀолеб гьечӀо.
ГӀайиб кин гьабилеб гьинал рекӀеде,
Дур пикру гьабурав гьаглъулин инсан.

СубхӀаналлагь хӀусну,хӀисаб гьабуни,
ХӀара месед буго биун бахъараб.
Огь,дур логол санил сима-тӀабигӀат,
ТӀолго жавгьар буго,жубан гьабураб.

Гьиндустан кагътида катибас хъвараб,
Кавказул Халкъаил къец ккарал кьунсрул.
Къарби азалидал къачIан рищарал,
Къиматаб черхалда гьурщарал гъалал.

Къалъуда бакъулгIан къадру камилаб,
Кибго бицен бугеб берцинаб нодо.
Бадру хIарамалда хIавраалълъе ун,
Гьезулгун хисараб сах бугеб гьумер.

Гьаваялда лочнол чара тIагIарал,
Чапун дир рухI арал хIасратал берал.
ХIижаз улкаялда кибго цIар араб,
ЦIорол матIу гIадаб тIеренаб мегIер.

ТIогьода найилгIан гIищкъу щущарал,
Дун вакъвазаврал варакъул гIанал.
ГIарцул кайпигатахъ кагьру-маргъалул,
ГIусмани къубдуца къотIарал цаби.

КъустIантIин шагьасул ахикь жагагIан,
Жаваб-суалалъе лазатаб кIветI-кIал.
Сверун гъоркье-тIаде загьру тIинкIараб,
Зодил цIва гIадинаб цIвакараб нилъу.

Нил гIурулъ къокъунеб къункърадул гIадаб,
Къула-йорхиялъулъ борхараб габур.
Гуржистан чинидул чапун гьабураб,
Чангияс бицунеб берцинаб щекъер.

Щобазул бутIрузда рогьалил бакъулъ,
Къадру бащалъарал къвакIарал курмул.
Кагътида хIебтIулеб,къалмил хIалкIолеб,
ХIисабалда гьечIо дур сурат бижун.

Живго рахIман гурес сипат гьабизе,

Сси нахъе хутIичIо чIурканаб логол.

Кин хал гьабуниги,гьаб хакъалда гьорлъ,
Дун духъгIан вакъварав къайис рагIичIо.
Къойил биcаниги,берцинлъун гуреб.
Дур бицун гIорцIулев гIаданги гьечIо.

ГIарцул сагIаталда устарзабаца,
ТIад мина биччала,багьа тIокIлъизе.
ТIадегIанав бичас дурги чорхолъе,
Рарал сонал рихьун санагIат тIуна.

ТIулалъ бугеб цIеде тIаде нартги щван,
Щиб мурад тIубайгIан гIенеккун чIелев?
ГIаршгун рахIманасул гурхIел гурони,
Дуе хIелхIелалъул дий пайда гьечIо.

РОКЬУЛ БАЙРАХЪАЛДА ХЪВАЗИН

Рокьул байрахъа хъвазин чIахIахатI,
ЧIегIер бан бугеб ракI бохуларищан.
Хиялазул гьорол гьалагаб чода,
Чангит бан рекIинин,кIовухъе аян.

ГIищкъуялъ босараб рисалаталде,
Росабалъе аян,айлама кьезин.
Угьулеб каранзул казияталъул,
Кинабго хIарп рикIкIун,хIуччил тIанкI лъезин.

Адам вахъун хадуб халкъул рахIманас,
ХIава йижун йиго рекIел гъеялъе.
ХIатта дирги дуда бугеб дагIбаго,
Дир зарра гьардонин гьаюрай мунан.

Гьиндун къо бащадай,Билкъис мукIурай,
Мун рукьбалъ щущазе щиб такъсир дида?
Щибниги гIаламат батун гьечIелъул,
ГIадан-инсанасде аб балагь ккелищ?

Тайпа къадруялъул къецен дир гьечIо,
Къадарасе буго битI дунялалъул!
БоцIи-рикъзияли къисматалъ инин,
Ахирги юссина местешлиялде!

Мисриязул тахда тарай Зулайха,
Тирун юссараб бакI рагIичIищ дуда?
ГIумру нахъги буссун,сверун дунялгун,
Долъул къиса цIале къойилго дуца.

Къвал бан ракI чучулев чи вугониги,
Чанай бижараб бер балагье дихъги.
Чанил тIинчI толареб лочнода хадуб,
Чаргъадиллъун ина дирги замана.

ДагIба-рагIиялда, диван-къецалда,
КъутI-къутI камиларо дурги къавуда.

Мун киниялда лъун куцаралдаса,
Каранда буго цIа,цIилалъ буго кор.
Кверда ясандизе мун гIуралдаса,
Бессана тIулада тIаде лъалеб цIа.

Духъего кверщел кьун бокьанщиналъул,
Щибаб сан бессараб нусабго лага.
Расму рекъоларо дур къавуялда,
Къебедлъун мунго чIун,борце дуцаго.

Цо тIегь цIцIун,дуцаго тIала цIезаби,
ТIехьалда рекъараб къагIида гуро.

Росгун ургъел бикьун, эбелгун чучун,
Чияде хIажатаб хIисаб дур гьечIо.
ХIалтIухъ гьава биччан,боцIухъ чан гьабун,
Чиго ватиладай мунгIан тегь битIун.

ТIулада кваналеб квешаб унтуе,
Кин дару гьабизе дур хиял бугеб?
Каранда рекIараб рокьул цIадуда,
ТIаде нартниги щвай,щиб лъугьунаян.

Дур рорхатал къоял къаценде бакъгун,
Къанщинаб хIалалъул хIисаб диргун кье.
ХIурулгIинзабиги ращалъун гьечIин,
Дун нухтIа тIовитIе,тIубан мурадгун.

Дур ракIалда гьечIел кIалул рагIабахъ,
КIикъого сонаца гIенеккана дун.
ЧIухIи, пахролъини халкъалъ лъун буго,
Гьедин биценги кьун,бергьун чIелги щун.

Берзуйищ гIоларел дуй гIадамалго?
ГIадлъундай рихьулел бихьиналщинал?
Мун гьаюрай эбел Аслиги гурин,
Сси духъе кин щвараб бокьанщиналъул?

Бащалъидал моцIрол дуде камиллъи,
Киса лъолеб хиял,бахинин абун.
Бакъул къимат хведал,къадру цIикIкIиндал,
Къойил казиятал тирулел руго.

Туркменазул жайран, жеги цIуяб жо,
ЦIваки-гвангъиялъулъ релълъинчIо дуда.
Дунни барахщула бер балагьизе,
Балаялъ бежулеб жан бугониги.

РакI буссинегIан дун вуссинчIо дуде,
Барссидал чакарлъун черх чапаниги.
Чорхол хIал бицине керен чучулев,
Чиго ватиладай талихI къаясул...

Дунни божуларо дур жисмуялда,
Ясалъул суратаб сирру бугилан.
Сси дургун бащадаб бугищ хIараян,
ХIурулгIинзабигун зобалазде а!

Бицине хIалкIолеб хIисаб дур гьечIо,
ХIутI-хъумур сороле6 санагIат гуро.
ГIадангун рекъолеб къагIида гьечIо,
Бакъ-моцI тIад рештIарал гIамалал руго.

ГьитIинго духъ ккараб гьавадул гучалъ,
Гама-машиналъун гаргала лугби.
Гордаде шурулеб Шамалъул сагIат,
Ссун буго бакъул нур,бикъун ун дуца.

Остолгин зингъулеб "Зингер" машина,

МоцІрол цІар къотІана, къадру духъе ккун.
Гьеб дур цІаралъ гьоцІо цІцІун тІагІанилан,
ЦІер гІадин тІегь буго тІагІунеб бакъван.

ТІаде рамазаналъ лайлатул-къадри,
Дур къвалакь баккизе къачІан рагІула.
ЧІухІдае куцарал килисабазда,
Кинабниги буго дур исму басун.

Месед къотІаниги къиралзабаца,
КъватІиб босуларо дур изну гьечІеб.
Забру кьабичІого, ингилисаца,
Дур логол куц буго кепалъе бахъун.

КигІан чІаманиги,чІурканлъи гуреб,
ЧІалгІунаро хабар,мун гъорлъ рехсараб.
Ссудулеб тІуладе тІинкІизе дару,
ТІокІаб батуларо,мун рехсей гуреб.

Дур лугби куцараб коцоний чІварай,
Цо анцІго яс анищ рособалъ тезе.
Санал дур гьарурал халипабахъан,
Хвеларин цІар тарал цІуял жал анищ.

Биараб цІералъул цІар кІочон тараб,
ЦІарухъе чи холеб борхатаб нодо.
ЦІоралъул чиллайдул чапун гьарурал,
Чангияс бицунел берцинал гъалал.

Чундузул хисарал, лочнол росарал,
Ясбер варакъулал къиматал берал.
Къалмица расарал, месед бекьарал,
Рокьул мугьру чІварал багьаял къунщби.

Гьорол кар кІутІани, тІад кьер хвелилан,
ТІогьол лъим бахарал багІар гІанаби.

МугIрузул тIалил най, тIегь цIцIуларого,
Дур кIутIбузул цIаралъ цIорон рагIула.

ЦIорол фабрикахъе пирказчикаца,
Дур цIар абичIого цIер биунаро.
Алжаналдал жаниб, ЖайхIуналъ чурун,
Чини биччан буго дур щекъералда.

Къадру борхатазе халип къотIизе,
КъваригIани хIара хIадурго буго.

ХIайван инагьдулеб, инсан гьаглъулеб,
Нил гIорул къункърагин къец ккараб габур.
Къирал-пачазаби чанги гIодарал,
ГIарцул курхьабаца рацарал гъуждул.

ГъалбацIил черх гурев, чармил ракI гурев,
Чи кин балагьилев дур гьумералде?...
Гьаваялъ тIулада тIад цIаги бакун,
Кин дун вахъун чIелев дуниялалда?

Халкъул гIаламалъе рахIат бикьидал,
Дие бутIаялъе мун йокьи кьуна.
Кьерилазе нигIмат гIорлъун чвахидал,
Дие гIазабалъе гIищкъу кьун буго.

МАРГЪАЛАЛЪ КЪАЧIАРАБ

Маргъалалъ къачIараб,якъут бессараб,
Къиматаб черхалъухъ чапун буго ракI.
БагIар меседалда тIад варакъ хъвараб,
ТIокIаб лагаги лъан,лъай босун буго.

Нусабго саналъул гудурги бахъун,
Бахъизин къватIибе тIулалъ бугеб цIа.
ТIолго мацIалдаса печатги бекун,
Каранда бугеб кор лъазе гьабизин.

Гьаваян, рокьиян рукьбалъ кваналеб,
Квенгун макьу тараб кьалда вуго дун.
Балаян гIищкъуян гIакълуги тIагIун,
ТIаде ругъун гьечIеб рагъде ккун вуго.

РухIалил унтиялъ турун бугин ракI,
Тоге жанибилан жинда бугеб хIал.
ХIасраталъ бежулеб жаналъул бухIи,
Макьилъги гIодула,гIарзалъ айилан.

Унго ле, йокьулей,рокьиян абун,
Бихьулищ дир унти-тамашаяб жо?
ИяхI,рекIел гьудул,гьалда цIарго щиб,
ЦIороле6 хинлъуле6 хадув гъолареб?

Дун кьолон квегъулел ургъалабазда,
Бадибе хIацIу тун,тезе гьаве дун.
Дида къвелъ бан рекIун ругел балагьал,
Балагьун чIечIого,чIван рехе дуца.

Дида къварилъиялъ квал жеманагIан,
Мун гIодой къулулеб къагIидаго щиб?
Къойил дагIба бугин диргин гIищкъудул,
Дуца жаваб гьабе,гьудул ятани.

Дур бицен гьабуни,гьуинлъула мацӀ,
Найил гьоцӀо босун цӀункӀулеб гӀадин.
ЦӀар рехсон ракӀалъе свакайго гьечӀин,
Сундулан абулеб эбелалъ дуде?

Байдаби гӀуцӀулеб гӀурччинаб мина,
ГӀаршгӀан борхалъула мун яхунеб тӀох.
ТӀамах бортулареб тамрудал кӀвагьаш,
БайтулмагӀмур буго тирулеб рагъи.

Радал-бакъанида,къвалакь кверги чӀван,
КъватӀий мун яккани, ккола бакъгин моцӀ.
ЦӀорол рукъзабахъан мун цӀаюцӀани,
ЦӀва-кан тӀерхьун уна хьухьикьан гӀадин.

Дуда данделъараб нухда хӀайванги,
ХӀайранлъун хутӀула, дур хиял гьабун.
Дуда хадуб балан херал чагӀаца,
Чвахун магӀу тӀола гӀолохъанлъиян.

ГӀалхул чундул руго чапун тӀагӀунел,
Чараб формаялъухъ гьинал ракӀ бахъун.
Нухъби хӀулун руго,хӀанчӀи хун руго,
ХӀатӀил росиялъул санагӀаталъухъ.

Симис меседилаб маргъалул чадир,
Чорхол гьунар хола,гьимун елъани.
МицӀир варакъулаб къадру бугеб таж,
Къулун мун йорхани, хвалде ккола дун.

Халкъго хьвадулеб нух,борхатаб кьуру,
Гьоркьор нугӀзал руго дур рагӀи хвани.
ГӀурул щакъиялда гъотӀол къалам ччун,
Хъвараб къотӀи буго ятӀалъилилан.

Къан бухьараб хIанчIихъ чорхол рухIги ун,
Чияр ростIа буго свердулеб дир ракI.
Чармил синжир бараб жайранги бокьун,
Ракь батIаяб ботIе ккана дир рокьи.

Дуда аскIой ккарав инсанадаса,
АнцIго къо баниги,къотIуларо махI.
Къаси егулеб рукъ,бакъ бугеб гIадин,
Къол нухалъ бихьула бецIаб сардида.

Дунял-гIаламалъул гIакълу босарай,
ГIайнаан цIалдолел цIваби рукIуна.
ЦIорол мусудузул лугби сурарай,
Саратан хьвадула хьухь зобалазда.

Замзамги загьрулъун гьадин дунги тун,
Гьудулги къвалакь къан,мун рекъеларо...
Къадги канлъи гьечIеб рокъов дун тIамун.
Къаси чирахъухъе чурхъе дуниял.

ГIАЛАМ ЖИНДИЙ ГIОЛО БИЖАРАВ

Гlалам жиндий гlоло бижаров Расул,
СахIиран абуна эсде гlадамаз.
Эсул Гlайнаиде-Гlайшатиде,
Гlадамаца лъураб лъаларищ бугьтан?!

Дуда бахиллъараб халкъалъ абизе,
Эзулги батила таманаб рагlи.
Те дуца рокьукъал къватlахъ свердизе,
Ссиялъул оставка барканин дуда.

Карамил аманат Аслиде гlадаб,
Унтаби ругел дир дудаги лъалел.
Лайлал къотlиялъе Къайисил гlадин,
Къай дуцаги рачел,чучардичlого.

Чармил кьуруялда газа кьабуни,
Я гlоркьихъа тlола, я тlогьса хола.
Тlадал хиялазе мун хисардани,
Хвезегlан инаро гьаб балагь тlаса.

Тlурараб гьоялда гьецlо речlчlани,
Я махlу хlанчlула,я хlетlе ккола.
Холареб рагlуе мун хисардани,
Хвалде иблисалъул босное лъвина.

Лъукъун араб борохь къадалъе лъвани,
Тlад рукъи къачlого,къаси лъикlлъула.
Къварид гьабун гъалбацl рохьазде ани,
Цебе батараб чан чурхъун рехула.

Къуръан-хlадисалъул тафсирин абун,
Инжил бегьиларо гьанже халкъалъе....
Чияда абуге,дидехун бице,
Дудаго бугеб хlал,хlинкъаричlого.

Дийги батилаан тукабазда ххам,
Бурак кьабунилан бокьулеб гьечIо.
Кьезе кепкалали камилароан,
Кинанха рехилеб харилъе месед!

Лъабнусго ясалъул боснаялдаса,
Мун гIодой йикIараб бакIидаго лъикI.
Нусго бикаялда керен цвизегIан,
Квер дургин босараб сордо-къо къабул.

Къого хIурулгIиналъ къвал баялдаса,
КъотIной мун ятани тату букIуна.

Бичун къалеб чухтIил къагIида берцин,
Къоло цо сон буго соролев,мунан.
Къарал явлухъазул санагIат гIемер,
Сонал цIикIкIанагIан цIвакулей йиго.

Кинан букIаниги кIалъан гурони,
КIоларо чиясда бицине сипат.
Чармил бугониги,ракI биинчIого,
Инсан вусунаро дуда бадиса.

Дир къалмил реццали беццаб жо буго,
Халкъалъги абичIищ бищун лъикIаян.
Щакъи-кагъатали кодой босуге,
Кан бакун балагье,бугищ гIайибан.

ГIарцул щекъер буго бакъгIан гвангъараб,
Горда керен цуни,кибго нур балеб.
Канаб щвемещ буго щобде моцI гIадаб,
Рокъой цIаюцIани,къватIибе лъалеб.

ТIолабго цIер буго цIваки гIеялъе,
ЦIар нилъуян абун элда бичас тун.

БахIарал херлъизе херал кIотизе,
КIиябго кIветI буго тIун гIанбаралъул.

Ралъдал тIиналдаса тIадеги росун,
ТIолго маргъалалъул гъун руго цаби.
Цогидазе кьуни кьер дагьлъилилан,
Кьалде гIалам ккарал гIанаби руго.

ГIиса аралдаса умат бусине,
ТIокIаб мугIжизатлъун гIеларищ нодо.

Щуго сон хун барав херав чиясде,
Дур гъалал гьурщани,щвела рухI тIаде.
ТIупаналъ гъанкъараб НухIил къавмалде,
Дур къунщби кIутIани,тIаде рахъина.

Къирал пачаясул остолалда тIад,
Дур бицун гьабула цоцаде жаваб.
Жинда кодоб бугеб кибритул ахIмар,
Какизе лъугьуна кинавниги чи.

Чидар хъатикь бугеб чед, копейкалъухъ,
Киналго угьдула анищанги ккун.
Гьанже дие гIуна гIищкъул гIакъуба,
Къвал бан ургъел бикьзе йокьулей щвана.

Рокьул чангит бичун черх бичан танин,
Чурхъе бакъул дунял дуйго бокьухъе.

ГIИЩКЪУЛ ЦIЕЦА КВАНАЛЕБ...

Гlищкъул цlеца кваналеб, каранзул унтиялъул.
Кагътиде ракl чучизин, чара холеб бугелъул.
Чорхол гьава бергьиналъ, лъай-гlакълу босун индал.
Угьизин,гьудул рехсон, дагьалго калимаби.

Кагlбаялъул тlохалде, Хункарасул карафин.
Кин гьабулареб кумек, кор боркьун бугин рукьбалъ.
Ракьа-гьан меседилаб, самаияб гlамирко.
Квер ккун вахъе къватlиве, тlину гьечlеб ралъдалъа.

Тlубалареб балаялъ, берзул нур бугин босун.
Сабаб гьечlеб батани, чlвазeниги рес гьечlищ?
Чlаго къаникь вукъарал, къоял ругин тlаде щун.
Тlолареб гьаваялда, гьабилеб дарманго щиб?

Щоб рагlалде ахlтlолеб, тlадагьаб мугlрул гlанса.
Гlадамазе хlикматлъун, хlакимас йитlун йиго.
Тlад гlаршалде сверулеб, сурмияб зодил тlавус.
Тlул-ракl дир бежиялъе, йижун йиго ракьалда.

Жаннатул маъваялъул, лъим гьекъолеб къамахlинчl.
Къвал бан лъиде чучилей, чорхол рухl дирги босун?
Сулайманил рисалат, босун къокъунеб гьудгьуд.
Къадар хъван батичlони, хъамунгlаги яхъила.

Хъурайсин кьегlералъул, кьурараб илтиралъухъ.
Тату дирги хун буго, халкъги тlагlунеб буго.
Тlогьолъа гьоцlо цlцlулеб, цlар тlокlаб тlинчlнаялъухъ.
Тlад дунги вакъван вуго, къварид васалги руго.

Къайсарил улкаялде, Калиматил кинигин.
Киналго росабалъе, бицен дурги щун буго.
Кисра Ануширванил, Шагьрузадал гlадинан.
Зоб-ракь бахилаб гьумер, гьеб дур гуреб лъугьинчlо.

Дур бицун чи кӀалъани, чапун риунин лугби.
Чанги ургъел бугоан, угьун дуде чучизе.
Чидар хабар гӀемерлъун, гӀадаллъун бугеб дир ракӀ.
КӀвелаан бакӀаризе, мунгун кӀалъазе щвани.

Мисриялъун къиралас, къаси яс кьунаниги.
Къабуллъуларо дие, дуда гуреб къвал базе.
КъустӀантӀин шагьги вачӀун, ячеян гьараниги,
ГьечӀо дир рекӀел хиял, хваниги,мун гурелде.

Хиялазул ахикье, ахӀтӀолеб булбулалъухъ.
Берзул магӀуги тӀагӀун, би тӀинкӀигӀан гӀодула.
ТӀайбаталъул бахчабахъ, чараб пинтадул бурутӀ.
ТӀуладе ракӀ тӀечӀого, тӀаса квер босиларо.

Санаалда Билкъисилъ къец дуца гьабуниги,
НусцӀулго мун цӀикӀкӀина, цӀарги дуе букӀина.
ЦӀараб гӀарцул лугбазде, балагьарал беразда,
Бецасда канлъи бихьун, канасе нур цӀикӀкӀина.

ТӀад ретӀунеб ратӀлиде, лъикӀ хал кколеб бугони,
Харда гьоркьоб тӀегь гӀадин, ятӀалъула ясазулъ.
ТӀабигӀат-гӀамалалда, гӀадан кин хадув гьолев.
Хансаилги асс гуро, Аслилги ссиго гуро.

Сурат гьайбатаб абун, элъий сипат гьабизе
Гьиндал къадру гӀеларо, ГӀайнаъ ящалъиларо.
ГӀумруялъ канлъи щвечӀеб, бецӀаб рокъой таниги.
Къаде бакъул гӀадинан, къватӀибе нур букӀуна.

Къасде бецӀаб сардида, рагъида мун сверани,
Сверун авал-рохханалъ, рогьунилан как бала.
Киналниги цӀуял жал, цӀвакула гӀужде щведал,
Эбелалъул каранда, канаб моцӀ гӀадин лълъвана.

Бакъаналъул къагІида, Давудил бикъун буго,
Дунял-гІалам гІодулеб, гІалхун чундул ракъвалеб.
Къавлуялъул пасихІат, Къайисил босун буго,
Бицунаго чи холеб, халкъалъул ракІ бахъулеб.

ХъахІаб шагьри-кагътиде, тІаде щакъи тІинкІани.
КъваригІунареб тІанкІ лъун, лъулъаниги унаро.
Лълъар бекараб оц гІадав, цо чи дуца восани,
Росуги къватІиб чІвала, къайиги басралъила.

Къвал бан мунгун чучизе чанай къачІадулаго,
Чанги хІайван батула хІиллаялъе эргъулеб.
ХІажрул-асвад босизе санагІат гьабулаго.
ГьечІо кумекалъе чи, кин лъваниги,ракьалда.

Рукьбал магьидул пинта, йокьун мунлъидал йигей,
Лъие гурин хІелилев, хІалае мунго лъугьа.
ХІули варакъул мокъокъ, къун бугин анкьго талихІ,
ТечІонани щиб хІалалъ, хІасраталъ виун ине.

Ингилис гІалаялъул, гІамал берцинаб тагьи,
Бицунаго гІакълу ун, гІадамалги сурула.
Сулайманил кавудахъ, куцун гІураб гІалхул чан,
Чи вихьун тІураниги, тІад буссун бачІа дихъе.

Сахратулагьалде ун, инсуца гьараниги,
Гьадин гьурмал цІвакигун цІуяб жо кинан лълъунеб.
КагІба рукъил гІекІги ккун, гІодун эбел лъваниги,
Гьеб дур бадиб бугеб кьер, кьелищ тІокІаб батІаго?

БотІил чІоргІан чІурканаб, камилаб лагаялъухъ
Канлъи босун унарев инсанго ватуларо.
Исанаги тІадеги, тІокІайги мун цІвакани.
ЦІуялан бихьиналин, вихьиларо хвечІев чи.

Ханзабазе щолареб, шагьзабаз ретІунареб,

РатӀлил форма букӀуна, кӀикъоябго батӀияб.
ТӀад накъищал угьараб, гьоркьор аятал хъвараб,
Бахъун цояб рехани, цояб кӀочона явлухъ.

КӀалдир ругел цабзаца, цинги килщил малъаца,
МоцӀрол гвангъи къотӀула, къватӀие мун яккани.
Къунщбазул кьуриялъги, кьенсер-бер, нодоялъги,
НагӀли-маржан,жавгьарги, жеги нахъе рехила.

ХъахӀаб цӀердал гьурмаде цӀваки гӀурал гӀанаби,
Рахьдалъе тӀинкӀун араб бидул тӀириян ккола.
ТӀогьол лъеца чурулел, чохтӀинир ругел гъалал
Черхалде гьурщулесул, гьабе хӀисаб Аллагьас!

ХӀасраталъул цӀа рекӀун цӀуллъун дун вухӀаниги,
Дие мун щвелейилан щибго ракӀалда гьечӀо.
ХӀурулгӀин йихьулареб, ракьалда къоги рукӀкӀун,
Къварид вугин, БетӀергьан, битӀе гьури хӀал бицун.

МУН ГIАКЪИЛ ЯТАНИ…

Мун гIакъил ятани, гIинтIаме рагIухъ,
ГIисал инжилалъул аят цIализин.
АхIмакъ ятичIони, ячIа хал гьабе,
Мусал твраталъул табасилазде.

Ссудулеб рекIеда рекIараб цIалъун,
ЦIунун буго рокьи рукьбазда жаниб.
БухIулеб каранда бакун кор боркьун,
ХIехьон буго балай балагьлъун рукьбалъ.

Лугъат Карамил лъун, китбат Къайсил хъван,
Къалмиде чучула чара хведал черх.
Хиял Аслил гьабун Гьиндил цIар рехсон,
ЦIад гIадин чвахула чалухал берал.

Чергес гIалаялъул гIанчIаб тагьиялъ,
Толаро хIалада,хIалхьун вохизе.
Хайбар хъалаялъул хъахIаб жайраналъ,
Жанир рукьбаздаса кьер инабула.

Гьедин духъ вухIулев дир хIал лъаларей,
Лъимеран мун тани, батиладай хIакъ?
ХIасраталъ виунев дун вихьуларей,
Хьухьищ бадиб бугеб хьвадулеб дуда ?

Дир духъ ккараб рокьи бекьани ракьулъ,
Рокьи тIубачIезе тIугьдул раккила.
ТIун кодоре росун, махIал сунтIани,
ХIасрат бергьаразул ракI гьогьомила.

Гьедин духъ бергьараб гьалагаб рокьи,
Гьорохъе кьун ана, бокьараб лъваян!
Кьурас талихI босун, рес бугес мун ккун,
Кколеб бакI батилин, бортизе биччай.

Зодихъ лаченалъе бусен щваниги,
Щоларо дие бакI мунгун кIалъазе!
Щунгъаргун кьал ахIун хIинчI бергьаниги,
ГьечIо дурги къотIи тIубалеб дие.

ТIалил най свердула тIогьол мугIрузда,
ТIолго сси духъе ккун,ккана духъ рокьи.
Кьурул чан бахуна борхаталъубе,
Халкъ духъ инагьдидал, угьдана дунги.

ТалихI кьун йохаяй, ххамиде терек,
Тоге виинегIан бугин гьарулеб.
Логол тIегь битIаяй, тIогьоде гIидра,
ТIуладе цIан щвала,цIар ахIулаго.

ЦIорол матIуялде тIаде хIур ккани,
ХIинкъадго бацIцIуна цIваки хвелилан.
Халкъ бецIцIун тIагIараб тIадагьаб лага,
ТIун ракьгун инилан ургъел букIуна.

БагIар меседалде тIухьи тIинкIани,
ТIад кьер холаредухъ босула нахъе.
Нухъби хIайранлъараб хIеренаб дур черх,
ХIинчIлъун йоржинилан жундул рачIуна.

Живго хIайван гурес хIал баччулареб,
ХIикматалда буго дур хIара бижун.
ХIурулгIинзабазул магIу чваххараб,
Чалухлъи кьун буго кьерилалълъ дуе.

Кьалаб балагьигун,гьагаб рокьигун,
Кьурулъе ккун вуго,нух батуларо.
БухIараб гIищкъуялъ,гIадалаб шавкъалъ,
Къун анкьо талихIгун терелев вуго.

Тамаша кьерилал тӀабигӀат гӀамал!
ТӀолго ралъад къина, къагӀида хъвани.
Къутбуялъул буго гьелъул гьурмал нур,
Гьецо-цӀул сверила,сипат гьабуни.

НагӀили-якъуталъул гъажабазда тӀад,
ГъалбацӀил ракӀ кколел курхьаби руго.
Кагьру-гӀамбаралъул килшада хурал,
Харде тӀегь бакъвалел баргъичал руго.

Жундуз магӀу тӀураб тӀад дун вакъвалеб,
Къула-йорхи буго гочи берцинил.
Дур нилъазул цӀваки цӀердал сурахӀи,
ЦӀарухъе чи хвела,хиял гьабуни.

Щакъи кваличӀого канлъи хъвачӀого,
Киндай кьер гьабуна дур кӀаркьабазда!
Гьалун жавгьар тӀечӀеб тӀад накъиш хъвачӀеб,
Нахъе гӀилла гьечо гӀанабазе тун!

ГӀадамал суризе,ясал сорозе,
Ясберал гьимула гьел дур беразул.
Балагьарал кӀотун кӀалъарал мехтун,
КӀудияб кьал буго дургин кьунсрузул.

Зодил тӀавусалъул тӀанчӀил рачӀ буго,
ТӀун рекъезе гьабун къунщбалин абун.
Къубдуз накъишги хъван,хъахӀаб маргъалул,
Гъун буго дур нодо дир гӀакълу ине.

Росасе аразул сси букӀунаро,
Ссини борхалъана халкъалдаса дур.
Ригьде руссаразул къагӀиде хола,
Къадруге тӀокӀлъана лъимер гьабидал.

ЛъагӀел цӀан къочунги къеч буссинаро,

Къваридаб каранде кодой мун щвани.
Кидаго тIаса бер босилароан,
Урхъи буссинегIан сипат бихьани.

Бицен гьабунагIан,гьалаглъи гуреб,
Пайдани бахинчIо дудасан дие.
Духъ бергьараб хIасрат хIехьон чIанагIан,
Зодихъе яхана,хваян дунги тун.

Хвалда къосаниги къаникъ лъуниги,
КъотIи буго рекIел дуда къвал базе.
Берал рухIаниги,рухI бахъаниги,
Яхъизе къасд буго мун къориниса,

Гьава цIоронани цIцIер чIвала иццда,
ЦIар ккунищ ахIилеб унтуе дару?!

Чанги соналъ тана туризе жаниб,
Духъ биунеб черхги чапулеб ракIги.
БажаричIо хIехьон хIасратаб балай,
Гьанже каранде къан къвал бан данде цIай.

БахIрул къузумалда гъанкъулеб къоялъ,
Къварилъи ккanадай ПиргIаний дийгIан?
ЧчугIил чохьонисан лъунеб сордоялъ,
Юнус хутIанадай дунгIан пашманго?

Гьороца росарал самудилаца,
Сардал рогьанадай дица духъ гIадин?
ТIупаналъ гъанкъараб НухIил къавмалъе,
Къварилъи ккanадай дие гIадинан!

ДИР РЕКIЕЛ КЪВАРИЛЪИ КЪАЛМИДЕ

Дир рекIел къварилъи къалмиде чучун,
Къокъаб гIарза хъвазин рокьул гучалъул.
Черхалъул кайпият кагътиде басун,
Дагьаб хIал бицинин балагьиялъул.

Гьаваялда бакъул къотIилаан нур,
Диде гIадин гIищкъул гIакъуба щвани.
Къаси шагьри моцIрол цIваки хвелаан,
Хиялаз дун гIадин гIадал гьавуни.

Хаселго инчIого их бачIун бугин,
Элда лъолеб цIар щиб,цIаларал чагIи?
Ихго бачIинчIого тIегь баккун бугин,
ТIехьалъ щиб абулеб,ал гIалимзаби?

Зоб роцIцIун букIаго бецIцIун балеб цIад,
Бице,сихIручагIи,сундул хIикматан.
Рии бухIанагIан хIорда цIер чIвалеб,
ХIикмат кинаб бугеб, кагьанатзаби?

Берал чвахулареб, черх бецIцIун унеб,
Унтуде абулеб исмуго бугищ?
Ургьибго рукъ ккураб къавудаялъе,
КъватIибе бахъулев тIалиб рагIичIищ?

ТIабигIат хисарав, гIакълу босарав,
ГIадан хьвадулеб куц кинан букIунеб?
Куннеб квен кьогIлъани,лъим загьрулъани,
Эсда щиб бицунеб, берцинал ясал?

Меседил гарапин кодоса ани,
Кинаб цIер букIунеб багьа цIикIкIараб?
ЦIараб гIарцул натIги гIодобе рехун,
Ххан-гIаршун щолеб бакI щиб ракьалдехун?

Щобил ботӀрол тӀогьиб тӀокӀкӀараб иццул,
ТӀинде балкан ккани, квер хьвагӀун тола.
Хьиндал кӀкӀалабахъе кьер берцинаб пихъ,
Хъублъи гъорлъ батани, танкан рехула.

Тукада хириял ххамил тупазда,
ТӀад бурак кьабула, гӀемер мех бани.
ГӀамбарул тӀогьолъан тӀураб гьацӀуда
Гьоркьоб хӀе батула, хӀисаб гьабуни.

ХӀажрул-асвадалде боржунеб гагу,
ГанчӀида свердани сси нахъе ккола.
Сахратулагьалде бахунеб хутӀап,
Хуриб гӀодоб чӀани гӀайиб букӀуна.

Дирго къадруялда рекъараб хабар,
Женазул рахъалъан хъвана кагътида.
КинабгӀаги рагӀул магӀнаги гьабун,
Гьудул хадуй гъолеб гъолбас гьабуна.

Хаселго инчӀого их бачӀин буго,
Эбелгун къацандун ясалъ кьвал байи.
Ихго бачӀинчӀого тӀугьдул раккиги,
ТӀепун йикъарулей къоролай йиго.

Зоб роцӀцӀун букӀаго,цӀад бан лъугьинги,
Бицун рагӀи хварай халилат йиго.
Рии бухӀанагӀан хӀорда цӀер чӀвайги,
Рокьул магӀна лъалев гӀадан гьечӀолъи.

Берал чвахулареб, черх бецӀцӀун унеб,
Унтуда абула илагьийилан.
Ургьибго рукъ ккураб къавудаялъе,
Къаси тӀаде хьвади тӀалибин тола.

ТӀабигӀат хисарас,гӀакълу босарас,
Хвелги тӀаде босун,йосе йокьулей.
Куннеб квен кьогӀлъани,лъим загьрулъани,
Эсие рекъола къвал базе гӀадан.

Меседил гарапин кодоса ани,
Кинго цӀорол багьа гьелде щоларо.
ЦӀараб гӀарцул натӀги гӀодобе рехун,
Ххам-гӀарщун бокьани -щулияб кьола.

Щобил ботӀол тӀогьиб тӀокӀкӀараб иццул,
ТӀинде ккараб балкан бахъун ракъулъ лъе.
Хьиндал кӀкӀалабахъе кьер берцинаб пихъ,
Хъублъунин течӀого хъал бахъун кванай.

Тукада хириял ххамил тупазда,
Бурак кьаби буго гӀарцул гуч букӀин.
ГӀабдал гурев чияс найил гьацӀуда
Гьоркьоб ккараб хӀедул хӀисаб гьабилищ!

ХӀажрул-асвадалда боржунеб гагу,
ГанчӀидаги чӀола, гучлъун свердани.
Сахратулагьалде бахунеб хутӀап,
Хурибги свердула хиял цӀикӀкӀани.

Диргин рокьиялъул кьал буго бецӀаб,
Я бергьун тӀад гуро тӀамун гъоркь гуро.
ТӀолго аб дуниялгун дагӀба буго дир,
Я дун къуркьулагро, я гьаб кьоларо.

Къойил гӀищкъуялда къацандула дун,
Дидаса квер босун,ясалде аян.
Кидаго гьавагин гьарделев вуго,
Дун гӀадин гьаг гьайе гьудулгийилан.

Дида къварилъиялъ къан буго рачел,

КъотIун реханиги хурхун батула.
Къвал жемун ургъел ккун гъара буго дир,
Дун гъаримлъанагIан лъола цIияб рагъ.

ЦIакъаб фабрик буго пашманлъиялъул,
Лъел цIезе кколаро,цIул хIажат гьечIо.
ХIикмат фабриказул магазинабахъ,
Базар биххулареб,ххам тIагIунареб.

ТIекъаб гIамал буго дир гIищкъуялъул
ГIурухъе щвелалде хьитал рахъулеб,
Хъубаб пиша буго балагьиялъул,
Хьуйдулъ гIанкI букIаго,пуруц бекулеб.

Гьирда къвачIаги къан кватIахъ лълъвин гуреб,
Къвал бан гьудул кколеб гьава рагIанищ?
Къасиги мугъзада гъалдиберги бан,
Балаялъ гьабулеб гьунарго бугищ!

Дир рекIел чирахъан чияр ясги тун,
Чан сон тIубан бугеб тIадго гьан бакъван.
Черхалъулго рухIгIан хIалай мун йокьун,
Рукьбалги риана,угьдилаго духъ.

Дунял бижилалде жамал-камалалъ,
Куцищ дуда чIвараб,чIурканаб лага?
ЧIухIи бикьулелъул хIусну-санаалъ,
Ирсищ духъе кьураб, кьенсер-бер чIегIер?

Рокьиги гьабичIев, гьудулги ккевечIев,
ГьечIев инсангIаги гьаб дунялалда.
Дир гIадин чорхол гьан чапун биарав,
Эбелалъ васасде ваян ахIичIеб.

Унти тIагIанилан тIаде вахъани,
Нахъа чIун батула цойгиги балагь.

Бигьалъанин черхан хиял гьабуни,
Хвелго къабуллъулеб къварилъи ккола.

Къого соналъ ккараб рокьиялдаса,
Рукъбазе бакIлъула кIиябго дур бер.
Дагъистан хIайранаб хIасраталдаса,
ХIалай захIмалъула хIеренаб кIалъай.

Мунилан угьдулеб аб дир хIухьелалъ,
Хьухьазе бакI гьечIо зобалазда тун.
Дур бицун гIодулеб дир берзул магIил,
ГIорал лъарал руго лъалел халкъалда.

Ханлъун кивгоги тун,Кавказ кьуниги,
Кьеларо цо дур бер ракь цIурал ясахъ.
Росуго гочун ун,нилъго таниги,
Лъутунги инаро, аскIор регила.

РОКЬУЛ КОНТОРАЛЪУЛ КАВУГИ РАГЬУН

Рокьул конторалъул кавуги рагьун,
Гьурилъун щущана щобазде гIищкъу.
ГIалхуда чундулгун чабхъад букIаян,
Балагьи битIана,тIаса квер босун.

Савмаалъул гигу гаргалеб тIохда,
ТIавап гьабун буго гьинал рекIеца.
ГIури-бакъ тIад хъвачIеб хъахIаб гьумеран
Росабалъги буго бицунеб халкъалъ.

Къунщбазул кьуриян кьогIлъун дунялгун,
Вегун макьу гьечIел рачIана сардал.
Санал меседилай дур пикробаца,
Киве ваханиги,ракI гъолеб гьечIо.

ЧIурканаб черхалъухъ чара бухIарал,
Чанги къоял ана Къайисил гIадин.
ГIарцул расен бугеб Сулайманил тах,
Салдат ваханагIан борхалъун буго.

Хункарас бакулеб багьа тIокIаб газ,
Гвангъи камиллъана лъимер гьабидал.
Гьудгьудил хIулиян хIелкил рачI ккурай,
ХIавраъ мекъи ккана,унеб нух къосун.

Къвал дуда жемулеб кеторузалъе,
Квешаб палги тIамун,къватIие яхъа.
КъватIул бахIриялда тIад мусруги бан,
Йорта дибирасде дир рос хванилан.

Хераб хъабанида къаналги тIамун,
Къаси сардилъ яхъа лълъвараб жо щибан?!
Щиб гьабилеб,гьудул,гьанже рагIуца,
ГIурулъе реханин бохги ккун дуца.

Дур битIун букIина хирияв гьудул,
Мекъи бугониги,бицунеб рагIи.
ГIайибни дидаги батилин гьедин,
Дурги гьунар бице цониги лъвараб.

Лълъар меседил жайран,жеги мунилан,
Угьулеб каранзул квешаб хIал буго.
ХIули варакъулаб къирбал милъиршо,
Мокърукь бусенги тун салулъ щай чIолеб.

ЧIараб ракь гвангъулеб гъулдузун гигу,
ГанчIида чIун буго,байдабиги тун.
Тамру,гIинабалъул ахикь букIунеб,
Булбул бихьуларищ рохьоб ахIтIолеб.

ХIажрул-асвадалда убач гьабуни,
Мунагьал чурула гIасизабазул.
ГIумруялъ цо нухалъ кIал дуда чIвани,
Алжан тIадабилан тIехьалда буго.

Биараб гIарцулъе гIанбар жубараб,
Жаниб ракI гьалула Гьиндил нодоян.
ДагIбаялъги бергьун дуе щун буго,
Марямил букIараб кIиябго гIоно.

ГIарац-меседалъул куналъги къачIан,
ХIаваца кьун руго кьунсрулни дуе.
Дир гIакълу босизе ГIунайзатихъан,
Дуда гъурал гьалал рикъарав чи щив?

Къайсарил ясалъул росун къунщбигин,
Дун гьалаг гьавизе гьалъиего щиб?
Щобде чанил гIадаб чалухъаб рилълъахъ,
Чанги васал ругин росабалъ холел!

Хваясул гьагаб ракI,гьалда щибилеб.
Багьана щваниги барщун чIоларин?
Рахъаясул берал,ралагьичIого,
РукIине кIоларо,кIал гьикъаниги.

РОКЬУЛ ГІОРАЛЪ АЯБ НУСАБГО ЛАГА

Рокъул гIоралъ аяб нусабго лага,
Нуж сабаблъун гурищ дун холев вугев?
Херлъун гIодоб ккаяб гIадалаб дир ракI,
Дунял свераниги,свакалеб гьечIо.

Ссилъун бихьунищ,черх,чалухго хьвади,
Чанай аралъуса нахъ буссунареб?
Берал, нужее щиб, нуж чIоларел щай,
ЧIараб ралъдал лъеда квер лъица балеб?

Керен чучиялъе гаргаданиги,
Гуро, гIолохъаби, дун холев вуго.
Халкъалда лъалареб, балъго хIехьараб,
Хиялазул цIеца керенги бухIун.

ХъахIилаб зодихъе канаб шагьримоцI,
Дир квер гIунтIуларин киве дун инев?
Куркьбазда цIар хъвараб цIоралъул диргав,
Дун хадув гъоларин,хвезейищ чIелев?

Хайбар хъалаялъул цIумур кьабидал,
ЦIаруе бицана росдал ясаца.
Салдарасул файтон къватIиб бахъиндал,
Къил-къвал гIемерлъана гIолохъабазул.

ГIарцул заводалде тIаде чи ккедал,
Чи гурелщиназул щущ цIикIкIун буго.
ЦIоралъул бикалгIан цIикIкIараб къадру,
КъвачIил уматалда квеш букIун буго.

Чурхдул рижилалде рухIалги кIалъан,
КIиязулго нижер рокьи ккун буго.
Ккевезе кIолебищ эб Аллагь гуресда!
Аварагзабазул заманги анин.

Зарраялда гьикъун къадаралги хъван,
КъотIи гьанжелъигIан хутIун батанин.
Те нужеца хабар, хвезе ругелъул,
Гуреб калам бицун кIалъарал гIела.

Какил баракаталъ гвангъараб гьумер,
Гьанже рокьиялъе кьурун къай явлухъ.
Къадарал рухIизе, хIалхъубал хвезе,
ХIанил керен цвизе-квер бачун бихье.

КъустIантIин бикалгIан цIакIкIараб къадру,
Къогин ас гьечIезе загьрулъун буго.
Бугищ цоги калам кодобе щолеб,
Щибго нахъе тоге батани гIайиб.

ТIерхьараб бакIалъан бакъ бакканиги,
Киса,гIолохъаби, эй нилъей щолей.
Щунусго сонаца хадур чIаниги,
Хварал рукьбаздегIан бер тIамиларо.

ТIад вугев Аллагьас хIукму гьабеял,
ХIакълъун лъалареб жо кIалалъ бицунге.
КIудиял балагьаз свине гьареял,
Сверуде рахъинчIел тIад къотIун руго.

Къварилъалабаца регIун тогеял,
РагIарабщинаб жо щурулел руго.
Щибаб какил гIужалъ гIайиб чIваниги,
ГIарцул сагIаталъул сси кинан холеб?!

Гьаб дуниял сверун нуж сверданиги,
Сси гьечIо ясазе, эй хвечIонани.
Хункарасул гIарцул къали баниги,
Къадру цIикIкIинаро цIуял жалазул.

ЦIорол щекъер гъуралъ дунял течIого,
ДагIбаялъ щибилеб,гIолил мусудул?..
ГIарцул сагIаталъул сиги холаро,
Халкъалъ къимат кьурал кьалде ахIуге.

Ал сверухъ ругезде кагътaлги ритIе,
РокьичIез какунан куц биххулищан.
Щибаб сагIаталда росулъги ахIе,
ХIавагIечул гъотIол багьа холищан.

Анир нуж гIорцIичIин гIадамал какун,
Хваразда бицине ракьулъеги а.

Вабабай,гIадамал,гIадлудал хъублъи,
ГIетIул махI бахъарал мацIихъабаца
ЯцIцIад хьвадаралъул къватIахъги бицун,
Цого жо лълъун буго дунялалъул иш!

Шагьиде натI балел чадирабаца,
Чиллаялъул кутнул какулел руго.
Кар багIарал гIулби хIихIилелги тун,
Турараб цIухIама дие щибизе.

Щоге нужер гIайиб балагьунилан,
Бакараб кан гIадаб канаб гьумер лъан.
Канлъи гьечIеб рукъоб къварид бугин ракI,
Къанин чорхол талихI чидай мун кьедал.

Бихьулеб дуниял дие кьуниги,
Кьал тIеларо чорхол чидахъ мунги тун.

Чанил бурутIалъул тIабигIат бихьун,
ТIолго кIаз къанщинал хIайранго руго.
ХIурулгIин загьирлъун зобал гвангъидал,
Гъара халкъалъ дида тIибитIун буго.

ТIад бугеб кьералъулъ кьалаб дагIба ккун,
Диргин рокьийилан какула гьудул.
Как-дин хIажат гьечIо хIабашиязе,
ХIурда гиргидахъун къинлъизе щвани.

КъотIараб цIер гIадай,цIорол рукъ гIадай,
Ункъо чIужу йиго гьаб нужер росулъ,
Гьабураб жоялда кверги рекIарал,
Киналго лугбазда месед бекьарал.

БагIар гIанабазулъ гIанбар щущарай,
Щуго ясги йиго росулъ рекъарай.
Рокьигун берцинлъи бицине ккечIел,
Ккараб гуреб рагIи кIалалъ абичIел.

ИчIазулго баяр ботIрода тарай,
Бадиб кьер гвангъиялъ кьибил чIухIарай.
Кьурул суйидуниб микки гIадинай,
Мусудузул салдар тахида йиго!

НахъияБ хъучIхъалам-хъачIлъуда хурзал
Хиял лъураз рекье,хванин дир оцал.

Гьанже дунялалъул халго гьабуге,
ХинкIал цIикIкIарасул цIар бахъун буго.
ЦIуяв,бихьинав чи батIалъи гьечIо,
ТIаде нацI,бахарав хан лъугьун вуго.

Гуро,гьудулзаби,гьечIо гьереси,
Гьаб дица ахIулеб кочIода жаниб.
ЧIужу ячарасда къимат лъаларо,
Къадар битIун ккарал тIепун чIун руго.

ЧIвала дида гIайиб гIадаллъунилан,
Лъола тIад бугьтанал гьаглъунин дунан.
ТIаде бачIинчIесда балагь лъаларо,

Бадибчlвай гьабула эбги гlечlого.

Гьардарав бетlергьан,тlамила дуде,
Дунги бигьа гьаве гьаб хlукмуялъулъ.
Хlасрат бергьарай кье,рокьи ккарай те,
Тоге дун гlакъиллъун,вукlа гьаглъухъе.

Гьале мукlурлъанин,кlалъаларин дун,
Дуде гlенеккилин,гlодойги къулун.
Гlабдаллъигин гьаглъи, Гlайнаъги-дие,
Гlакълугин цlодорлъи, цlакълъи-досий кье!

Кьуризе течlого,гьабураб хlукму,
Хlаким мун дирлъидал,билълъине гьабе!

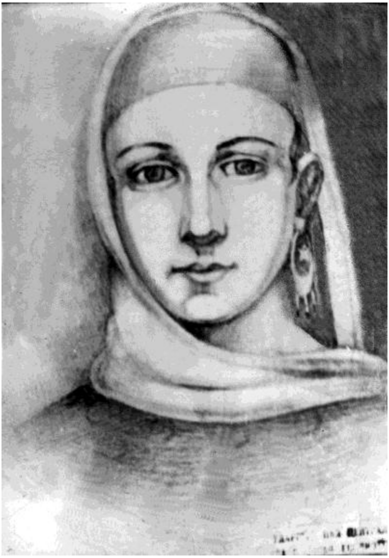

Муъминат(Муи)

ШАГЬРИ КАГЪАТАЛДЕ ТУПЛИС ЩАКЪИЯЛЪ

Шагьри кагъаталде типлис щакъиялъ,
Щавкъалъ дун вухIараб хIохьел угьизин.
Ургьиб рекIел биги,берзул магIилги,
ГIоралъ дун восараб рисалат хъвазин.

ГIищкъуялъ рукьбалги рокьуца гьанги
Гьудул лъаралдаса гьалдезе лъвана.
Гьаваялъ лугбалги,балаялъ тIулги,
ТIад лъураб цIа камун кинго чIоларо.

ЧIараб ракь гвангъулеб маргъалалъул черх,
МугIрул чан гIодула дир чара хваян.
Йигеб бакI къалъулеб къутIбуяб лага,
ТIогьолъ най ахIдола дир хIайранлъиян.

Дун духъ гьаглъунилан гьабула гIайиб,
ГIищкъул лълъар гьекъечIеб къосараб къавмалъ.
КъватIахъ хIаллъунилан лъола бугьтанал,
Балаялъ квегъичIел капурзабаца.

Каранда кьвагьдолеб рокьиги бахчун,
Аб хIал хIехьолев чи хIайван вукIина.
ХIатIида квар бараб балагьи хIебтIун,
Гьирица чурхъулеб чол хIисаб буго.

Чамасдак кваналеб, каралъ букIунеб,
КагIбаялъул хIанчIихъ хIал дагьлъун буго.
Курсалде бахараб, бусен хIеренаб,
ХIежалъул миккиян ккола женаца.

ХIавал наслуялъул ясилан абун,
Росулъги рагIула,гIагарлъуларо.
ГIайнаил къавмалъул къурайшиятан,
КъватIахъ хабар буго жийго лъаларо.

Жибрилас,кварги бан,ракьалде битIун,
Рокьул тIайру буго,дир тату хвезе.
Халикъас цIарги чIван,гIодобе битIун,
ГIищкъул пинта буго дун тамахлъизе.

Зодил багIарбакъулъ къец гьабуниги,
Къадру мукъсанлъулей ясги мун гуро.
Къаси шагьри моцIрол дагIба баниги,
НугIзал камиларо кисаго дуе.

Ссиялъе ясазе алапа хъвани,
Халкъалда харж лъурай хан мун йикIина.
Халкъалъ еццунилан цIар борхалъани,
ЦIорол мусудуца час дуе кквела.

Дур нуралъ къалъулин къулгIадухъ ясал,
КъутIбуян мун тани,батиладай хIакъ?
Духъ хIасраталъ ругин хIанчIи хIулулел,
ХIавраан гьедани, гьан хъублъиладай?

Дуниял зенгъолеб зодил гармафон,
Какил алхIамалъги ахIула дур цIар.
ЦIадай лъим босулеб Нил гIоралъул накIкI,
ГIаламалъ къилбалъун къан ккун йиго мун.

Къун ралъадги тIагIун,тIегь бакканиги,
ТIелилан кколаро духъ ккараб рокьи.
ТIерхьун аралъуса бакъ буссаниги,
Буссунаро дир бер духъ балагьараб.

Дир каранда бугеб кор дуда лъани,
Кванил махI гIелаан хвараза гIадин.
Кинабго саналъул сорой бихьани,
Бусенгун кьал ахIун кьурулъ чIелаан.

Кьолеб ужра гьечIо угьунилан дий,
Дирго хIухьелазул хьухьал лълъвин гуреб.
Хьул лъун гьудул щолеб гьарай дир гьечIо,
Дирго гIакълу буго мекъса хьвадулеб.

Дуйни хIусну-санаъ Саратил щванин,
Щиб хIикмат ясазул наслуялъулго.
Сардил моцIродаса цIар рагIарай мун,
ЦIар ясан тей гIела тухумалъего!

Гьаб наслуялдаса Аллагьас дурги
Гьабуна тайпа тIокI тIолгояздаса.
ТIогьол хиралъиги харил багьаги
Хал гьабуни лъала балагьаразда.

ХутIун бугищ логол кьезе чIурканлъи,
ЧIвай дуцаго гIайиб, гIечIеб батани.

ГIАРАПАБ КЪОЯЛЪУЛ КЪАЛЪУЛ ГIУЖАЛДА

Гlарапаб къоялъул къалъул гlужалда,
Къокъаб кагъаталде керен чучизин.
Кинабго махлукъат боххараб къоялъ,
Къварид хутIиялъул харбихъ гIинтIаме.

Гlадамазда рихун,росдада сурун,
Росо тейги гlела гlазабни дие!

Роpтун гlодор аял гlаданил берал,
Гlелин гьаб къварилъи,русса рукъалде.
Къанабакь тlупаял тlадагьал лугби,
Тlокlаб бихьизе жо бугищ нужеда?

Буклараб боцlуда цlарги тlамунин,
Цlорол хъалаялъул хъергъу сабаблъун.
Хъахlилаб зоб гlадаб мулк-ракьги танин,
Турунищ нуж холел,хиялал тани?...

Хайбаралъул тlохда тlегьлъун йижарай,
Жайран Ханумилан холеб буго ракl!

Хасало гlурул лъим гlетlуларилан,
Гlадамазул аби уяб жо буго...
Риидал иццалда цlер чlвалин абун,
Цlаларал чагlазул рагlичlо бицен.

Бицун абуралда божуларо ракl,
Биклун накъищ хъвазе къуват дир гьечlо.
Къалмица хъваниги хал гьабуларо,
Гьаваялде воржа бажарун хадуб.

Дирго гlайибали гlодоб телаан,
Гlадамалги руго риунел гьелъухъ.
Дирни чорхол чара хвани щиб бугеб,

Чангиял рихьула хьухь лъун беразда.

Бодулъ гьунар тIокIаб багIараб байрахъ,
ТIул-ракI дирги кванан,кин мун хисарай?...
Хункарас кагътида басунеб печать,
Бицун рагIиялда гIайиб щиб ккараб?

Дуе бокьулареб дир лугбалъ бугеб,
Лага къотIилаан къабуллъиялъе.
Къвал бан чучулаго,мун рекъечIони,
Берал рахъилаан разилъиялъе.

Румазул ханасул хвалчада месед,
Дурги къотIи биххи къадарлъи гурищ?
Къажар пачаясул фабрикахъе цIер,
ЦIар дур гурищ холеб хияналъани?

Хунзахъ ГIумаханил БахудегIанги,
Дур рагIуде мугъчIван,чIухIун вукIана.
ЧIалу-хIуби бекун рукъ тIад кканиги,
ТIепун гуреб,рекIел тIезе къасд гьечIо.

ТIолареб гьаваялъ гьан биун бугин,
ГьечIебищ дур къуват дида багъизе?
Къадар гьечIеб гIищкъу щун буго тIаде,
Щиб гьабун лъикIилан кIалъай мун дида.

Дур бицун гIодулел гIалимзаби тун,
ГIаламат,мун кинай капур жен ккурай.
Къуркъбузул инарал аскIой виччарай,
Чилъи гуро дирги дуда гаргади...

Дур бицун цIоролеб дир кIалдиб мацIалъ,
ЦIар ахIун батула алхIамалъулъги.
Мунилан хIайранаб хIухьел биччани,
ХIайванал угьдила диде балагьун.

Дур ракI сундул бугеб,сурмияб тIайпус,
ТIад цIа баканагIан боржунин,дун тун.
Жеги дир хIалалъул хIисаб лъачIого,
ЧIалгIаде ватилин тунцин гуродай?

Росасе яс инги умумузул нух,
Адин чи хвайилан халкъалъ абулищ.
Ун нахъ руссунелги росдалго гIадат,
ГIумру дуй бичарав чи вукIун хадуб.

Чаница тIинчI тола тIадаб мех ингун,
Дур болжалго гьечIищ дие гьабураб?
Гьаваялда накIкIул цо гIуж букIунин,
ГIолеб заман бице гIенеккун чIезе?...

Зодихъ бакъда цебе бачIун чIолин хьухь,
Хьул къотIулеб гьечIо халикъасдасан.
Харилъ тIегь суризе тIад ккола саву,
ТIаде ихдалгIаги биинародай?

Дур керен чучулев кашишасулни,
Керен сун ракI бахъун нахъе лъелаан.
Лъай дир бикъун араб дур гIакълуялъе,
Мекъса ккелин абун хIинкъун гурони.

Къвал дуда жемулеб женни чIвалаан,
ЧIегIер бан мун къули къабуллъуларо.
КъватIул гьвел тIулалъни тIад цIа лъелаан,
Лъалеб ани дунял дихъе кколеблъи.

БецIаб сордоялъе канаб моцIилан,
БецIаб цIва босана,цIар берцин дица.
ЦIцIадае ахIдолеб гигуян абун,
Гарбил щекI хIулараб хIелеко щвана.

Щобил рагIаллъуда гIамиркIойилан,
Кваркьи- милъир гъараб гьеду ккун буго.
Гъулдулъ бакънал пулеб гIансаян абун,
Босун канлъи араб кеторуз буго.

Кидаго сунареб сивечкайилан,
Сунтурги къвалакь ккун,терелей йиго.
Тимар лъикI гьабураб айгъиран абун,
Ургьиб мугъ багьараб ябу чу буго.

РекIунареб цIеде тIаде лъимги тIун,
ЛъикIаб панар баке,канлъи бокьани.
Бакьулъ хIуби чIвачIеб чIобогояб рукъ,
ЧIалгIаде течIого,кьучIдасан биххе!

Дир цо къотIи буго якъинаб дуе,
Дуда къвал бачIони,къаникье ина.
Басараб гъол буго росдада лъалеб,
Мун йосе кIвечIони,кIанцIила цIадай.

ЦIияб рокьи гьабун йокьуларин яс,
Сабаб дур гьечIебищ гьабизе дие?
Дур цIаралъ цIун руго цIер гIадин рукьбал,
ЦIерлъун виинчIого, йорчIа къватIие.

Къирар сагьвиллъарай, салдар гьаглъарай,
ГьайичIо эбелалъ мун гIадинай яс.
Москов пачаясул чинидал сурат,
Черх сундулдай бугеб дир гьудулалъул?

Нодоялъул цIваки,гарбил цIабуцIцIин,
ЦIорол къотIун лъураб матIуйин ккола.
Къунщбазул рагъари,гъуждузул рекъей,
Гъалазе чиллай ккун кин бащалъулеб!

Щиб гьабилеб,гьудул,гьаб дунялалда,

Дур цlар рехсон гуреб роцlцlунарин ракl!

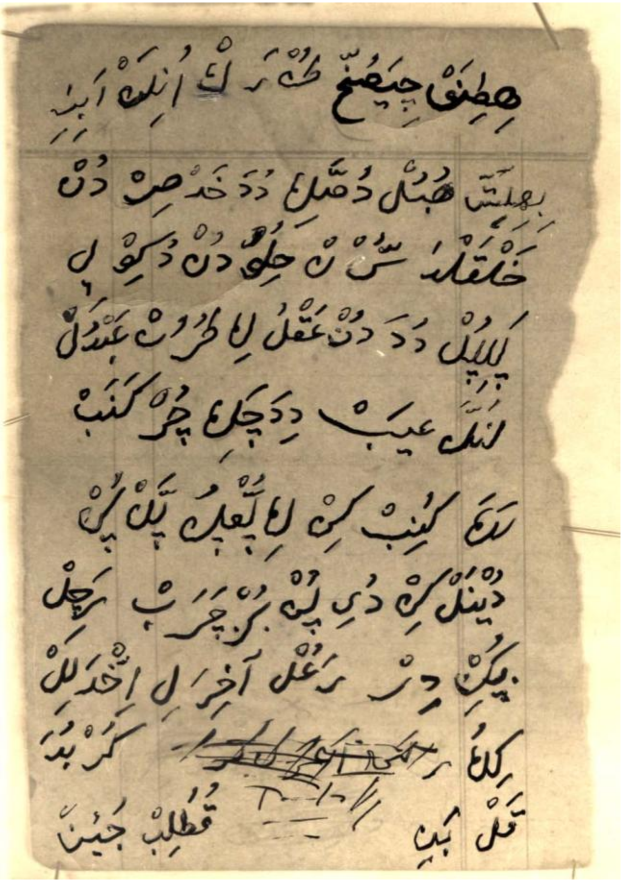

ЦохIо кодобе щвараб МахIмудил квералъ хъвараб тIамач

ХЪАХIИЛ ЗОБАЗУЛ НАКIКI...

Хъахlил зобазул наклкl,босе дир салам,
Санал меседилай дир гьудулалде.
Мугlрузде шам гьури,щвезабе ругьел,
Гьурмал кьер кагътилай кавсар хlанчlихъе.

Хвечlого къаникь лъун къоялги руклклун,
Къварид вугин абе,асклореги ун.
Инсанги хlайранлъун,хlайванги гурхlун,
Рокьуд бухlараб черх чапунги биун.

Роржунел гумузул гамихъабахъги,
Анин саламал кьун,кьоларищ духъе?
Кьер берцинабщинаб хlанчlихъ балагьун,
Гьабун анин шигlру,щвечlищ цогlаги?

Гlарщгин Курс бащадай Шумайсатихъе,
Щвелищ ругьел битlун гьаглъарав дица!
Гьуригун йоржуней жайран Ханумий,
Буклинеб щиб ургъел дун гъаримлъунан.

Дирги къоял уна,къарбияй бика,
Сардил макьуялъухъ рокьиги гьабун.
Рогьуна сардалги самаияб хlинчl,
Хlалае жен бачlун,мунилан чучун.

Чергесаб гlаладул гlанчlаб гугьун тай,
Сардил макьуялъухъ рокьиги гьабун.
Рогьуна сардалги самаияб хlинчl,
Хlалае жен бачlун,мунилан чучун.

Чергесаб гlаладул гlанчlаб гугьун тай,
Гьечlо рокьи тlолеб ракь батlалъунан.
Тlад саву ккани хер хехго сурула,
Сурана халъалда,хвана дир къимат.

Къоял цIикIкIанагIан гIемер дур бицун,
Дирни гIумру хвана,халипа берцин.
Берценлъи,чалухлъи,чергеслъи тIокIай,
ТIасан жундул уна духъ угьдулагун.

Гьава борхалъула, хиял цIикIкIиналъ,
ЦIва-каналъги тасбикъ дуе гьабула.
Гьорол хал гьабуни бакъанил гIужалъ,
ГIадан хIайранльула,дур махIал рачIун.

Бакъуда гьикъидал къалъараб мехалъ,
Къварилъи-гIатIилъи гIамал берцинил,
Берцинаб каламалъ керенги ургьун,
Гьабуна дий жаваб жибго мукIурлъун.

Жегиги халкъалъе,хасго диеги,
Дунял берцинлъизе биччараб канлъи.
Кинабго дур гьурмал гьайбат бугилан,
Гьанже дуралдаса къадру тIокIальул.
Къудратаб къаламалъ къиричIин цIаран,
Къокъаб калам гьабун,гьелана нухда.

Гьардарав бетIергьан,гIела къварилъи,
Бакъги хIайранлъараб хIал баччарав дий!
Дуде гIащикълъарас бакъан биччани,
Бакълъуда гIансаги сихIкъотIун чIола.

Дур цIар гъорлъ рехсараб сарин ахIани,
Сверухъе хIайванал ахIдезе лълъуна.
Дуе сипат гьабун калам гьабуни,
Кинабго хIутI-хъумур хIатIида ккола.

Ккараб ургъел буго гьинал ракIалда,
Дуда къвал базегIан къоно тIад чIвараб.
Къварилъаби руго дида къвал барал,

Дуда керен цуйгIан кирит рахарал.

Кинида вукIаго духъ ккарб рокьи,
Ракь тун вахъаниги нахъ буссунаро!
Кокода йикIаго ккараб гIишкъул цIа,
ГIурайгIан цIикIкIунги,цIоролеб гьечIо!

ЦIорой цIикIкIаниги ругьел гьабула,
Рогьалил хъахIлъухъе хъван кьураб кагъат.
Кодоб кьолеб гIадин йокьулелъухъе,
ХъахIлъуда хадуса баккулеб бакъухъ.

Ккола хъаравуллъи гьикъула гьелда ,
ГьечIищ бараб ругьел гьалмагъалъулан.

Гьанже чара хварав,хиял хIорлъарав,
ХIелхIедун гьардола БетIергьанасде.
Бакъги тIаса босун сордо биччаян,
Сардида щурулеб шагьри моцIроца
ЦIер гIадин дур хабар цIалилеб гIадин.

ЦIцIадае чвахула чалухал берал,
Бакъухъ балагьиялъ гьечIищ унеян.
Унеб гIумруялъул гIадалаб ракIалъ,
КIвар киса гьабулеб-гьудулан буго.
Гьаб жакъад хвезеги,хабар дур лъазе,
Хун хадуб алжангIан,хIасратго буго.

БачIунгеги рии, унгеги хасел,
Унарин цереса росарал кепал.
Кибго хьиндал кIкIалахъ пихъ барщугеги,
Барщун чIун гьудулгун гьаг гьавунин дун.

Нагагь дун вугелъуб дур цIар рехсани,
ЦIцIадае хьухь гIадин хьвадула хIухьел.
ХIикмат,хIакимасул бугеб гIакъуба,

ГІадан-инсанасул наслу сабаблъун.

Соналлъун къояца кьваридги гьавун,
Къасде сардал рорчІун чІван черхги рехун.
Чара хвараб цІеца цІураб керенгун,
КидаллъагІан телев турелев инсан.

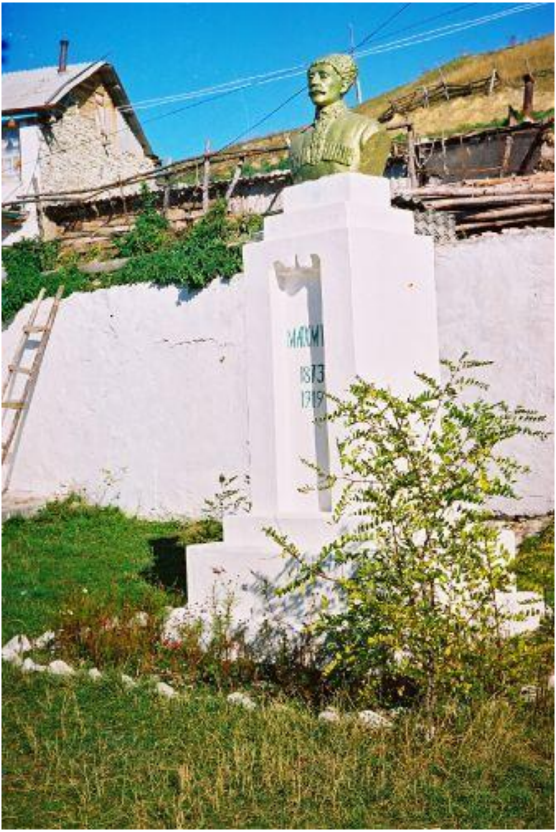

ЦО БУХIАРАБ ХIУХЬЕЛ ДИЦА УГЬАНИ...

Цо бухIараб хIухьел дица угьани,
Гьабилидай гIайиб диде гьудулалъ.
Гьавадул гIищкьудал гIарза хъван кьуни,
ГIодоб рехиладай,хал гьабичIого.

Духъ бухIулеб рекIел хIакъикъат хъвазе,
ХIинкъун кагъаталде квер гIунтIуларо.
Каранда рекIарал рокьул пилитаз,
Гьарун кIанцIун вуго цIа свинабеян.

Ссудулеб тIулалде тIаде нарт щваян,
Щив къирал вукIунев хIукму къотIулев?
Къирбалго жийгоян бан дагIбагун чIун,
Диргин гьудулалъул гьагаб суд буго!

Бицараб харбиде хал гьабуларей,
Халилатихъ буго берзул нур босун.
Бикьун ургъелалъул рекIей гIей гьечIей,
ГIунайзатихъ буго дуниял бичун.

РакIни чармил буго чергесаб логол,
Чияда хIал лъалеб хIухьел унаро.
Черхни маххул буго ханасул бикал,
Халкъалъ рехсаниги расги лъунаро.

Биинаан гьецIо,бухIилаан цIул,
Дуе гьабунщинаб сипат гьабуни.
Биххилаан кьуру,кьвагьилаан гохI,
Дуй гIадин рецц гьабун цеве чIанани.

БухIанагIан рокьи хIехьанин рукьбалъ,
Кьезе хIал кIоларищ рагIуе жаваб?
ХIал щванагIан балай баччанин шукIдуз,
Щиб хиял бугеб дур, дидаги бице.

Дир гьинал рекIеда рекIараб цIаялъ,
Ран рукIарал кIулал руго риун ун,
КIалдиб мацI рахазе букIараб печать,
БухIун тIагIун буго,тIад хIухьел речIчIун.

ТечIони балагьи,буго бакIаб гьир,
ГьечIо гьелъий дару-данделъи гуреб.
ЛъачIого цIунани,цIа буго гIищкъу,
ГIадамал рихунеб,халват бокьулеб.

Бакьулъ забру бугеб ралъдал маржанухъ,
ЖужахI боркьун буго рукьбазда жаниб.
Ракьалда нур базе бижараб хIара,
ХIайванал ратула терелел мунан.

Телалъул хIубазда ахIдолеб тIайру,
ТIокIлъула гьурмал сан сон бахъанагIан.
Сабаалъул харбил хирияй гьудул,
Дир йокьулелъ буго ракьалда нур бан.

Боязда тирулеб таватур буго,
Танин чIурканлъиялъ квелъ духъе кьунан.
Кисрал гъапуялда гьолбас рагIула,
Дуде буссанилан сси халкъалъулго.

Хharилъе тIогьода тIад хатI батула,
ТIокIай мун цIвакани цIваби гьинилан.
ЦIалделел хIанчIазул тасбихI рагIула,
Бакъгин моцI камуни,канлъи дурилан.

Дарусаламалде сурмияб микки,
МагIданалъ цIорода цIар хъван буго дур.
Божуларо дир ракI,рекъоларо жан,
Жеги дур каранда килищ хъвалилан.

Хиялал сверула,пикру свакала,
Ссунареб цIа буго бакун каранда.
РекIел анищаца,хьулил шавкъаца,
Щвараб бакI лъачIого,унев ватула.

Тун буго чIаголъи,чIалгIун буго ракь,
ЧIухIдае ахIдолеб хIубараалъухъ.
Рихун буго росу,сурун буго халкъ,
Хвезе чара гьечIей чанил тIинчIалъухъ.

ТIубалареб гьава,гьалагаб балай,
ГьечIо кумекалъе кивгIаги гIадан.
Квен кIочараб рокьи, макьу гьечIеб кьал,
Кьурун юссун гурей,сверуларей мун.

Мусавир свакараб сапаър буго дур,
Сверун халкъ бакъвала къватIие лъвани.
Къойил нур гвангъулеб кьералде тIаде,
ТIад хIанчIи свердила,рос рехун тани.

Сахратулагьалда гигудал гIадаб,
Гаргар бессун буго нусабго логолъ.
Сулайманил тахде Билкъис кIочараб,
КIалъаялъ батула танкан кор боркьун.

Тунан хIебтIулареб,тIун бортулареб,
ТIулада цIа лъураб цIунараб рокьи.
ЦIилъун тIегь балареб,бакъван гъунареб,
Берзул канлъи араб кутакаб балай,

БецIаб кьаллъун буго кьижун макьуги,
Кьалуй къачIадани къинадай талихI.
ХIамимлъун къулчIула къун унеб лъимги,
КъвакIун чан гьабуни,чилъи хвеладай.

Дурги ракIги черхги чармил батила,

Чапун тIагIунареб,тIад цIа балареб.
Лугбазда,гьурмада гьан сундул бугеб,
Сипатал гьариялъ турун унареб.

РекIел кIулал ричIун, кIал бичун биччан,
Чабхъадул кьили лъе, рокьул чуялда.
Чорхол хIатIихьин тIун ,хIатIимахх рагьун,
Гьунар цIикIкIарасул цIар босун хьваде.

Хьиндаде цIибилги цIорон хадуса,
ЦIикIкIун мех баларо,бецIцIун тIагIуна.
ТIад кьер чинидулаб чакарул гьанай,
Чапун биинегIан гIазабищ кьелеб.

Кьолболъ гъая ккани,гьотIол пихъалде,
Гъунилан абула ал гIадамаца.
Дир квер хIалай гьечIел хIанил курмузда,
Кидаго гIакъуба рекъараб гуро.

ГIалхул чанилгIанги чияда кIалъай,
Чергес гIалаялъе гIадаб жо буго.
Жайран батIалъараб тIинчI гIадин къулун,
Къаци гьоркьоб гьитIинди цIар буго цIуял жалазе.

ЦIорол матIу къотIун къададаги бан,
Къимат тIокIасулан тIад мугьру хъвала.
Гьабе дуца хивал холев вугев дир,
Халкъалда вугищан дунгIан гIащикъав.

ГIурус падишагьас фабрик гьабула,
Кверда пиша бугес хайир босизе.
Сверизаре кагътал ватулищ чиян,
Чирахъуй рухI бакун,канлъи дуй кьурав?

Дур кьенсер-бералъул ссиян ахIдолел,
ХIанчIазул къокъаби къаси ратула.

Къадру-даражаян жундул ракӀарун,
Жийин бихxуларо харбазда рукӀун.

Биун гӀанбар тӀурал гӀанабийилан,
ГӀансил гьаркьал руго кьурабазда ран.
БагӀархина кьурал кьурарал къунщбахъ,
Кьун квен кваналаро кодор лъималаз.

КагӀба рокъоб жаниб Жибрилас бараб,
Жавгьарул нур буго нодоян абун.
Алжанул рагъабахъ гъабул чӀоралцин,
Гъалалгин бащадаб щибго жо гьечӀо.

БацӀцӀадаб чинидул чапун меседгун,
МегӀеран цӀарги лъун цӀва баккун буго.
ЦӀараб маргъал къотӀун рекъезе гьабун,
Бакъ гӀадин гвангъарал гъун руго цаби.

Цо нилъахъ балагьун лъабго къояца,
Лъавуда вукӀине кӀолев чи гьечӀо.
Гьелъул щекъералъухъ Щурав салдатги,
Дин тун вуссун чӀела,сурат бихьани .

БахӀрул къузумалде къиматаб ччугӀа,
КъотӀиго гьечӀебищ къватӀие лълъвине.
Къараб ральдал салулъ седон гурелъул,
Сордо-къо гӀоларищ гӀучӀ бекиялъе.

Гьалун загьру тӀураб замзамалдаса,
Зазил гохӀдухъ чӀараб хӀор гурищ лъикӀаб.
ХӀе жаниб хутӀараб тӀалил гӀан къадру,
Къадалъ гьабуниги,гьацӀул букӀуна.

Гьанжеги дир рагӀи дуца нахъ чӀвани,
Бахъила казият Кавказ гурхӀараб.
Бицараб харбиде хал гьабичӀони,

Гьарун чи витIизе дир чара гьечIо.

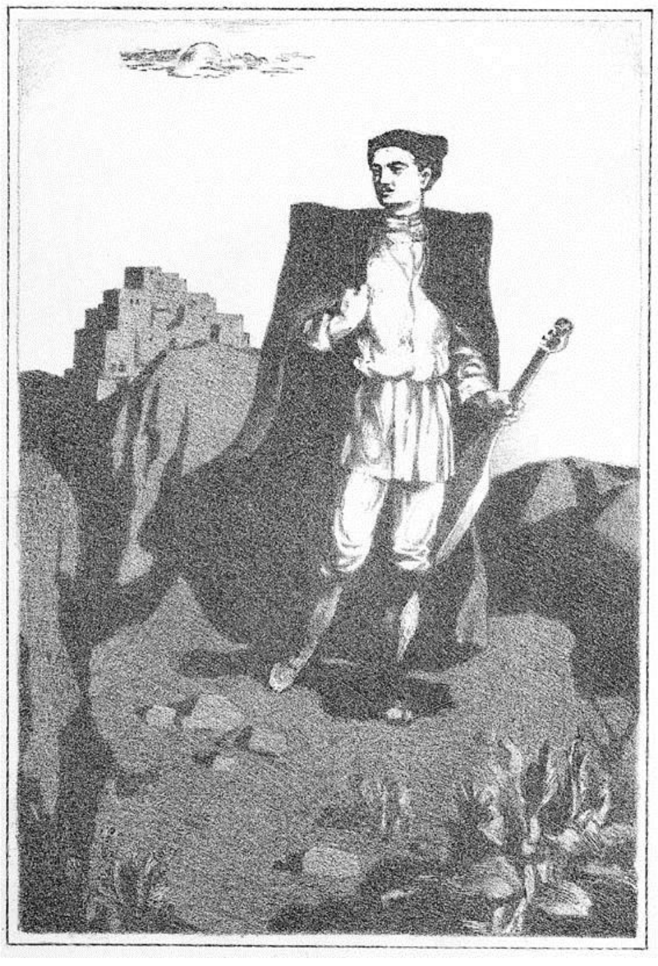

РОКЬУЛ ГЪУТІБУЗДАСА ТІАМАХ ЛЪУГІАНИН

Рокьул гъутIбуздаса тIамах лъугIанин,
Кьалбалъе гъая ккун гъараб лъаларо.
Балаялъул гъабда берго баларин,
Ракьулъ букъичIого бакъвандай ккана.

Байдабазде тIогьол тIад кьер сун бугин,
ТIалил най гIемерлъун гIузрудай ккана?
ГIурдаде манарша щущан хутIанин,
Хух-бурутI тIаделъун тIагIундай буго?

ГIанбарул бахчабахъ пихъ барщуларин,
Ракьул хIалигъиналъ хIапаро бандай?
ХIасраталъул ахикь хун бугин соно,
Баркат гьечIеб квер хъван,хъублъун батила.

Тайпа эрменияб, эриван ластик,
Тупго босаниги,парталго щвечIо.
Фабрик дие бараб Дербент-къатIипа,
КъватIахъ бикьулелъул кьоларо бутIа.

Кьалда дунги куцун квегъараб жайран,
Квелъ бахъун рекIуна росдада цебе.
Дир мацIалъ цIалдолеб ЦIоралъул булбул,
ЦIункIун чи вилълъани,билълъуна хадуб.

Дир гъажалда гIураб мугIрузул гъазал,
Гъулдулги чIегIерлъун чIуднухъ чIун буго.
ЧIалукьан квар бахъун бухьараб тагьи,
Мокъалъ хIатIал лъукъун хIурулъ батула.

ХIикмат кодоб бугел устарзабаца,
РухI гьечIел сагIталги сверизарула.
СихIру хIадурлъидал,хIилла цIикIкIиндал,

ХӀукму дур свериги ссивукълъи гуро.

Къирал-пачазабаз паравозалъе,
Лъингин цӀа рекъарал рукъзал гьарула.
ГьечӀо дуда гӀайиб,чӀваларо хатӀа,
Халкъго тӀаделъидал тӀунин рокьиян.

ТӀаде лъачӀониги,лъураб цӀа буго,
ЦӀилада хурхараб,дур хиялаца.
Хунго гьечӀониги,рекӀелгъей гьечӀо,
РукӀанщинал кепал кодоса индал.

КагӀба бичаниги гӀеларо дуе,
Дир хӀакъалде данде лъезе ккани.
Зобал цӀикӀкӀинаро,цӀани батӀаго,
ЦӀерлъун рухӀ биараб хӀухьелалдаса.

Аслил ургъалида Карамицаги,
БаччичӀо дуниял,дица духъ гӀадин.
ГӀищкъуялъ лугбал ккун Къайис кинигин,
Къварилъи кьун тана терелев дуца.

Тифлис магазинахъ мина хъвараб цӀер,
Мун хвезе ятани,хал гьабе рагӀухъ.
ГӀурус фабрикахъе печатной чини,
Чиян абичӀони,уянгӀаги те.

ТӀолго церехъаби цере къокъингун,
Къалъул абедгӀаги бегьиларищ дий?
Къабулалщиналги къватӀир ун хадуб,
Къаси ужингӀаги букӀунарищ дий?

Даптаралда хъвачӀеб хӀукму гьабуни,
ХӀакимзабаца гьеб хвезе гьабула.
Хванин дур рагӀиян дида абуни,
Адвокат вачина дагӀба бицине.

Италияназул тукадул харай,
Халкъалъ ретӀун буго,тӀад гьабун босун.
Дихъги руго кепкал падишагьасул,
Палаток щоларо щуго гъурщиде.

Щаки Щирваналда щагьасул дарай,
Дуниял цӀун буго,цӀи гьабун бачӀун.
ЦӀорол базаркъватӀахъ дунги тирула,
Тасма батуларо тумен кьуниги.

Лълъун букӀараб хӀалги хӀехьон чӀечӀелъул,
БадибчӀвайдай буго дие халкъалъул.
Дунго талихӀ гьечӀев гьагав чи лъугьун,
Гьединдай ватила тун вугев дуца?

Дир квер чӀалгӀун араб гӀамиркоялъул,
Куркьбаде хал гьабе-хъван бугеб хатӀихъ.
ТӀегь тун ххер кванaзе хиял лъураца,
Холев вугониги,бер тӀамуларо.

ТӀад расен меседил мугӀрул хӀинчӀ,дуца,
ХӀисаб гьабуларищ гьаб дунялалъул?
Лъиде керен чучун,кибе ракӀ биччан,
ВукӀаян абизе кӀун бугеб дуда?

Дуе хилиплъараб,хатӀа лъугьараб,
Хиянат батани,тоге чӀвачӀого.
ЧӀалгӀунан рокьи тун,рехун гӀищкъу тун,
ГӀадамас хӀехьолеб хӀал-зулмуйищ гьаб?

ГьитӀинаб мехалъго мунан хварав дун,
Бахъидал ХайбаргӀан харабго вуго.
ХвечӀого мун тезе толареб дир ракӀ
Тани мекъса буго къварилъиялда...

ЭБЕЛГИ ЯСГИ
ЯС

Дир реклел ургъалил гъугъалеб гьаракь,
Пирилъун кьвагьдола рукьбазда жаниб.
Жаниб кенералъун кутакаб цIадул,
ЦIилазда кваналеб квешаб хъуй буго.

ХъахIилаб ралъдаде наклклъун гьалдолеб,
Гьава буго, эбел, ургьимесалда.
Дир лугбалъ хьвадулел лъел хьухьаздасан,
КIкIалабахъ чIугъ буго чIегIерлъун чIараб.

Берзул магIуялъун гIурулъ квачIги бан,
ЧчугIалъун анилан абе инсуда.
Сверун галан гьечIеб гамаги реклун,
Ралъдалъ танин бице дир тухумалда.

Дир гьаналълъ бекьараб рокьул шавкъалъул,
Къараб рачел буго бичизе дуе.
Дир черхалъ хIехьараб хIасратаб гIищкъу,
Къвал чучун,угьизин гьанже дудехун.

Дир реклел кIулазул завод хун бугин,
Забру дуца къачIай къвакIараб бихьун.
КIалзул печатазул фабрик дагьлъанин,
Дун дур яс ятани,тоге суризе.

Сардилъ моцIрол гIадин цIар рагIарай дун,
ЦIерлъун йианиги,угьдуге хадуй.
Халкъалда нур барай бакь гIадай дие,
Якъван тIагIинчIого,тIоклаб гIакълу кье.

ЧIурканаб черхалде чергес ратIлиде,
РетIун гIадамазул гIайиб холаро.
Халатаб гарбиде гурмендоялде,
Мугъал рекаязул гъвел камуларо.

Гъажалда курхьаби рихьани,васаз,
Йихьизе гьаюла,гьайго кисаян.
Килщида баргъичал ругони, ясал,
РукӀуна щурщулел,щийдай йигоян.

Лъадае унаго къватӀий кватӀани,
КъватӀул хиралъиян,лъола бугьтанал.
Толаро гьаваялъ гьалагал лугбал,
Гьедун жаний чӀезе чӀолеб гьечӀо ракӀ.

БукӀунаро гӀищкъу гӀорлъун инчӀого.
Лъие дун хӀелилей хӀалал лъугьаян?!

Э Б Е Л

Гьиндалда къотӀараб къараб гӀарцул бекӀ,
Дуда гьечӀищ гӀакълу гӀаламалъего.
Мун ургьий яччараб ичӀабго моцӀалъ,
Малъанщинаб гӀелму гӀоларищ дуе?

Щобда байрахъ чӀвала,бодул кьал ккани,
Ккараб гӀищкъуялда гӀаийб щиб чӀвалеб.
ГӀурул лъим бакъвала,иццал къанани,
Къвал бан ракӀгъуразе гъвелалъ щибилеб?

Баккараб бакъ ккуни,къойил нур сунин,
КъватӀул хабар лъала хехаб гьаваялъ.
Гьалагаб ралъдада гама биххула,
Жемун цо къвал бани,къотӀула гаргар.

Гордазда цӀер ккуни,цӀикӀкӀуна канлъи,
Калам къокъаб гьабе къотӀной гьудулгун.
Гьунар бергьани,чу бичеян лълъуна,
НечечӀого кӀалъан кӀутӀун нахъ юсса.

Ссиялде билълъунеб рилълъахъ балагьун,
Хъубаб агьлуялда эдинин кколеб.

Логол гьайбатлъиян,гьурмал гвангъиян,
Гваргъун цIа рекIаял кIалъалин хадур.

Халкъго данделъараб даран лъунарин,
Дурго килищ битIе,тIубалин мурад.
Дунял-гIалам цолъун цо жо кколаро,
Ккараб хиялалъе хункар дунлъидал.

ЯС

Дудасаги кьерун,кьолбодаса къан,
КъватIиб бицунареб цо унти буго.
Инсудаса нечон, чиякьа хIинкъун,
Къоял гIемер араб гIузру буго дир.

Дунилан чапулев чи вуго,эбел,
Чурхол гьанги бакъван,берзул нурги къун.
КъотIи гьабун буго гьесулгин дица,
Дуда цвичIони черх чабхилъ лъелилан,

Цо дир хъиргъу буго хъархъица хIулун,
ХIатIил малъал тIагIун тIомол хIули гъун.
ХIаренал лугбазда бараб гъаргъаралъ,
Дица квер босулеб керен дурилан.

Кванилгун къал ахIун, макъилгун рагъ лъун,
Кьурул лачен буго чан гьабун дие.
Чорхол рухIги бичун,хадубги лъугьун,
Гьаваялде бахун,дихъ балагъун чIун.

Гьедин дун цIунараб цIадалхIинчI буго,
ЦIилада,каранда квешал ругъналгин.
Гъарим дирги рекIел букIуна пикру,
Кваркьидай хъвалаян,хъатдай балаян.

Бакъгин къокъун унеб итаркIо буго,
Угьараб хIухьелалъ хьухьал рухIараб.
Берал кодор уна,канлъи дихъ тола,

Тамаша,дир эбел,элда бугеб къо!

Къаси дихъе щолеб щунгъар буго цо,
Щвараб гӀурулъанги билълъун бахунеб.
Боркьараб корониб кутакаб цӀадаб,
Кинан букӀинаян йикӀуна дунги.

Дунилан тирулеб тулпаралдаса,
ТуманкӀ речӀчӀаниги, би баккуларо.
Балаялъ рукьбал кун,рокьуца гьан цӀцӀун,
ЦӀулалъан кӀкӀуй гӀадин гӀищкъу бурулеб.

ГӀадамал къосине ясни гьаюнин,
Къаникье лъугьаян кьун вуго Къайис.
Къоялда нур барай дунни йижанин,
Жаваб кин гьабилеб Карамидехун,

ЭБЕЛ

Вагь...ай, Умагьани, эбго щиб рагӀи,
Щобде багӀар бакъулъ къец гьабулеб щив.
Щибан, Жайран-ханум, хиял гьбулеб,
Гьаваляда моцрол цӀар лъихъе щолеб.

Дурги рагъиялде гъалбацӀ бахани,
Божиго хвана дир халкъалдасаго.
Дур хъаладул тӀохтӀа хъарчигъа чӀани,
Хъублъани хӀакъ гъечӀо хӀурулгӀиналъе.

ГӀанбарул цӀвайилан цӀарниги тезе,
ЦӀвалъун зодой йоржа, Загьра гӀадинан.
ЦӀуял,бихьиназе бицен букӀине,
ЙикӀунге ракьалда, рокьи ккун хадуб.

Рукьбалъе чакар щван, черх гьабунин дир,
Чиго данделъанищ дуе гьуинав?!
Гьаналълъ гьоцӀо жубан, лугбал гъурай мун,
Магьдийищ рещтӀунев дуда кӀалъазе?!

КIиябго дур гIоно гIанбарул тIураб,
ГIибрани мацIалъул цIалун аятгин.
Аллагьас цIарги чIван,цIадал хIубалъан,
ЦIорол гIадан щвегIан,гIедегIуге мун.

Мусал тавраталъул тарихал ругеб,
ТангIималъул гIарцул дур нодоялда.
Дуниял бахилай Харкъаъ яхъингун,
Халикъас цIарги чIван вачIинин чиян.

Чапун маргъалалъул гьабураб нилъакь,
Кьабун зарбу бугеб забуралдасан.
Гьаракь Давудилав,гьумер Юсупил.
Васин къваригIунев къвал базе дуе.

Къунщбал дуда гъезе дие хIалае,
ХIурулгIин йикIарай-ГIайнаин абун.
Элъулги васият-саламин дуе,
Дуе чи вокьани,кьелин жинцаян.

Жаниб варакъ хъвараб хъахIилаб чини,
Хъублъани чуризе чара дир гьечIо.
Чапун месед тIураб мисриязул куц,
Бекани къачIазе къубдул кир ругел?

ЯС

Дур бегьичIищ чанго,чехьалъул эбел,
Чанай яхъарай дун нахъ чIвалей йигей?
Чиго вокъичIого йорчIанадай мун,
ЧIегIер чармил босун нус дихъе кьезе?

Сингин савпаялда бараб жоялда,
Божаян абуге Умагьанида.
Гьединго жундузул боял ракIарун,
РукIунел жавабал Жайран-ханумий.

РагIул канпетал кьун кодой ячине,
Кини дица тараб лъаларищ дуда?
Каранда маххал ран йоххизайизе,
Кеке хахичIого мех банагури!

Харилъ баккарал тIегь тIад кьер гIун хадуб,
ГIодобеги бортун батула дида.
ГIурдада бараб хер,мех щвейгун тани,
Щибго хутIулаларо,хаган бакъвала.

Бакъул завал буго къалъул гIужалда,
Бакъаниде ккани,тIерхьуна,уна
МоцIрол цIар абула анцIила щуйилъ,
Ахиралде ккани, ккунги хутIула.

Хирияй эбелалъ унеб гьакида,
Юк цIикIкIинабула цIалебин абун.
ЦIамул гьирида тIад пуд маххулги къан,
Билълъаян кьабула гъарин черхалда.

ЭБЕЛ

ГIарщалъул хIобода ахIдолеб гагу,
Гоче дурго къватIахъ, къабулав восе.
Къилба минаялъул мугIрул гIамирко,
Дида гIайиб чIваге гIаксалда кканин.

ГIаршалъул хIободе мун яханиги,
Хвалда къосун ккаги къабуллъуларел.
Къудусалда исму дур басаниги ,
Бусада хьихьаги рекIей гIоларел.

Бокьаралда кьан бан,кьогIалда мал бан,
КьолочIого квегъе копой дуниял.
КьогIаб хIанчIун рехун,хIеренаб чIамун,
ХIарщулъ дарай мерхьун, хьезе гьабе хIал.

Мунилан чапулев чи дур ватани,

Чабхиде мокъокълъун къвалакье лъугьа.
КьотIи гьабун хадуб хияналъани,
Халкъалъе къо холеб къурайшиязул.

Шалил чухтIиниса чилайги бахъун,
Хъергъудул хIетI бухье хIобол магIида.
ХIуларал куркьбазда кверца хIули лъун,
ХIатIил малъалги ккун,цIаруе йоржа.

Жаниб варакъ хъвараб рукъалъул къеда,
Къор кин кьабулареб кьурул лочное.
Кьалда черхги куцун чанни гьабунин,
Гьанже кин бугоян,тIад кверги бахъун.

ХъахIаб маргъалалъул тахидаги тун,
Ругъназул хIал цIехе цIадалхIинчIалда.
ЦIилъичIищ цIилалан, цIунищ керенан,
Копой терелаго,тах сверун лъугьун.

Силияб чиллайдул чараб кIазиде,
БачIайилан абе итаркIоялда.
Араб канлъиялъул,квешал къоязул,
Къвал бан дандеги къан,къисас босизе.

Къимат тIадегIанаб гIанбарул чIалтIе,
ТIокIаб щуругеян,щунгъар щвезабе.
Щвараб гIурул лъеца лъурал кIкIораца,
ЛъикIго заманаялъ зуранин мунан.

Маржанул куналъул килангиялда,
Казият кьабун те, тайлан аскIоб лъун.
Бигин нах, ракьагин гьаналъул гIищкъу,
ТIагIинегIан тIулалъ кванаян абун.

ТIолго халкъул гIалам мунан хваниги,
ХвезегIан къвалакье Къайис виччаге.

Къайсарил мулкалъул кверщел щваниги,
Карам данделъичІеб дунял гьабуге.

РОКЬИЯН КЬЕРИЛАЛ, КЬАЛАН ГІОЛИЛАЛ

Рокьиян кьерилал,кьалан гIолилал,
ГIемерал ратула терелел дида.
ГIищкъу-гьавайилан гьал гIадамаца,
ГIадлу биххун буго дуниялалъул.

Лълъим цIолеб къулгIадухъ къоролзабазул,
Къапила букIана,балайилан чIун.
ЧIараб бакI лъачIого,гьанже ясалги,
Гьединан хьвадула хьитал хвезегIан.

Хварав чиясулгIан чанги гьечIого,
Чорхой рахIаталда хIебтIун вуго дун.
ХIасрат бергьаразул гьаглъиялдаса,
Гьадин цIунагиян,цIакъго нахъе къан.

ХъахIилаб зоб бихъун балагь бачIаяй,
ЯчIун гаргадана дида цо гIадан.
ГIумру халатаб кьун йохун тогеялъ,
ТечIо дирго рокъов,къватIив вахъаян.

- Дур кколарищ рокьи йокьуларищ дун?
Гьедин,гIодов тIамун,тIубаларо мун!...

ТIолго дунялалъул лазат гьабилан,
Бана гарбида къвал, къана каранде.
КIотIи гьабилилан,бачун цо квергун,
Кидаго рагIичIел рагIаби кьуна.

-Дир гIищкъу ккун бугин гIащикъав дуде,
Мун гIадан ватани, тоге дун гьадин.
Берзул ишан гьабун гьаб дир ракI боххи,
Гьабунги, дур хIисаб хIалтIизе гьабе.

ХIасраталъ ецIцIулей,цIерлъун чвахулей,

Чанги гIумру буго гIадада инеб.
Дур бицун рукъ кьаллъун,кьогIлъун дунялгун,
Кьалде рехун йиго дур хиялаца.

Дур бицунеб хабар халат букIани,
Бегьилин абуна элда дицаги.
ГIакълу гьечIеб бетIер,чIобогояб ракI,
ЧIухIарал хиялаз хвана гIадада.

Дирги гьалагаб черх,чалухал лугбал,
Чияде гIайибал гIодор хутIана.
ГIакълу гьечIеб бетIер,чIобогояб ракI,
ЧIухIарал хиялаз хвана гIадада.

ГIарщалъул камиллъи, курсалъул цIикIкIин,
ЦIани,бергьинаро гьанже дудаса.
Гьелъул жавабаца жанир рукьбазда,
Рокьул урдуги чIван, Дагъистан ккуна.

Дунги къиралаcул къагIидаялда,
КъватIий эй яккулеб авал ккун чIана.
Гьелъулги гьава-нич гьуригун цадахъ,
ХъахIилаб зодихъе боржун букIана.

Гьадаб къоялъ къотIноб къалъуда ккараб,
КъотIи букIин гуреб,кIалъан вукIинчIо.
РикIкIададасан ишан,унеб нухда чан,
Чияда лъачIого балъго букIана.

РекIел гьудулги щун гьеб заманаялъ,
Зодихъ гIенеккулеб гIиприт букIана.
ГIакълу-лъай гьикъизе къиралзабилъун,
КъватIул жавабалъе жундул гьаруна.

Гьудул данделъулеб,дун гьогьомулеб,
Гьаб тIохил хал гьабун тIаде вахана.

ТӀаде гьава цӀалеб,цӀад бачӀунареб,
Гьури-бакъ рекъараб рагӀалда чӀана.

ГӀадани бераца магӀу кколареб,
ГӀищкъул гьаваялъулул бакънал рачана.
КъватӀибе росулъе сас рагӀулареб,
Сармил рагӀал абун,угьдизе лълъвана...

Алжанул гьорохъе хъахӀмаккал гӀадин,
Хъвалеб бакӀ хутӀичӀо лугбазул гӀодоб.
Давудил гьаркьихъе рухӀал кинигин,
ХӀал ккана рекӀеде,тӀун бортилилан.

Рагьдаса тӀагӀинчӀо,тӀохдаса инчӀо,
ТӀаде щвана гьудул гьагъаб нухдасан.
ТӀад бугеб формаялъ паналъун халкъгун,
Хиялго гьечӀого ячӀун рещтӀана.

Нухде къулун гуреб,тӀаде йорхулеб,
ТӀадагьал лугбазул балагьи гьечӀо.
Къеде юссун гуреб,диде сверулеб,
Сабураб черхалъул хасият гуро.

Халкъалда рагӀарай ГӀунайзатида,
ГӀищкъуялъ чи чӀвалеб чӀимих речӀчӀана.
ЧӀухӀараб къоялъул къурайшиялда,
Къараб бералдасан бичӀчӀизабуна.

Балагьун дидегун цо гьей кӀалъайдал,
КӀутӀун ана гӀиприт гӀурулъе лъугьун.
Гьорчо кодой босзе квер гьелъ хапидал,
Хварал жал ратила,жундул лъутана.

Жеги дихъ ялагьун хаган чӀун гуреб,
РечӀчӀараб доб чӀимхил халго гьабичӀо.
Балеб рогьо гуро,гьарайцин гьечӀо,

Цо къвакараб бералъ къотlной ккун йиго.

-Букlараб къотlийищ,къараб явлухъищ,
Къотlнов ватаралъув речlчlаризе мун?
Гьадин къватlий хутlун хаган йигелъул,
Хиялищ гьабураб,анищанги ккун?

Щобда гlерул силъун гlодоб чlараб жо,
Гlадан мун ватидал,гlадлъун гурищ дун?
Лъаралъ букlунеб хъаз,бахчараб балкан...
Босун гьорчо буго гьанжеги кодоб!

Гьеб ратlлил тlотlой щиб,тlингъил хохой щиб,
Ханасул яс йокьун рокьи ккарав дур?
Кьан-квачlалда тlаса тlажу киб араб,
Тlохде вахинегlан хиял цlакъав дур?

Дуда бер чlвалаго босана канлъи,
Бачида тlад чlвараб тlенкелилан ккун.
Тlаде йорхулаго тlурана гlакълу,
Тlанхилъ гlодоб чlараб гlужрукъин мунан.

- Гlайиб гьечlо,гьудул,гьедин кканиги,
Гьадаб къоялъ къотlнов къвакlичlев дунги.
Къвал дуца балаго,нахъегlан къайдал,
Къадарав хlалихьат вукlинарищ дун!

Дирго рокъосаги къватlиве ахlун,
Къватlазул кепалъе куцарав дуца.
Къотlной вачlаниги,ячlун хадуйгун,
Хвечlого чlайилан чlолей гьечlо мун.

Гьедин рокьияъул кьал гьабурав дун,
Гьудуллъун тейилан,танищ дуцаго?
Гьава сурун бихьун,балай тарав дун,
Гьикъизин дудаго,гуккичlищ дуца?

Дур гьурмал гвангъиялъ гваргъан цIа рекIун,
ЦIураб кереналда дица щибилеб?
Щобде тIегь гIадинаб ратIлихъ балагьун,
Бахъараб гьинал ракI лъида кIалъалеб?

КIочонареб хIалалъ,хIеренаб мацIалъ,
ХIадур гьабе дие дуда аскIоб бакI.
Бусен хIажат гьечIо,хIули кIваричIо,
КIутIун каранде къан,къвалбайги гIела.

-ГIаршалъул хIободе хIинчI гIадай дида,
ХIулараб руз буго гаргазе лъугьун.
ХIатIал меседилаб мокъокъ кквезеян,
КъватIул чаларчаялъ чан гьабун буго.

Гьаваялда къункъра,къел ракьанда гьой,
Данделъун щиб пайда гьеб кIиялъулго?
Лъел хIориниб къоркъол, Къап мугIрул гIансил,
СанагIат рекъани,къабул йиго дун.

Дир хъахIаб каранда квачI кьабилилан,
Кин дур хиял лъураб,херлъараб чудук?
Чалухаб гьурмадул гьуинлъи цIуйзе,
ЦIар квешаб оцхIутIил хIисаб бихьулищ!

ХIамагун гаргадун,кIертгун васандун,
Сардал арав дуца дие щибилеб?
Бокьор хIайваналгун хIебтIун вугев мун,
ХIакъ букIина дие,ватIа гьавуни...

ТIокIав дун кIалъани,тIадеги яхъун,
ТIилица вухизе хиял батана,
Хадуб цойги калам дица гьабуни,
Гьорчо буго кодоб,речIчIизе къачIан.

Гьанже гьагъалдехун валагьун хадув,
Дунги ахIмакъ вукIин якъинаб буго.
НухтIаса инаго тIохдасан кIалъай,
ГIураб гьунар лъвана гьагъабни дирги.

Нухъица гьекъаял гьал дир беразе,
Азие тIохго щай,тIокъо гIоларищ?
Къаникь расандаял къадарал лугбал,
КъватIир рахъинчIого,рокъор кин чIечIел?

ТIокIаб эй йигелъуй унев чиясе,
Инглис пачаясул чу къваригIуна.
Чархида кколареб бал гьечIеб гIащтIи,
ГIемер букIунаан кIалтIа лъун гьелъул.

Гьединан кIалъазе элда батIаго,
ТIокI гьабун бужараб бугищ щибго жо?
Щибал руччабазул рижи цолъидал,
Цойгиги йосила метерго гьудул.

Гьагъаб гьунарги лъун,гъоркье рещтIана,
ТIохтIе вахарасде зобго тIейилан.
ТIокIаб йокьулейгун рокьи гьабуни,
Рукьбал ракъвагиян, рукъой вилълъана.

Рокьул ургъелазда кьалул чадир чIван,
Черхалда гьарчал щун,нахъе вуссана.
Дунго къараб бахчун,бергьараб гьурщун,
Гьеб гьунар гурилан,гьабуна гьаб кечI.

Кинаб лъугьаниги,лъугьанщинаб жо,
РекIел гIатIилъиялъ,лъоларо жаниб.
Лъабго къо инегIан къватIиб бицинчIеб,
Къаси квараб хинкIги хутIуларо дир.

ШАГЬРУ ШАГІБАН ТІАГІУН...

Шагьру шагlбан тlагlун,тlаде моцlалъул,
Тlоцебесеб сордо бачlараб мехалъ.
Будун-дибирасул истилахlалда,
Итниялъ кlалъана кlал кквезейилан.

Кlудиял,гlисинал гlадамал рекъон,
Къукъаби къачlана къаси хабаде.
Хваразул рухlалги,заназде рахун,
Росулъ ругел махlаз хlал хьун рукlана.

Ракl бухlарав хвечlев,хабалъ чи гьечlев,
Хиял гьабун чlана, гьезухъ валагьун.
Гьазул гlид батани,дир бертинилан,
Дунги гlедегlана Гlунайзатихъе.

Гlиса чlаго тезе чlвараб Яшугlил,
Шигlраби ахlана,хlал хьоларищан.
Хlабиб хахизе щун,йохун юссарай,
Рехсана Хlалимат,хlордеги вахъун.

Хlинкъараб лочнохъе чан щоларилан,
Черхалда кlалъана кlудияб хlалалъ.
Кинго рахlман гурес рухl босуларин,
Божаян гьарана гьинал рекlеда.

Гьороца хъамулеб хъахlаб накlкl гlадин ,
Гlодоб хlетlе хъвачlо хъвана нуцlида,
Цlцlадае хьвадулеб зодил хьухь гlадин
Дунги вачlанилан йорчlизаюна.

Забру варакъулаб къустlантlин месед,
Тlаде йорхулаго хвезе вахъана.
Ханас тарих хъвараб хъахlчараб чини,
Чорхол рухl босана босной угьидал.

Алжанухъ щурулеб шамалъул сагIат,
Щиб дур къваригIелин къватIий яхъана.
ТIогьол най хIайранаб хIеренаб мацIалъ,
ХIайван гIазизлъулел жавабал кьуна.

- Кьижун гьечIев эмен,йорчIарай эбел,
Авал-къоноялъул къотIун гьечIеб сас.
Къасде регуларел росдал гIадамал,
Сверухъ мадугьалихъ гьабзазул хIапи.

ХIал хъубал кьерилал,кьалал гIолилал,
Кьурун руссун чIарал саяхъалщинал.
Щобда чIвараб байрахъ-чIалгIун ругел нилъ,
ЧIвалин хIинкъичIого,вачIун вугев мун.

МугIрул бисалдаса боснов цIодорав,
ЦIунун дунгун тарав рагьда хъаравул.
Хъергъу бачIунелъул тIанчIи гIадинан,
Дун тIаде яхъани рахъунел лъимал.

Лъезе бугьтан щвани щибго кIочонел,
КIалдиб мацI борхьилал, бихьинал, цIуял.
ЦIа-каналъул гвангъи, горда бугеб нур,
Дуда гьабулеб жо дида лъаларо.

Гьанже дун суризе сабаб гурони,
СанагIат букIинчIищ нилъ кIиязулго.
Сардилъ вачIун унев чиясда лъани,
Лъолел бугьтаназул гьабиларищ хал.

-Дирги гьари буго гьудул дудехун,
Дидаги бугеб хIал бицине теян.
Цойги ургъел буго дуде бикьизе,
Бокьани гIин тIаме бокьичIони чIвай.

ЧIухIараб дур логол хIисабги гьабун,
Сардилъ хIорде щвана щущан гIакълугин.
ЩайтIабазул ханас нухдаги витIун,
ПартIан рагьда лъуна -лъачIо тIокIаб жо.

ТIулада лъураб кор лъалин къасдеян,
Къвалакь ккун гIиприталъ течIо,вачана.
Чанлъун гIалахалда хвелин мунилан,
Хехго рекIайилан букIинчIо илбис.

Меседил кьили лъун кьолон жайрангун,
Жундузул бояца цеве къотIана.
КъулгIаялъул кIалтIу тIун айгийилан,
ТIаде вахъайилан хъамуна ракIалъ.

ХъахIаб маргъалалъул тахида гIурай,
ГIайибни бугоан мунгун кIалъазе.
Зодил хIанчIидаса босной хIеренай,
Мунагь хъван батила яхъинайидал.

-ХъахIал рагIабаца гIадамал гуккун,
Диде ирга щведал щун ватила мун.
Щиб гурин гьабилеб,вачIа жаниве,
Жемун цо къвалги бан,къалин каранде.

Къадалъ борхьазулги бихьулелъул хIал,
Дунги теларилан батила хиял.
Хабалъги теларин тавбуги гьабун,
Типлис пасажирлъун воржа зодове.

Дур рагIул канпетал рагIана дида,
ГIолилазе кьурал,диеги кьолел.
Кьурун мун вуссигIан юссинин дуде,
Мисри къирар гIадин къадруялда чIа.

Дуца кIал бичIарай йорчIичIин гIадан,

Дунги батIалъи щиб,щулаго чIезе.
Бихьаралъе шукру,щванщиналъе рецц,
Ширван гIала гIелин,гIодове вусса.

ГIанбарул тIогьоде тIинчIаб найилги,
ТIокIаб анищ бугищ абизе дида?
Эбелалъ ясан тун,росул гIей гуреб,
ГIолилазе кьураб кьерги дир гьечIо.

Кьурабалъе хIинчIлъун чIезе айилан,
Инсан кIалъаниги,букIина битIун.
СайхIун-ЖайхIуналъул лъелъе ччугIаги,
Чин диргун бащадай щвеларо дуй яс.

Дагъистан урхъараб хъахIаб надалда,
Хъвалаго гIакълу ун гIодов речIчIана.
ГIарабустаналда таватур бугеб,
Гарбида къвал байдал дунял кIочана.

Эй кIалъалей мехалъ мокърукьгин къеда,
Къалъулъ бакъул гIадаб паркъи букIана.
КIиябго кIветIалъан жавгьарулъ гIадин,
Жийго йихьулаан,нур хьвадулаан.

Гьелъул рагIабазул гьуинлъи лъайдал,
ГьоцIо-чакаралъул чури лъугьана.
Чергесал лугбузул берцинал махIал,
Гьанже бицаниги цо-цо кIотуна.

Биараб цIерилан цIар тIобитIарай,
ЦIураб моцIин ккола бахьинаб гьумер.
Гьиндалъул къубдуца къалмица хъварал,
Къуншбал,кьунсрул гIела гIаламалъего.

ГIанбарул щекъерги къиматаб черхги,
Къеда матIу гIадин,тIолго бихьана.

Бахьинаб керенги канаб швемешги,
Щобде байрахъ гІадин, дихъго букІана.

Нусабго саналъул сахабщинаб бакІ,
ЩайтІан бер хутІигІан тІад кІал чІван цІцІуна.
ТІаде вахъинеян нахъе къалаго,
Цо килищ хъван тана хъахІаб надалда.

Кинабго хІакъикъат къалмица хъвазе,
ХъахІилаб ралъдалги щакъи гІеларо.
Щварал нигІматазул гІорал рицани,
Берцинал ясалги семиларищ дилъ.

БАЛАГЬЕЯ, ГIАДАМАЛ, ДАГЬАБ КАЛАМ …

Балагьея,гIадамал,дагьаб калам гьабизин,
Керемалда боркьараб рокьул коралъул бицун.
Кинацаго гIин тIаме, гIайиб чIвазе лъвинчIого,
Лълъар бекараб оцое арай цо гьудулалъул.

ГьитIинаб мехалдаса холев хадув дунги тун,
Тумалъа гьоболасда бана габур сверун къвал.
Ссудулеб дир рекIеда рекIараб цIа лъачIого,
Лъаралъ букIунеб хIохьол хIанкIрида тIад чIун йиго.

Бакъ-моцIалъул кьер хвезе хасалил накIкI кинигин,
Херал гIурусал гIадал гIадамазул болъ йиго.
ГIурдада тIегь бухIизе тIад кколеб саву гIадин,
ТIаде бачIунеб къавмги къосараб уммат буго.

БагIар-меседил байрахъ хъошил тIохда тIад чIвазе,
ТIагIунищ гIалам бугеб гIадалав дур инсуе?
Аштарханазул чилай чаргъадида бухьине,
Чигойищ данделъичIев дур тухум-кьибилалда.

Дуда гIайбал гьарун гьечIо абулеб рагIи,
Эбел йиго дий йокьун кьурса эхе рехизе.
Кьуралъуе яс унеб умумузул нухлъидал,
Абун вачIарсул черх чармил букIун батила.

Туркменалда бессараб сурмияб дараялъул,
Дабгъил росониб чурун,чара бухIун гьечIодай?
Черхалда тIад кьурдулеб кьерал лъугьунеб ретIел,
Гьорол къоялъ къеда бан,къагIидаго кколаро.

Къиралзабаз бакулеб лампа бекаралдаса,
Рас течIого канлъи ун,кинабго халкъ бецIлъана.
Хункарасул чинидул чайникIалъул кIал тIедал,
ТIаде бачIунеб къукъа къватIисаги тIагIана.

ТӀолго бода цӀар араб цӀоралъул чадиралъул,
Чармил бутӀал гъуридал гъаргъар бана черхалда.
Чундузул ракӀ бахъараб нухъил кваркьи хӀулидал,
ХӀайванал зигардула,зобалазде ралагьун.

Гьанжеги бетӀергьанас росдае хур бачӀани,
Хварав чи вахъинеги нахъе къалеб жо гуро.
Къоркъоца тӀавус чӀвайдал тӀун инчӀони дуниял,
ТӀокӀав балагьичӀого, гьаваялде воржина.

Дагъистан гъаримлъараб гъал багӀараб гӀамирко,
ГӀалхул гьойца батула гьвел цӀибиллъун цӀацӀалеб.
ЦӀцӀадае гаргадулеб гочин берцинаб гигу,
Борхьил кӀалдиб бихьула хьонлъул херлъун кваналеб.

Курсалда басандулеб берал варакъул мокъокъ,
Къвалзукьа чараб чудкил чахьикь гӀодоб чӀун буго.
ГӀамбаралъул тӀугьдулъан гьоцӀо цӀулеб тӀинчӀаб най,
ТӀад букӀун гӀужрукъица буго бакъвазабулеб.

Барзахалда букӀунеб кӀаркьен багӀараб соно,
Салдатасе бичигӀан гӀуруе щай биччачӀеб.
ЧӀухӀараб пачазабаз чаялъе тараб лимон,
РагӀил кӀалтӀа лъечӀого, лъаралъе щай рехичӀеб?

ЧӀухӀараб лаченилан чан гьабулей дир гьудул,
Черхалда хӀули гьечӀеб хӀелкиде юссун йиго.
ХӀежалъул итаркӀоян кӀичӀ битӀарай рекӀел тӀегь,
ТӀил гӀадаб гозоялъул залимаб руз ккун йиго.

Зодихъ къункъраби чӀвалеб къвекӀаб цӀуман цӀарги тун,
Къврекъцин кодой щолареб куркьбалхъахӀ босун буго.
Хъархъилъ чанго толареб тайлан-хъарчигъайилан,
ГъадилгӀан гьунар гьечӀеб гьоролгвенд хьихьун йиго.

Гьиндгин ТІайбаталдаса тІурараб бартийилан,
ТІокІгІусаз хІалакълъараб хІамикІерт батугеги.
ХІижазиял чуязул чабхъадул айгъирилан,
Гъугъдулъ чвалха гІоларeб чІваднил ябуцин гурищ!

Румазул хан Къайсарил къадру тІокІаб бисилан,
Къандалъо наккдал кунеб басиялда релълъуна.
Ралъдалъан цІакъ хьвадулеб цІадул гамайин абун,
ЦІулцин тамахаб гьадил хвараб раса гуродай?

Ханзабаца гьекъолеб гьацІул жадул лълъарилан,
ЛъугьинчІеб бакъвачІагІдал гІертІида кІал чІван йиго.
ЧІухІараз кверда балеб Кутаис зинбилилан,
Зоб гІадаб тІинуялъул тІолго гьегь баччун буго.

Базаралда хирияб хамида бер гІечІого,
Манжури тайпайилан турараб боз ккун буго.
Типлис магазиналъул "Зингерилан" цІарги лъун,
ЦІухІамил гьалдиралда дарай бигъулей йиго.

ДунгІан гьагав инсанги гьавичІин эбелалъго,
Дида бихьулеб канлъи дуда щай бихьулареб?
Щибго гІакълудул бутІа бугеб бетІер дир гурин,
Дунни балагьиларо бегьулареб жоялде.

Жеги духъ керен бухІун,квенцин кІочонцин буго,
ЧучичІо ячаралде дур гуреб цІаралдалъун.
ЦІуял жални росолъги ратизеги бегьула!
Бихъун уна гьинал ракІ,мун гурелда кІалъани.

Лъеберго лъимер гьабун,нусгоясе аниги,
Алжаналъул мусудул дуда бащалъиларо.
Щибаб сардие къинлъун,къойилго йиччаниги,
КІадру дуда бащадай йижичІо яс Аллагьас.

Аб дир бицунеб рагІул магІна дуда лъачІони,

Лъайгин гIакълу бугелда гьикъе мекъса бугищан.
Абулел жавабазда жеги хадуй гъечIони,
Дуйго хIилла ургъарай эбелалдаги гьикъе.

Къалъуда бакъ ккунани, бакъанида биччала,
Йиччан теян къацанде къанабазукь вукъадгин.
Буссунареб ругънаде бухIизе загьру бала,
Загьру жубан квен-жо кье керен ракьда цудие.

Цараца, хIилла гьабун,гьаби гъоркье реххулин,
Гъоркь тIамулеб бусада,мусру жемун, жанив лъе.
Жундузул махI бергьани,гьаглъунилан махх бала,
Холев вугин росилан росулъ лъугьун ричIчI бакке.

Черхалъул гьан тамахаб тахта хъахIаб хъурайсин,
Хъархъилъан баккун тезе тухумалда чи гьечIищ?
Гьурмада бугеб кьералъ кьуру гвангъараб микки,
Ккураб гьинил кIичIида гьабулеб жо лъаларо.

Лъаралъ бугеб гьотIол пихъ гъоркье жо ккун бетIула,
ЯтIалъизе йокьани,вокьулев кьвараравккве.
Кьалда вугев багьадур рухI бичун чабхъад уна,
Чилъи бугев гьудулас гьединан мун теларо.

ИСТАНБУЛ ЧИТАЛЪУЛ ЧЕРГЕС ХЪАБАЛО

Истанбул читалъул чергес хъабало,
ХъахIилаб миккилъун яккула тIаде.
ТIегь рикIкIун ланг бугеб гуржистан форма,
Гьурилъун жендула жаниб каранда.

КагIбарукъ къачалей къурайшиялъул,
Шалил чухтIуялъухъ чара хун буго.
Чундуз магIу тIолей гIарабиялъул,
ГIусманил тастаралъ туризавуна.

Зодил хIанчIи рачIун хIисаб босарал,
ХIангIарцул курхьабахъ кванала тIул-ракI.
ТIалил най сверунлъун сурат бахъарал,
ХъахIал баргъичазухъ мугъ бекун буго.

Берзул магIу тIагIун, рекIел тIегь бортун,
Балаялъ хун унев дун хвасар гьаве.
Хиялаз керен цIун, цIерлъун ракI биун,
ЦIадал их гIадинан гIор бугин рокьул.

Балагьун хIал хьезе йихьуларей духъ,
Рукьбазда цIаги лъун цIуллъун вухIула.
ХIасрат бергьанагIан гьава тIокIай духъ,
ТIанчIазухъ хIинчI гIадин, хIайран хутIула.

ХIатIида квар бараб Коралъул жайран,
Жундул рачIунарищ дир хабар босун?
Ясбер меседилаб мугIрузул гIанса,
ГIиприт ахIдоларищ бугеб хIал бицун?

Инсан суратилан ссиги кодоб кьун,
Дир каранда буго карманъур рештIун.
Копое эбелалъ ясан цIар ахIун,
Дир рухI цIалеб буго рогьалил цIваялъ.

Гьуригун хьвадахъун, хьухьалгун къокъун,
Къадру борхалъана халкъалдаса дур.
Бакъул лагаялда къвалакь моцIги ккун,
Къойил тIадегIанлъи лъала лъидаго.

Лайлатул къадиралъ лъим къунеб гIадин,
Мун къватIий яккигун, тIерхьуна ясал.
КъутIбу жаниб бугеб жавгьаралъулгIан,
Жули-гIаламалъе гIун буго канлъи.

ГIиса загьиралъараб заманалъ гIадин,
Зоб-ракьалъун гьава гьабуна дуца.
Гьабил чIван къосарав Къабил кинигин,
Къо бухIун хутIана тIолго мусудул.

Самаалда гIураб гIедераб тагьи,
Тоге нухда лъелго,лъезе те кьили.
Кьуру-щоб лъалареб ширванул гIала,
Щвезе гьава рекIун ракI бугелъуве.

Гьуинаб хIохьелалъ,хIеренаб мацIалъ,
ЦIан ваче черхалде,чапун иналде.
Чияда лъалареб балъгояб хIалалъ,
ХIисаб гIабе дие дуда аскIоб бакI.

-Гьеб щиб, ле вокьулев, кьогIал хабарал,
Кьурулъ рузилалда зигар релълъарал ?
Лъида мун кIалъалев,дидацин гурищ,
Дун гурей инсанги аний гьечIелъул?

Гьел рекIел хьулалгун хьвадани дуда,
Хьопол цIиниялъул цIалал щве-щвела.
ЦIикIкIарал къасдалгун къватIив ватани,
КъвакIарал жулазул жваргъи бахъина.

Бахъуге къватIибе тIокIаб гьеб калам,
ТIаде гьарчил цIцIад бан,черх гъурулебин.
Чияда абуге дида гIадаб жо,
Дун хIурулгIилъидал гIедегIуларин.

ГIалхул царал гIадаб ца-кIалги босун,
Цудроние гьуней яс йокьунищ мун ?
Цидул квачIал гIадал хъачIал квераца,
Кинан данде къалей къвалзукьа чергес.

Чанхъица гьунараб гьумер кIалалъе,
Нахищ къваригIараб, кьелищ бахине.
Хвараб парталалъе рукъи къваригIун,
Гьардолев ватани босе, гьаб турут.

Дун лъадай къокъунеб кьотIнов ватани,
ТIилил гьаракьалъул гьура букIина.
Гьаб къаси гурони гурхIаян лъвани ,
ХIохьолъ гIащтIи гIадин,гIадалъ жо щвела...

-Щиб, яс, цIакъаб калам,кигIан гьуинаб
Гьоцо кIочон тараб,чакар рихараб?
Чанил тIинчI хIайранай хIурулгIиналъул,
РагIи-гаргаралъул гугьар бихьулищ!

Зодил тIайпусалъул тIогьилаб хоно,
Цо дун хун хIебтIелеб хIара дур гуро.
ХIижаз гIамиркIодал куркьбал хъахIаб хIинчI,
Катица инчIони,инсанги тIагIун.

Алжан кьолеб гIамал бокьун батани,
Мун вокьарав нахъ чIван,чIухIи гьабуге.
БухIараб цIедаса цIуни бокьани,
Бокьараб коргIадаб керен цвизе те.

ТIугьдул хIайранлъарай Хадижатида,

ХатIаян кIалъалев чи вахъинаро.
Халкъалъе балагьлъун эдин чIечIого,
Дуего къабулав къиралалсе а.

Къули гIажаибаб къапалъул гIанса,
ГIакълу батIалъула,тIаде йорхани.
ТIекъаб дагIба лъалеб Давудил рахас,
Къоял цIаруцIина,цIар ккун ахIани.

Меседалъ басараб Мусал хъорщода,
Хъвараб исмуялъухъ сорола лугбал.
Сулайманил тахда жундузул ханас,
Басараб гъулбасан сагьвиллъун вуго...

-Гьанже гьеб рагIини гьереси гурин,
Гьабулеб жоялда лъе дуцаго цIар.
Дун гьедин тIокI гьаюн йижун йигелъул,
Дуе щиб мупагIат,гIенеккун вихье.

ГIилигуналдаса хваразул рухIал
Гьарун рачIаниги,ячIунарей дун.
ЧIегIер ралъдадаса гама кьуниги,
Кьезе рекъолареб рукъалъул агьлу.

Къайсарил бикаде квер дур щваниги,
Кинго къабул гуро дургун дир къадар.
КъустIантIин шагьасул яс течIониги,
Тухумалъе рогьо гьабуларей дун.

Гьури гуреб хъвачIеб,бакъ гуреб чIвачIеб,
Гордухъе бахараб рузихъ балагье.
Гьудгьуд гочунареб,гагу чIолареб,
Рагъиде хъетулеб хъаз бихьуларищ!

Зобалазул лачен нечарай дие,
Чаргъадил гьаркьица макьу толаро.

Кьурабалъ чундузги час ккурай дида,
Чаларча чӀун буго рачӀчӀ гьечӀеб цебе.

БагӀар меседалъул куркьби гъуниги,
Гъадил гьунаралъул цӀар бахъиларо.
ЦӀоралде къабукъун къункъра чӀаниги,
ЧӀухӀун рекъеларо хӀоразул ордек.

Эриван бахъараб топго жибилан,
Кубач таманчадул чвархъи рагӀулищ?
Телавур босулеб ингилисилан,
УргъабекӀ кьвагьидал ракьанде ккана.

Басра гьавичӀого,рогьо бачӀого,
Бегьараб гьабилин,вила цевеса.
Сверун авалалда дур кьер бихьани,
Дица кьабгӀа -тункун ватилин ккела.

Турун гӀодоб бараб гӀеч гӀадин восун,
Рагъидул къедасан къотӀнов речӀчӀана.
КъватӀул гьведа хадуб гьарчил кинигин,
Чабхил хӀал букӀана хӀатӀица хъвалеб.

Хъурщун, вахъун, вилъун, лъутизе кӀолеб,
КӀиябго махӀалда рухӀги хутӀичӀо.
ТӀепун чӀун гурого тӀаде ворхани,
ТӀохда гьорчоги ккун гьейги йикӀана.

Гьеб къварилъиялда къадал ракьанда,
Лъуна мировой суд дицаго дийго.
Долда кӀалъаралъухъ лъабабго соналъ,
Сибир къотӀанилан къварилъана ракӀ.

Ругъналги дида щун,дун щай къуневан,
КъотӀараб хӀукмудул копя босана.
Гьаб диван инилан окружниялде,

Гьенив бергьилилан гьабуна хиял.

Халкъалда цIар арай инглис бикада,
Квер хъвараб гIелилан ээги нахъ чIвана.
Гьаб хIукму тIубалин бетIергьанасан,
ТIаде вахъун,къед ккун рокъой къокъана.

ТIалулъан къокъунеб къоркъол гIадинан,
Къвахьи букIунаан бекараб мугъзал.
Зазилъан кIуржунеб гIужрукъ гIадинан,
ГIадан вихьулаго,кколаан гIодов.

Дирго парахатаб рокъове щведал,
ЩагIил гъадаролъун гъурун буго черх.
Чиго вихьулареб бакIалде ккедал,
Ккураб лага гьечIо гьаргьадулареб.

Пириялъ вухIарав хIабашиясда
Релълъуна тIабигIат матIуялъусан.
ТIилид бухун гъараб гъотIол тIанхида
БатIалъиго гьечIо гьумер-кIалалъул.

Гьаваялъ бухIулеб рекIел хIал хьезе,
ХIисабалда хъвана хъумсида килищ.
Кереналъул унти танкуларищан,
Тамахго чучана чагур-кечIалде.

Бихьарабщиналде щукруги гьабун,
Щуго сордо бана балъго жанив чIун.
Щварал ругъназулни ургъел гьабичIо,
Гьудулалъул чорхол хиялал гьарун.

Гьеб къоялъ гьабураб гьунарги кIочон,
Гьедун гIодоб тана гIищкъудул алат.
Балада чаранги нахгIан хIеренаб,
ХIамил къвалалда ххун, ханжар борчана.

Хергун гуллаялъул гьаракьалдаса,
Кьижухъе чи толеб таманча бана.
Базар-къотIной рехун къого сон бараб,
Къокъаб гIурусазул гIаба ретIана.

ГIуруца бачIараб заз-хъарахъ гIадаб,
ХъахIаб тIом-расалъул тIагъур тIад лъуна.
Гъоркьаги тIутIурал,тIасаги гьечIел,
Сверун квар баккарал хьитал ретIана.

Хвани чурарасе васиятилан,
Горде-тIажу тана тукадул ххамил.
Халкъалда рагIани бер гIунгутIизе,
ГIакдал рачIчI бухьана нахъа гарбида.

ГIадан кIалъалелъул лъангутIиялъе,
КIартил гIундул лъуна тIогърол сукIинир.
ТIокIаб къачIаялъул къвекIаб цIудуца,
Къаси лъалин абун,лъуна нухда хIетI.

ХIадурабго яргъил рохьил гъалбацIалъ,
Бихьилилан къана рокъобе нуцIа.
Росдал бетIерелда тIохил рагIалда,
ТIад бугеб мохроде вахун,гIин бана.

ГIадамазул ишни щибниги гурин,
Жундузулцин харбил хал гьабун чIана.
Гьабзазул ортанхъи, хъурмазул хьвади,
Хьул лъуралъур тирун, танкан къотIана.

КъватIазул хъаравул, тIад сверулев гIел,
ГIадан кьижун хадув, хвана цо бокIинилъ.
Цурдузул махI бачин, чундузул гьели,-
Щолеб бакI тIагIиндал, тIад руссун ана.

Сардида жендулел жундузул боял,
Жидер иш лъугIидал, парахалъана.
Ургъалий ахIтIолел хIорил къуркъбиги,
Къадал картIахъе ун,элги лъугIана.

Хурзабахъ роржунел жарадазулги,
Жаниб гъунгъудулеб гъунна хутIана.
КъулгIадухъ чвахулеб лъел гьаракъ гуреб,
Лъалеб иш хутIичIо дуниялалда.

НакIкIазул хьвадиги хьухьазул инги,
Дир рекIехъ балагьун гьаризе ккечIо.
Гьорол сасалъулги сардиде ккедал,
СанагIат рекъараб къагIида лълъвана.

Хварал гIадамазул занал тун нахъе,
Бахъараб рухI гьечIин хIисаб гьабуна,
ХIатIил эгъеялда цо тIадги сверун,
ТIохдаса гIодов лълъун, лъугьана нухде.

Долъ дида гьабураб зулму-хIалалъул,
ХIакъ кин босилебан,кавуде щвана,
Щибдай элъул ишан шурун вихьидал,-
Авал звар-звадула извонокаца.

Зоб тIун тIад речIчIаял тIокIал хъулбузул,
Азбар гьадин бугин,рукъ киндай бугеб?
Гьаб дир бакI гурилан ракIалдеги ккун,
Дир лугби къачIараб къадакье щвана.

Бахани хайирги ккани зарарги,
Гьаниса лъикIилан лъугьана рагьде.
Хиял ракьулъ букъун,къвакIи чорхолъ ккун,
Чирахъул канлъухъе хъвана нуцIида.

Дир квер тункулаго танкан рагьун ун,

Гьуин махI бачIана, жаниб рокъоса,
Жаниве дун щведал щулалъиялъе,
Щинал къалел бакIал къванкIан рахана.

КъачIараб формадул гьайбатлъи бихьун,
Балагьун гьелъухъгун гьимун велъана.
Ханзаби урхъарай Асли-ханумил,
Рехун виччан тана хъупил бусаде.

Лъураб цIар рекъарай цIорол бикада,
ЦIан юргъанги борхун вахана аскIой.

Эниб лъугьан щинаб аниб рехсани,
Ал берцинал ясал намуслъиладай.
Лъугьан щинаб къиса къватIиб лъанани,
Къорол руччабаца гIайиб чIваладай.

Сардилъ жавгьар гIадаб гIицIаб черхалъул,
Чилайдул гъалал цIан цIункIана берал.
ЦIорол матIугIадаб хъахIаб каранда,
Килщид къунщбал кьурун къакъана курмул.

КигIан нечаниги чара хвадида,
Черхалда гьан течIо тамах гьабичIеб.
Гьей дикьа къунилан къецги букIинчIо,
Къанин ккана зазги зулму хIалалда.

Зодихъ бакъ хIайранаб хIасратаб лага,
Босной шур-шудана шагьадат битIун.
Шамил имамасул сонгроде байрахъ,
Сварабго хIухьелгун хIатIаде ккана.

ТIаде яхъинчIого егун хIебтIулеб,
ХIисаб суалалъул сордо гьаб гуро.
Гьабураб борцизе бицараб цIазе,
ЦIадирал, роценал росун руго дуй.

-Дир рагIул кьогIлъиян кьалда йикIанин,
Кьурулъ гIидра квараб хухлъун щай чIарай.
Рузил гьаракьилан инжит гьавунин,
ГьоцIолъун цIункIидал цIорон щай ккарай.

Гьал дир рекIел хьулуз, хьулал нахъ чIванин,
Хьопол цIиниялъул цIалал кир арал.
ЦIикIкIарал дир къасдал къотIнор холарин,
КъвакIарал жулазул жваргъи киб бугеб.

Калам гьабулаго гьарчил цIадги бан,
Черхин гъурилилан юргъан бана тIад.
ТIокIай хIурулгIин мун гIедегIаниян,
ГIодой чIун телилан тункизаюна.

ГIалиюналдаса хваразул рухIал,
Зиярат гьабизе гьанже рачIина.
ЧIегIер ралъдадаса гIурус гумузул,
Мили ккун рекIине рокъосел къачIай.

Къайсарил бикаде квер щвечIониги,
Щулаго къан ккуна къаси дур курмул.
Къустантин шагьасул яс щвечIониги,
Щвана бахъун тезе хайбаралъул сси.

Бакъгин гьава ккураб, гьоролъ къец бараб,
КъвекIаб цIумлъун буго гордоде рузил.
Гагудул гьан кунеб гьуд-гьуд толареб,
Тайланлъун бахъана рагъиялде хъаз.

Гьаваялъул лачен нечоларедухъ,
Чаргъадил мокъилан накъищ хъвай мокърокь.
Кьурабалъ чундузги часин кколебан,
Чаларчадул хIули хIобода бан те.

ХIулун малъал гъараб гъадил гьунаралъ,
Гьанже цIар инчIони ячIа мун чIвазе.
ЧIухIараб рачIалда гIарац баниги,
ГIураб хIал гьабуна хIорил ордекалъ.

Ереван босулел топал квегъана,
Кубач таманчадул чвархъи-гьаркьица.
Телавур босулеб ингилис хъирим,
Ургъабекl кьвагьидал ракьанде ккана.

Дун цевеса индал аманатилан,
Устулалде рехун тана гIакдал рачIчI.
ГIадан кIалъалаго ракIалде щвезе,
КIартил гIундул кьуна гъансинир лъезе.

-Лъарда полоп гIадин гIакълу щущарай,
Щай, вас, кIал гьикъулеб къун хадуй дида.
Къараб иццул лъимлъун лъай босун арай,
Дун басра гьайиги гьунарищ бугеб.

Гьадаб къоялъ дуда кIалъаралдаса,
КIочана черхалда хиялаца квен.
Кида вачIаниги ричIухъе тарал,
РатичIищ кааби квер тункулаго.

Чилъи дурго буго чучилин ккани,
Чара хвараб хIалалъ юхIулей дун тун.
ХIехьон чIананиги дуего хайир,
ХвезегIан бусадухъ босиларо мухь.

БАККАРАБ МОЦIРОЛГIАН ЦIАР БУГЕЛ ЛУГБАХЪ

Баккараб моцIролгIан цIар бугел лугбахъ
ЦIерлъун рухI биараб хIухьел угьизин.
Зодихье бакъул нур бикъараб чорхохъ.
Чапун ракI тIагIараб магIил гIор тIезин...

МугIрузул тIегь цIцIулеб цIар берцинаб най,
ЦIар дур къотIиларо къварилъигун ракI.
Къирбарас бакулеб карасный панар,
Кинабго халкъ буго ракъвалел мунан.

Кьунсруда кьер гьабе, кьенсер-бер къачIай
КъвакIан мугъ бекилин керен цIородил.
Курмул цIутIизаре, цIан лага биччай,
ЦIидалъ матIу гIадин тIокIлъилебин черх.

Чабхида кьурдулеб кьурдал гIамиркIо,
Рукьбал кьварун руго рокьул цIадуца.
Кьер берцинаб хIанчIил хIули канчIаб тIинчI,
ТIул сун жаниб буго жендилеб дур цIар.

ЦIорол рагъабахъе гъунулеб микки,
Дур гъуниялъ буго дида гъаргъар бан.
Гъулдулъан къотIулеб къапалъул гIанса,
Къоги сордолъула росулъ гьечIони.

Гьиндалъул къирарас къачIараб чалу,
Чорхол къуват хвана дур къагIидаялъ,
Къубайсалъул мокърукь меседил накъищ,
Нусго яс кьуниги цо яс кьеларо.

БецIцIулин гьинал ракI ракIалъул гьудул,
КIалъайги гьабуге, гьаглъарай дида.
Гьалдолеб дир зигьну, зодил малаик,
Зазилъе ккарай дун квер ккун нахъе цIай.

БацIцIинчIони цIцIорол цIцIар букIунаро,
ЦIикIкIун къоял ана къвал дудаги бан.
КъачIани матIудул тIокIлъула канлъи,
ТIад бугеб кьер хвана кьалде черх ккедал.

Чапараб меседил дир керемалда,
Квешал къоял чIана къоркъол квачIал ран.
КъотIун маргъалалъул гъураб гьурмада
Гъараде кьабгIелеб кьурул руз буго.

- МугIрул тIегь чучулеб чараб гормендо,
Чан сон инеб бугеб чIегIер духъги бан.
ГIалхун чан бакъвалеб къажар пулуша,
КъвакIан мугъ бекула,киве щваниги.

Щобде лачен чIвалеб чIухIараб рилълъин,
ЧIван ракьулъ лъезегIан къор гъела дуе.
ГъалбацI сагьвиллъулеб сагIдияб нодо,
Сордо рогьунаро дур рагьде щвечIеб.

Рогьалил канаб цIва,цIорол гарафин,
Росасе мун индал унтана дир ракI.
ЦIад байдал чIараб нур,бечIчIун тIураб рахь,
Рукъилан къачIайдал,чIунтана керен.

Чайдул цIар букIуна чакар цIикIкIани,
Чанил суратлъила рос ватIалъани.
Лъарда бараб полоп бикьа-бихxулин,
Халат хIебтIиладай хIатIида рохьен?

Каранда,цIилада цIа лъун дунги тун,
Дуе цIулал щурун щай мухь кьун босзе.
Мунин тIад вакъвачIев къирарги гьечIин,
Беке щагIил гIеретI щуго бакIалъан!

Биараб гьацIдалги цIар кIочон тарал,
КIутIби басралъана,салдатас кIал чIван.
ЧIалгIен чучиялъе чи валагьулеб,
Чаргъедо басандун,сурана нодо.

НагIли-маржаналъул жавгьаргIан тIокIаб,
Женалъ кIутIби хъвайдал,хъублъана щекъер.
Шамахалъул чиллай-чухтIинир гъалал,
Чурхъула гIужрукъалъ,къвал бан тIаде цIан.

ЦIорол фабрикахъе хъахIчараб чини,
ЧIаго йикIин гIела,гIайиб чIваларо.

ГIусмани тукада тамахаб квасквас,
Киса ал ясазе рес дуде щвезе.
Ширвани Казимил кагътиде аят,
Турулеб каранда кверг Iаги бахъе.

КагIбаялъул къеда къуръаналъул хатI,
Къаникь вукъилалде къвалниги жеме!
Жавгьаралъ гвангъулеб алжан кинигин,
Дур нуралъ къалъула къулгIадухъ ясал.

Къаде зобалаби бакъуца гIадин,
КъватIий мун яхъани,тIибитIула нур.
ТIадго тарих хъвараб туркмени месед,
Сардил макьуялде кьаллъун вуго дун.

ТIаде бихьулареб,тIулалъ хьвадулеб,
Хьухьлъун буго дир ракI духъ свердун свакан.
Ссилъун рокьи хIехьон,рухIлъун балай кьун,
КьогIаб гIазаб буго гIумруялъ дие.

ГIалхул хIайваналда хIетI бухьарай дун,
Дихъ хIасрат бергьараб хIисаб щиб васав.
Щобил чаларчаялъ чорхол би цIурай,

Керенищ дир къалеб къвалищ жемилеб.

Жундузул гІипритгун гІадада хварай,
Хвела дурги къадру дунгин рекъани.
Къуркъбузул инарал аскІой ячарай,
Чилъи гуро дурги дида гаргади.

Дунял бихиларищ, хирияй гьудул,
Халатал лугбуда бугьтанал лъуни.
Гьава цІорон, цІад бан роцІинаро зоб,
ЦІорол хІубиялда хІарщул тІанкІ лъуни.

ХІижаз улкаялде Карамил Асли,
Киса мун херлъулей,халкъ тІагІаниги!
Хайдакъ-Шумцуялде Шагьсанам бика,
Шагьри моцІ тІерхьинищ хьухьикьан унеб.

Бараб гІазуялде гІинтІул тІегьалъул
Гьурмал гвангъи щварай, мун дие щвелищ?
БацІцІадаб чинигІан чорхол гьан хъахІай,
Хъвазе гІайиб буго мун гІадамасда.

ГІолилал кьерараб,кьерилал хвараб,
Хварал рухІал рачІун хІохьел угьарай,
ХІавраал гІажизай,ГІайнаъ гІодарай,
ГІураб давла буго духъ балагьиги.

 - Дида мун рагІана гІалхул церилан,
Бицунги унареб,ургьибе лълъунеб.

Гьанже дур рагІуца гІолил ясазул
Рас-расго хІулана, хІерен кІалъаялъ.
КІоларин йорхизе, бицунге дие,
Дур гІарз къотІуларо къоролзабаца.

Балагьизе инсан,кІалъазе илбис,

Босана дуца цIар цIуял жалазул,
ЦIар ахIизе ражул,божизе борохь,
Бихьуге дирги хIал,хIайран бугин ракI.

ХIеренаб гьан кванан,канал берал цIцIун,
Киведай ворчIила,чIалгIиндал дун тун.
ЧIурканал лугбазул лазатги босун,
Батила цойги нух хиял гьабураб.

 - Хвайги чохьол эбел,чини сурахIи,
Мунгин чучун хадув,чигун кIалъани.
РекIаги дида цIа,цIодораб хIара,
ЦIуничIони къадру,къвал дудаги бан.

БицанагIан хабар,борцанагIан ххам,
Халат гьабичIого,гьуинлъизе те.
ЛъилъанагIан хурзал,хханагIан хурдул,
ХутIилин ругелъур,баче цо-цо квер!

 - Кинан дун чIаниги,чIечIин мун гьанже,
ЧIараб ралъдал лъимгIан гIодове виччай.
ЧIчIел духъ тани гурей,течIин дуца дун,
Тоге къватIиб лъазе къвалбан вегарав.

Рохьил чан гъурулеб, гъулдузул лачен,
Дирги ракI гьалдана гьанже мунилан.
Гьавадул ракI гъураб, гъарадул гъалбацI,
ГIадан лъалелдего лъарав ани мун...

РЕКIЕЛ ХIУБИ БЕКУН ХIУХЬЕЛГИ УГЬУН

Рекlел хlуби бекун хlухьелги угьун,
ХIасратаб каранзул каву ричIизин.
Квешаб гIищкъуялъул къаналги рорхун,
Къваридал лугбазул гордал рагьизин.

Нусабго саналда жаниб бахчараб,
Балагьи гьурщизин гьудул дуего.
Гьангин ракьаялъулъ бикьун букlараб,
Базин гьава цебе, гьалмагъ, дудаго.

Нужеда рагIичIищ мигIражалда гъорлъ,
ГIищкъуялъ бакъвараб буракъул къиса.
Къо нахъе бахъани хlабиб вихьизе,
БухIун жиб хвелилан, Жибрилгун кlалъан?

Жеги Мажнунил тIехь бихьичIогойищ
Бихьинал цIуязда, цIалулебгIаги.
ЦIерлъун биун унеб аб дир черхалда,
Дурго къадарлъиян, къецен гьабулеб.

Къуръан-гIелмуялда гIамал батани,
Бугьтан букIинарищ кIалъай чиясде?
Рокьуца гьан чапун чара бухIараз
Чидар гъвелалъулдай ургъел гьабулеб!

Гьудулан абигун унтиян гурон,
Эйги кIалъаларо ракI бохиледухъ.
Балъго цIуничIони цIоб тараб балай,
Балагьлъун лъвиналда божиги гьечIо,

Балагьун кеп щвезе кивниги чIани,
Куц квеш вихьулищан хьандола ясал.
Дирго къваригIелалъ къватIив вахъани,
Хъурмие щибдаян щурщудула халкъ.

Щибниги ургъелалъ аскlой щварав чи,
Гъоркьан балагьула, вокьуларо дун.
Гьединай йокьулей, кьаллъараб гlалам,
Кьеян чи витlизе вачун вугев рос.

Судулеб дир тlул-ракl, тlад лъун бугеб гьир,
Тlокlаб гьава рекъон къо кин букlунеб.
Босун бугин гlакълу, къун бугин талихl,
Квеш-лъикl мунго гурхlа аб дир хlалалда.

- Дун гурхlичlей ани, ахlмакъ, дур габур,
Къулун букlинаан некlо гlадинан.
Дица чlухlизавун зодой вахиндал,
Дунги ялъаргъизе лъуна дур хиял.

Хвайги-айгийилан абунаниги,
Ургьиб ракl бугеб дир бежун инеб духъ.
Унтад-турадилан дун ахlданиги,
Бухlулеб дир керен дудаго лъала.

Дунги чи вокьулей, рокьи гьабурай,
Гьеб гlелму цlалулей гlадан йикlинчlо.
Цlогьораб гьве гlадин тlадеги хьвадун,
Тlул-ракl дир квинчlого кинго чlечlо мун.

Кидаго инсанас ясан абуни,
Унти букlана дир кlалдиб бугеб жо.
Кlалъай гьабичlого, балагьичlого,
Балагь рештlана тlад тlаса унареб.

Алжаналъур ругел Адамгун Хlава,
Хlиллаялъ рахъана нахъе илбисалъ.
Элъул ирсги босун, вас, дуца дунги,
Дирго рукъалдаса къосинаюна.

Къасде хlалтlи гуреб, къад хlалхьи гуреб,
Хlал щвараб кьал буго кьун дуца дихъе.
Кьоглаб квинежогин, квешаб лъим гьекъон,
Кинан яхl гьабилеб гьаб хlалги баччун.

Абулеб, бицунеб бицен букlана,
Царал гlамал бугин гlадамазухъан.
Дунгоги гогьай жо гаргадулаан,
Дида кlалъайин эв кlолеб батани.

Кlиябго рахъалъан ургьиве лъунев,
Борохь вукlун вуго вихьичlониги.
Чlухlдае гьан кванан, копой би гьекъон,
Къвалакьа яс камун квен билълъунарев.

Кинабго черхалъул ихтияр щведал,
Щиб дур бугеб дагlба дидехун базе?
Щибаб лагаялъул кверщелги кьедал,
Щиб дуе бокьараб дир рукьбадасан?

Дуе рихинчlого бахъиларилан,
Балеб къвалги буго къойилго дида.
Къоно тlад чlвачlого ричlиларилан,
Лъолеб кверги бугин дир керeналда.

- Рокьул гlадат буго, гlазизай гьудул,
Гlемерго бергьани гlадан гьаглъулеб?
Дида бугеб гlищкъул гlащикъаб цlаялъ,
Мунин юхlилеян хlинкъун вуго дун.

Хlасрат цlикlкlаразда цlарги букlуна,
Берзул канлъиги ун лъай босулилан.
Лъачlого дир гlищкъу дудеги бахун,
Мунин гьаглъилеян гьабула хиял.

Хадуб хъваяб гьава гьагаб жо буго,

Гьудулан тIад чIола тIоцебе бачIун,
ТIун бахъун ракIги ун нахъеги кIанцIун,
Угьдилаго тола талихI къарав чи.

Гьеб дуца абухъе, илбис кинигин,
Ясада хадув лълъун херлъулев дунги,
Хванагури исму, сванагури цIа,
ЦIи гьабун цIа лъунин дуца каранда.

Таманаб гIумруги гIемераб мехги,
ГIадада биччана руччабахъ дица.
Мун гIадин рос рукъгин рекъолей гIадан,
КъотIно данде гIаги дидани чIвачIо.

- Дие гIазаб кьолев, ГIизраил малаик,
Дунгин къеркьечIого кьолбода кIалъай.
Кьурулъе вахунев, Хизри авараг,
Хиял дур батани бице инсуда.

Инжил кодов кьурав, камилав ГIиса,
Кин мун угьдуларев дир эбелалъе.
КагIба рукъ бахилав, Халил Ибрагьим,
Холев мун ватани, ворте вацазде.

Дир каранда бугеб квешаб хъабанул,
Квер чIван гIоло бахъе, чIухIарав лачен.
ЧIегIер берал къолеб рузил мукъулукъ,
КъотIун рехичIого, тIун нахъе босе.

ТIеренал кIутIбазда кIал чIвалеб пасак,
Боснобго рухI бахъун, хъархъилъе рехе.
Халатаб жаналда жемулеб борохь,
Жаниб харилги цIун, цIа бакьулъречIчIе.

Дир щекъер къакъалеб щурункъверкъалда,
Щулияб гьорчо лъе гьодида босун.

Гьумер тIутIун балеб тIусулхIамида,
ТIаме гIурул хоно, холарищали.

Хвалий гар-гадулев гигу мегIудул,
Габур къотIун рехе къотIноса эххе.
Къоркъол гьумер гъураб гважул кагIие,
Кванилъ жубазабун загьру щвезабе.

МЕСЕДИЛ РУКЬБАЗДА

Меседил рукьбазда рокьул шавкъ бугей,
Шамалъул бикаде казият хъвазин.
Кинабниги черхго чинидул тIурай,
Чараб пинтаялде бахъизин пирказ.

Дур гуреяб тадбир тейилан абун,
Айрупалан буго падишагьас тIун.
ВахIю рештIунебги гIадат гьечIелъул,
ГIипритищ бачIунеб,йорчIа мунилан.

МугIрул тIегь бакъвала тIураб къоялъго,
Рукъде юссани,яс къокъид херлъула.
Ссвани чирахъалъул чвархъан нур суна,
Росгин сверданагIан сси дур цIикIкIана.

ЦIорол матIуялда тIад накъищги хъван,
ТIокIаб лага буго бижун ракьалда.
Черхалда ретIелан тIолго нур буго,
ТIокIаб хадуб гьолеб хасият гьечIо.

Халкъго ургъаниги,эл дур къунщбузда,
Бихьинал-цIуязда цIарго лъаларо.
Диван-суд къотIулев къебед щоларо,
Къайис ахIтIаниги,эл дур гъалазе.

ЦIураб рокьи бугеб гвангъараб нодо,
Кинандай гьоркьоса гьедин йижарай?
Бакьулъ расен бугел висрудал кьунсрул,
Кьун йиго,унгоха,эбелалъе яс!

Бералин абуни,ана дирги лъай,
Лъалеца хал гьабе,хенола жанир.
Харде тIегь гIадинан тIокIлъун рижарал,
КIиябго гIоноялъ гIалам къосуна.

МогӀрол сураталъул сипат гьабуни,
Сундулан абилеб элда инсанас?
Эл дур кӀаркьабазул кьералда лъезе,
Лъалеб цӀарго гьечӀо,цӀеран тун гурел.

МЕСЕДИЛ ЩАКЪИЯЛЪ, ГІАРЦУЛ КЪАЛАМАЛЪ

Меседил щакъиялъ, гlарцул къаламалъ,
Цо гlарза къачlазин къурайшиялде.
Къварилъараб реклелъ, реклараб цlаялъ,
Цlияб пирказ кьезин йокьулелъухъе.

Кьалде рехана черх, чапун ана ракl,
Чидае бокьухъе гьудул тогеян.

Хункар-къириласе къварилъи ккани,
Къотlула хlукмаби канциларазда.
Каранзул хlалалъе хlукму къотlизе,
Хlаким цойги гьечlо, цо мун гурони.

Цlикlкlун ругънал щвани тохтир вачуна,
Дица щив вачинев, мун щвечlонани?
Щобда цlад хlаллъани, тlегь хlалигъуна,
Тlад реклараб цlаялъ вуго вухlулев.

Вахlай мунан гьардон, гьудулан ахlдон,
Чан сордо-къо араб къварилъиялда.
Къилбаялъул цlваги гьалмагълъилъун ккун,
Гьанжени чlалгlана вижараб росу.

Радакье ахlдолел хlелкаде ракl гъун,
Хlисаб буго дирги мекъса сверулеб.
Сунареб цlаяли лъим тlуни свинин,
Лъида асклов инев дару гьабизе?

Дайру жанаталде рохел бицаяй,
Бицадейищ телев турун хвезе дун?
Тезин дургин рокьи,кье балай нахъе,
Балагь щварас хlехьон,хlалбихьилебин.

Хlакъиде дун зури цlарлъун батани,

ЦӀан бахъун араб ракӀ битӀе дихъего.
Духъ ккараб рокьуда рукьбалги рижун,
Балагь щвейги гӀела мун щвечӀониги.

- ГӀалхул хӀайваналда хӀетӀ бухӀарай дун,
ХӀасратай гьудуллъун дуе щибизе?
Щобде чаларчаялъ чорхол гьан цӀурай,
Дие цӀар гьабизе гьаглъунищ вугев?

Гьодилъа хӀулараб хӀарщул бугъие,
ХӀанил курмул кьурай дун дуй йокьилищ?
Кьурул беццаб рузалъ берал гьекъарай,
Гуро дурго чилъи,дида гаргади.

 - Дуниял бахилай хирияй гьудул,
 Халатал лугбазда бугьтанал лъоге.
Гъава цӀорон,цӀад бан роцӀинаро зоб,
ЦӀорол хӀубиялда хӀарщул тӀанкӀ лъуни.

ТӀулал би бакъвалин,къарбияй бика,
Къадру дур хвелилан хиял гьабуни.
ХвечӀого рухӀ ина,алжанул чирахъ,
Черхалда гӀайиб чӀван чӀухӀун хьвадани.

 -Щайзе гаргадулев,керен тураяв,
Те,цӀарго бахъуге, цӀцӀоролей йигин.

ЦӀцӀадае хьвадулеб хъахӀаб накӀкӀухъе,
Хъван кьун анин кагъат,киб араб жаваб?
Женахъе гӀарза кьун,гӀипритгун семун,
Рисалат кьун анин,кьечӀищ цогӀаги?

Кьурун ракӀ бахъизе какдаричӀого,
Каранде дунги къан,къоче хӀал хьезе.
ХӀал хъубалги рохун,рехун течӀого,
ВачӀа квер босизе,керен сахлъизе.

-Салам босун ине гьудгьуд щвечIелъул,
Гьарун гагу ана гаргадейилан.
Габур сверун къвал бан къочаян абун,
Чанги малъарана милъирщабазда.

Щобда цIад хIаллъани,тIегь хIалигьуна,
ТIад рекIараб цIеца вуго вухIулев.
Ссилъун рокьи хьихьун,рухIлъун балай кьун,
КьогIаб гIазаб буго гIумруялъ дие.

-Гьеб дуца абулеб уяб батани,
Инсул рател бичун,чу лъикIаб босе.
Черхалда ракIчIараб къотIи батани,
БоцIи дица кьела,бакьулъ ярагъ бай.

Бакьулъа мугъ бекад угьдилевги тун,
Тезин кIияцаго рижараб росу.
Босноса тIинчI араб огьогьой гIадин,
ГIодун хваян тезин туманкI щун лъукъад.

Толаро дун йиччан,тIамуларо цIар,
ТIаме туманкIалъуб тIухьидул гулла.
ТIубачIин хIалалда хIалихьатихъ дун,
ХIалбихьараб борче черхалда ярагъ.

Чарамул хвалчаца кIикъотIаниги,
КIиялго рукIина хабалъги цадахъ.
Цил квачIаз курмул къан,къоялги рукIкIун,
Къун буго дир талихI,тоге дун гьадин.

Гьодил чIалал рахъад чIвалев чиясе,
Чидай гIоло,боцIи дица кьелаан.
Кьурас тIаса восад боснове гьукъе,
Къваридаб дир тIул-ракI тIутIулеб бугин.

ТIамурас восаяв басрияб щайтIан,
Щайзедай холарев халкъалъе гIоло.
Хун рухI бахъилалде тIерхьун вахъаян,
Ваче дибирасде, дун йиччан теян.

Дунял толеб къоялъ мекъи тIовитIад,
ТIаме лъабабго цIар, цIоролей йигин.

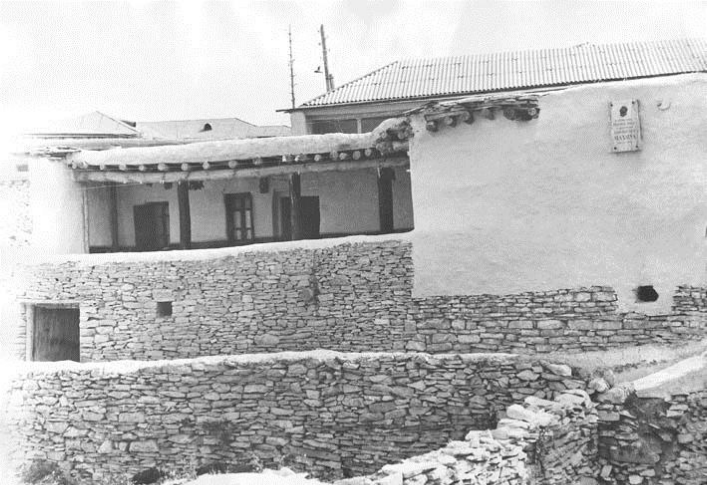

БОРЖУН УНЕБ ХIАНЧIИЛ ХIАТIИДА БУХЬУН

Боржун унеб хIанчIил хIатIида бухьун,
Хьиндал кIкIалабахъе хъван ана кагъат.
Куркьбалги тIогьилаб тIалил найида,
ТIад бухьун битIана тIинабго салам.

ТIогьол хал гьабула харилъ булбулалъ,
Хиралъи тIокIлъиялъ тIадеги къулун.
ТIокIай мун гурелда цIуяб жойилан,
ЦIар дица ахIичIо,хIакъ батилилан.

ХIажрул-асвадалда убач гьабула,
Мунагь чурулилан черхалда тIасан.
ТIеренал кIутIбузда кIал чIван баани,
КIицIул хIаж тIубала,тIалъичIониги.

Хваразул рухIазе махI букIунилан,
Мискин-пакъирасе садакъа кьола.
Къвал цо дида бани, дурги умумул,
РагьтIе алжан бачIун жанире гъела.

ТIогьол магIданалда гIайиб чIвазени,
МагIарухъги буго гIураб берцинлъи.
ГIурул рагIалалда гъутIбузда гуреб,
ТIегьго баккулилан кколаро дида.

Дунял-гIаламалъул базар-хазина,
Хунзахъе бачIуна бича-хисизе.
Херехь тун тIадехун дирни дармида,
Баракат лъоларо,кин бичаниги.

Рогьел зигьарлъулеб заманаялда,
Зодихъ хъахIлъи бала,ралъдалъан баккун.
ХъахIчараб формаялъ дунялги къалъун,
Къасиги бихьула хьиндалазул кIкIал...

Хьухьазде бахараб багIарлъи гуреб,
Бакъги тIерхьун хадуб халкъалде щолеб
Щибго канлъи гьечIо,чIегIерлъи гуреб.
ЧIурканаб дур чорхол гвангъараб нуралъ
ГвангъичIеб бакI гьечIо гьанже ракьалда.

Дир рекIел бокIналъан беролеб кIкIуялъ,
КIкIалабиги бецIлъун цIун гьечIищ дунял.
КIиябго бадиса араб магIица,
Авлахъалги лъалъан,лъаралги руго.

Росу батIиялъуб рокьи ккаразул,
Рукьбал риунилан абиги буго.
Рукьбални щиб гурин,щукIдулги руго,
Щибаб логодаса батIалъун тIагIун.

ГIалим-гIакъиласул къавлу букIуна,
КъватIиб чан гьабуни,чи гьаглъулилан.
Гьаглъунги хутIичIо,хаганги вуго,
Харилъе тIегь гIадин,тIад гьанги бакъван.
Гьавадул чIораца чIвана дирни черх!

Чорхол чIурканлъуе харж хъвалебани,
Хункар-пачаясул чин щвелаан дуй.
Узданал лугбазе килас кьунани,
Кавалер йикIина мун рекIаразулъ.

КIалдиб биун уна кIиябго гIоно,
КIутIби тIад цуниги,цаби хъвачIого.
Хъурун бараб чакар чайдулъ гIадинан,
Чи кIалъазе лъвингун,чапула берал.

ЛъвинчIо гIолилазулъ, чIечIо ясазулъ,
Санал дур гIадинал,гIарцул тIуниги.
ТIечIо халипабахъ,чIвачIо коцода,

Курмул,дур гlадинал,Гlунайзатилги.

Зодил тlарапалде тlавусан ккола,
Тlохда свердулелъул ссилияб лага.
Сахратулагьалде гагудул гуреб,
Дур горбол цlавуцlин цlикlараб буго.

Цlорол матlуялъул тlокъ бан гьабураб,
Гьомеран бакъ буго рукъ бухlаялъул.
Бахьин гlарацалде биун маргъал тlун,
Нодоян цlар буго моцlрода лъураб.

Могlрол цlваки,гвангъи,цlвайилан ккола,
Цlалкlада гьоркьосан къватlиб борчlараб.
Къунщбахъ балагьани,берзул нур инчlев,
Инсан вихьуларо канлъи-лъай бугев.

Гъалал рихьиларо бахьи гьечlесда,
Гъурун тlатlала ккун,халкъ тlагlаниги.
Халикъас кьовухъе кьер дур бихьани,
Кьвагьун,зобал,ракьал данд кьабгlилаан.

Кьунан инсаналъги гьеб кин хlехьолеб,
Дурго хlурмат гьабун хlебтlун гурого.

Рии гьаланагlан гьогьен букlуна,
Гьудайнат яхунеб борхатаб гохlда.
Хасел цlоронагlан цlикlкlуна канлъи,
Цlар берцин тlад чlолеб тlохил рагlалда.

Гlалхул чанил буго черхалъ гlамал ккун,
Мунгун чучичlого чи вокьуларо.
Кьурабалъ руз гlадин,гlадамаздаса,
Батlаго вукlуна,ракlги дуда лъун.

Мунни дир рагlуде киса регlулей,

РагӀадги гӀелаан угьун чучизе.
Чидар хабаралде дур хал щвеларо,
Дие хабаралъе женгӀаги битӀе.

Жибрилас кверги ккун КагӀба бихьаяй,
Кинаб къавлугӀаги дуе рекъолеб?
Къвал бан хӀурулгӀингун ГӀаршалде аяй,
Угьизе кӀвеларищ кӀалзул цо хӀухьел?

КӀиго,лъабго соналъ лъазе течӀого,
Тун букӀанин жаниб жендолеб рокьи.
Рукьбалги гьалидал,гьанги чапидал,
Гьанжени толеб бакӀ батичӀо дида.

Балай-гӀишкъуялъул къец гьабулаго,
Гьалде гӀумру ккегӀан гӀодов чӀечӀин дун.
Дирго ияхӀ хведал,хӀалги бергьиндал,
Гьарун вачӀун вугин,чӀвай бокьанани.

ЧӀурканлъи,камиллъи,чӀухӀи кодосей,
Кибе гӀарз бахъилеб духъе гурого.
Дунялалъулги хан,халкъалъулги бакъ,
БитӀун гьабе хӀукму гьаб диваналъе.

Гьадин гӀазабалъулъ гӀадамал теян,
ГӀараб мацӀалъул тӀехь бихьанищ дуда?
Духъ гӀищкъу ккарав чи къай карандеян,
Къойилго ахӀдолеб хӀадис гӀеларищ?

ГӀисал инжилалхӀа,хӀасратай гьудул,
ХӀакъ букӀунеб гьечӀо къочунан абун.
Къойил тавраталда батула дида,
Балай бергьарасда убач гьабеян.

Бичас дуе кьураб берцинлъиялда,
Гьанже бахиллъани,хвела,бахчила.

Херлъун гIодой ккарай гIажузаталде,
ГIадан вукIинаро кIолев чучизе.

Черхалда бугеб къо,къараб дир талихI,
Дафтаралдаги хъван,нахъе лъун тела.
Нагагь дида гIадин гьаб къварилъиялъ,
Къвал дудаги бани,бихьизабизе.

РОКЬУЛ ГЬАВА БУГЕЙ ГЬИНДАЛЪУЛ БИКАХЪ

Рокьул гьава бугей гьиндалъул бикахъ,
Жаниб кор боркьараб керен чучизин.
ГӀищкъул къадру бугей Къайсарил Салмахъ,
Дир лугбал сорораб басизин кагъат.

Коралъул жайранухъ бахъун рухӀ кьураб,
Кьерилал гурхӀараб хӀухьел угьизин.
ГъотӀол тӀамхилъ тӀайру,тӀулалъ бугеб цӀа,
ТӀадейищ бахъилеб,жанибищ телеб?

Щобазде хъахӀмикки,хвезе тоге дун,
Халкъалъ зигара бан,загьаб унти ккун.
Гьаваялъ тӀегь гӀадин,тӀад гьанги бакъван,
КъватӀахъ ятим гӀадин тезе бегьилищ?

ТуманкӀ щун лъукъараб чанил тӀинчӀ гӀадин,
Чи гьечӀеб бакӀ бихьун ккола дун гӀодов.
ТӀаде ругънал гьечӀеб,ургьиб багъулеб,
Гьава буго каранлъ,квен кӀочон тараб.

Турказул консулас казет бахъараб,
Кепгин сси букӀуна свердилеб рекӀелъ.
Сипат гьабуларо илбис гьаглъараб,
Рихун буго дида хвечӀого дунял.

Ракьалда халкъалда къудрат бихьизе,
КъачӀан кьурал кьунсрухъ кьал ккана кванилъ.
Кьерилал урхъараб санагӀаталъухъ,
Сардил макьу буго кьогӀлъун чӀун дие,

ЧӀараб нур хӀайранаб хӀеренал къунщбахъ,
Къаргъа лъураб жаниб жеян лугбаца.
Биун гӀанбар тӀурал тӀадагьал лугбахъ,
Дир жан гьалаглъула,гьадин чӀогеян.

Гьорол хIал батидал хIораб накIкI гIадин,
Дирги карачелал хьулалгин руго.
ХIухьикьан цIад байдал,цIерлъун чапун ун,
Чара хун къулула къаси рокъове.

Кавказалда гIураб гIамиркоялъухъ,
Рокьул хIарбу буго хIалтIулеб тIулалъ.
ТIад гIаршалде щвараб, Нил гIор къотIулеб,
ТIайрудухъ кьун ана кьойил гьабун рухI.

Кьурабалъ жен гIадин живго дунги тун,
Бегьилищ,Халисат,хераб хъаз ккевезе?
Халкъго хIайранлъараб хIал дихъеги кьун,
ХIорил ордек буго,керен кьун хьихьун.

Рохьил чакъалида къан юхьунелъул,
Щай гьабичIеб хиял хвелин къадруян?
Къохьол лъалкIачида чучун мун кIалъай,
Халкъалдаго гIадаб гIаламат буго.

ГIурдалъ хехго лъудий лъадилъун кьезе,
Мунгойищ рекъарай,къанищ юхьарай,
Къанабакь тIепадил боцIухъ йичизе,
Дургойищ ихтияр,инсулищ ригьин?

Гьабун рокьиги тун,кьал ахIун дун тун,
Кьурун юссиналъе сабаб щиб ккараб?
Вокьулевгун кьаллъун,кьалавгун рекъон,
Рос-рукъгун данделъи дурго кинаб жо?

Квешал женаз ккурав Мажнунги вокьун,
Росдал рогьоялъул гьечIеб куц ургъел.
Магъил гIанхварагин хурхун къвалги бан,
Бода сурияльул сан гьабуларо.

Гьорахъ гIункIкI толареб тайлангун чучун,
Дуе бугеб кеп щиб кинабго рахъалъ?
Хъархъилъ чан щолареб чаларчаги ккун,
Чияде хIажатаб хIисаб гьечIо дур!

-МугIрузде хьвадулев ГIиса авараг,
Щай къварид гьаюлей къо бухIарай дун!
Харбие жендулев Жабрил малаик,
Цо дирги гIарзалде гIинтIамуни щиб?

Щобде гьури гIадай гьалагай дие,
Гьеб щиб рагIул чIухIи-чIегIер чармил хеч?
Ихдаде цIер гIадин керен чапарай,
Чилъини гуро дур дида кIал гьикъи.

Билкъисил харбие хехаб гьудгьудий,
Гьин лъолевгIагийищ,вилун танин мун?
МугIрузул хIинчIалда хIал гьабулелъул,
ХIетI-малъищ бекараб,ваккичIин асклой?

Аслил къадруялда къо бащадай дун,
Къорица ккколейлъи лъачIищ хIалада?
Кисрал гъапуялда гьолбас гьабурай,
Рес дир къотIизегIан къачIо мун тIаде.

Къорица бох ккураб гIалхул чан гIадин,
Чанги моцI тIубана ецIцIулей мунан.
Мажнунил Лайлаян халкъалдаги лъан,
ЛъагIел анлъго буго берзул нур босун.

Юсупил Зулайхал хис-бас лъугьиндал,
Дирги къасд букIана къадар хъвалилан.
Билкъис,Сулайманил хабар рагIидал,
Хиялни букIана мунги цолъизе.

-ЦIа рекIун вухIизе хIайран дунги тун,

ХIажрул-асвадалъул суал бихьулищ.
Данде жаваб кьезе зигьну гьабулеб,
Балай гьудулалъул гьуинлъи рагIул.

Гьороца хъамулеб хъахIаб накIкI гIадин,
Дун нухтIа регIула,гIабдалги гьавун.
ТIогьода хьвадулеб тIинчI най кинигин,
Юссуна рукъалде, росгун чучизе.

Чидай ургъел гьечIеб гъирмилги бицун,
Гъуннаищ кIалъараб кIал-берги батун.
Тира-вуссаниги сан гьабуларин,
Гьатипищ ахIтIараб дир хIакъалъ дуде?

ХIулараб гъадилгин гIазабги тIубан,
ГIад дуца гьавизе гIайибни буго.

ГIурдалъ хекко лъудил хъубаб ботIроде,
ХъитI щай тIамулареб тIаса вихьизе?
ТIупаналъ гъанкъаяб къохьолъалкIачий,
Цо рагIи гIоларищ,гIодов ккун хвезе?

Хасало чIарачIеб ихдал бецула,
ЦIар тIамун те тушман туризе жанив.
Бакъул хIал бергьани хIалухъин холин,
Хвелевин къоркъочехь,чвархъан гIодов ккун.

Чини биун тIолел устарзабаца,
Варакъалъ басуна босизе халкъалъ.
Хварал-чIагоязул хIисаб лъаларей,
ХIайван ятилилан щаклъун вуго дун.

Бищун къадру кьурал къиралзабаца,
Айрупалан ккола пассажирги тун.
Босзе чи тIагIараб тIунклузул ябу,
Бан гарбида къвалгун,къаге каранде.

МугIрул гIамиркодал гIадат рагIичIищ,
ГIадан-чи вихьигун цебеса унеб?
Кинав вихьаниги,бихьинчийилан,
Чучаб рагIи кьезе бегьулеб жодай!

-Балай гьудуласул гьуинлъи рагIул,
Гьан дир кваназегIан,копой бицунеб.
Бихьулищ,кьерилал,кьалаб лочнол тIинчI,
Дир берзул нур цIцIуйгIан чIун бугин аскIоб.

Адам гуккун хадуб иблис кинигин,
Дунги зурун ина зодихъ щвезегIан.
ХъахIал дир гIанаби гIорцIигIанги кун,
Кивехундай ккела рохьазул гъалбацI?!

ПИЯЛЪУЛ,ТIИЯЛЪУЛ ТIАД РАСЕН ГЬАБУН

"Пи"-ялъул,"ТIи"-ялъул тIад расен гьабун,
Санаал гьаризин,гьудулги рехсон.
"Мим"-алъул,"Ти"-ялъул маратибазухъ
Танкан цIа рекIуна ургьимесалда.

Дуй гIумру бичарав лачeнгун кьаллъун,
Чаргъадил бусада сардал кин унел?
Бартиян цIарги лъун цIухIамаялда,
ГIарцул чангит бана чара хвадица!

Ханусал илхъидул айгъирилан ккун,
Ябу чуги кьолон,чабхъад кин уней?
Канлъи тIокIаб панар свинеги гьабун,
Ссилъунищ бихьараб бецIаб рокъой чIей?

ЧIаго къаникь юкъи къабулги гьабун,
Балагье гьудулалъ гьабулеб зулму!
Зазил гIанкIгун боснoб сардал рогьарай,
Самаалъул хIанчIихъ бухIула керен!

Куркьбакь расен бугеб мугIрузул гIанса,
ГIабдалгун чучизе чийищ тIагIарав?
ГIарцул расен бугеб сагIдияб нодо,
Сардил макьуялъул кьалаб рагъ буго!

Гъулдулъ руссун бугеб сурмияб гигу,
Сунде юхьаниги хIехьонищ чIолей?
ХIули варакъулаб къиматаб гьудгьуд,
КъотIе хIатIидаса хIалихьатил кIичI!

Чурканаб черхалда чергес формагин,
ТIохазде яхани,хвезе вахъуна.
Хъорсол ябуялъул рухьен тIунани,
ТIолго халкъ бакъвала Къайсарил бикахъ.

Кагьру-гІамбаралъул ГІусманил чадир,
Чидае иналде лъарай ани мун.
МугІрузде ахІдолеб хІубараялъул,
ХІатІил росиялъухъ сорола лугбал.

Сахратулагьалде ахІдолеб микки,
Ккураб кІичІ тІелебин,тІепун йикІунге.
Турисайнаалде Мусал гІансилги
МугІжизат букІараб ралъадал къунеб.

Къваридаб хобалъуб гІазабал цІикІкІад,
ЦІан вехъерхъун рехе росдал къотІнове.
КъватІул гьойда гІадин гьарчалги речІчІун,
Росулъаго хъаме хъубаб мугІрул гІункІкІ.

- ГІенекке дир рагІухъ,гІазизав гьудул,
Дуниял тадица толарин йиччан.
Щибилеб,вокьулев,кьечІелъул талихІ,
Тезе буго росу кІиязго цадахъ.

Дирги дурги унтуй дару щвеларо,
Дунги къвакІичІони,мунги хІинкъани!

ХІорил къверкъалъулгун къадар биххизе,
Бай черхалда ярагъ,гъулдузул лачен!
Чияда лъалилан балъго цІунараб,
Борхе рокьул байрахъ халкъалда цебе!

Балъго къвал жемиги жанивго чІейги
Гьудул данделъулеб дару эб гуро!
Горбода къвалги бан къотІи гьабиялъ,
ТІубаларо мурад рокьи ккаразул.

Зодил бакъ хІайранай хІурулгІин щвезе,
Щай рачел къалареб,къвакІараб гъалбацІ.

Гъуни гIайибазул дидеги гьабун,
Дурги чилъи гуро чидакьа къун чIей.

ЧIараб ральдал тIинде тIамурав гьудул,
Дур гьунар батани,тоге гъанкъизе.

 - Жаниб магIдан бугеб Шаддадил Ирам,
Дунги ваханани,холебищ къадру?
Къайислъун мугIрузда къоял арал дир,
Дуй тасбихI гьабулел хIанчIахъ гIенеккун!

ГIалхул чундузда гъорлъ, чармил кьурабалъ,
Чан сон инеб гьечIеб угьдулаго духъ!
Дару батулареб унтиги хIехьон,
АскIов дун вачIиндал чIухIунцин гурищ?

ЧIурканал лугбузул бугеб гьаваялъ,
Гьаглъун дун вугелъул,дирги гIайиб щиб.
Дийго щвараб нигIмат гIорцIизегIан кун,
ГIайиб чIвачIониги,чIваларо бадиб.

Бокьараб гьабизе дур буго кверщел,
Щвараб давла босе нусабго логол...

Гаргар-каламалъул кепал лъугIидал,
Дару гьаб бугилан хурхана жийго.
Жаниб ракI гьалулеб гьавагин гIищкъул,
ГIарз босун тIубазе тIаде рахъана.

ХъахIаб гьумералде тIаде къулидал,
ТIурун ана гIакълу ГIипритлъун зодоб.
Загьру гьекъон хваян къаникьлъудги тун,
Къвалакье ячана чабхил гIамирко.

ГIайнул хIаяталъул хIорил лъим щведал,
Щибаб лагаялъул мурад тIубана.

ТIаде рахъиналъе сур пуйгIан чIезе,
Сегъон данде къана,къотIиги гьабун.

Къаникьги аскIоса ричIиларилан,
ЧIварал килщал руго кагътил рагIалда.
ГIадамаз бицине,кици букIине,
Бахъана казият нахъа ругезе.

Рокьул кьогIлъи лъараз,гIищкъул цIа лъураз,
ЦIуне дир хIурупал хIарп хутIичIого.
ТIад гъолбасги гьабун,Гьиндал къисаби,
Къаникьеги росе,рес рекъанани.

Къайисилгун Лайлал, Карамил Аслил,
Кисралгин Шаринил,ТIагьиргун Зугьрал.
Шагьсенем, Гъарибил-гIащикъабазул,
Къокъал жал къисаби диралде данде!

Дол бану ГIамирил жеги Ахялал,
Хияллъун рикIкIана дир хIал лъалеца.
ХIатта Къулайбил вас КIудав Кананги,
Киса эсул гIищкъу диралде щолеб!

Лубна ятIалъидал ЗурахIил магIу,
Зодил цIаралдасан цIикIкIананиги.
ЦIцIадай магIу чвахун,хадуб би арав,
Инсан ватиларо кинго дун гурев.

Кини таралдаса керен духъ турун,
Таманав кIвекIана,кIваричIо гьанже.
Гьаб жакъад гьудулгин гьабураб кеп гIун,
ГIенеккун вукIана гIурдалъ лъезегIан.

РЕКIЕЛ БИ БУХIАРАБ ХIУХЬЕЛ БИЧЧАНИ

Рекlел би бухlараб хlухьел биччани,
Диргин хlал бигъарал гъвелдариладай.
Берзул нур тlагlараб магlу чвахани,
Чидар гlадамаца гlайиб чlваладай.

Дур рохалил харбихъ хал ккун дунги тун,
Дуца дунял тани,турун хвеларищ?
Дудаса ватlалъун тlул бухlарав дир,
Рухlго бахъиларищ,хъвани дуде ракь.

Рогьалил канлъигун конторалдасан,
Кагъат бачlун буго чlегlер белъараб.
Чlухlдай чай гьекъолеб бакъбаккул гlужалъ,
Магlил тагlзиятан,телеграмм щвана!

Щакъиги бакъвайги къиралзабазул,
Къалъул бакъ тlерхьанин тlаде бачlараб.
Тlокlаб къалмил сапалъ хlучч бачунгеги,
Хъахlил зодил моцl ккун дие бецlлъараб.

Цlорол маржан жубан бижараб лага,
Берал къанщулелъул щиб къасд буклараб?
Къиматаб чинидул чапун тlураб черх,
Чан хиял реклелъ къан, къирарал цаби?

Цо анищ буклана дуда щуризе,
Щварай ани асклой эбел гьечlого.
Угьун хlухьел биччан,хlал хьоларищан,
Хlисаб гьабейилан бицен гьабизе.

Борхатаб тахида къайиги гlуцlун,
Къокъид ячlинилан къачlан йитlарай.
Чlухlарал гьундухъ тун,гьабун хlурматгун,
Гьарун ун йиклана нахъ юссинилан.

Хъвараб къадаралъул къориние ккун,
Къаникье юссараб сапар бухьана.
Къец-дагӀба гьечӀесул гӀажал данде чӀван,
ГӀурдал рукъ гьабуна гьабураб къотӀул.

Къоял тӀагӀанилан тӀаде вачӀарав,
Чапар кӀалъалелъул,лъиде къасд лъураб?
Къокъид маликулмат къаданив чӀедал,
Къвал базе анищан щив дуда ккарав?

Бахьинаб надалда лепека ххазе,
Зулайхат рещтӀинчӀищ, тӀатун халкъалда?
Халатал гъалазде гъаранпил тӀезе,
Загьраъ тӀаде щвечӀищ тӀолгоязда лъан?

ТӀокӀаб гьумералда махӀал гьаризе
Марям аскӀой чӀечӀищ, Асият ячун?
Чалухал берazда пампаги тӀупун,
ТӀаде хӀенехӀ щвачӀищ ХӀава-эбелалъ.

ХӀурулгӀинзабазул къокъагун цадахъ,
Къаданий гӀодулей ГӀайнаъ йикӀинчӀищ?
ГӀаршалъул мусудул хадурги гьарун,
Хвелалде хӀадурго, ХӀавраъ ячӀинчӀищ?

ХӀажрул-асвадалъул хӀанчӀазул боял,
ХӀулун тӀагӀинчӀодай,духъ курмул ретӀун?
КагӀба рукъ сверулел сурма макказул,
Куркьбал гъенечӀодай мунан чӀучӀадун?

ЛъагӀри гӀарацалъул гӀорал щваниги,
Щвеларо кодое керен чучизе.
Щолареб меседил цӀадал раниги,
ЦӀороларо дир ракӀ духъги балагьун.

ДихIатул Калабил куц гьурмада чIван,
Кинабго черхалда чини букIана.
Чараб формаялъул партал ретIарай,
ТIабигIат ХIавраил хIара букIана.

ХIули меседилаб дир санаъ гагу,
Мун тIаде щолареб тIун айги дунял.
ТIокIаб маргъалалъул гъурал цабзазул,
Цо яс хванин абун абила халкъалъ.

Танвин игIрабалъе гIедераб дур мацI,
Борхьицадай цIцIуна, бецIцIундай ана.
Авараг хун хадуб халкъалда жаниб,
Мун гIадай къураалъ къуръан цIаличIо.

КъутIбуйин цIар гьечIеб цIуяб жоялда,
Гьединан тажвид лъай тамаша буго.

Дарай-барантикалъ бан буго чIегIер.
Дур лугбада кьурун кьечIин талихIан.
ЧIегIераб гIатIласалъ лъун буго магIу,
Лъидадай ретIине тIокIаб жибилан.

Меседалъ угьараб дур харайдул шал,
Мун хванин рагIидал,магIида чIечIо.
Дуниял канлъулеб кирхан хъабало,
Киб лъунги чIоларо мунан чIчIичIчIилеб.

Дуца бичун къалеб чухтIихъ балагьун,
Чара холеб буго Парханисалъул.
ЧухтIида далараб рухьен бихьани,
Бихьулел берзулги босун уна нур.

АнцIила щуйилъго щварай гьудул хун,
Вахчун-тIепун вуго тIамун дур гьудул.
ТIогьол нур босарай нусги ракьулъ тун,

Татуго хун буго Париханилги.

Халкъалдаса рищун цогидал ясал,
Мунги кьойид гьаюн,кьелаан нусго.
Мусру дуда байгIан гIадамазеги,
ГIадан хутIичIого тIагIинго лъикIан.

Зодил цIвабзазда гъорлъ цIвалъун теларей,
Тахкан-кирханалда хутIичIо Харкъаъ.
Хвезе биччачIого нахъе цIунизе,
ЦIакъаб кIал букIанин, кIвечIищ, ГIизраил?

КIицIул хIежги тIубан тIад юссигIанги,
ГIедегIана эхей, Хунзги гIечIого.
ГIажалги къадарги-къадир гуресул,
КъагIида кколаро кквезе кIиябго.

КIиго-лъабго соналъ лъун дуда ракIгун,
Лъай босун букIана рекIараб цIаялъ.
ЦIуладе нартги щван цIа лъураб гIадин,
ЦIигьабун ссудула гьанжеги курмул.

Кинида лъималги дур бицунаго,
Цоцахъ гIенеккулеб гIадат букIана.
ГIадангун рос чучун,чигун яс кIалъан,
Мунги кIочон тани,тамаша буго.

Турун,ракь гIадинан,курмулги лъугьун,
Карпитул ахIмаралъ тана дуниял.
Таманаб борхьил мацI хьолболъги хIунчун,
ХIурулгIин къанщана,къадаралде щун.

КъутIпу, къоноги чIван,ракьулъ лъунилан,
Лъазе цо байрахъ чIвай,бахъун суратгун.
Ссиялъул гIор щвараб лахIту гьабилан,
Зонода цIарги хъван,хъвай сверун накъищ.

Берал къанщулелъул,къан карандегун,
Кверниги босичӀищ Сурхайил дуца?
Сардилъ рухӀ босизе вахӀю рещтӀиндал,
Васасда гурхӀаян ахӀи щай бачӀеб?

БецӀаб ракьалде ун, хӀакъикъат лъазе,
ХӀапаролъун анищ гьанже ракьалда.
ХӀакъаб кашпуялъул керен-ракӀ цӀурав,
Кодов щолев анищ бичасул вали.

Дир бицунеб хабар халалъунилан,
ХатӀа чӀван кӀалъаге,кӀудиял чагӀи.
ЧӀегӀераб ракьалда нус юкъун хадуб,
Якьадалъ угьарал алфазал ругин.

Абизе рагӀини гӀемер букӀана,
ГӀечӀониги тана,тушбаби цӀикӀкӀун.
ЦӀар-рецц бегьуларей Гьиндги йикӀинчӀо,
Гьадин ахир рехун хутӀана калам.

Хирияв бетӀергьан,гьелъул жаназа,
Жаннат бутӀа гьабун,тӀадегӀан гьабе.
ТӀокӀав мун гуресул гурхӀелалдаса,
РухӀ батӀалъун хадуб тӀагӀунин хиял.

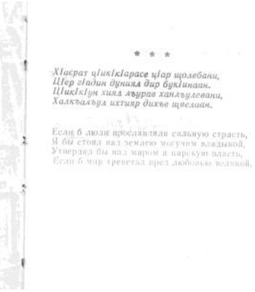

* * *

ХӀасрат цӀикӀкӀарасе цӀар щолебани,
ЦӀер гӀадин дунияв дир букӀинаан.
ЦӀикӀкӀун хиял лъурав ханлъулевани,
Халкъалъул ихтияр дихъе щвелаан.

Если б люди прославляли сильную страсть,
Я бы стоял над землею могучим владыкой,
Утвердил бы над миром и царскую власть,
Если б мир трепетал пред любовью великой.

РОКЬУЦА ТУРАРАЛ КУРМУЛ РУГЕЗЕ...

Рокьуца турарал курмул ругезе,
Кагътиде угьизин дагьал алфазал.
Гьаваялъ ракlал цlун цlел хlал щваразе,
Цlияб пирказ бахъун хъвазин казият.

Кинида рокьуца рукьбал риинчlес,
Эсги дир харбиде халго гьабуге.
Кокода гьаваялъ гьан бортун инчlев,
Вачlунге асклове,бакl къварилъизе.

Бусенгун кьаллъарас,макьилъ рагъ барас,
Ругънада нах бахе дир рагlудаса.
Дуниял сурарас,росу чlалгlарас,
Чlван гlинзукь квералгун,гlин тlамун бихье.

Гlищкъул къварилъабакь къеркьарав лъазе,
Къалмица магlу ххун,хъвазин гlарзул хlал.
Хlасратаб шавкъалъул щвараб гlоралъул,
Щакъилъун би басун рисалат хъвазин.

ХъахIилаб зодихъе кьвагьаяб рокьи,
Кьогlаб гуреб квенго квине дий щвечlо.
Квешаб ралъдал тlинде тlамаяб балай,
Тlадго гьан бакъвачlеб къого бачlинчlо.

Къулгьуде свераяб саяхъаб гьава,
Гьундухъе бахуна халкъги цебе тун.
Хабал гlазаб щваяб гlадалаб гlищкъу,
Гlадамал гlоларо,Гlаршалде уна.

Неклого къого сон къватlиб ростlа бан,
Къун чlолареб чулъун чабхъад вуклана.
Черхалда кlал гьикъун къец-дагlбаялда,
Дагьаб мех буклана хиялал тараб.

Хасалил цIорой ун ихдал цIцIад бани,
ЦIияб хер баккула харил кьалбазда.
Хвалил кьогIлъиялда гъоркь вугониги,
Дунни кьуркьудула рокьул бицани.

Бицине рес гьечIей цо ясги йокьун,
Кьвагьи рагIуларищ гьанже дир рекIел.
КIалъазе хIинкъарай XIавраъги йихьун,
Хьухьал рихьуларищ хьвадилел гIишкъул.

Щобда тIегь гIадинан тIад вакъваниги,
ТIатун балагьизе бегьулареб бакI.
Биун тIухьи гIадин тIул бухIаниги,
XIал лъазе гьабунин гьечIо мунпагIат.

Мун йигин дир къилба, къотIе гьаб диван,
Дуде аб хIал щвани щиб букIинаян.
Щив гурин ахIулев хIаким дицаги,
XIукму гьабулеб куц кинаб бугеб дур?!

КагIбаялъул мокърукь накъищлъун хъвазе,
Зарбу бахъун буго,хъван Пиги босун.
Басмаби рахъулел магазинабахъ,
Сакинаб Ри буго маркалъун кьабун.

Килисалъул кIалтIа капураб халкъалъ,
Хиян тарих лъечIеб тун гьечIо город.
Бер гурин ккелебан найил рукъзабахъ,
Ниян тIадги хъварал хъарщал ран руго.

Мусал гIансидаги Са букIанилан,
Самирил къисабалъ бихьараб дида.
Сур пулеб мехаца Исрапиласги,
Ссвадилан картIазда килщал кIутIула.

Киналго хIурупал дандеги гьарун,
Дур цIар ахIарас дир рухI бахъиладай.
ХъахIилаб зодихъе воржун анани,
Элъиеги сабаб дур исму буго.

Меседил куналъул катIари гъурай,
Кагътил гьумер бугей Гьунайдат бикал.
Гьиндалда гIамбаралъ гIанаби тIурай,
ТIеренал кIутIбузул Зулайха йиго.

Зарбудуй куцараб куцдай букIараб,
Дур могIрол берцинлъи бицунин халкъалъ!
Халикъас ихтияр духъего кьунищ,
Нилъал кьер гьабураб гьедигIан гвангъун?

Дур берал рихьани хьимулеб мехалъ,
Бакъвараб гъветIалда тIад пихъ барщила.
Балагьун ца лъани елъулеб гIужалъ,
Лъабго сордо-къоялъ къадги нур чIела.

Къунщби дуда гъезе зодил хIавраал,
ХIавал амруялда ургъун ратила.
Гъалал дуе росун Сидраталдаса,
Саратищ ячIарай чIурканал рихьун?

Бахьинаб щокъробе варакъ биччазе,
Щив устар витIарав ТIагьаяс духъе.
ХъахIаб гьумералда расен гьабизе,
Расулищ вукIарав,ракIалъул гьудул?

КIалдиб мацIалдаса цаби гвангъарай,
ЦIорол хIуби буго хIавраан рещтIун.
Надалда бакъ бугей къвалакь моцI ккурай,
ЦIарго щиб абилеб аб халкъалъ дуде?

Дур гIундузда ругел кIилкIазе месед,

Мисри къиралзабаз къотIараб буго.
Къаламул килщазе гIарцул баргъичал,
Гъункар-пачаясул чапарал руго.

Порхороялъул, харай, читалъул,
Чан батIияб форма ретIунеб ратIлил.
ТIогьилаб явлухъ чIван,чIегIераб бахъун,
ЧIухIдае гормендо бала гарбида .

Дур лугбал тIокIлъиян,ратIлил рекъеян,
Рокъой эбел йиго якъван тIагIуней.
Къиматаб тастаран,тамахаб мацIан,
ЦIер гIадин халкъ буго хвалде гIагарлъун.

ГIарац-меседалъул куналъ угьичIеб,
КалушгIаги гьечIо гIамал берцинил.
Балагьун чиясул чорхол рухI унеб,
Чурапал рукIуна чара бухIадил.

ЧухтIил къагIидаги КъустIантIиналда,
КъачIан бачIун буго Къайсарил ясалъ.
Къвалакь кверал чIвайги чIухIун кIалъайги,
ХIабсатил бикъиги якъинаб буго.

Сурмияб дарайдул гордида тIасан,
Сверун чалуги ккун, юбка ретIуна.
Миккил мукъур гIадаб къагIидаялъул,
Къоязда нур бала барантиказул.

Берцинлъи,тIабигIат тIаде гъуниги,
ТIокIаб рес букIинищ босизе ясалъ.
ТIасан вахIю рештIун бикьун кьечIони,
Кьер кинан гьабулеб гьедин инсаналъ.

Дунялалда бугеб аслу-ссиялъул,
Аставка баркараб камилаб лага.

Кинабго халкъалъул къадругин къоял,
Къвал бан тІаде цІараб къиматаб дур черх.

Маул хІаяталъул хІордухъ лъедолеб,
ХІанчІида релълъуна лъадай унаго.
ХІажрул-асвадалъул ганчІида чІараб,
Гагулъун гочуна,чи данде ккани.

Чанги мун сабаблъун росу рихараб,
Къоял нухда лъуна дур хиялаца.
ХвечІого ракьалда чІаго йигелъун,
ЧІвалин дур махІилан хІисабги гьабун.

АСЛИЯН ССУДУЛА ССУН БАХЪАЯБ РАКI

Аслиян ссудула ссун бахъаяб ракI,
Сипат гьабичIого кинан вукIинев.
Лъимлъун тIун гIодула гIаданир берал,
ГIибарат хъвачIого чIезе кин кIвелеб?

ЧIухIдае хIетI бахъе, хIасрат дие те,
ХIисаб духъан бугин аб дунялалъул.
Дурго форма ретIе,тIадагьлъи гьабе,
ТIад дун вакъван тезе къварилъиялда.

Къоял цIикIкIун тани цIаялъ вухIизе,
ЦIваки гьумералъул,гьайбатлъи чорхол.
Чалухлъи лъарабгIан лъай дир босизе,
Берцинлъи кьунсрузул, кьер дур гъалазул.

Кьерилал гIодизе,дун гIадаллъизе.
ГIищкъу буго бекьун дур гIанабазда.
ГIадамал угьдизе,дун гьалаклъизе,
Гьава буго бессун дур сипаталда.

Сунда мун релълъуней,рогьалил канлъи,
Кибего щущалеб гвангъун щвараб бакъ.
Щиб сипат гьабилеб дур гьумералъул,
Бащалъул сордоялъ щолеб шагьри моцI.

ШигIрул кагьанаталъ куц дур босана,
Киса анищазе инсанасе рес.
СутIуралги рехсон хиралъи хъвазе,
Халкъалда хIал кIвелищ хIикмат бицине.

Байтул магIмуралде ГIайнаил рилълъин,
ГIарз кьунани,бикье дида тIаса хIал.
ХIажрул-асвадалде саманияб хIинчI,
ХIасрат бицун танин,тоге дун гьадин.

Куралазул ахакь ахIдолеб гагу,
Габур сверун къвал бай,къосунев вугин.
Къайсарил румазда ругьунаб гIанса,
ГIанаби дихъе кье кьвагьулев вугин.

Гьиндгун ГIиракъалда ГIазрат ракьалда,
ГIайнаъ йокьуларел кьерилал ругищ?
Гьури щвараб мехалъ СагIудиязул,
Дуда сагьвиллъичIеб наслу батилищ?

Батулгин Загьратил сагьвиллъи бихьун,
Загьраан цIар тезе цIала гьинал ракI.
Гьиндил къавлуялда къагIида релълъун,
КъутIбуян цIар тезе къадар хъван буго.

Балеб как лъалаго,кодоб щиб щолеб,
Щун мун ракIалдегун щущала керен.
Гьабун тIагIаталъул тIокIлъи букIунищ,
ТIолго мун рехсечIеб сипат гьечIелъул.

СугIадихъ угьдулеб хIухьалил хьухьаз,
Зодил атIрапазда тIад накIкIлъун буго.
НухIил гама чIараб Къапалъул мегIер,
МоцIрол цIваки буго цIер гIадин бакъван.

ЦIаралъ чи угьдулеб гьиндалзул бурутI,
Баче цо дирги квер кепал гьаризе.
Гьава сверун унеб сурмияб микки,
Сабру кин гьабилеб гьадин мун чIани?

Зодил палакалда куцарал лугбал,
Киса дур гIадинаб гIибрат букIунеб.
ГIаршул-мамлакалде Билкъисил рилълъин,
КъагIида дуралда релълъун букIинищ?

Гьаваяб каламалъ, кепаб рагӀиялъ,
Киса гӀакълуялда гӀадан хутӀулев?
Хирияб жавабалъ берзул нур босун,
Бицине мацӀ лъалев инсан теларо.

Аллагьас ракьалде кьураб берцинлъи,
Кьун буго беразе,балагьун рихье.
Бичас нигӀмат бикьун щвараб паялъул,
Щвемещалде буссун бихьула дуда.

Баке лампа чирахъ,чурхъанин гӀакълу,
Чи гьечӀеб мех цӀехе,цӀвакун йигин мун.
ЦӀале гӀажам кагъат керен чучизе,
Кинида йикӀадго букӀанин рокьи.

БукӀкӀе хӀатӀил роси,хӀежалъул жайран,
ХӀажул акбар бугин кодоб щварасе.
Кинабго къагӀида къанин дир рекӀелъ,
Къирарлъи дуй бугин къиралазда гъорлъ.

Тирун мугъ буссун чӀа,ссиялда хьваде,
Сабру бугев гӀадан гӀемер гьечӀелъул.
Такъваялда хӀалтӀе, хӀасрат бикьун кье,
ХӀатта рухӀ босизе бугин ихтияр.

Алафа-харж гьечӀев,хиялаз чӀварав
Холев дидагӀаги гурхӀилародай?
Дуего мунго гӀун инжит гьавеян
Инжил-твраталда тасдикъ батунищ?

Бакараб каналда,канаб моцӀалда,
Кисаго релълъарай мун лъие щолей?
Щвараб шамсуялда,бакъул нуралда,
Нудил гвангъиялда кӀал лъица чӀвалеб.

Лъала,берал руго рецӀцӀун тӀагӀунел,

ТIабгI рекъарай къутIбу къватIий лъугьиндал.
Кидаго каранзул угьи къотIичIо,
Я къадру хвайилан,я къанал чIваян.

ЧIегIераб дуниял диего щайзе,
Щвелародай Билкъис ахирги дие.
Сурун буго росу, кинан вукIинев,
Камилай гьудулалъ гьадин таралъул.

РАКIАЛЪУЛ КЪВАРИЛЪИ КЪАЛМИДЕ ЧУЧУН

Ракlалъул къварилъи къалмиде чучун,
Къокъаб гlарза кьезин Гlунайзатихъе.
Гlайнаил кайфият кагътиде босун,
Дун вугеб хlал кьезин Хlабибатихъе.

Хlасратаб шавкъалъул щвараб гlуруца,
Восун унев вуго дун куц берцинихъ.
Каранзул хlохьалил хlурупал расун,
Рисалат битlизин Зугьайратихъе.

Зодил лавхlалдаса хlукмуги къотlун,
Къирарлъун мун чlедал чlалгlанин дунял?
Дургун хlал чучарал, къвал бан угьарал,
Къоял ракlалде щун щущала лугбал.

Бераз кеп босарал, калам гьабурал,
Гьуинал хlалазул хlасратал сардал.
Хlажрул-асвадалде къокъунеб булбул,
Дур къулидул чlорал къан руго рекlелъ.

Къилба Гlарафалде сверулеб гlанса,
Гlадаллъулев вуго дур каламаца.
Керен угьулареб, ракl гlодулареб,
Гlайнаъ, мун сабаблъун сордо рогьинчlо,
Сабаил Билкъисан къацандулареб
Къойил сагlат камун дида батичlо.

Берал чалухасе, черх узданасе,
Чорхол къуват хвезе мунги къвакlула.
Къоялда нур балеб багlар бакъуца,
Дун къварид гьавизе макру ургъула.

Рукъалде кьал ахlун,кьолбоде рагъ бан,
Ругъун гьечlеб унти ургьиса инчlо.

Агьлу-хъизамалцин зигардилел тун,
Загьратил бицинчIеб сордо рогьинчIо.
Дунял-гIалам ургъун урок кьуниги,
Кьенсералъе сипат бажариларо.

Женалгин гIинритал данделъаниги,
Беразул берцилъи хъванго кIвеларо.
ХъахIаб чиниялде гIанбарги хьухьун,
ГIанаби хъван руго хъахIаб гьурмадул.

Гьава жаниб бессун, багIарлъи кIутIун,
КIутIби руго къачIан къурайшиялъул.
Къудус-сабаалде Билкъисдай щвана,
Щвемещ-щекъералда щакъи хъван тезе?

Хириял рухIазул хIавраъ рещтIундай,
ХIикматаб мацI малъун цIалдезайизе.
ЦIергун маргъал биун гъурал цабзаца,
ЦIваки моцIрол бикъун къасде нур чIола.

Къалъул зобалазул багIарбакъуца,
Бакараб нур бикъун къаде гвангъула.
Къунщбузда нур чIарай, Курсалда гIурай,
Калам гьабулаго, гьимун елъула.

Гьурмадул гвангъиги гъалазул бикьи,
Балагьун дун хвезе,ххан риччан тола.
Махлукъат къосине къутIбуяб лага,
Къвалакь квералги чIван къватIий яхъуна.

ЧIухIдае сварулеб сурмияб микки,
Сси камиллъун ккезе къватIий сверула.
Сабру гьабун рокьи гьабунаниги,
Гьагаб кьалулъ вуго дунги гьаглъулев.

Гьаваялъ, рокьиялъ кьалде цIаниги,

ЦӀилазда цӀа рекӀун вуго вухӀулев.
Жаниб жан жемардун, хиялал гьарун,
Гьава цӀикӀкӀун ккана цӀадул коралъги.

Каранда кверги лъун гьарун вачӀани,
Дур умумул дида гурхӀилардай.
Габур сверун къвал бан убач гьабизе,
Унго,изнуги кьун,виччалародай?

ВухӀун хвананиги,харде тӀегь гӀадин,
Къвал дуца бачӀого къабуллъиларо.
Къаникь вукъаниги,гӀазаб кьуниги,
ГӀунайзат щвечӀого дун вукӀинаро.

Дагъистанго ургъун данде чӀаниги,
Дудаса квер босун дун кваналаро.
Каранзулъ бугеб къасд,ракӀалъул мурад,
Гьеб жо тӀубачӀого кинго чӀеларо.

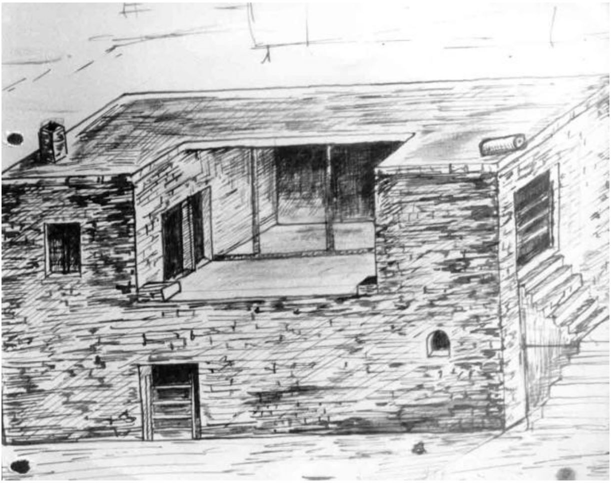

УНГО, ЛОГОЛ ТIОКIЛЪИ,ТIАД РАТIЛИЛ РЕКЪЕЙ

Унго,логол тIокIлъи,тIад ратIлил рекъей,
Рукъалъул къадалъан къотIной йихьула.
Къарбил бикадасан куцарал кьунсрул,
Кинида ругезул тIун ракI бахъарал.

ТIавусил рачIчI бикъун,къачIарал къунщби,
Къаникь лъуралазцин бицен гьабулел.
Гьурмал свериялъул, надал ссиялъул,
Сипат гьабунани гьаглъула инсан.

Гургинал беразул,гвангъараб надил,
МагIна цIалулаго,дунни цIорола.
ЦIорол матIуялда тIад хъвалеб накъищ,
Нахъе бакI бугодай дур йижиялъе.

Жавгьарул тIегьалде тIинкIулеб гIанбар,
ТIокIаб рес бугищан балагье мунго.
Гарбил къула-йорхи къулгIаде-нахъе,
Кьурул цIудул бугин цIаюцIин гьелъул.

ЦIорол риун тIурал тIеренал кIутIби,
ТIолабго ракI тIолин кIалъазе лъвани.
ЛъагIалил гIумруялъ гIодов чIаниги,
ГIадан нахъ гIунтIулеб тIабигIат гьечIо.

ТIолго халкъ бакIарун ургъананиги,
Инсан хадув гъолеб хасият гьечIо.
Дур рагIухъ гIенеккун гIищкъу буссине.
ГIаршалде щваниги,щвелин кколаро.

Щун мунгун кIалъайни букIунеб гурин,
Йигеб руссен бице,лъикI балагьизе.
Гьекъолеб къатIрадал тIураб тIириги
ТIаде загьирлъулин лъалеб хIалалда.

Кин ххал гьабуниги,ретIараб ратIлил,
Пардавго лъаларо,ракьа-гьан лъала.
Радал баккараб бакъ къалъуде щола,
Къасде мех лъалареб дур авалалда.

Къадги бецIаб рокъоб чирахъ бакула,
Канлъи хIажалъани хIебтIила дуца.
ХIанил гъажабадзе тIолго курхьаби,
ТIул-ракI дир биине эргаялъ руго.

АнцIабго килщида кинабго баргъич,
Чара дир хвеялъе,халкъалъ бицине.
Рамазанги тIагIун,шаввал тIатиндал,
ТIаде зулкъагIида къарарлъун ккана.

Къоял гIадада ин гIоларебилан,
Бищун къо бухIараб къоринив ккана.
Къаси гIинтIамуна тIолго черхалъухъ,
ТIурачIел мурадал рачIуна цере.

Радал ххал гьабуни гьинал ракIалъухъ,
Гьудулалъухъе ун ургьиб чIоларо.
Ихдалил гьуриги роол гьалиги,
Гьава битIи бугин тIулалъ бицунеб.

ТIаде йокьулелъул,кьерил ясазул,
Кьура-зури буго берда цебе чIун.
Цевехъан къачIани,къокъа рекIуна,
Къел гьабула ракIалъ их щун бугилан.

Щобда гIансил гьаракь гIонсода лъала,
Лъан буго черхалда чанай мех щвараб.
Рогьалил канлъигун керен угьдула,
Кагъат хъван битIеян бугеб хIал бицун.

Канаб шагьри моцIан берал гIодула,
ГIарза хъван кьейилан йокьулелъухъе.
Кьурул парсни балеб ссвин гьечIеб чирахъ,
Чучана кагътиде жанисеб ургъел.

Гъулдулъ бусен ккураб сурмияб тIайпус,
ТIубана къалмиде дургун къваригIел.
Сардил жан къачIала къвал бан мунилан,
Басма къустIантIинай тIасма лъураб тIегь,
ТIад хIанчIи цIалдолин,дур цIарги ахIун.

ЦIорол тукабахъе бичулеб чини,
Чанги хиял бугин хваяб ракIалъул.
Ххамил фабрикахъе босулеб кирхан,
Хабалъе босила,рес рекъечIони.

ЧIухIана дуниял,берцинлъана ракь,
Росдал сси цIикIкIана дур цIаралдасан.
Сверун губернаби нуралъ къалъана,
Къвалакь моцI бугилан буго дирни ракI.

Къасде сордойилан пардавго лъвлъвинчIо,
Бакъдай,гьумердаян гьабула хиял.
Гьарай яс йижизе кверщел кьечIони,
Кинанха гьайилей гьедин эбелалъ.

Мун тун аралдаса тулакаб хъергъу,
Таманаб мех ана къварилъиялда.
Къо лъикI гьабичIого,мун рехун тедал,
Таралги хиялал хурхана рекIелъ.

Рукьби жавгьарулай,кьер варакъулай,
Кьурул гIамиркодахъ гIадаллъун вугин.
Надалда къалмица къуръан хатI хъварай,
ХъахIчараб гьудгьудихъ гьаглъулев вугин.

Гьава битIичIого,тIубараб балай,
ТIад цIа бакун бугин кодоса индал.
Балагьея,гьудул,гьалулеб каранхъ,
Гьороца гIансилъун бугин щущалеб.

Щай хал гьабулареб гьинал ракIалъухъ,
Гьаваялъ хатIиблъун вугин вухIулев.
ХIежрукъил мокърукье къуръаналъул хатI,
КъотIун гьанал бугин балагьи боркьун.

Бакьулъ пайиз хъахIаб хIамамалъул хIи,
ХIал щун рукьбалъ бугин мун йокьи чапун.
БахIрул къалмид хъвараб ясиналъул си,
Маргъалалъул цаби,берцинаб щекъер,
Биценго гьабуге,гьаглъулев вугин.

Гьуинаб хIухьалил хIеренаб кIалъай,
КIалалъ цIар бахъуге,цIаго рекIунин.
Тамашаяб гьими,гьуинаб релъи,
Гьекъезе бегьила,баизе щвани.

ГЬАВА ТIЕГЬАНГИ ТIАД ПИХЪ БАЛАРЕБ

Гьава тIегьаниги, тIад пихъ балареб,
ТIабигIат бихьула хьулазул дирги.
Хьухьазде щваниги щибго кколареб,
Шавкъалъул къо щундай къваридав диде.

Дагъистанго рихун,икъламго кьаллъун
Къабил гIадин вуго къабулалдехун.
Къалъул завалалда зодил бакъалда
Къацандун пайда щиб,щоларелъул дий.

Шагьри моцIалдехун цIалдон хайир щиб,
Дун тIаде цIанагIан цIалелъул нахъе.
ЦIоралъул бахчабахъ барщараб тамру,
Аллагь,бегьиладай дица квинчIого.

Курсалъул байдабахъ манаршадул тIегь,
ТIечIого теларо турун хваниги.
Хиялазул чIораз чIван ругин лугбал,
ЧIаго гьариялъе цохIо мун кIалъай.

Гьаваялъул къораз къан ккун вугин дун,
КъвакIун калам гьабе керен чучизе.
Хиялазул чIораз чIван ругин лугбал,
ЧIаго гьариялъе цохIо мун кIалъай.

Кини таралдаса тоге мунилан,
Тел бугин ракIалъул кIалъалеб дида.

Гьаб дир кIал-мацIалда дур цIар лъарабго,
Лъай ана дир босун,ясай,мунилан.
Ясазда гьоркьосан гьурмал кьер барки,
Кьерилал рихундай мун хиралъана?

Халкъалъе бакъалъул къалъиялдаса,

Къиматаб надалзул нур цIикIкIун ккола.
ЦIикIкIун канлъи кьолеб кавкабалдаса,
Камилал кьунсрузул кьер берцинлъула.

Хьиндалде барщулеб чIегIераб цIибил,
ЦIцIула дир кIутIбуца дур беразул нур.
КIутIидал багIарлъи гIечул хъалалда,
ХъващтIан цебе чIола кIиябго гIоно.

ГIарщалъул чирахъдай чорхолъ бакараб,
Канлъи дир босулеб сурат бихьула?
Сидраталъул жавгьар гьурмалъдай лъуна,
Лъавуде вачIараб бачIунарин къо?

БагIарал кIутIбузда кIутIундай кухIлу,
КIотун дун хун унеб хиял гьабулеб?
Хирияб якъуталъ къачIандай кьунсрул,
Щущан унин гIакълу,гIадаллъулин дун?

ГIараб Лайла йокьун Къайис кинигин,
КидалъагIан телев туризе мунан?
Тамахлъана керен Карамил гIадин,
Кида дун Аслида аскIове ккелев?

Аманат,йокьулей,кье дие рагIи,
Кьурун юссинчIого,чIухIун чIечIого.
ЧIалгIун бугин гьава,гьаве вохизе,
Хурхун цо къвалги бан,къай дун каранде.

Къилба ЗагьрацIвагIан цIвакараб щвемещ,
Щвезе къадар дие къирулебани.
Къиматаб кагьруялъ куцараб керен,
Квине замангIаги гIунтIулебани.

ГIищкъуялъул бухIи,хIасраталъул цIа
ХIисаб гьабун бихье,хIехьелеб лъица?

XIайранлъараб ракIги рекIараб цIаги,
ЦIерлъун виун айин абилищ дуца.

Дихъ хиял батани,хирияй Загьраъ,
Загьир гьабе дуца гьабсагIаталъго.
Сабаб духъ бугелъул дир унтиялъул,
Тоге гьаб хIалалда,гурхIа мун дида.

Дуниял кьуниги, кьурда чIвалеб бакъ,
Кьезени кIвеларо кIиябго кьенсер.
Кьерилалъ щваниги,щабалъул жайран,
Шамалъул миккиян ккола мун дида.

Дур тIабигIат бицун,гIамалал рехсон,
ГIиприт гаргадула гордухъе бахун.
Гургинаб гьурмадул гьавадул битIи
ТIавусалъ босула сардида бачIун.

Сураталда ГIайнаъ,ГIаршалда Зайнаб,
ЗагьирлъичIо гьанже,гьудул,мун гIадин.
Сабаалда Билкъис,Къайсил Лайлалги
Дур гIадинаб къавлу къавмалъе гьечIо.

Гьаб заманаялъул Зулайхатица,
Хиялал рекIана рукьбазда жанир.
Ракьалда рештIуней Шумайсатица,
Шавкъалъур гIор буго щун дир лугбазде.

Рогьалил макьугун кьалда вуго дун,
Кьенсер бер чIегIерихъ чIалгIун дунялгун.
Дие нигIматазул татуги гьечIо,
Тирияб черхалъухъ чапун керенгун.

Чорхол рухI босулеб самаалъул хIинчI,
XIакъ батила дуе дун гьадин тани.
Гьавагун свердулеб сурмияб микки,

Мун дие кьечIони,кквела дун женаз.

Жаниб керенальул кирталги рагьун,
Ккараб рокьи кьунин,кье дие жаваб.
ЖужахI гIадин рукьбалъ кьварараб рекIел,
Кьунин дица гIарза,гIинтIамун бихье.

РОКЬИГУН КЪЕРКЬОЛЕВ КЪВАКIУН ВАГЪУЛЕВ

Рокьигун къеркьолев,къвакIун вагъулев,
Рагъул фронт буго диргун гьавадул.
Дунялгун дагIбадун,сардалгун кьаллъун,
Кьвагьи рагIуларищ гьанже ракIалъул.

Хиялгун вортанхъун,гIищкъугун тункун,
Тупиде ккун буго балайдул хабар.
Хасел тIагIарабго дуниялалда,
Ункъго кьер хисула цо лъагIалица.

Дур аб къагIидани,Къапалъул гIанса,
Къараб талихIалда тенкелеб буго.
ГIалхул чанил тIинчIги нух тун унаро,
Лъалеб гIажал босун гIасилъилилан.

ГIищкъу цIикIкIаниги,цIунун чIун йиго,
Дуниял хваниги,ахиратилан.
Имраул Къайисил къокъада цадахъ,
Рокьи телебилан букIуна дир ракI.

РекIаразда гьоркьоб лъеласул гIадаб,
ХIисаб букIунилан гьабула хиял.
Эб хIакъ гьабунани,къосараб къавмалъ,
Къварид гьавула дун рокьи щиб жоян.

Рокьул хIал лъаларел хIамшарияца,
ХIайран гьабула ракI,гIабдал вугилан.
ГIищкъул къварилъиялъ къисабиги хъван,
Къойилго рагъдайищ инсан вукIинев?

Ургьиб хIебтIулареб хIухьел цIикIкIараб,
ЦIакъаб гIазаб буго рокьи-гIищкъудул.
Сордо бачIарабго,бацIцIун хIутI-хъумур,
Нохъоде буссунеб сундул гIаламат?

ГӀалам бижилалде Бичас малъанин,
БукӀине кколеб жо жидедаго лъай.
ТӀурун уна хъумур хъархъалъ бахчизе,
Къварилъи ккванани,гьалмагълъиги тун.

Гьудулги дунилан дагӀбадилев тун,
Тушман гьоркьов ккани гьес щиб гьабилеб?

ГьечӀони гьунарги,къуни талихӀги,
Къадру тӀокӀай гьудул лъица йосулей?
Босани гӀакълуги,хвани пикруги,
Хиял кин гьабулеб гьудулалъ диде?

Хасел тӀагӀарабго дуниялалда,
ГъотӀода тӀамхилъан тӀад кьер баккула.
Байдабазда хурдул,хъархъалъан хӀанчӀи,
ХӀеренал бакъналгун къватӀир рахъуна.

Ракьалдаса хӀутӀал,хӀоралъан къуркъби,
Къварилъаби рицун,данде рилълъуна.
Гьарани,гӀалхул чан чучулеб дунял,
Дурги керемалда кинаб ракӀ бугеб?

ДИРГО ГЬУДУЛАЛЪУЛ ГЬУИН МАХIАЛЪУЛ

Дирго гьудулалъул гьуин махlалъул,
Гьалулеб кереналъ цо кечl ахlизин.
Каранде дунги къан, къочун дидагун,
Къороллъун чlаралде рисалат хъвазин.

Росдал ракl бахъарай билкъис-бикаде,
Дирги хиял буго гьитlинго ккараб.
Гьаваялда чlараб лочнода хадуб,
Чанги къункъра буго къватlал сверулеб.

Къайсарил бикада батlияв чи хъван,
Ракьалда хьвадизе хьул дирги гьечlо.
Гьиндилада къадру бащалъун хадув,
Къороллъи цlунана анцlгоги соналъ.

Саву ккани тlогьол тlад кьер холилан,
Тlад бакъ чlвазе течlо хъахlаб гьурмада.
Хъублъани меседги босуларилан,
Ясал рехун тана талихlкъадица.

Турани аб пихъил тlагlам холилан,
Тlад квер хъвазе кlвечlо цо къоялъ гурон.
Цогидал ясаца пудра бахуна,
Дур гьурмахъ къец гьабун къачадилаго.

Багlар бахани щиб хlабашияца,
Хlурулгlин мун гурей дий йокьуларо.
Хlежрукъалъул къеда къалмица хъвачlо,
Къудраталъ бикlараб дур цlар гурони.

Гьединан мун чlани гьаб ракьалда чи,
Цоцин хутlиларо,цохlо мун гурей.
Магьди вахъинчlого, Дажал щвечlого,
Дуца чlезабуна къиямасеб къо.

Къуръаналда гьечIел, тIахьалъ рехсечIел,
ТIокIал гIаламатал гIуна ракьалда.
ГIисал инжилалъул махлукъаталъе,
Къварилъи тIагIанин тIехьалъ бицана.

ТIокIал къурайшиял гIадада гуро,
Къуръаналъ какулел кир рукIаниги.
Къадаралгин лъикIал ратIа гьаризе,
Бичас битIун буго ракьалде гIелму.

Мун гIакъил ятани,дихъги ялагье,
Дунги бусурманчи,хвезе виччаге.
Хиялаз цIураб черх чучуларищан,
ЧохтIо бахъун бихье гъалазул рикьи.

Нагагьал хиялал хун ракьулъ рукъе,
Рукьбал риун унев дун каранде къай.
Къайисги Лайлаги данделъизе те,
Цогидал гIадамал рикIкIадегIан те,

Тулпаралда рекIун хьвадизе виччай,
Рокьукъал жалго те, женал рехун те.
ЖулигIалам ургъун мун дие гьаре,
Гьаб зулму дидаги захIмалъун бугин.

Зодихъан баккулеб бакъгун къец ккурай,
Вакъван холев вуго дур анищаца.
Ургъидал ахIизе цIар гьечIеб ани,
ЦIаялъ вухIилаан Мажнун кинигин.

Кинида йикIаго казимги бахъун,
Кепалъе хъван руго кIиябго кьенсер.
Курмузда бахиллъун,берахъ гIащикълъун,
ГIалхул чундул руго тIадго ракъвалел.

Хивалалъ ккун бугеб тел щула бугин,
БахIсалъе вахъун чи бергьинищ цинги.
Варакъ тIад бекьарал, тIерен хьухьарал,
Гъалазул халгьебе дир гьудулалъул.

Къуръан-хIадисалда божулел гьечIин,
Аваракглъиялда дагIбадай бугеб?
Дир бераз духъ тIураб магIил гIоралъан,
ГIурус пачаясул гуми хьвадила.

ГьечIин мун йокьунан хиял ккун хадуб,
Хадув хьвадун хварал хьитал кье нахъе.
Къунин гIищкъуйилан гIакълу сверани,
ГIадалъ гIащтIи кьабе,кьелин ихтияр.

Кьалде кканин ишан чIухIун ятани,
ЧIахIагьаркьал гьаре,гьас дун ккунилан.
Гьереси бицине нигат батани,
Наибасде йилълъа,дун лъукъанилан.

Къвал бан чучилилан гьава батани,
КъачIан дунги вуго дуда хурхине.
Дие харбал рицун черх хьихьичIого,
Чара хварав дие гьабе санагIат.

Арал сардал-къоял кодор щоларин,
Кепалда биччанте бакъул дуниял.
Бер къваканщинахъе духъе вачIине,
Дунги хIадур вугин,хIалтIи гьечIев чи.

ЖАНИБ ЦIА БАКАРАБ КЕРЕНГИ ЧУЧУН...

Жаниб цIа бакараб керенги чучун,
Чара тIагIун букIин тIатинабизин.
ТIулал бидурихьалъ хьвадулеб шавкъалъ,
Чапун дир рухI араб гIарза хъван кьезин.

Берзуй макьу гуреб,квен кIочон тараб,
Женал хIайранлъараб хIухьел угьизин.
ЧIагоял пахруяб,хварал урхъараб,
ХъахIаб гьумералде гьабизин санаъ.

Адамил ХIавахъгIан хIасрат бергьиндал,
Дирги яхI тIагIана гIищкъу хIехьезе.
Лайла-Мажнунилан халкъалъ цIарги кьун,
Свердула къватIазда къоял инегIан.

Илбис пасикълъарал сах бугел лугбахъ,
Сунареб цIа лъуна дир кереналда.
Кодобе щолареб хьул къотIулареб,
Къан буго ракIалда кIиябго кьенсер.

Кьурулъ хIанчIил гIадаб хIеренаб кIалъай,
Киса кIочон толеб талихI кьеялъул!...
Къайсарил ахикье ахIтIолеб гьудгьуд,
Гьаракь рагIаниги гIела ракIее.

ГIарщалда свердулеб сурмияб тIавус,
Сабру тIагIун бугин, рещтIа ракьалда.
Рокьарал рихараб,хварал кIочараб,
Хиялазул унти бергьанин ччорбалъ.

Рукьбазда гьан бакъван къварид бугин ракI,
Къосине течIого,бергIаги тIаме.
ТIулалъ кор боркьараб кьалда вугин дун,
Дур къасд батанани йорчIа къорикьа.

Къасде саву ккани харил тIегь хола,
Кванилъ загьру тIаме тIаса восадий.
ГъотIой гъая ккани,тIамах бакъвала,
Къоно чIвай гIадатIа,гIажалгъадида.

Дуниял хинлъигун хер гIурччинлъула,
КъотIуе квер баче керен чучизе.
Капурги гурхIараб хIал дидаги тун,
ХIалихьатгун чIезе гIиллаго щиб дур?

ГIурухъ ритIучIилан чаларчаги ккун,
Чорхой гIакъуба кьей гIакълуйищ бугеб?
ГIандал хъарчигъаян,гъедуги хьихьун,
Дирни чилъи хвана,ханалъул бика.

- ИяхI,ле,вокьулев,кьоге гIазабго,
ГIабдалгун къочине къабул гьечIин ракI.
Гьабуге кIал гьикъи,къварилъулин дун,
Къан юхьун ятанин лъай бижилалде.

Рицунге гIанчIал жал,гIодулин берал,
ГIелалда квелъги бан маххда ятанин.
Хал гьабула чорхол чара хвеялъул,
Чаргъадил бусада басралъанилан.

Адамгун ХIаваде хIалкъарай дица,
Гьарай-ахIи бала илбисалдейин.
Билкъис Сулайманий насиб гьайизе,
Сабабго щибдаян щакдарула ракI.
Юсуп Зулайхае мустахIикъ гьави,
Бицунеб рагIичIищ гIалимзабаца?

-Дирго пикрабаца керенги унтун,
Исана хвелилан хиял букIана.
Я Алагь,хун тайги херлъарай эбел,

Хвезабунин къадру къоркъоеги кьун.

Къанабакь тӏупаги тӏулалъул вацал,
Тӏуян гӏелалдаго гӏуруй йиччанин.
Эмен-тушманасда туманкӏ речӏчӏаги,
Танкан юхьун танин рохьил бацӏиде.

Квешаб къо бихьаги гӏагарлъиялда,
Гӏангралъе дун гъезе гъира кканин цӏакъ.
Цӏа рекӏун вухӏаяв Хӏабашил Талихӏ,
Хӏиладул кӏичӏги гъун кквезе гьаюнин.

Гьаваялъ сорояв росдал рагьтӏател,
Кини телалдего данде вахъарав.
Дицаги щибилеб,щунгъаралъул тӏинчӏ,
Щулияб рухьаца юхьун йигелъул.

Дие мун вокьидал кьаллъарав эмен,
Кьунани чӏвалилан чӏухӏараб тухум.
Тезе рес гьечӏилан къотӏи ккарав мун,
Къватӏие яхъине чара гьечӏей дун.

Гьабулеб жо малъе,дун хӏадур йигин,
Хӏалхъубалщиназул мугъал рекизе.
Квер ккун къотӏи гьабе биххиларилан,
Гьеб дур рагӏул ахир хӏакъаб батани.

Хӏалихьатил рокъоб сордо баларин,
Сурани халкъалда балъгояб рокьи.
Мун вокьаралдаса бакьулъа къараб,
Къвал чучун угьизе чидай квешезе.

Чергесаб дур лага бихьаралдаса,
Хьул дирги къотӏичӏо,къвал баларебин.
Къулгӏадул кӏалтӏа чӏчӏун кӏалъаралдаса,
Лъалаго берзул нур босун анин дир.

Гьуинал рагIабаз гIадалги гьаюн,
Гьедин телин ккани,дуйги баркала.
Киназдаго сурун сагьвил дунги тун,
Сордо лъикIан ани,эбги дурго яхI.

-Дица мун толейдай,дунял канаб моцI,
Квер хъвазе щваниги,щукру гьабула.
Квер босун уневдай,ихдалил гьудгьуд,
Гьаракь рагIаниги,гIола реклее.

ГIалхул чан гурхIараб хIал дидаги тун,
Тулида къвал жеми къадрулъун буго.
Къойил дазнания диеги цIалун,
Дур гьечIищ къагIида къвал бан чучизе?

КъватIахъ данделъигун мировой суд лъун,
Махсароде вуго дуца гьавулев.
Къасде гьуин бицун,къад кьурун юссун,
Къачала дуниял дир гIакълу ине.
Радал диван къотIун,къаси суд бахъун,
Рос-рукъгун чучула дир чара хвезе.

МЕГIЕР КВАРАБ МЕХАЛЪ ГIАЛАДУЛ ГIАДАБ

Мегlер кварабмехалъ гlаладул гlадаб,
Гlамал букlун буго дир йокьулелъул.
Гlидраялъ гlорцlараб кьегlер кинигин,
Кьуркьуди цlакъ буго нухтlа унелъул.

Нахулъан рас гlадин росула хlатlал,
Росулел лъачlого,лъайда гьечlого.

Я дур кьуркьуди щиб,кьенсер-бер чlегlер,
Кьили чlвараб мехалъ тай-гlала гlадин?
Черхалъул кlибикlди,кlудияй гlеяй,
Кlудаб даражалде яхарай гlадин.

-Даражаялдеги дун яхуней ан,
Мали чlвараб ани чlухlав вокьулес.
Чlаго алжаналда нилъ рукlинаан,
Дуца, кумек гьабун, квер ккураб ани.

Чакарул каранда тун хьихьилаан,
Таманай кlалъана,-кlварцин гьабичlо.
Кlарчамаб кьолбоца кьуна дун чидай,
Чапун уней йигин,ихдал цlер гlадин.
Кьуризе рес гьечlей росасул лъади,
Рос вихьухъ гурони,кинха хьвадилей...

Диде чан гьабуге,чергесаб лага,
Чиллайдул рухьаца юхьун йигин дун.
Чалухал бераца ишан гьабуге,
Иш лъалел гlадамал гlемерал ругин.
Гlадамал щаклъула,щайтlан къинлъула,
Щола ячарасде кьабгlун тел тlаде.
Кьола дие гlазаб,вас мун сабаблъун.
Сабур гьабун чlа мун къокъаб заманалъ.

Дургусеб чан телеб,чорхол куц берцин,
Чабхил хабалъе дун чучараб мехалъ.
Чалухал бераца ишанал тела,
Гьудул къокъунелъул къо лъикIлъийлан.
Къанабакь руссиндал сандусил берал,
Гьеб мехалда тела мунгун гьаб рокьи.

ТечIого чара щиб,чалухав гьудул,
Дун жаний хьихьанин,хьвадилин хIинкъун.
Чарагун гIамал щиб,гIазизав гьалмагъ,
ГIадалаб кьибилги кьал ахIун чIанин.

Рукъалъул къварилъи къадада лъала.
Дир рекIел къварилъи дидаго лъала.
Мун вугеб сверуде сверилейилан,
Синжир бараб дида хIалихьатица.

Аб дий гIадаб чIухIи чIвагеги данде,
ЧIаго дунялалда,дун абурасда.
ЧIегIер тушманасда бихьуге,бечед,
Дида бихьанщинаб, хIехьон бугеб жо.

Рухьада ци бухьун хутIаги,Аллагь,
Дун гIадин къваридго,къабул гурев щун.
Къиблаялде юссун как бананиги,
Капурлъун бугеб дир ургьиб гьинал ракI.
Дуде ургьиб гьинал ракI балагьунан,
Балагь бачIун буго дир бетIералде.

Мунгун калам гьечIеб,квен билълъунареб,
Кутак бачIун буго дир бетIералде.
Габур къулун буго къорица кквердал,
КъватIиб нух щолареб щулалъуде ккун.
Щоларо,вокьулев,бокьухъ хьвадизе,
Кквезе гудур къачIай,къабул йигин дун.

-Аллагь,рукъ бухIаяй,чорхол куц берцин,
ЧанцIулха угьдилев дун дуда хадув.
Чапун гIодой ккаяй,гIолей чидар яс,
Дир чара бухIизе бицунеб рагIи.

Мугъзалъан тункараб каранлъан баккун,
Каранда гьаруна ургъалил ругънал.
ТIаде загьирлъичIеб,загьруги бахун,
Зигьно-гьайбат буго бухIизабулеб.

Чалухал ясаца цеве ккурав дун,
Дун нахъе гьавуна хъвачIеб къадаралъ.
Дунялалъ мугъ байдал гъаримлъичIев дун,
Йокьулелъ мугъ байдал гъаримлъун ккана.

Дунялалъул рахIат цебе ккун батун,
Цересел къоязухъ къойил угьдула.
Цере нилъ рукIараб мех ракIалде щун,
Мехтарав чи гIадин,чанги гIодула.

РахIматал цере ккун,балагь нахъе ккун,
Бана дуниялалъ дида гор магъакь.
Магъкьил багьа гьечIел рекIараб мехалъ,
РекIарав дун рещтIун ракI кин букIинеб...

ВукIунаро Валлагь,кIоларо чIезе,
КIицIулищ вачIинев дун дунялалде!
Дуе гIазаб кьолеб гIужрукъилаб рухI,
ГIизраилас гIадин,дица бахъила.

Мун ячарав къунцIун,къвал дуда бала,
Къвал барав чIван рехун,чIалал рахъила.
ЧIегIер сибиралде бухьина сапар...
Щайха дие дуниял йокьулей щвечIеб?..
Бакьан гуро росо,росасе мун ун...

-Ният лъикlаб гьабе,лъикlав бархlарчи,
Лъадай магlу гьекъон гьудулги йигин.
Алжан щваяв гьудул,щукруялда чlа,
Щиб сунде ккелеблъи лъаларин дуниял.

Щайтlаналъул гlелгун гlамалги рекъон,
Гlодоб би тlезеян хиял гьабуге.
Рахlматлъун балеб цlад захlматлъун бихьун,
Нагагь гонгикье ккун, габур биччила.

Макру-хlилаялъе хlалай лъугьа мун,
Хlалихьат вичила,лачен босила.
Хlилла-макруялъе дун гlемер цlакъай,
Цlунун яс хутlизе кинго рес гьечlо.

Маххул хъалаялъув хъаравл таниги,
Хъахlал ясалаца гlамал толаро.
Хъалаялда жаний тун хьихьаниги,
Жиндий вокьарав чи ракьанде цlала.

Дуе бицун рагlи дир хвеларо вас,
Хиялазул цlеца дун юхlаниги.
Хваниги чlеларо яриманида,
Яравул гьабун те дурго чуялъе.

Мунго хlалтlичlого дунго хlалтlила,
Хlалтlуде тlамун те исана рии.
Рагlи рагlуда те,дир гlамал берцин.
Гlадамал квешлъараб замана бугин,
Гlоралдаса буран цlалеб гlадинан,
Цlале,вас,дуниял дуйго бокьухъе.

ШАМСУЗУХIАЯЛЪУХЪ РУХI БОСУН ИНДАЛ

Шамсузухlаялъухъ рухl босун индал,
Угьизин кагътиде каранзул бухlи.
Хlасратаб балаялъ берал рииндал,
Абизин рагlаби, гlинтlаме ясал.

Самаалде гьуд-гьуд, гьаваялда хlинчl
Чlолеб бакl лъаларищ, гlолил мусудул?
Булбул сверданхъулел сси бугел мугlруз
Сипат хисанадай, Хизри авараг?

Зодихъ чlун тlайруялъ ватlан ккунани,
Кквезе кlолев гlадан вукlунаревищ?
Щобде чан лъутани, туманкl речlчlизе
Чlараб рагlи гьечlищ гьелъий тlехьалда?

Дуниял рихани, хварал рокьани,
Кьаланищ абулеб элде гlадамаз?
Зигар гlемерлъани, гlузру гьечlони,
Гьебги щиб хlикматан кин ургъуларел?

Каранлъ жаниб бугеб ругъун хlалтlани,
Тlабибги щвечlони, щиб жо гьабулеб?
Гьаваялда чlараб лочнол тlинчlалде
Данде къуват бугев къел вукlунарищ?

Къойил дагlба ккана къей-бергьин гьечlеб,
Гьелъул копий кьолеб канцелярго киб?
Берал ругониги канлъи босулеб
Сабаб щиб букlунеб эб унтиялъе?

Унти чорхолъ гьечlеб, чи загlиплъулеб,
Лъаларищ гьелда цlар, цlаларал чагlи
Чара хварав дие рагlуй жавабал
Жундуца гьаруна гьаб хlисабалда:

Самаалда гьудгьуд, гьаваялда хIинчI
ЧIолеб бакIго гьечIо гьабилан лъалеб.
Лъай босун арав чи хадув свердани,
ХунгутIи гурони, гIумру тIагIуна.

ТIулгун ракI бухIадил булбул свердулел
Сси бугел мугIрулги тIун ун рагIула.
ГIунайзат чIараб бакI мухIкан лъалев чи
ЛъагIел буго, дида жеги вихьичIо.

ЧIорологун рекъон зодихъ чIараб хIинчI
ХIули-малъ гьинчIого гIодоб щоларо.
Щобил ритIучIалда туманкI речIчIани,
ЧIезе бакI тIагIуна, гьанже дир гIадин.

Дуниялги рихун, хварал рокьиги,
Кьолбодаса хIинкъун нахъе къай буго.
Зигар гIемерлъиги, гIузру гьечIого,
Гьаваян абула гьелде гIадамаз.

ГIузру ккун каранзул ругънал хIалтIани,
ТIабиб щваниги щиб, шиваъ лълъунаро.
Лълъвараб жо лъаларо гьинал рекIее,
РекIараб цIа буго цIилалъ хIалтIулеб.

ТIавус гьалмагълъараб лочнол тIинчIалде
Данде къуват киса икълимазулги.
Къойил дагIба ккани, къей бергьин гьечIеб,
Къоролалде борхе хъваян гIарзаби.

ГIумру дие бичун рачел къайилан,
Къирарлъун эйги тун, къотIе хIукмаби.
Копиягун гIарза ришватгун цадахъ
Канцелярлъун эй ккун, гьаре хIалтIаби.

Ришват гIемераб кьун, кьалгун хIал гьабун,
Кьезе гьае гьудул мина руссние.
Сордо-къо лъачIони, канлъиги дагьлъун,
Данде гьудулги къан, къоринив хIебтIе.

ХIисабалда гьабе берзул ишанал,
Лъадай къокъунелъул къватIив чIун кIалъай.
Лъалареб унти ккун черх загIиплъани,
Лъазе гьабе унти тохтурзабазда.

Дару кьезе гьабун, гьаваги бергьун,
Гьаре гьудулалда, гьава тIагIине.
ТIул-ракI дир бухIарай хIавраазул яс,
Сабабго гьечIебищ нилъ данделъизе?

Лъай дир босун араб мугIрузул гIанса,
ГIиса угьдуларищ, дир бицун дуда?
Дандиял кьерилалъ кьурул итаркIо,
Таманаб мех буго мунилан холеб.

Халкъалда нур балеб бащалъараб моцI,
Мимгун тиялъ буго турулеб керен.
Киналго хIурупал хъвазеги хIинкъун,
ХIарпул ахиралде ахIаби рана.

Эрмени читалъул чараб полоша,
Паналъун вуго дун угьдулев хадув.
Хваралъги гьечIого, чIагоял рихун,
Хваравлъун чIун вуго хвелалдего дун.

Дурги бицен гурон рагIул ахирго
Гьайилан тIубалеб тIабигIат гьечIо.
ТIаса вахIю рещтIун, хIалги щвечIелъул,
Щай биххараб къотIи, къустIантIин месед.

Мусудулъ тIокIлъарай тIабигIат берцин,

ТӀул-ракӀ щай кунареб кеторузалъул?
Зазилъ бусен гьабун гӀумру араб гӀункӀкӀ
ГӀадалъ щвезе гьабун щай гьеб чӀвалареб?

-Дандеги валагьун, гьава бергьине
Гьелищ дур жавабал, Жибрил малаик?
Ургьиб цӀа рекӀине, ракӀалъул гьудул,
Гьаб щиб дурги хабар, холей йигин дун?

Дунял тирулаго танкан аскӀое
ЯчӀун йигин дуда, дагӀба те жибго.
Жемун дида къвал бан, къуле мун тӀаде,
Къойил дагӀба бугин тӀолареб нилъер.

ТӀулил гьава ссвине ссилияб хӀалалъ
ХӀисабалда яче гьудул къвалакье.
Къо бухӀарав мунгин рухӀ босарай дун
Данделъидал буго Аллагьасе рецц!

РАКIАЛЪУЛ КЪВАРИЛЪИ КЪАЛМИЦАГИ ХЪВАН…
(ХIАМУЗДЕ)

Ракlалъул къварилъи къалмицаги хъван,
Къваридав чучизе чвахана магlу.
Черхалъул хlакъикъат кагътиде босун,
Каранзул хlалалъул угьана хlухьел.

Хlамул хун хутlарал тlунклухъ балагьун,
Берзул нур босараб сордо-къо щвана.
Къадада ригъарал гъалдирал рихьун,
Дунял чlегlерлъараб бачlана заман.

Гlешдерил хlалтlуца хlамул хвечlого,
Хlалхьун чlечlин мунан чlоларо росу.
Чlчlвадикlкlалабахъа миччил баччиялъ,
Мунгоги хвелилан халкъ къацандула.

Къадалъа тlилаца,тlохил гонгаца,
Тlубаларин абун авал семула,
Сардилъ ракlарулел кlкlверкlкlил сумазул,
Санагlат гьечlилан руго гlадамал.

Рукъалъул бокlон цlун цlул бугеб мехалъ,
Цlадухъ рукlараца кlалал гьикъула.
Къватlахъ квачан хадуб хинлъизейилан,
Хасало рачlунел чlухlун ругеб куц.

Чlваге,ле,гlадамал,гьедин гlайибал,
Кlалъачlого дида кlоларин чlезе.
Чlухlдае кан бакун,копое цlул лъун,
Кепалде аралги рукlанин къоял.

Дир чlегlераб хlама чlагояб мехалъ,
Чlалукье бахараб мачlу букlана.
Кlиябго тулпаргин тероле6 мехалъ,
Таманал гьардана,гьаби,нуж дида.

Гьанже дун гьардонан гьабизе гIайиб,
ГIураб балагь гурищ бегьараб диде.
ГIучI цIулал гьечIого чIвазе кканин нахъ,
ЦIаго бакичIого,рукIунищ нужго?

Нахъа, жал хIурулъ тун хIамул тIагIиндал,
ХIатIида ворхизе хун буго чара.
Чарал къвалил мацIал къадалъ хутIидал,
КъватIиве вахъине къотIун буго рес.

ТIад рас меседилаб мугIрузул ритIучI,
ТIомохъ багьа щвани щвелародай кIерт.
Щибаб гьунар тIокIаб тIайбаталъул бис,
ТIинчI-къед лълъварабани анищ букIинчIо.

Росу къотIун унел къородисезда,
Къоно речIчIичIого чIезе кIоларо.
Ващаванги абун айгъиралъул тIом,
ТIамунин росониб тIул багьаяца.

ИнкIкIвел инагьдараб, игьел угьдараб,
Ургьиб кор боркьула бокьове щвани.
ИштIа-Куладерил курмул унтарал,
Кинан яхI гьабилеб хIамузда хадуб.

Хунзахъ цIар рагIарал,цIетIен бахилал,
ЦIоройги дир керен,кваназаричIев.
Киналго ансалги,сверун лълъун бекьги,
Кьеларищ ричунан,чамал нахъ чIварал.

Чара бухIун генал гарбалги къулун,
КъватIатIа кьенкIола,кьечIинхайилан.
Кьун рукIаралани хвелаандаян,
Хиялал рукIуна диргоги рекIел.

Росдал хабал агьлу хасало базе,
Хасалихъе беци битIун ккечIо дир.
Риидал пенкьело,кьиндал щванххеро,
Щиб бугеб хIамузе хIалтIизе ккани.

ХIадурлъи,тIадагьлъи тIокIал рукIана,
ТIаса ГIашилтIе ун анкьид щолаан.
Жибго хIинцабилан абилароан,
Аралъуб нахъа чIун чIел босулаан.

Бихьин хIамилали хIисаб букIинчIо,
Бачазул вехьасе мухь кьей гурони.
ГохIдаса цIухIама,цIар босейилан,
ЦIан бехъерхъун гуреб бахъунароан.

Бахуца чури тIун,чияе хIалтIун,
Чара щиб хвечIого херал хIамузе.
Мусаласе пайда,ПатIиматий хер,
ТIокIаб хIама щвани бащад хьвадила.

Хьиндал кIкIалабазда пихъ барщулелъул,
Щолеб хайиралъухъ щапула дир ракI.
Риидал ял баччун чагIи унелъул,
Угьдула дир керен,киса хIамулан.

ХIузу зигардана,Загьраъ гIодана,
ГIайшат илагьи тун угьдизе лълъвана.
Зирар хъвагIадана,Хъазами хвана,
Хварал дол хIамузда хадуб ракI бахъун.

ПатIимат,МухIамад махIаби гурун,
«Не дай бог» -ин абун гаргазе лъвана.
Бахъун чохтIо-кIазгун чара хвад,ГIайшат,
ГIалида къвалги бан,къулана гIодой.

ГIадан хутIичIого тIаса авалалъ,

Тlаса гlайиб хьвазе гlуж-куц гьабуна.
Хьоро авалалъул иналиллагьун,
Улубий вачlана чlухlбузул чиян.

Нижер"Щверделица" щуго къойица,
Щибго иш гьабичlо,чlегlер бан рукlун.
Чlаго мусру баяв Сагlигlумарил,
Босе кванайилан бачlана кагъат.

Кигlан ургъаниги эсул бугеб хlал,
Кьижун макьилъгlаги дирги букlинчlо.

Нужер Гlешдерилги гlадан ваккичlо,
Гlураб хайир щванин щаян ратила.
Щиб лъугьарабилан ругьел бачlинчlо,
Бачlунеб ихдаде балагьун рукlа.

Рагlи-цlа лъугlанин лъурлъудилаго,
Лъвинчlел къучlби гlадал къандалъабигун.
Къойил рукlина нуж дида кlалтlа чlун,
Цинги хlункъдила дол хlамузда хадур.

Хlал ккедал мугlрузда чанги гlодулин,
Гlайиб чlваге дида чlегlер банилан.
Гlурдул рехъерхъиялъ нахъаса тlезе,
Тlокlав хlамул росун дун хlалтlиларин.

ДИР РЕКІЕЛ БОКІНАЛЪАН БЕРОЛЕБ КІКІУЙЦА

Дир рекІел бокІналъан беролеб кІкІуйца,
КІкІалабиги бецІлъун цІун буго дунял.
Росу сверун тІупун русул накІкІги лъун,
Босун унеб буго меседил мали.

Ссунеб дир бадисан араб магІица
Авлвахъалги лъалъан,лъарал руго щун.
Лъараб къварилъиялъ,къараб талихІалъ,
Къиямисеб къоялъ къвалакь ккун вуго.

Рокьул каранда тІад квасквасги тІупун,
ТІавусги бекьулищ ракьул чохьониб.
Чанил бурутІ лъолищ хъирул къанабакь,
ХъахІаб ххамил натІал тІадеги рехун.

РЕКІЕЛ МАЩАБАЗДА БЕССАРАБ РОКЬИ

Рекlел мащабазда бессараб рокьи
Бахъизин къватlибе,тlубачlин жаниб.
Тlулал бидурихьалъ хьвадилеб бугеб,
Хьухьилъа цlад гlадин,гlодобе тlезин.

Дица,гьава хlехьон,яхl гьабунагlан,
Гьарщун магlил тlолин гlаданир бераз.
Гlищкъул къадру цlунун,дун къваклаанагlан,
Къватlибе цlа лъолин ургьимесалъул.

Адамил наслудал зарра гlелалде,
Зодихъе бакъулгун къец ккараб гьумер.
Къуръан рештlиналде,Тlагьаясухъе,
Дур цlар рехсон аят битlиги гlела.

Гlалхуде чундулгун чучардулин дун,
Духъ чилъи бичидал,чара хун бугин.
Чармил кьурабалъе лочнол гlадаб ракl
Дуца,гlакълу босун,басра гьабунин.

Гьиндалда бессараб сурмияб гlатlлас,
Гlайибищ дир бугеб гlищкъул цlа баки?
Кагьруман варакъалъ къачlараб чини,
Чигун мун чучани, чара холин дир.

Чанги гlумру буго гlадада унеб
Гlаршалде яхарай дур хиялаца.
Хвалил кьогlлъи буго,мун йокьун,дие,
Ракьалда хlутl-хъумур хlайранлъарай духъ.

Дирни дуда хадуб хвегlан угьдизе
Хиял ккун гьедараб гьа гlемер бугин.
Гlумру дуе бичун,рачел къачlони,
Къаникь вукъагиян къотlиги буго.

Халкъалъе-дур исму,росабазе-къо,
Къиралаласулгlанги баянаб бугин.
Берзул канлъи гьечlин кисаго дие,
Кие мун аниги,аян хадуван.
Каранзул ракl бугин батlа кlанцlун чlун,
Бутlаз машиналъун,мун йигеб бакl ккун.

Бугеб жамалалъул,жеги сахалъул
Женал хlайранлъулин хlисаб гьабуни.
Хlакъикъат лъазегlан дуде вуссаян,
Буссунарин канлъи кисаго нахъе.

Кагьрубан варакъалъ къачlан гьабичlеб
Гьедигlан камилго кин гьумер лъалеб?
Гьуригун хьухь жубан йижун гьечlелъул,
Гьеб дур хlатlил роси ясалъ кин чlолеб?

Берцинлъи кьун буго духъе кьерилаз,
Ракьалда зобгlанги гlадамалъ тlокlаб.
Тlокlлъи босун бугин дуца ясазул,
Нахъа рижулезе жого течlого.

Тезе хиял бугин,холаго,росу,
Хадуйгlаги ялай,дур талихl къаяй!
Къилбалъун мунги тун бан батулин как,
Дуй тасбихl гьабулеб хlутl-хъумуралъе.

Хъвараб кагъат бугин,кавсаралъул хlинчl,
Кибего бихьулеб бакъгин моцlалде.
Щибаб рузман къоялъ мун йихьичlони,
Хьул гьечlин черхалде,бахъун чlелилан.

Вегун макьу гьечlо,кьалда буго ракl,
Кьурулъ бакун бугин,копое фонарь.
Квешунтиялъ куннеб керен дирги тун,

МугІрул тІогьиб бугин тІинкІулеб дару.

ТІогьоде бикьараб тІалил на гІадин,
Бикьа-биххун бугин,рокьи ккун,тІул-ракІ.
ТІанхиде щущараб рогьалил щублъун,
Щибаб лага бугин гаргалеб мунан.

ЦIАДАЛ ГУЧ ГЬЕЧIОНИ ГАГУДАЛ ГЬАРКЬИЛ

ЦIадал гуч гьечIони,гагудал гьаркьил,
Гугьар букIунаро битIун бачIине.
ЯчIин хIакъаб ани, Хiавраъ, мун дие,
РухI бичун лъвинаан ячарав чIвазе.

Чанги мун гIадалъе гьетIараб дунял,
Гьабизе лъалазе лъикI кколеб дару.
Лъалес малъаралъухъ гIенеккичIого,
ГIемерал ратула гIадада холел.

Харилъ баккараб тIегь тIинчIаб найица.
ТIун кодоб унаро ,кеп босун тола.
Тела мун ячарас ,чара бухIани,
Чорхое бокьараб кьечIого хьваде.

Кьвагьи рагIилалде ,мегIер течIони,
Парсий рехулеб чан чармил гуллица.
Чорхол гьанги кванан ,кепалги росун,
Кодоса боржине жайран щай кколеб?

Щобазда гьоролги гьеб дур рекIелги,
Гьедун бицаниги, цо хIукму буго.
ХIухьел дунан кIалъан, ракI чидахъе кьун,
Рокьиян кьал буго дир йокьулелъул.

Кьурулъ нух кьосараб гIалхун чаница,
РухI бичун бахъула нахъе ине нух.
Гьеб унтул босноса тIаде яхъине
Дур хиял лъолареб хасиятго щиб?

Хунан ракьулъ лъечIеб чаго дунялалъ,
Дур гьеб габуралда гор магъакь бана.
Къунилан росс гурей ,юссун рукъ гурей,
НакIкIул рагIад гIадаб гIумру буго дур.

Цебехун наклкl ккараб,нахъе бакъ ккараб
Клиябго рахъалъан рахlат бахъараб.
Рахlат бикьулелъул гьоркьойги хутlун,
Гьанже къварилъабаз къвал бараб дуда.

Къо гьоркьоб ккезабун,кьериллалги ун,
Кьолеб нигlматалъун можороги къун.
Къотlуе кверги ккун, керен чучараб,
Чанги рокьараца кьалги гьабураб.

Гьоркьоб къо бачlого,вачlун кlалъарав,
Клутlун каранда лъун,балъголъи хьихьун.
Хьвадизе лъалезе дуниял кьолин,
Нилъер умумузул аби батана.

Кигlан хlалтlаниги дир хlетlеялде,
Хlургlаги бахинчlо хайир бугеб жо.
Халкъалда рагlарай бакъ гlадай дуда,
Данделъини киса дир кереналъе.

Киса дуе гlадаб давла халкъалъе,
Хун дун чучичlого чабхил хабалъе.
Чигун рекъаниги,къотlи хваниги,
Къотlун кьезе кколеб кваранаяб квер.

Кинав чиясулгун чан гьабуниги,
Дуе рос-рукъ гьечlо, дун рекъечlого.
Чlвараб багьаги кьун,бокьарас кквезе,
Конпетлъидал бугеб дурги бичулеб.

Чорхолъ гьунар бугес гьедун йосеян,
Къасд дур батичlони тани клваричlо.
-Чlухlарай йокьулей кьвари щиб рагlул.
Щваров рос кин тарав ,мун кисан щварай?

Калам щиб къвакlараб, Къйсарил бика,
Борчlунцин гуребищ гарбидаса квелъ.
Гугьар берцин бугин, бицунеб харбил,
Харил борхьидаса рохьенищ тlураб.

Тlогьол гвангъи буго гъалазде бачlун,
Дур хlалихьатида хlарщищ речlчlараб?
Хlохьел берцин буго бицунеб рагlул,
Гlужрукъил къаданиб къонойищ чlвараб?

Къадру бергьун бугин дур гьел лугбузул,
Рохьазул чаларча чабхилъищ лъураб?

РЕКІЕЛ ГЬУДУЛАЛЪУЛ ГЬАДИЯТАЛЪУЛ

Рекlел гьудулалъул гьадияталъул
Гьабизин цо шигlру, щукруги гьабун,
Щибаб сагlаталда ракlалде щвезе
Рекlель цlа сунареб салам битlизин.

Сабру гьечlеб чорхой сабру букlине
Памзатги гьоркьой къан, назму ахlизе,
Радал сверула дун сивул тlохазда,
Сверун-тирун щола дур азбаралде.

Аскlов чlун кlалъазе сагlатги гьечlин,
Сабру гьабун чlезе сужагlат гьечlин.
Бащалъараб ахикь ахбазанул гъветl
Огь, Аллагь, чункизе чи вихьилалде.

Чорохол куц бикъараб Багъдадалъул хlинчl
Рештlаги, дир Аллагь, дир авалалда.
Шамхал ханасул яс, хъахlилаб либас,
Хъахlаб гьумералъул гьайбатаб лага.

Йижи киндай гlураб, кисандай ккарай,
Кигlан камилгодай квен кьун хьихьарай.
Хварал чlаголъула, унго, йихьани,
Ахlмакъ гlащикълъула, хlакъикъат лъани.

Щобда къалъулеб тlегь, къо канлъулеб бакъ,
Къойил алжан буго дур инсул росулъ.
Росуги къалъула къватlий яхъани,
Къасиги нур бала тlохде яхани,

Ясалги чlухlула мун аскlой щвани.
Цlваби чучун ккола, моцl загьирлъани,
Чорхое гlун йиго гlакъубаялъе.

Къуръаналде вуссун дарс цIаланиги,
Дуца араб дир ракI нахъе щвеларо.
Щибаб сагIаталда дур хIасраталда
ХIал хисун рехула, исму рехсани.

ВахIюлъун рештIунев ЖабрагIил малайк,
Аман цо дир гьари, цо салам бице.
Сордойил щинкIулеб шамалъул гьури,
Щвезе гьабиларищ битIараб салам.

РУМАЗУЛ ХВАЛЧАДА ХАТI ХЪВАЛЕБ МЕСЕД

Румазул хвалчада хатI хъвалеб месед,
Халат балагьила дуниялалъухъ.
Хвалчадул гIоркьалда бекьараб жавгьар,
Вокьаравги тола,тезе кканани.

Меседил цIва бугеб чинидул шиша,
Чанги инагьдила мун дида хадув.
ГIарцул расен бугеб румазул гагу,
Дун къваригIараб къо къойил бачIина.

ЧIорал меседилаб истамбул чадир,
Чидай рагIад гьабун,тоге дун бакъукь.
Цаби маргъалулаб нугъаяб кьегIер,
Рихаразул харбихъ халго гьабуге.

Бехе Чачаналде чинаридул гъветI,
Чангияй гIодарай,дунги гIодила.
Чергесаб ракьалда чIегIераб барти,
Чангияй угьдарай,дунги угьдила.

Ячинин абурал чарал рагIабаз
Чан дун гIадинайдай гIадал гьаюрай?
Гьарилин абураб кIалзул гьуриялъ
КIазикь берал чалух чандай гIодарай?

Дир дуде бикьизе ургъел бугоан,
Урхъи буссинегIан аскIоре щвани.
Кверги ккун бицине хабар бугоан,
Хивалазда рекъон къадар хъванани.

Гьава бикьунилан рокьи толаро,
Вокьулесде хъвазин хъахIаб цо кагъат.
АскIор гьечIониги гьан жубан буго,
Жундул угьдуларищ дир бицун дуде?

Дун къварид йигилан къирбал милъиршо
Къойил зигардаги дир гьудуласде.
Дун хIайран йигилан хIурулгIинзаби
Сардилъ тIаде щваги дир вокьулесде.

Рокьиги гьабурай, гьудулги ккурай,
Гьеб гIелму цIаларай гIадан йикIинчIо.
ЦIогьораб гьве гIадин,тIадеги хьвадун,
ТIул дир кваначIого кинго мун чIечIо.

-Дир рекIел къварилъи,къудратав Аллагь,
Къориниб тIамураб тIинчIмокъокъилгIан.
Керемалъул тIвагьи, ТIадегIанасев,
ТIинчIай йокьулелде бугеб хIасраталъ.

ХIалтIухъаби руго ургьир хIалтIулел,
Иллагьияб гIищкъу гIорлъун чапулел.
ГIарцул къубдул руго къаркъалаялда,
Йокьулелъул дангъва дида кьабулел.

Кьер берцин йихьула билил рагъида,
Билил магьиялда гьумер релълъарай,
Лъицадай йосила,кьибилги рекъон,
Кьурул лаченалда лага бащадай?
Хъван бугебдай къадар дун гуресулгун?

Найил гьоцIо тIолел цIердал пиалал,
ЦIакъаб салам бице дир йокьулелда.
ЦIолбол чIагIа тIолеб якъуталъул лълъар,
Алжанал жирулеб жавгьаралъул кIул,
КIоларищ бергьине эбелалдаса?

ХIежалъул рахъалда меседил кето,
Кинилан абулеб дуде инсуца?

Алжаналда жаниб тIамах чараб гъветI,
ТIезе хивал буго квер гIунтIанани.

-Бергьине кIоларо,кIочон теларо,
КIиялго хвезегIан рокьи теларо.
Дурги дирги рокьи ракьда бекьани,
Рокьи тIубачIезе тIугьдул раккила.
ТIун кодобе босун махI сунтIанани,
Балаялъ рухIулел,гьогьом гьарила.

Мажгиталъул рагьде гIарац баниги,
ГIодое къуличIо,къимат хвелилан.
КъулгIабазул кIалтIе месед баниги,
Кодобе босичIо,басралъилилан.

Алжанул гьури пуй дун гьогьомизе,
Дур цIадуца гурищ юхIулей йигей.
Меседил гъанцIа бан цIай дун эхеде,
Дур гьороца гурищ гъоркье рехарай.

РИХЬУНИСА ШАГЬРУЗАТИДЕ

Беразул чалухлъи чи тIагIаялъул,
Чанасул бугеб ракI бакьулъан борлълъун.
Кьунсрузул свераби рос-рукъ биххадил,
Хаган гIодов ккела данде ккарав чи.

Халатаб гарбида шалил чохтIихъе
Шамалъул макказда ккун бугин унти.
Шалил чохтIоялъухъ, тIад терекалъухъ
Макка-хIарамалда хIанчIи гIодулин.

ЦIорол чиллай гIадаб чалухаб лага,
Чинийилан ккола цее чIарасда.
Чинаридал гъотIол тIамах гIадинай,
Гьаюнищ эбелалъ мун гIадай ясго?

ЦIоралъул мугIрузда булбул хIинчI гIадай,
Росасулъ кин тарай, талихIкъадил яс?
Ясалги росабалъ гIемер рихьанин,
Дур гIадинаб сурат дида бихьичIо.

Хвалчадул бал гIадаб тIеренаб мегIер,
ТIун тIулакI босула цеве чIарасул.
МугIрузда цIурмилгIан гьаракь роцIцIарай,
Дуда цIар щиб кколеб, Шагьрузат-бика?

Гьаракьги роцIцIарай, цIарги берцинай,
ГьайичIин Рихьуний мун гIадинай яс.
Беразул нур сунеб сипат бихьидал,
Сабураб ракIалъул гIакълу хисана.

ГIурусазул пургун, гьорол машина,
Машааллагь,бечед,чорхол чIурканлъи.

Меседил гарафин,кибратул ахIмар,

Кинабго халкъалъ мун кIодо гьаюла.
Жаниб гьалаглъана гьаракь рагIигун,
Дунял берцинлъана, ракь пахрулъана.

Росдада нур барай, улка гвангъарай,
ГодекIан къалъарай къутIпудул хIуби.
Гьанже мунин руго росу-жамагIат,
Дагъистан областалъ сси куцала дуй.
Кинавго чиясул кIалдиб,мацIалда,
ГьоцIолъун цIар буго Шагьрузатилан.

БИАРАБ ЦIЕРИЛАН ЦIАР ТIИБИТIАРАБ

Биараб цIерилан цIар тIибитIараб,
ТIадагьаб напсалъе сипат гьабизин.
БечIчIараб рахьалде бахьинлъи щвараб,
Рисалат хъван кьезин хъахIаб гьурмахъе.

ХъахIил зодил бакьулъ догьну бухIараб,
РекIел бил мугьру чIван басинин кагъат.
Капураб гIищкъугин гIасияб рокьул,
ГIор щвана черхалде чараб пинтадухъ.

Гьинал ракI хIайранлъун хIасрат бергьиналъ,
Гьаваялъул чанихъ чапула лугбал.
Балагьун чучизе чорхол зат гуреб,
Ханасул бикаян канлъи ун буго.

Кин сверун лъваниги сурат лъалареб,
Асли-Ханумилан холев вуго дун.
Халкъалда рагIарай ГIазраъ мунилан,
ГIадан сверун лъунеб си буго дие.

Салманил тахида тулакаб гьудгьуд,
Гьаналъ босун буго дур исму дида.
Дагъистан къалъулеб гургинаб къамар,
Биун лугбалъ буго бикьун лъун дур цIар.

ЦIорол фабрикалда палан бахъараб,
ХъахIаб щвемещалъухъ щущан вуго дун.
Щобил чан гIащикъал гIанабийилан,
ГIакълу босун буго Самирил гIадин.

ГIадамал хIайранал хIеренал къунщбахъ,
КъвакIан мугъ бекула пикру гьабуни.
Гьаваялда лачен чапун биарай,
Чорхол пинтаялъухъ гьалула керен.

КагIба рукъил къеда къапгIан чIухIарал,
ЧIегIерал кьунсрузухъ бахъун буго рухI.
Рогьалил цIваялда цIваки релълъараб,
МугIрул суратаЛъухъ турула керен.

ГIалхул талабазда бакъан гьуинаб,
Гьиндалъул мокъокъан къан чIоларо черх.
Чакарул гьаналъул гьуинаб рагIухъ,
ГIекколеб тIулалъул тIваркъи букIуна.

ТIеренал килщазул кагьрудал гъуждухъ
Жаниб ракI гьалулеб гьаракь рагIула.
Гьорол хIасрат ккараб хIадураб рилълъин,
ХIутI хъумур угьдила дуда бер чIвани.

РоцIараб зодисан цIад балел накIкIал,
Дуде цIар ахIани,хIурлъун тIагIуна.
ТIадагьаб черхалда чангит бан хадуб,
Чияхъе квелъ кьолеб кин лъачIеб дуда.

Канаб моцI гIадинаб гьурмал кьералда
Къавудал тIанкI лъолеб лъан букIинчIебищ?
Лъараца бачIараб хIехь гIадав росгун
Сордо кин инебан пикру гьабичIищ?

КъватIазул агъузгин ургъел бикьизе,
Рокьи гьабиларин гьедунищ йигей?

- Вабабай гIадамал, аб гIаламат щиб,
ГIадан сабаблъунги букIунеб зулму.
Дуца абичIого дидаго лъалел,
МагIил лъарал гьечIищ халкъ лъалъадулел.

МугIрузул чакъалалъ къвал бан данде цIан,
ЦIваки лъугIун буго ал дир лугбазул.

Къасде кьер квещица бусадаги лъун,
Сонал гIемер ана гIазабазулъ дир.

Дагънал тIогьиб чIолеб рачI халатица,
ЧIезе гьукъун йиго къотIной,унаго.
Къадалъ каратI щвечIеб квещаб къоркъоца,
Каранде къан йиго къулун унедухъ.

Дагъистан урхъараб хъахIаб гьурмада,
Хъазица лъун ругел ругънал рихьулищ?
Хьиндалал гIащикъал гIанабазда тIад,
ГIанхвара букIуна къойил кваналеб.

Кваскрасул цер гIадал курмузда гьоркьоб,
Гьод бекаяб хъабан хъепун чIун буго.
Казимил кун гIадал кун гIадал кьунсрулъ,
Кьурул руз букIуна бусенги гьабун.

Бисри хвалчен тIолеб коцониб лъураб,
ТIеренаб могIрода нугI рекIун буго.
ТIагьа расуласул чирахъул босун,
Чинидул гьабураб гьурмал кьер хвана.

Кьурарал гъалазул гъадил хIатIица,
ХIарщулъе рехичIеб хутIун гьечIо рас.
Росдал мугъ бекарал маргъалул цаби,
Цигун къеркьелаго рукъун тIагIана

ГIалимги мукIураб кIиябгоги кIветI,
БагIарлъиги тIагIун тIогьиллъун руго.

-ГIаршалде яхине хIалги кIолаго,
ХIарщулъ гIодой чIарай ГIайнаъ йихьулищ?
Дица гIакълу кьелин кьварун чIа мунго,
Кьурда квер рекIунеб каламги гьабун.

Зодисан цӀад къотӀун бакъул хӀал ккани,
ГохӀазда ахӀдола рахӀмат кьегиян,
КьогӀал гӀазабалъ къан къварид чӀечӀого,
Къадирасде гьарде гьабе дарманан.

Дунял канаб къамар къан ккун чӀанани,
Бичасда ахӀи бан хӀелхӀедулин халкъ.
ХвечӀого рес гьечӀев чӀегӀерав тушман,
Тоге дир къвалзукьан къойилго ахӀде.
ХӀакълъун тавбуялъе тавпикъ кьурав чи,
Толарин РахӀимас гурхӀел гьечӀого.

ХӀалихьат живго тун жендани къватӀахъ,
Мунги гӀодой чӀела гӀарцул тахида.
ГӀакълу бугел чагӀи хӀоринир ккани,
КъватӀире рахъула хъатаз лъимги ххан.

Хал гьабун свердани сси щвела дуе,
ХӀатӀидаса синжир жибго бортулеб.
Дунял ахирлъидал зодое арай,
Загьраъ лъангутӀизе лъимердай мунго?

Лъабабго цӀар тӀамун тӀулбухӀадги тун,
ЦӀалкӀазда гьоркьосан хьваде цӀвайилан.
ЦӀикӀкӀун гӀумруги ун гӀонсоде ккарай,
Зулайхал хабарал рагӀичӀищ дуда?

Херияв Юсуп тун яслъунги лъугьун,
Гьединги гурхӀила рахӀман чиясда

Чанги хьул къотӀарал къоринир ккарал,
Къвал бан гьудулзабаз къватӀир рахъарал.
КъотӀи тӀубайилан мун тӀаделъани,
ТӀогьолъ бугеб гӀужрукъ гӀурдалъе ккела.

ГӀадамакьа нечон чиякьа хӀинкъун,

Чанае яхъине нахъа ккана мун.
ЦIуне гьудуллъиги,гьабе рокьиги,
Рокьи ккарас кколин,ккечIел риччалин.
Балагь хIехьечIони рахIат щоларин,
Щвараб жоги кванан кидаго чIоге.

КагIба бихьичIони хIеж тIубаларин,
ТIепун юкъаруге, къватIахъ кьурдуге.
Кьурун мун яхъизе хIал кIвечIонани,
ХIелунги теларо туманкI щун лъукъад

-Дирги рагIиялде гIинтIаме цо-цо,
Берзул магIу гьине гьвелдаричIого.
Дицаги бицинин цодагьаб хабар,
Цо-цо дун ягъулеб гьалмагъиралъул.

МугIрузул бис чIвалеб чIегIераб гьалбацI,
Гъоркьейищ кIанцIилей,цIадайищ лъвиней?
Щобде гьара тIокIаб гъулдузул лачен,
Ракьлъунищ хIурилей,хIурлъунищ иней?

Адамил наслудал лъимерин абун,
Лъалеб жо хIехьолеб хIайван гьаб гурин.
ХIавал эбелалъул умматалъул чи,
Эб сураталъ вижи божулеб жойищ?

Лъадай яхъаниги,нахъ юссинегIан,
Хъаравул ватула тарав бакI бакIалъ.
Хъатикь туманкIги ккун,танкан гIодов чIчIун,
ГIадангун кIалъани,кIутIун речIчIеян.

КIиябго бер бахъун нухъица адил,
Нахъа жен батула жеян ахIдолеб.
Даим сураталъухъ дун балагьани,
Ватула сверулев сурун халкъалда.

Къасде бусадаги ворчIанщинахъе,
ТIад кверал рахъула, яхъун инилан.
Нахъа дунги тIамун, кIалалъ гурони,
КIусун гIодов чIечIо гIадамалъ жеги.

-Харилъан тIегь цIулеб ЦIоралъул тIинчI на,
ТIолго вухIичIого гьечIин дунгоги.
ЧIурканаб черхалъул хIеренаб хIули,
ХIасрат бергьинчIого бегьилищ дурги?

Дирги каранда ракI,беразул канлъи,
Кодобцин щоларо,щущан ун буго.
Щобил тIарапалда тIогьиб чIараб нур,
ТIатун загьирлъула зобгин ракьалда.

Алжанул хIурулгIин,гIайибни буго,
ГIодоб хIетI хъвачIей мун хIориний ккезе.
Лъураб цIар берцинай,цIердал сурахIи,
Квер хъвазе кIолесе кIудаб баркала.

ХъахIаб кагъат гIадал гIанабазда тIад,
КIал чIван баарасда мунагь хъваладай?
Биун цIорол тIураб тIеренаб лага,
Бекилин хIинкъула,къазе каранде.

Зубаржат бекьарал,рокьул хатI хъварал,
Курмузда бер чIварал,чIванги хвеларо.
Мисри гIанбар жубан жавгьарул гъураб,
Гьурмахъ балагьидал биххула гIакълу.

РОКЬУЛ ХЪАЛАЯЛДЕ ХЪВАН ГІАЗУ БАЙДАЛ

Рокьул хъалаялде хъван гIазу байдал,
Хъварал рагIабазде гIинтIамун бихье.
ГIищкъул рукъзабахъе къавуда баккун,
Къварид хутIарав дир харбихъ гIинтIаме.

Бицуней рагIарай цо гIаданалъухъ,
ГIемер сонал рана соролев дица.
Сибир кьотIаниги къватIибе лъазе,
Теларин рокьиян рукьбалъги бахчун.

Хиял букIунаан кIалъалин абун,
КIолароан хIинкъун хIал лъазабизе.
ЛъабцIул-ункъцIулниги эй рехсечIого,
Кидаго рагIичIо рагIи бицунеб.

Цо пуланаб къоялъ къанщун бералгун,
КъватIибе рехана бахчараб хивал.
Балагьун,гIенекун,гIодойги къулун,
Къунщбузда квалкалей гьейги йикIана.

Я дида ягъичIо,я гъул басинчIо,
Гъулгъузе льугьана рагъидаги чIун.
ЧIолеб бакIги тIагIун,тIул-гьоэралъул
Гьаркьал рагIулаан кьвагьделел жанир.

Жул-лъен къваригIараб къагIидаялда,
Къулун балагьулей гьей гIадан йихьун.
ГIунтIараб бакIалде галиги тIамун,
ТIурун кьотIнов щвана,щай дий гьайилан.

Гьагъаб къоялдаса къого галиялъ,
КъачIо тIокIалъ асклов гьей йигелъуве.
Лъадае унелъул, дуда релълъарав,
Данде ккарав чигун чанцIул ягъарай.

Чиго кIалъачIого гьадигIан гIейгIан,
ГIадан йикIунищан ракIалдеги ккун.
КIиябго хъат цIураб рохъоги босун,
Цо хитIаб гьабуна холев вугилан.

-«Холевги вукIиндал», дидаги кIалъан,
Доб къоялъ къватIиве тIурун щай арав?
Щибдай гьабулеян балагьичIого,
ГьедигIан хIинкъараб хIара букIунищ?

ГьедигIанго цIуяб гьеб дур черхалда,
Гьанже чаран лъезе чи киса щварав.
Чахъдал тIом гIадинаб тIеренаб рекIей,
ТIукъби лъица кьурал рокьи гьабизе.

Зилоса Шамилий Шагьри щваниги,
Дуе дун щоларев щайдай лъалареб.
Щура Аргъутида рухI лъунаниги,
Бегьилищ къасд лъезе гьеб къоялде дур.

Къуръаналда бакьулъ инжил хъваниги,
Хъвазе нечеларищ дир черхалда мун.
Чамасдак гIодоб бан,гIинтIи кваналев,
КигIан гIадалавги гIадан вукIинищ?

ГIарац-меседалъул ярагъалда тIад,
ТIухьи бекьулев чи вихьанищ дуда.
Дарай-гIатIласалъул ратIлида тIасан,
ТIимугъ кин ретIунеб квачан хваниги.

Халкъалъ гIайиб чIвала,гIадан чIванилан,
ЧIаго унев вуго жакъа мун виччан.
Жеги дихъ холеван,хадув вачIани,
ХвечIого унарев,гьебги лъай дуда.

Алжан кодоб кьурав малаикилан,
Кагъат кьунаниги вакьан гуро мун.
КагIба къвалакь бугев къутIбулъаниги,
Къабуллъиларо ракI мунгун кIалъазе.

Лъабго къиралаасул къойил харж бугев,
Хункар вукIа абе,гьеб куцги мунги.
АнцIила кIиябго гIелму гьекъарав,
ГIалимлъун хъваниги лълъвинаро дур чи.

Дунги яхI-махIалда бахIарчи гIадин,
Чучун гьей кIалъйдал,лъикIго къвакIана.
КIиябго хъатикье рохъо бахчулев,
Чанго къо хIехьана бихьиларедухъ.

Бахъун лъурабго хоб,чIварабго зани,
ЧIван рехе рукъ бухIад,къварид гьавуге.
ЛъутIа-къотIун мусру,босун лъун хIенехI,
ХIинкъи багьанайищ бергьарай дукьа.

Гьедин дуда хадув хвеялдаса дий,
Хабалъ рахIат буго,хIакъги дутIе ккун.
ХIелун еццанагIан,ццин дурги бахъун,
Дун ракьулъ вахчизе чийищ камилев?

ГIонкIкIокьа хIинкъараб гъалбацI гIадинан,
Дудаса вахчулеб чан нух бугеб дир.
Чанай хъулухъалда хъумур кинигин,
Кида мун рекъейгIан рокъов чIелев дун.

КъотIной ятаралъуб тураб дур хIацIу,
Таманаб бацIцIинчIищ,вуцIунги вукIун.
КIалъалевго гьечIев балагьанигин,
"Гьу"-ян абичIого,анищ мун нухтIа.

ТIокIаб мун йокьигун,рокьи ккей гуреб,

ТIири гIайб бугев гIадан дун гуро.
Дирго гурхIел гьечIеб чIухIараб ракIалъ,
ЧIвалилан,хъвелилан хъамулев вуго.

ХъахIилаб зоб бихъун балагь бачIина,
БетIергьанас дуде,дун гьадин тани.
Гьабилил хIакъица Къабил киниги,
АхIанже къосина дун сабаблъун мун.

Дуниялалда бугеб ассгун къоялъул,
КъагIида букIуна ирга букIунеб.
Нагагь дикьа къураб къо бачIанани,
Къисас босулелъул къаргъа букIина.

-Балагье,мусудул,васасул харбихъ,
Ххам бахъулеб мехалъ къажаран ккола.
Жеги жугьутIасда батIалъи гьечIо,
Тукада гаргалев,гурун гIагалгун.

Кин ракIалде щварай, щибун йокьарай,
Щурун къоркъол гIадаб къаркъалаялъе?
Къаси кьижаралъуй макьилъ йихьундай,
Кьурул руз къулараб дир къайиялде.

РухI бахъулеб къоялъ къулгьуялъецин,
Къазе вакьан гуро кьерквеш аскIове.
АлхIам-тIалкъеналъе къваригIаниги,
Къосун хвей гIемер лъикI,мун гIагарлъигIан.

ГIадан-чи лъаларей,чан гIадай дида,
Чарахвад вихьулищ гьанже хьолбохъ чIун.
ЧIараб хIорил лъетIа хIетI хъваларей дун,
Лъилгун къец гьабулей,къотIной чIун йиген.

ХIажрул-асвадалде боржунеб-унеб,
Алжанул милъирщо щвана рокъобе.

ЩайтIаналъул гIадаб тIаргъил жоги лъун,
ТIокъода ватана тIепун цеве чIун.

ТIул-ракI гьвеца квадил,куц лъикI гьечIилан,
Рокъой йорчIизеян,ячIунеб мехалъ.
ВачIун цеве чIана,холев вугилан,
Хурхун къвал жемана,къанщун берлгун.

Балеб цIадал къоялъ къохьол гIадинаб,
КъвакIи букIун буго дилъ букIараб жо.
ЖужахIалда жанив хIебалъгIан гуреб,
ХIал баччизе кIолеб батичIо дида.

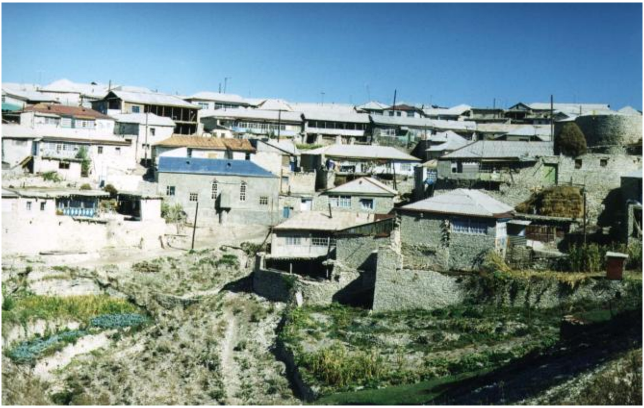

ХИРИЯВ ВОКЬУЛЕВ САЛАМ БУГО ДИР

Хирияв вокьулев салам буго дир,
Соролел лугбазул зигараялъул,
Зодисан чвахулеб цIадгIан бацIадаб,
ТIанчIихъ хIинчI киниги керен унтараб.

Ихдал гагугIадин ахIдолей йигин,
Унго, рагIуларищ дир гьаракь дуда.
Гьинал ракI бецIцIараб, берзул нур араб,
Балаялъ черхалъул чара тIагIараб.

ТIогьолъ гIанбаргIадай дихъ балагьизе,
Щай мун вахунареб борхатаб тIохде.
Дидаги вихьизе, дунги йхьизе
Дие бугеб рокьул бутIаги щвезе.

Балайдул гIищкъуялъ дун юхIилалде,
ХIал лъалеб жо гьабе, ежулей йигин,
Мун вихьичIел къоял къваридго унин,
Къварилъараб керен чучизе вачIа.

Чорхол гьава бергьун, ургьиб цIа рекIун,
Инагьдулей дие цо сабаб бате!
Сардил макьу рихун, дуе хал ккурай
Халилат дунлъидал къвал базе вачIа...

ГIИН ТIАМЕ, ГIОЛИЛ ЯСАЛ ГIАЖАИБАЛ КЪИСАБАХЪ

ГIинтIаме,гIолил ясал,гIажаибал къисабахъ,
ГIечIей гIантайжоялъул гьагал харбал рицинин.
Хал гьабе, къоролзаби,къимат хвараб дир рагIухъ,
Бичас дий кьурав гьудул кьурун вуссун чIун вугин.

КъураналхIа, хIакъаб жо,хIал буго керемалда
Киехун юссаниги вуссун балагьуларо.
Билагь, гьереси гуро,гьан буго чапун унеб,
Чияр кверщел батарав гьудулас таралдаса.

Гьудулзаби,мусудул,бихьулищ дир талихI къин,
Дандияс мугъал райдал магIу тIолей хутIарай.
МугIрул лочной чан къазе къачIадилей йикIадго,
КIалалъ гIуро бухъулеб хъабан буго дие щун.

Мисриязул исхъали босизе гIедегIарай,
ГIурус чухъил къвалги ккун къагIида хун хутIана.
Чундузулъ тулпаралда чангит базе лъунаго,
Лълъар бекараб оцода юхьун йиго эбелалъ.

Анкьго хъаравулги тун туснахъалда таниги,
Хьулни киса къотIулеб рекIел гьудулалдаса.
Сверун кквезе боялгун маликуф вачIаниги,
Жаниб каранзуниса кин бахъулеб чорхол рухI.

ХIурулгIинцин урхъараб хъахIаб дир гьумералде,
Гьудулас таралдаса вуссун чи валагьичIо.
Гьунар тIокIаб тIайпусалъ тIавап гьабулеб чорхол,
Чарчураб чудкидехун гIамалго рекъоларо.

Катибасул свад гIадал сверун лъурал дир кьунсрул,
Кьиндал тIехI бараб бачил сураталда релъуна.
Силия матIу босун жаний дун балагьичIо,
Гьудул валагьулареб гьумер къачIаларилан.

ЧӀегӀераб цӀибил гӀадал гӀаданиб кӀиябго бер,
Гьудул мун вихьичӀони лъим гӀадин чвахун уна.
МугӀрул надилъ гӀансил гӀан,борхалъи тӀокӀаб габур,
ТӀаде борхичӀелдаса хивалал цӀикӀкӀун руго.

Паул алип гӀадинал,узданал дир лугбазул
КӀалъалеб гьаракь чӀвайдал биунарищ гьинал ракӀ.
Билкъисил хабар лъазе хал ккураб гьудгьуд гӀадин,
Дур харбиде гӀин тӀамун тӀокӀаб жо бичӀчӀуларо.

Бакъул мохмох кваналеб куркьбал чараб цӀумалъухъ,
ЦӀадае хьухьал гӀадин хьвадула дир гьинал ракӀ,
Рогьалилъ тӀайпус чӀвалеб чӀурканаб лаченилан,
Бичун ,къан чохтӀо биччан чанги цӀаюцӀуна дун.

ЦӀоралъул мугӀрул тӀогьиб тӀегь цӀулеб цӀар бугеб най,
ЦӀар ахӀун чи кӀалъани чапун уна гьинал ракӀ.
Чамасдакил рохьазда хьвадулеб мугӀрузул бис,
Сардилъги дур ургъелалъ гъаргъар бала черхалда.

Чундузул берал къунеб къиматаб зодил нухъа,
ХъахӀаб дир керемалда дур гуреб кверщел гьечӀо.
Карбила улкаялда квелъ кӀочон тараб барти,
КӀочон толев гьечӀин мун гьаюге дунги хӀайран.

ХӀатӀида бараб рохьен бичизе дуй бокьани,
ГарацӀ ккараб бакӀалъан къотӀизе нус босун щва.
Бадир чӀваял гьариялъ чӀваларо магӀарда чан,
Чарамул ярагъ борчун чанаве ине ккола.

Диде гӀайибги рехун вахчарилев чӀечӀого,
ВачӀа чи гьечӀеб гӀужалъ гӀайиб лъилали лъазе.
Лъаралъ бугеб гъотӀол пихъ гъоркье жо ккун бетӀизе,
Бокьун дуе батани турутги босун вачӀа,
Барщун бугин цебего.

КватIараб сардилъ букIа,бакъулаб къоялъ букIа,
Дун духъ ялагьун йиго бокьараб мехалъ вачIа.

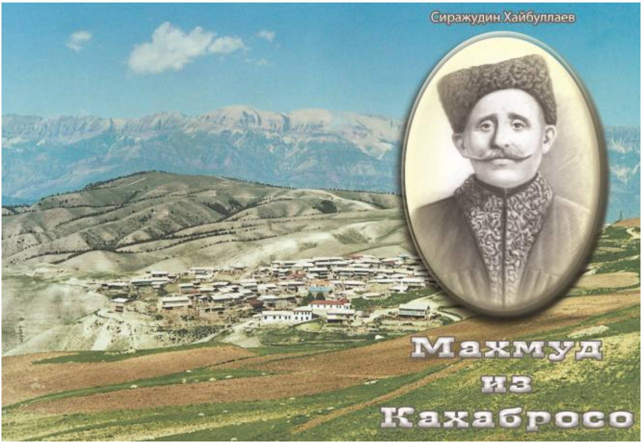

ЩОБДА ЧАДИРЛЪАЯБ ЧАРАБ ГОРМЕНДО

Щобда чадирлъараб, чараб гормендо
Гарбиде рехуге хагалев вугин.
Ххамил завод тӀеяб, тӀолго зилхарай,
ТӀад ретӀун яккуге кколин женаца.

Жаниб гьинал рекӀел гьаракь букӀуна,
Гьудул йигеб къорил къед биххилилан.
Къваридаб каранзул зигара буго,
Загьраъ тӀамураб Карс тӀутӀун байилан.

ТӀадагьал бохдузда маххул синжир бан,
Жайран цӀуничӀони, цӀаялъ вухӀаги.
ХӀурда лъалкӀ лъунареб хӀатӀида гудур,
ХӀебтӀун хьвадичӀони, хьухь лъваги бадиб.

Дагъистан хӀайранлъун, хӀайаванал херлъун,
Хераб ябуги цӀан, цӀар дуе щайзе.
ЦӀерлъун рухӀги биун, вухӀулев дун тун,
Дур хӀеж тӀубаларо, тӀанклида егун.

Берал ругониги, канлъи босараб,
Квер ккун, данделъула дур бицунеб халкъ.
Хункар пачазаби чилъиги тӀагӀун,
ТӀад ракъван ун руго къанин талихӀан.

ХӀажрул асвадалда хӀинчӀгун чӀун гурищ,
ЧӀужуян рос кӀалъан букӀинин ккечӀо.
КӀиябго кверался куркьбиги гьарун,
Гьуд-гьудлъун йоржине божи букӀана.

Бичас вахӀю рещтӀун, тӀаделъичӀого,
ТӀурараб гьвеялда гьедин юхьарай.
ТӀасан вахӀю рещтӀун, хӀалги гьечӀого,
Квешаб гӀужрукъалъе ГӀайнаъ щай кьолей.

Адамил хIужраги ХIавал хъупаги,
Дур хIакъикъат лъани, къварилъилаан.
Къуръан жинде рещтIун, кIодо гьавурав
Расул вихьуларищ солдат хьихьани.

Дур хIакъикъат лъазе бакъигIалде ун,
ГIансалъун щай чIечIей салул байдабахъ.
БоцIуда ятани мун бахиллъарай,
Балкъисил сабаъги сан щай гьабураб.

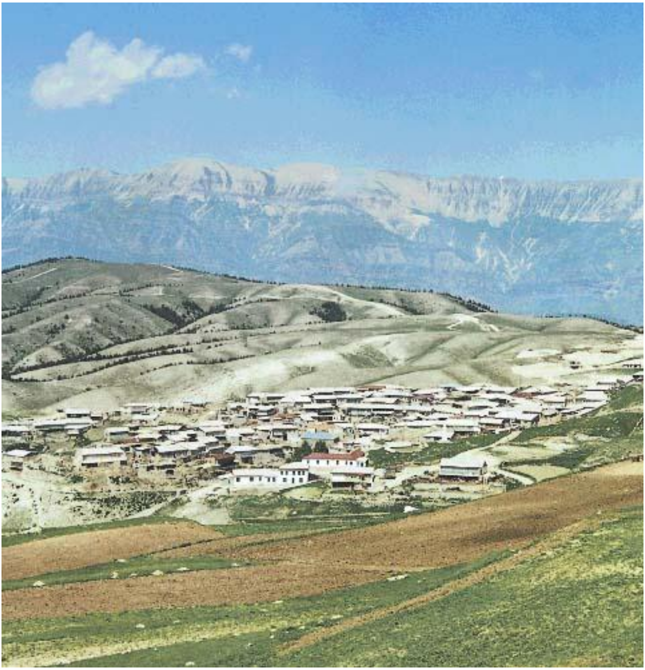

РОКЬУЛ ГIАЗАБ ЦIИКIКIУН ЦIАДУЛЪЕ ККАРАС

Рокьул гIазаб цIикIкIун цIадулъе ккарас
ЦIорол жайраналде жаваб гьабизин.
Жаниб варакъ босун сверун месед хъван,
ХъахIаб тIайруялде битIизин салам.

Сахратулагьалде хIанчIи хIайранаб
ХIеренаб мацI буго дуе цIализе,
ЦIерлъун лугбал чапун чорхол гьан биун
Ургьиб кутак буго камилаб рокьул.

Кванилгун кьал ахIун, макьилгун рагъ бан,
КьечIеб дуниялгун дагIба буго дир.
Дандиязе кколеб рокьул бутIаги
Бикьун дие щвана рукьбал щущазе.

Кьерилаз босулеб рахIат-кеп хисун,
Кинниги дир чорхой чан гьаби ккана.
Чараб пинтаялъухъ турун лугбалгун
Тана хиялаца хурзал чIунтизе.

Зодихъа бахъун нур бахчараб гьурмахъ,
Гьаглъун хутIулев щив щущан инчIого.
Щобде моцIродаса цIвакараб надихъ,
Дирни гIакълу ана мугIрузде тIурун.

ТIад ххатI гIанбарулаб гIибрани тастар,
Тела аваристан мун ячарав чIван.
Терет меседилаб симсазул хара,
Хвалил къоно чIвала къвалакь ккурасда.

Къайсирил ахикье ахIдолеб гьуд-гьуд,
Духъ керен ссудичIев сунца херлъулев.
Сибир хIехьелилан хIукму буго дир,
Дуда къвал балесул къотIун бетIергун.

Берзул канлъи араб иллагьиялъул,
Унтул къвачIа буго хIехьезе дица,
ЧIухIаралщиназда кIалалги гьикъун,
Къадар дур хъвачIони щай дие гIумру.

Бакъ тIерхьун ун хадуб халкъалъе канлъи,
Камилаб дур гьурмал гьанал букIуна.
Гьагаб дирги гIищкъу къалъул гIужалда,
Бакъгин къанцандула дур гьумерилан.

--Дирги гIумру буго гIазизав гьудул,
ГIарза дуде хъвазе хъурщун хьвадилей.
Яхъун свердизеги ссун ракI бахъидал,
Нахъа ургъел батун бахчун гьабизе.
Гьанже дихъ гIинтIаме гIодойги къулун…

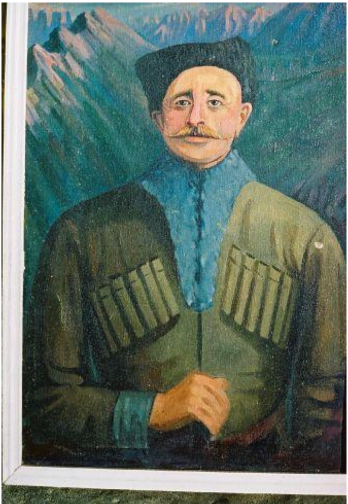

РАКӀ БУГО ДИР ТӀЕНКӀЕЛЕБ

Ракӏ дир буго тӏенкӏелеб, тӏогьодасан щуб гӏадин,
ТӀул буго дир чвахулеб чабхидасан ицц гӏадин.
ГӀищкъу буго дир бергьун, балай буго дир цӏикӏкӏун.
ЦӀа рекӏун керен буго, канаб меседги бокьун.

Маргъалалъул черхалда чараб ретӏел ретӏани,
ТӀагӏаял гӏадамаца гӏайибалги гьарула.
Гьайбатаб габуралда гвермендо чӏван свердани,
Сабру гьечӏеб черхилан, чанги бугьтанал лъола.

Лъагӏалий бекьараб хур хола тӏаде зоб щвани,
Щибунидай каранда кор боркьараб цӏа ссунеб?
ЦӀороб бижараб соно бачӏуна магӏарухъе,
Бице, эбел, дидаги дун хьвадизе кколей куц.

Зобалъул тӏайпус буго дида тӏад тӏавап гьабун,
ТӀамун кӏичӏгундай кквелеб, кквечӏогундай биччалеб?
ЧӀегӏер лочнол тӏинчӏ буго тӏоларого хадуса,
Хвегӏан аскӏобдай тела, течӏогундай хъамила?

Хъахӏаб итаркӏо буго бусадул рагӏалда чӏун,
Боснобго къордай гьела, къватӏибедай биччала?
Къама меседил гьуд-гьуд къаданиб чӏун гьардолищ,
Гьарараб жойищ кьелеб, кьалищ лъазе гьабилеб?

Кьурда балеб багӏарбакъ къалъун бугин дир бадиб,
Дица гьелда къвал базе изну кьеларищ, эбел?
Рукьбал руго риунел, ургьиб рекӏараб цӏаялъ,
ЦӀар хъублъилин хӏинкъиялъ, хӏехьон лъабабго соналъ.

Ссудулеб буго керен, Камалил Баширилан,
Квенгин макьу кӏочараб чорхол гьаваги бергьун.
Беразул канлъи буго кодоса босун унеб,
Каранда ракӏ хӏал хьолеб, малъе, эбел, цо гӏакълу.

-Гьай гӀолей жо меседу, гӀадамазул рагӀи щиб,
Щула гьабун кӀичӀ тӀаме тӀайпусалъул хӀатӀида.
ХӀал хъубазда лъанани лъикӀаб бахъине гьечӀо,
Хъата-масан кӀичӀ тӀаме лочнол хӀанчӀил габуниб.

Дун эбел йигониги, дида щибго гьикъуге,
Гьабе дуйго бокьараб, рокьул мунагь гьечӀелъул.
Гьаваялда багӀар бакъ бадиб къалъун хадуса,
Къо гӀадада биччаге, къвал базе данде йорта.

БецӀаб сардилъ канаб моцӀ кодоб щведал ясахъе,
Кодоса ун бихьичӀищ хьвадизе лъаларого?
Хьухьил къоялъ багӀарбакъ къвал базе щун бугищ дуй,
Щобда байрахъ чӀвачӀогун, чӀухӀун жанисан хьваде.

Жабрилас мугъру чӀвараб, Расуласул дугъалда
Данде йортун къвал жеме, къватӀул харбихъ гӀин баге.
ГӀищкъу бергьун батани, тоге иш нахъе тӀамун,
Рокьуе сабаб буго сордойил къвал базе вас.

КЪАЛАМ ГАРГАДЕ МУН КАГЪАТАЛДЕХУН

Къалам гаргаде мун кагъаталдехун,
Каранзул къварилъи къватIиб бицине.
Къадар мунги хIалтIe лавхIалдеги ун,
Анищалъ росулел ясалги гьечIин.

Гьудул, дун гIадинан ал къварилъабаз,
Къо гьоркьоб инчIого мунги квегъаги.
Гьалмагъ дуе кьурай дие бокьулеб,
Микьго гIамал буго гIорлъун шапулеб,

Щобде пулеб гьорол гьалмагълъиялда.
Гьадин дунги вуго дур цIар ахIулев,
Исана дур рос-рукъ къватIир чIвачIони,
Къасе макьуялъулъ бугин дирги кьал.

Кьурун мун яхъизе хIал кьечIониги.
ХIелунги теларо туманкI щвадие.
Щайзе, гьудул, дие гьаб дунялалъул,
Дуда къвал бачIого бачIараб рахIат.

ХIалтIиларо гIищкъу, къаларо рачел,
Мун ячарав къунцIун къвал бан гурони.
Гуржистан чинидул чапун гьабураб,
Гьеб дур швелешалъе щванин кето-руз.

КагIба рукъалъухъгIан гIалам урхъарай,
ГIайнаъ хъатикь ккунин хъархъил гIужрукъалъ.
Къурайшазул ясаз сан куцаниги,
Мун каранде къанин къохьол лъалкIачалъ.

Дудаго къвал балев къоркъода тIaca,
ТIон кин бахъулареб, нахъе къачIого.
Къвал жемун вегулеб жундузул гIабдал,
ГIадалъ гьорчоги чIван чIинтIe боснобго.

Росдада рихараб хераб къватIул гьве,
Къан бохдулги рухьун рехе чвахукье.

ГIенекке вокьулев кьелин духъего,
Бихьанщинаб къоги къараб талихIги.
Дица киниги тун, тартариялда,
Рагъида свердулей яс йигеб гIужалъ.

Росдадаго тIаса балагь босун хвад,
Сардилъ вачIунаан эбелалъухъе.

Инсуца мухьги кьун вичун восарав,
РагьтIа тел ватилин толаан дица,
Анкьго сон барай жо дун йигеб гIужалъ,
Нижер рокъоб хIалтIи гьес хIебтIулаан.

Дуниялги бегун ракьулъ лъудие,
Кьелин дунгойилан хиял букIинчIо.
Халкъалъ гьараниги гьесул къавулъе,
Къулизе ккелилан ккечIо ракIалде.
Чидае бухъараб бадиб кьабулин.
КьечIо дихъе загьру гьав хвезавизе

Халкъ бижарав Аллагь, борохь ракьалда
Дир ракI кьватIизегIан гIумру кьун тоге.
ГIаламалъул эмен Адам авараг,
Дур наслуялъул вас вугищ гьав дир рос

Щобде гIансил къули бикъарай дида,
Къвал базе вижарав балкан вихьулищ.
Щайзе къваригIараб къабул гуресул,
Къвалакь араб гIумру кигIан кьуниги,

Кьижараб бусада наслу тIагIадил,
Сунсуниялъ дие макьу толаро.

Вахъун унелъулги эбел хваясул,
Рузилгун хисараб хасият буго.

ЦIУРАБ ШАГЬРИ МОЦI ГIАН ЦIВАКАРАБ ГЬУРМАХЪ

ЦIураб шагьри моцI гIан цIвакараб гьурмахъ,
ЦIадае хьухь гIадин хьвадула дир ракI.
Чан сон тIубан бугеб тIадго гьан бакъван,
ХIал чIван бакъвалеб къажар пурмаян.

Къасе макьуялде кьал ахIун буго,
ГъалбацI сагьриллъарай чугIадин абун.
Сардилълъ жундул рачIун свердула цере,
Рогьалил баккулеб канаб цIвайилан,

ЦIадгIадин чвахула чалухал берал.
ЦIад бан зодоб чIараб нуралъулъ къец бан,
Къасде макьу гуро, къад кванай гьечIо.
Квенги гьуинлъула гьудулалъ кьуни,

КьогIаб дунял буго дир лъалкIда хадуб.
Лъарда бараб полоп бикьа-биххула
Кьоге гьадин дун тун турадие квен.

Каранда лъураб цIа цIилазул унти,
Росгун мун рекъани къотIун чIоларо.
Мунан вакъван хварав Къайис вихьизе,
Рос кив вукIаниги свера рагьиде.

Дур цо рагIиялъухъ рухI маян кьолев,
Дун гIадав ритIухъав вас дуй щвеларо.
Щвараб гIан бакIалде балканги рехун,
Рахь рекIараб кьегIер баче каранде.

-Балагьея гьудул, аб дирги рагIухъ,
Духъе рокьиги кьун кьалда чIечIей дун.
Кьили мегIералде тIаде яхине
Хиял букIани щиб, кьечIо дий талихI.

Кьураб жо ккун чIолеб болъон дий щведал,
Щобде гьури гIадин гьалаглъун йиго.
Гьава бергьаразулъ гьунар тIокIай дун,
Гьагьиниб тIамураб хIинчI гIадин йиго.

ХIурулгIинзабазулъ къадру тIокIай дун,
Къадру гьечIелазда гьоркьой ккун йиго.
ХIаржул асвадалда исма хъварай дун,
Имам гьечIел щиназ сверун ккун йиго.
Сахратуллагьалде сан куцарай дун,
Квер ккун ячун кьуна рокьулъ лъудие.

Щобил ботIрол тIогьиб тIад куцараб черх,
Кинан гIодой чIелей гIабдалгун цадахъ.
ГIор къотIун лъедолеб ччугIа гIадай дун.
Чорокаб хIорихъе рехун тун йиго.

Рохьил чундузда гъорлъ жайран гIадай дун,
Жанив чи къаларев кьориний йиго.
Къалъуд бакъда данде къеркьолеб гьурмал,
Гьайбатлъи хун буго- дуй хайир гьечIо.

МугIрул чан чучулеб чараб гвермендо,
Дурусаб мацI буго дур цIар хъвалаго.
ЦIорол рагъабахъе гъунулеб микки,
Дунял къварид гьабе къаникь лъудие.

Къвалакь расен бугеб самаалъул хIинчI,
ХIалихьат виччан тун, вичун дун восе.
Биччараб гIанкIолъун гьев хIакъир гьавун,
ХIасраталъ вецIулев цIай дун ракьалде.

ЦIоралда бижулеб багIараб соно,
Сардалги уна дир духъ угьдилаго.
Гьиндалъул къубдуца тIад накъищ хъвараб,
ХъахIаб дур формаялъ бахъун ана ракI.

Цо дихъги гIинтIаме ГIалил Зулпукъар,
Къаникь вегад вокьун кьаллъун чIечIин дулъ
ЧIа, мун гIедегIуге, гIодове виччай,
ЧIужуялъул макру камулаебин.

Канаб моцI урхъараб хъахIаб дир шекъер,
Къоркъоца кIал чIвайдал чIегIерлъун буго.
Чидар анищ ккарал багIар гIанаби,
ГIужрукъида къочун къабихIлъун ккана.

Къадру бугелазул сан гьабичIей дий,
Сардилъ боржанхъулеб бецIаб хIинчI щвана.
Щибго кIваричIоан арал дир къоял,
Гьел дур хиялазул халккун тIамизе!

ТIад гьава гьабулеб цIумлъун свердулев,
Дуда гурхIунилан дий хIалхьи гьечIо.
Гьороца хъамулел накIкIал гIадинан
ГIумруялъул санал унел руго дир.

Дур рокьи хисилин херлъулей йигин,
Хиялазул цIаялъ йоркьун йиго дун,
Кьалде ккараб дир черх дуда рихани,
Дунгун цадахъ гIурай цо анцIго росулъ....

Дуда гIайибги чIван цоги гьудул ккун,
Гьабиларо дунял дица минуталъ.
Мунилан тIамурал тIегьарал санал,
Мунагьалда хъвала гьанже хисани.

Цебе битIун ккани, нахъа бигъунеб,
Биччай аб хаселги санал лъугIадгун.
Сордо гьитIинлъараб къо кIодолъараб,
Ихдал балагьилин балагь бачIадихъ.

РагӀи хӀеренаб кье, кьили бакӀаб лъе,
Лъабго моцӀ инелде цӀороле6 хӀалалъ.
ЦӀикӀкӀун баччизе кье, квине дагьаб кье,
Гьирица чурхъараб чу гӀадин гьаве.

Гьунар хвараб хъергъу тӀанчӀи тун хадуб,
Хиял бугониги боржун унаро.
Гьава гьечӀев гъарим гьитӀинаб сардилъ,
ЦохӀо минуталъги ворчӀун чӀеларо.

Магъилъе ахӀдолеб жараб киниги,
Дунги гъунгъудила дур нуцӀил кӀалтӀа.
КӀетӀолеб дир рекӀел гьаракь рагӀигун
Гьарула яккеян тӀохил рагӀалде.

Къасе сардил моцӀги рогьалил цӀваги.
ЦӀадги хьухьги гӀадин данделъилин нилъ,
Маржан биун тӀураб тӀугьилаб тастар.
ТӀаде рехичӀого къвалакь ккун босе,

Сулайман гӀодулеб гӀажаибаб квар,
Кинабго гьурщун те черхалде тӀаде,
ТӀокӀаб къвачӀаялъул къагӀидаялда,
Къвалакь квералги чӀван ричӀе дур нуцӀа,

ЦӀараб лъабго соналъ рокьул тел босун.
Тилшачал хьваданин нилъер цоцахъе,
Цойги хабаралъул халги гьабуге.
Хекко къватӀий ячӀа, къвал жемун чӀезе ,

Рокьуца турараб тамашаяб черх,
ЧӀахъун лъагӀелги тӀун тӀаде яхъинищ,
ХъахӀбаяб гьаваялъ гьалаглъарай дун,
Салдат гӀадин рос тун дуде юсанин.

Къадараб жавабги гьабиларебин,

Гьудул гӀедегӀуге гӀодое йиччай.
Росасул бусада санагӀаталда
Сордо чан рогьараб дидаги бице.

Дуца инсул босно цогӀаги сордо.
Дицаги щибилеб щунгъаралъул хӀинчӀ,
Щулатаб рухьаца юхьун йигелъул,
Гьарун пайда гьечӀо, гьикъуге кӀалго,
КӀвечӀин хӀетӀе кквезе инсуда цебе.

Абуге вокьулев кьогӀал рагӀаби,
Эбел гӀадаллъарай дида гӀайиб щиб?
ГӀарцул чангиталъул квелъги дида бан,
Дуцаги чурхъана чанги дуниял.

Чорхол нуцӀби рагьун дица виччайдал,
Дуйги рекъон ккана ункъабго бокӀон.
Гьикъуге диде кӀал, къан йиго хӀарщулъ,
ХӀориниб къоркъолгун къадарги батун.

Къварид гьаюге дун, гьаб балагь гӀелин,
Гьинал ракӀ разияб ригьнаде ккечӀей,
Рукъалъул агьлуялъ чидай кьуниги,
Чорхолъ бессун буго духъ ккараб рокьи.

Дур кӀалдисан кӀалъан моцӀго иналде,
ЦӀорораб рагъ балей йиго дун росгун.
Дудехун щал хьвагӀун хьвади гурого,
ЛъикӀабжо гьелдасан батулеб гьечӀо.

Цебени аб дунял дида хадуса,
ХинкӀ рехараб гьойгӀан батӀалъун чӀечӀо.
Гьанже дуниялалъ дида гор магъакь,
Микьго-ичӀго бацӀун халатаб бана.

Хал кин гьабуниги бихьулеб буго,

Дур кумек щвечIони йорчIулареблъи.
Рии инеб бугин, дун хвасар гьае,
Хасалихълъиялде цо жо ккелебин.

Жаниб кор баркьараб рокьиги хIехьон,
ХIайранго чIарасе баркала гьечIо.
БухIулеб каранда гIищкъу цIунарав,
НагIана щвезегIан цIарги босун хва.

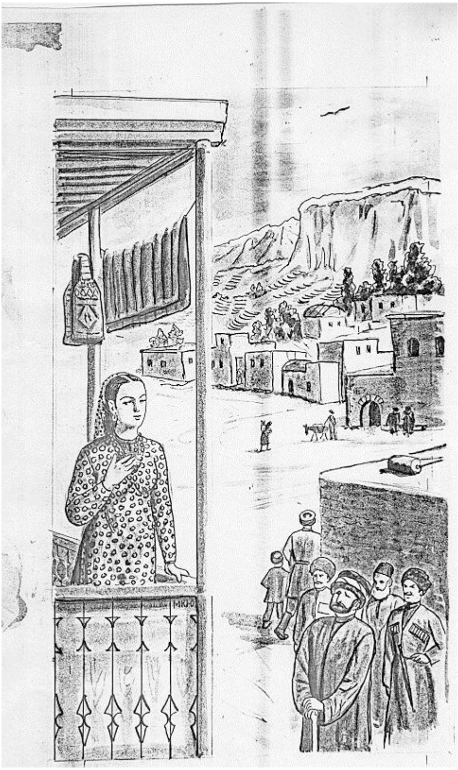

РОКЬУЛ ЩАКЪИЯЛДА ГIИЩКЪУЛ КЪАЛАМ ЧЧУН

Рокьул щакъиялда гIищкъул къалам ччун,
Къваридаб ракIалъул кIулал рагьизин.
Гьаваялъ каранда ракарал цIаял,
ЦIализин нужойго шагьри кагътида.

Щай гьаб дуниялалъ дида хадуса
Хвараб мацIил агьлу тIезабулареб?
ТIад вугев Аллагьас диваналъул иш,
Диналъул вацазде цо къотIулареб?

Щай гьал гIадамаца гIайиб чIвачIого,
ГIищкъу бергьаразе квер бакъулареб?
Бугьтанал лъечIого, мацI гьабичIого,
ХIасрат цIикIарасе рецц гьабулареб.

Росасда кIал гьикъун гьудул вокьунин,
Дун капурлъун йикIин лъида эб лъалеб?
Дир рокьи бергьарай яс ячарав чи,
ЧанцIул цIикIун вугев дидаса капур!

Дун мукIурав вуго, битIараб буго,
Бергьана дир рокьи росу тун къватIиб.
Росасе унилан гьудул кIочене,
КIвечIеб дир ракIалъе биччанте талихI.

Дир бадисан гьелъухъ балагьарасул,
РакIго гьечIониги ккелаан рокьи.
Рос вугей йокьунан багьана чIваге,
Батилеб гьалъул иш азалазда хъван.

Унго дир черхалъул чара хвараб куц,
Чармил синжир бараб гьеб суратальухъ.
Сверизе толаро рекIеца гIакълу,
ГIищкъуялъ бежулеб жан бугониги.

Жаниб гебегараб иллагьиялъул,
Унтун хIал бергьиндал хIехьезе кIвечIо.
КъватIиб загьирлъизе бокьун букIинчIо,
Балъго кинан телеб таргьиниб гIебу?

Бицен рагIаравги гIащикълъилаан,
ГIумруялъ гьелда бер кIутIичIониги.
КIалъазе щвечIелги щущан инаан,
Элъул гаргаралъул гьуинлъи лъани.

Эб дир тIайпусалъул кIиябго хIетIе,
СадхIалда ахIдолеб хIанчIилин ккола.
ХIурда тIад чIун лъвараб гьелъул хIатIил куц,
Катибас бахъараб накъищан ккола.

Къаси баккулелъул бащалъараб моцI,
Бихьарасда лъала гьелъул гьайбатлъи!
Лъаларо чиясул чорхол рухI унел
РагIаби рукIуна ракI хIайранлъулел.

ХIайван тIад гьечIелъуб тIегьгIан камилаб,
Гьеб лагаги бокьун дун хIажизлъана.
ГIолилазул рокьуй саринал хъван,
Сардал дирго уна элъухъ гIодилев.

ГIарац биун тIураб бахьинаб шекъер,
КъулчIун унеб кванда канлъи бихьулеб.
БацIадаб чинидул чапураб нилъу,
Чара дир тIагIараб, гIадан мехтулеб.

БагIараб щакъиялъ шагьри кагътида,
Хъвараб цIарин ккола кIалалъул свери.
КIалъалеб мехалда хIохьел угьани,
ГIалхул хIайван чIела хIайранлъун цебе.

ХIурулгIинзабаца зобалаздаса
Росун маргъалалъул гъун руго цаби.
Цинги Мисриялъул мусудул рачIун,
ЧIухIдае куцарал кепал гIанаби.

Берал варакъулаб къанбарул мунир,
Къараб талихIалда дица щибилеб?
Къунщби меседилаб самаалъул хIинчI,
Сардилъ гъаплаталъги батула ахIи!

Унго гIолохъаби балагье надихъ,
Дуниял къалъулеб бакъин кколарищ?
Къазбудул кьер бугел ботIрода гъалал,
Угъдузда кIетIола тIаде гьурщани!

Гьиндалда къотIичIеб, къубдул хIалтIичIеб,
ХIавраазул буго бацIадаб тIагIел,
ТIуриса мугIруде тIогьол нур свараб,
Балагьигун лъала лъугьараб боцIи.

Бокьараб бахъаян йокьун йикIинчIо,
Ясбер меседилаб мугIрузул гIанса.
РекIел гъеялъеян рокьи гьабичIо,
Рукьбал магьидулай дир лага берцин.

Гьабураб къотIиги берзул балайги
БоцIи цIикIкIаразе захIмалъун ккана.
Зани тIад чIвазегIан дие чIаголъи,
Гьеб рокьуца кьела, дида гьеб лъала.

ДУН РОСАСЕ УНАН ССИ ХОЛЕБИЛАН

Дун росасе унан сси холебилан,
Хиялго гьабуге гьаглъулевин мун.
Гьаб дир сураталда жин битIун гурун,
Жеги аскIой яхъун босной егичIо.

Бисмила бахъани, нахъе лъутулеб
Авги гIиприт вуго гIадада хварав,
ГIумру тIагIинегIан тIад вугониги
Килищ хъван батани хъун рехе дуца.

Дие сипат гьабун мунги сверданин,
Сипат равхIанияи хIавраин абе.
ХIакъикъат босизе жеги рекъечIин,
Къадру тIадегIанай ГIайнаилан те.

Дур къадру-къоялъул дир къецни гьечIо,
Къурайшазул бика мун йикIин лъала.
Дица дуда балеб дагIбаги гьечIо,
Дидаго бугеб хIал бицин гурони.

Берцинлъи духъ гIадаб тIокIаб гьечIелъул,
ТIулгин керемалда квер лъеларoан,
Киналго ясазул Сайид мун лъидал,
Лъайгин-гIакълуялда къолъикI гьабуна.

Къунареб ралъдалъе бацIадаб маржан,
Йижи хIикмат буго хIайран гьаризе.
ХIурулгIинзабазда нур балеб жавгьар,
Жемун къвал барасда къоно чIваларо.

РечIун рекIелъ къалел къвакулел берал,
КъотIуй хисиладай ясал гIадинан?
ГIадан чапун унеб чорхол гьаваялъ
Чан сон тIубанидай къватIибе лъала.

Къуръаналъги гурищ малъулеб бугеб,
РекIел тушманасе нагIана кьеян.
Кьибил тухумалда лъазе течIого,
Балагьалъ таниги цIуне яс гIищкъу.

ЦIияв къирар тола басрияв рехун,
Рехе вахаралъув хабалъан ваккад.
Хункар тIаде тани гIарац хисула,
Хисун гьудул восе гьагав росги тун.

Росулъ къадру бугел къабихIги гьарун,
КъунцIараб гьой буго бачун къвалакь ккун.
Къо тIадегIанщинал гIодилелги тун,
ГIурус бахIри буго хIапдезе тIамун.

ХIули варакъулаб Къубайсалъул хIинчI.
Къадал кIартIихъ чIоге къватIибе боржа!
Румазул мугIрузде гIедераб жайран
Жундулъ гIодой чIоге, ГIаршалде яха!

ГIажаиб рекIел тIегь дур рагIул битIи,
Дий диван къотIулев адвокадищ мун?
Унго халикъасищ илгьаш гьабураб,
Гьаб дир рекIелъ жаниб бежараб хиял.

Щиб дица гьабеян гьалдеги тIаде
Гьединан абулеб исана дида?
Дида бугеб къоги, къваридаб хIалги
КъватIибе бахъизе щолареб ресги!

Щобде лочнодаса чалухаб рилъин,
Чан къо инеб бугеб къварилъи хIехьон.
Къадби бикал гIадаб борхатаб габур,
Къулахъе хутIидал хвана дир чара.

Чундухъ рокьиги ккун кьурулъ анищ дун,
Кьалаб балагьигун гьадин хутIигIан.
Гьороца росаял Самудилаца,
Сордойил цIехолин цIиял хабарал.

Баккараб бакъул нур дида чIвалилан,
ЧIегIераб хьухь буго хьвадилеб цебе.
Беразда бихьулеб канлъи иналде,
Квешаб накIкI букIана кIалалъ бачIун чIун.

КIалтIа месед хъвараб хъиринилан тун,
Хъазмил чупен буго чара хварай дир.
Чармил хвалченалъул хал гьабичIого,
Гьадил макъар кьуна босун эбелалъ.

Нусго ясалдаса рас дий бокьулей,
Васални рукIана росабалъ дие.
Росо тун инарин абураб рагIи,
Эбищ хисилебан хатIаблъун ккана.

Ихдал баккараб тIегь тIун босун лъуни,
Лъала гьелъул багьа хис-хисулеблъи.
Багьа лъунин абун месед какани,
Карбидги щоларо хIажалъун хадуб.

Дида бугеб унтул дафтар цIалани,
ЦIваби гъенелаан цIад гIадин гIодор.
ЦIадае чвахдолел берал рихьани,
Бакъ- моцIалъул кьер ун ракь бецIлъилаан.

Унтун турун бугеб дир керемалда,
Духъ ккараб рокьул кор кида цIороле б?
Кини таралдаса дунан тирулев,
Дурги буго ургъел гъаримай дида.

Огь дир рекIел чирахъ черхалъулги нур,

Найил гьоцӀо буго бацӀун дур кӀалъай.
Каранзулги матӀу, тӀулалги дару,
Дур кӀалъай рагӀиги гӀелаан дие.

Дунги дуниялги дир къварилъиял
Бакъулъан унеб хӀор, хӀисаб гьабе дир.
ХӀасратаб гӀумруги гӀищкъул гьаваги,
ГӀорулъе рехила мун йохиялъе.

Хамилъ багьа бугеб бацӀадаб ластик,
Рос-рукъго гьечӀого чӀобого анищ?
ЧӀухӀараб формаги гвангъараб нурги
Губернаби свера сурат бахъизе.

ХъахӀилаб зодихъе хӀанчӀи хӀулана,
Дур хӀатӀида рохьен бухьаралдаса.
Ралъдал хӀайваназги магӀу гьабула,
Гьандил къвалакь бугеб къверкъ бихьулищан.

Къоролзабалъ месед, мусудузулъ хан,
Дулъ бугеб гӀайиб цо гӀорулъе лъугьин.
ГӀолил ясалъе бакъ, акъраалъе моцӀ,
ЦӀадал ихикь хутӀи хатӀа дур буго.

Маргъалил купалъул киниткаги бан,
Киндай тӀавус чӀана тӀохил рагӀалда?
ТӀад накъищ бахъараб хъоршода гурон,
Булбул кин рекъелеб къадал картӀиниб?

Духъ рокьи ккезегӀан рукьбалги риун,
Ракьулъ бокьилаан, боркьун жужахӀгун.
ХӀасрат духъ бергьигӀан, гьанги хӀулун ун,
ЛахӀтуялъув анищ турун холев дун.

ГӀайнаъ къадруялъул къец гьабулаго,
Къараб талихӀалъе хӀалай чи щвечӀо.

ХIусну-сапаалъул ирс балагьулей,
Сордо киб баниги кеп букIина дуй!

Каранзул хIаркиниб рокьул хIорги чIун,
ЧIолеб бакI тIагIайги дир гIадин дурги.
Данде гьава гьечIев гьудулги вокьун,
Гьаб гIищкъул къварилъи дудаги лъазе.

Дуниял чIухIараб чIурканаб лага,
ГIорлъун рекIелъ къана дур кIиябго бер.
КIалъарав гьаглъулев гьайбатаб кIветI-кIал,
КIоларо-кIоларо мун кIочон тезе.

Тамаша вокьулев дур рокьул гьаглъи
Кьеян щай гьаричIей дун йорчIилелде?
ЧIухIиги хIикъиги къаникь лъечIони
Къадар хъвалареблъи лъаларищ дуда.

Дир рокьи ккун бугин росулъ свердиялъ
Ясал лъихъе щварал лъадал къулгIадухъ,
Лъида-лъиданиги дир бицунилан
Дун ячеян абун чийищ витIилев?

Чанахъ балагьараб хъергъу киниги,
Духъ балагьун ана аб дирги гIумру.
Дунги гьаб хIалалда хIайран вугилан,
ХIал бицараб ани цо иш букIана.

АнцIила щуго сон тIубалелдего,
ТIогьол гIужалдего гIуна рекIее.
ТIаде вачIаниги къанщун гурони,
Къвакун чан гьабизе дур гьунар гIечIо.

Дирго гьитIинлъиялъ гьурмал кьерги ун,
Кьерун йикIунаан мун вугеб бакIалъ.
КIиябго бер лъунги лъолаан дуда,

ЧӀегӀераб явлухъалъ гьумерги бахчун.

Гьадин араб дунял дий къабул гуро.
Диргин рокьи гьабе кьучӀ меседил лъун.
Кьуралъуй хӀебтӀизе дун хӀайван гуро,
ХӀарщ къанида чӀвайгӀан къвал базе вачӀа.

КотӀун дир гьан квине дуе бокьани,
Рукьбал-щукӀдуздаги кверщел дур буго.
Щвараб алжаналда дагӀба баниги,
Бащдаб бикьун кьела вокьарав дуе.

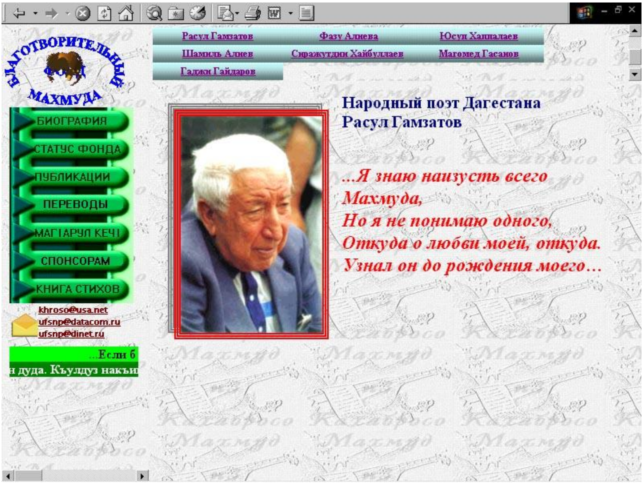

КЪАСИ САРДИЛ МОЦІГИ РОГЬАЛИЛ ЦІВАГИ

Къаси сардил моцIги рогьалил цIваги
ЦIадги хьухьгигIанги гIемер дандчIвала.
ГIарац тIад бекьараб тIеренаб тастар,
ТIулалъ бессун буго, бида гъорлъ жубан.

Жавгьарал гIадинал гIаданир берал,
ГIумру кIваричIоан кIал чIвазе щвани.
Шагьри кагъат гIадал гургин гъажаби,
Гарбида лъуралъухъ кьелаан алжан.

Кьурул сурма микки диде сверани,
СиратIалъул кьода кьелаан талихI.
Тезе хиял гьечIеб дир рокьиялъул,
Лъалеб анищ магIна гIадамаздаги!

Дуни цIакъ дагьавги дуниялалъе,
Дирго рокьи дица бацIцIад цIунила.
ЦIакъго дун хиралъун макьу кIочарай,
Ясалда гурхIиялъ бухIула керен.

Борхатаб магIарде кIиго гIищкъул тIегь
Цоцазде шапула данде щоларо.
Гъваридаб кIкIалахъе кIиго иццул лъим
Цоцазде чвахула гъорлъ жубаларо.

ЖужахIалъул тIинда дун вежаниги,
Боржина ракьалде тIолго дир рокьи.
Рокьиялъе гIолел ясал-васазда,
Инсул боцIи гIадин хадуб батизе.

РОКЬУЦА РУХIУЛЕЛ ЧУРХДУЛ...

Рокьуца рухIулел чурхдул ругезул,
Чан кагъат бачIунеб диде ххвелги бан.
Балаялъ нур араз, унти бергьараз,
Бадиб чIвай гIечIелъул гIайибги чIвала.

ГIищкъул цIа рекIараз, ракI паналъараз,
Рокьул кучIдулилан кеп бахъун буго.
Курмул гьелегьараз, гьан чапун унез,
Гьарунги толаро пирказги кьола.

КьечIеб дуниялгун дагIбадилаго,
Дир бугеб къварилъи лъалев чи гьечIо.
Чияца талихI ун ургъел бегарав
Угьдилаго хваян рехун тун вуго.

Таманаб мех бараб хераб дуниял,
Холеб бугин ккола къо бахъанагIан.
Къварилъи гIемераб, гIадан учузаб,
Заман тIаса инин абулеб буго.

Амма жеги пача чучун гьечIилан,
Чарал харбал руго хважаинасул.
Хвараб жаназадул чIагояб рагIад,
Дуни божуларо букIинин абун.

ГIарабул аскарал кутакалилан,
Кагътиде бачIуна битIун гьениса.
АхIиларо кочIой, ккведаро хочIий,
ЧIалгIаде соролев гьечIо гьав салдар.

Гьединлъидал вуго рокьул кучIдул тун,
Дур пикрабалъ восун къасиги-къадги.
Дирго икъбалалъе квер бакъилилан,
Кверал щулатазул мухъилъе рещтIун.

Рикъзи тIеренав гъоркь, тIимугъ керчав тIад,
ТIекъаб гIумроялъул гIадалъ жоги бан,
Жал меседилаб бис, вуссина дунги,
Дур нуралъ къалъараб Дагъистаналде.

РОКЬИ ККАРАЛ ГІАДАМАЛ ГІИН ТІАМЕ...

Рокьи ккарал гIадамал, гIинтIаме хабаралде,
ГIищкъу бугин мусудул, балагье вагIзаялде.
Дирго рокьул къисаби къватIир загьир гьаризин,
Гьудулалъул казият киназего цIализин,
Йокьулелъ гьарун тарал хиянатал рицинин.
ХъахIаб итаркIоялъе чан гьабулев вукIаго,
Чараб гьедоги бачIун, божун чIезе гьавуна.
Гьудулалде квер базе квалквадилев вукIаго,
Куц хIулараб хIамиде хIасрат бергьун хутIана.
Хирияй гьудулалъе гьоркьохъанлъи гьабизе,
Гьунар бугей жойилан цо гIадан ккун йикIана.
Жиндирго хиял бугей хиял квеш йикIун йиго,
Ханасул мусудухъе рагIи босун йитIидал,
Я жийго ячIунаро,я рагIи бачIунаро.
Жиндирго дихъ рокьи ккун кьуркьулей хутIун йиго,
Кьенсер нодоги бекун къачIалей хутIун йиго.
Къоролзабахъе хьвадун рокьул гIамалги цIалун,
ЦIер гIадин дун виине мацIги босун ячIана.
ЦIуял жал нилъер росулъ гIемерал гуро ругел,
Эй гурони цойгидай бегьиларищан абун,
Багьана щиб гIолихъан,гIолей яс дунги йигин.
КъвакIарал курмул ругин,бахьинаб керен бугин,
Кагътида мухъ гIадинаб кIиябго кьенсер бугин,
Кьурарал чилай гIадал чохтIинир гъалал ругин,
Хункарасул яс гIадай чIухIарай дунго йигин,
Гуржи-ЦIорой рагIараб цIар бугеб габур бугин,
Барзахалъул хIурулгIин, хIежалде Умагьани,
Гьайбатай яс дуеги дун гIадинай щвеларо.
Шамхаласул баху щун, къвал бан мун веганиги,
Холей гьадин дунги тун даран дуй битIиларо.
Дунял цIурал ясазул кверщел духъе щваниги,
Квешаб дагIба диргоги дуеги камиларо.
КагIбаялде аниги хIеж дур къабуллъиларо.
ХIасраталъ юхун холей гьаб хIалалда дунги тун.

-Щиб ле яс цIакъаб хабар хиялищ дурго лъураб,
Дие йокьарай гьудул чияй чучун ятидал,
Чиго гурхIарав дида гурхIизейищ бокьараб.
КъотIи гьабизе ячIа кидаго бихулареб,
Гьаб бакIалда квер бачун камилаб рекъел гьабун,
Къана рокьул каваби кинабгоги жибго тун.
Рокъове щун гIодов чIун гIемер ракIго сасинчIо,
ГIолихъан къокъун ана къваригIараб босизе.
Дица росу танилан ясалги гаргадила,
КIудияб дарамилан гIадамаздаги ккела.
Дербенталда бессараб,ссурма дарай босана.
Салдарасул яс гIадин йокьулей къачIалилан,
КъунстIантIинал гвангъарал гормендаби росана,
Кинязил чIужу гIадин гьудул чIухIизайизе,
БагIараб,хъахIаб гIарац хъатица бан босана.
Меседил гIертел бараб гIурччинаб шал босана.
ГIеларищ гьудулалъе гьабгущинаб сайигъат.
Ссурмияб гIатIлас,зарбал кинабгоги данделъун,
Йокьарай гьудулалъе гIундузда разе кIилкIал,
ГIазизай йокьулелъе рукьалда хезе курхьай,
Камилай гьудулалъе килщида хезе баргъич.
Кинабгоги данделъун даран битIун вуссана.
Гьеб сапаралъ рукъов щун гIемер ракIго сасинчIо,
СагIдияй гьудулалда бер чIвазе хIасралъиялъ,
ТIаде вахъун тирана,тайланго батуларо,
ГIолил ясал гурони меседо ятуларо,
Мусудузул харбиде хал гьабун гIенеккидал,
Дир йокьулей чучараб чагъана хъвалеб буго.
Чармил сангарги къараб ,сверун гIалам гьабураб,
Къали гIатIал кваналев Арбулие ун йиго.
ГIажал гьаяй хабар квеш, гIедегIунищ йикIарай,
ГIангур бацI бихьаниги рохьоса льутун унев,
ГIалхуда гьой батани гьабихъа нахъ вуссунев,
ЧIегIер хъазмил гьавурав,гьади цIулад велъарав,
Гьавурай эбелалъги аскIове къазе течIев,
Гьесулгун къадар хъвайдал къана дур анкьго талихI,

Расги къварилъиларо къадар хъвачIогунилан.
Къоло щуго сон буго чияца гьудул яхъун,
Абурай щвечIониги анир гIемерал руго,
Мун чидае аниги щолей чи камиларо,
Зобалазде рахунел шайихлъун рахъаниги,
ЩайтIан нахъа рекIинчIеб цIуяб жо букIунаро,
Дунгони божуларо женаз кквеял ясазда,
ЖабрагIилас квелъги бан квегъун дихъе кьуниги,
КагIбаялде аралги хIеж борхун руссунаро.
ХIажизабазги кIвекIун зина гьабун гурони.

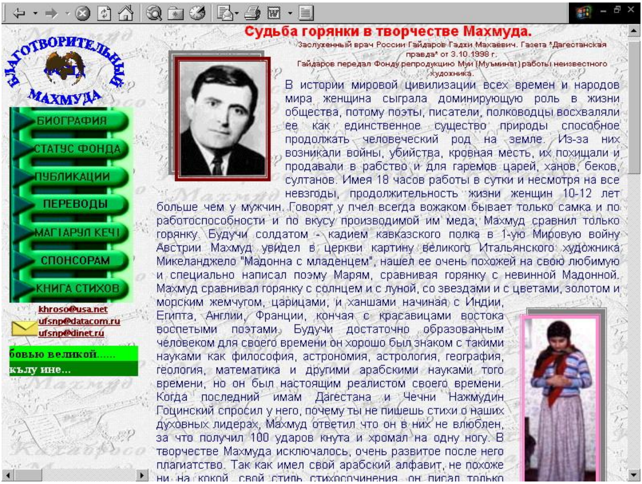

РОГЬАЛИЛЪ БАККАРАБ БАКЪ...

Рогьалилъ баккараб бакъ бакъанида тIерхьуна,
Унтун, цIилъун лъугьуна каранда ругел ругънал
Харил кутак хванани, гIалхул чанги чучула,
Чорхол ияхI хун буго дой ясалъухъ рокьи ккун,

Хасел чIовулъ чIвараб цIер цIад хIаллъидал биуна
Биун уна гьинал ракI гьавадул цIа ургьиб лъун.
Лъукъун араб ритIучIалъ мугIрузул хер кунаро,
Керен лъукъарав дида кванил лазат лъаларо.

Кваркьи бекани, лачен чвархъан гIодоб речIула,
Лага бакъварав дида вахъун чIезе кIоларо.
КIал пасихIаб милъиршо гохI-щобалде ахIдола,
Дунги инин ахIдезе гьудул данделъизегIан.

Лъаралъ кьалбал ругеб гъветI, кар буцIцIун, зодоб уна,
Зигардизе къасд бугин, къадар бичас хъвазегIан.
ХъахIил зобал гвангъулеб гургинаб къамаралда
Къвал базе кодой щвани, щиблъваниги кIваричIо.

Куркьбал чараб ихдал хIинчI, дир рагьида къинлъани,
Къабулаб хIаж бугоан дун гIадав пакъирасе.
Дие мун хиралъеян халикъасде гьарулин,
Гьабулеб жаваб гьечIо жеги бетIергьанасул.

Гьаваялъул лочноца чорхолъа бахъараб рухI,
РавхIаниюнал рачIун гьарани, кьелародай.
Кьурул сурмамиккиялъ босун араб берзул нур,
Балагьизе инаан, нахъе кьолеб лъанани.

ЛъарагIазул муцIидулъ мацI берцинаб чIороло,
ЧIахIил боснoб ахIдолеб исана сон сверана.
Дунял канаб шагьри моцI ралъдалъго чIун рагIула,
ЧIухIарай хIурулгIиналъ нур бикъилилан хIикъун.

Цодагьалги санаца мун ракьалда кватIани ,
Кинабго аб Дагъистан дудехун буссун чIела.
Къуръаналда ясенгIан ясалъ тIокIай хIурулгIин.
ГIайиб гурищ къоркъода къвал жемун мун йикIине.

Къимат хвараб хераб руз босноб бачун хьихьидал.
Дудаго лъан батичIищ дунял кьун йохичIолъи.
Щибха, гьудул гьабилеб, гьикъуге гьанже дида,
КIудияб гьир ккун бугин гьанже аб дир мугъалде.

ГъалбацIие къорги гъун, къачIадулей йикIаго,
Къукъбузул хIориний ккун, лъим лъачIого хутIана.
Харилъе чIегIерборохь жемун бугин гарбида,
Маххул хIосал раниги батIа гьабун кIолареб.

ТIубалареб ригьнаде квер ккун ячун дун кьурай,
ЖужахIалъул тIиналде ккаги дир херай эбел.
АхIмакъаб дарамалде данде чIвазе гьаюнин,
Дунял тун ине ккаги тIул бикьарал дир вацал.

ТIокIаб гьари лъаларо херав инсуй гьабизе,
Гьури пулеб сордоялъ цIадаве ккун вухIаги,
РухI бахъи мекъсаги ккун, къварилъаби цIикIкIаги,
Гьав цIар бахъадил квершел диде ккезе гьабунин.

Гьаваялда лочнолгIан черх рекъарай гъарин дун,
Чудкица квачIалги ран, керен бугин кваналеб.
Каб--каул ХакъайилгIан къадру бугеб дир лага,
Къоркъолгун бусен цолъун буго гьанже сурулеб.

Басма тIохьол алифгIан узданаб гьаб дир чорхол,
Чолорчоялъ къвал байдал къимат хун буго гьанже.
Къуръаналда кангIанги кеп рекъарай йикIана,
Кашишасул квераца кверхине гьаюн йиго.

Гьаваялда хIанчIазул хIули--милъир хъвачIей дун,
ХIарщул борохь лъун буго дир нусабго лугбалъе,
КIвеларищ гьел гъуризе, гьабиларищ гъазават?
Зобалазул хIурулгIин, хIайранлъун рекъола мун.

ХIанил васикIо гIадав вас восизе лъачIелъул.
ХIарщул борохь бегьула дур каранда кваназе,
Канарку гIадинав дун гIаданлъун гьавичIелъул.
ГIурулъ ритIучI ккевезеян чан гьабулей йикIаго,

Чаларчаги хъатикь ккун хъвагIадилей хутIана.
ХъахIаб ххамил натI босун росулъ сверданхъаниги,
Босулареб ххамида хехго чи данде чIвалищ?
ЧIегIерчудкуз кванаяв куц сурарав циганав.

Росин дудеги чучун дунго кинан йикIиней?
РекIун цIаялъ вухIаяв хIал гьечIев дир хIалихьат,
Вичун восизегIаги гIадан данделъуларев.

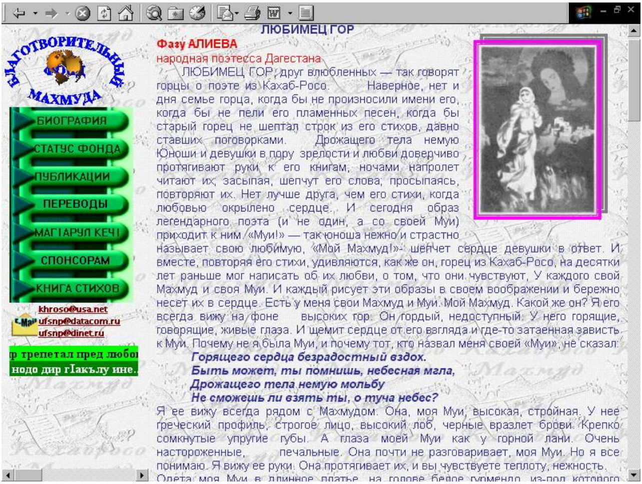

ЛЮБИМЕЦ ГОР

Фазу АЛИЕВА
народная поэтесса Дагестана

ЛЮБИМЕЦ ГОР, друг влюбленных — так говорят горцы о поэте из Кахаб-Росо. Наверное, нет и дня семье горца, когда бы не произносили имени его, когда бы не пели его пламенных песен, когда бы старый горец не шептал строк из его стихов, давно ставших поговорками. Дрожащего тела немую Юноши и девушки в пору зрелости и любви доверчиво протягивают руки к его книгам, ночами напролет читают их; засыпая, шепчут его слова; просыпаясь, повторяют их. Нет лучше друга, чем его стихи, когда любовью окрылено сердце. И сегодня образ легендарного поэта (и не один, а со своей Муи) приходит к ним. «Муи!» — так юноша нежно и страстно называет свою любимую, «Мой Махмуд!»- шепчет сердце девушки в ответ. И вместе, повторяя его стихи, удивляются, как же он, горец из Кахаб-Росо, на десятки лет раньше мог написать об их любви, о том, что они чувствуют, У каждого свой Махмуд и своя Муи. И каждый рисует эти образы в своем воображении и бережно несет их в сердце. Есть у меня свои Махмуд и Муи. Мой Махмуд. Какой же он? Я его всегда вижу на фоне высоких гор. Он гордый, недоступный. У него горящие, говорящие, живые глаза. И щемит сердце от его взгляда и где-то затаенная зависть к Муи. Почему не я была Муи, и почему тот, кто назвал меня своей «Муи», не сказал:

Горящего сердца безрадостный вздох.
Быть может, ты помнишь, небесная мгла,
Дрожащего тела немую мольбу
Не сможешь ли взять ты, о туча небес?

Я ее вижу всегда рядом с Махмудом. Она, моя Муи, высокая, стройная. У нее греческий профиль, строгое лицо, высокий лоб, черные вразлет брови. Крепко сомкнутые упругие губы. А глаза моей Муи как у горной лани. Очень настороженные, печальные. Она почти не разговаривает, моя Муи. Но я все понимаю. Я вижу ее руки. Она протягивает их, и вы чувствуете теплоту, нежность.

ГІИЩКЪУЛ ГІАКЪУБАЯЛЪУЛ...

Гlищкъул гlакъубаялъул
Къокъаб казият хъвазин,
Къалмиде керен чучун,
Кагътиде хlухьел угьун.

Хlасратаб рокьул цlадул
Цlияб приказ бахъизин,
Зодил тlавус беццараб,
Тlогьоде най урхъараб.

Ханзабазул чодрониб
Чараб чинидул чирахъ,
Чорхол рухl дирги кванан,
Бакун буго чияца.

Чилаялъ букъарулеб
Къимат бугеб машина,
Къаникь вукъун дунги тун,
Ятула къехь букъулей.

Къуръаналъул хатl хъвачlеб
Хъахlаб шагьри кагътида
Кашишасул инжилан
Иваница хъван буго.

Навайил тlухьдул хъвалеб
Бахьин гlарцул забруялъ,
Забруялъул наслуян
Сунтуралъ аят лъураб.

Сахратулагь свердулеб
Сипат берцинаб хlанчlил
Хlули батуларого
Бортун буго берзул нур.

Байтулагьалъул тIохде
ТIогьилаб гагуялъул
Горбода жавгьаралъухъ
Нухъби руго хIайранлъун.

ХIежалъул сурмамикки
Ккун буго гьинил кIичIал,
Гьелъие хIиллаялъе
ХIалай чи щоларого.

Щобазда чIараб гIанса
ГIаздал гIансикь къан буго,
Къасд ккун буго бахъизе,
Хъван бугеб жо лъаларо.

Лемпазул бахчабахъе
ХъахIаб хъурайсен кьегIер,
Кьолбол хIалищ бергьараб
Гьаб хIал хIехьон хIебтIизе?

ХIан гIарцул куркьбал ругеб
Зодил тIадагьаб тIавус,
Балайищ гьалаглъараб,
Гьавайищ тIаде щвараб?

Щобда чIвалеб бакъ гIадаб
Гвангъун чIараб дур гьурмахъ
Рукьби руго гьалулел,
Гьан буго бецIцIун унеб.

ЦIадакълъун, бакъ бухIани,
Бакъан хола гагудул;
Нухда данде мун ккани,
Ккола дунги жундуца.

Жаниб тӀамун тани тӀинчӀ,
ТӀад рас гӀейгун, тӀурула;
ТӀулалъ биги бакъвала,
КъотӀноб кӀалъай рагӀани.

Къун тӀагӀани иццул лъим,
Ихдал цӀад бан цӀикӀкӀуна;
Дур цӀар лъурай гурони
Росулъ гьечӀей анищ яс.

Лъарда тӀад полоп бани,
ТӀалил на хӀадурлъула;
ХӀасрат ккараб рокьуе
КьогӀаб гуреб гӀуж гьечӀо.

Жанив чи тӀагӀараб рукъ
Чвархъан тӀатӀала ккола;
ТӀад юссун балагьизе
Гьудулалда кӀоларо.

КӀалдиб къвакӀараб чода
Чангит бан бегьуларо,
Чияй дару бицине
Дирги бажари гьечӀо.

Боржун унеб хӀинчӀалъул
ХӀулиниги бортула,
ХӀасраталъ дун чӀванагӀан
ЧӀухӀулей йиго мунги.

ГӀор щвани, щобил пинта
Тамахлъун гӀодоб ккола:
ГӀищкъу дир тӀокӀлъанагӀан
Мунги тӀадегӀанлъула.

ТӀанхиде саву ккани,

Сардил цIорой цIикIкIуна:
ЦIорол матIу биина,
ТIаде мун ялагьани.

Гьаваялда бакъул нур
Мукъсанлъула хьухьани,
Къаси сордо къалъила,
КъватIий мун якканани.

Меседилги кьер хола,
Кьаву чIвазе танани;
Кьуралъуйго хIебтIани,
ХIал дагьлъила дур чорхол.

ХIарщул къотIноб тIинкIани,
ГьацIул бацIалъи хола;
Гьадин росгун рекъани,
КъватIиб чIвала чIурканлъи.

ЧIаго хабалъ чи лъуни,
Халкъалъго гIайиб чIвала;
ЧIаго йигей ятани,
Тоге, гьудул, дун гьадин.

ГIунайзатан мунги тун
Турулеб буго керен;
ТасбихIалъ малаикгIан
ГIорцIизаве цо кIалъан.

КIиго-лъабго сон буго
Соролел дир лугбазул,
Сардилъ унеб цо сагIат
Нусго сонлъунги бихьун.

Бахьинаб гьумералъул
Гьайбатлъи лъаралдаса

Лъавуда вугеб минут
Батуларо цогIаги.

Унго, мунан угьдараб
Дир каранзул хIухьелалъ,
Хьухь зодихъ гьечIониги,
Гьукъун буго бакъул нур.

Къваридаб ракI чучизе
Чваханщинаб магIица
Чабхида хер бижани-
Хал гьабуни бихьила.

Гьаб рокьул карачелни
Квеш-лъикIниги баччилин,
Йиччалилан къасд лъураб
КъотIиниги бугони.

Къунареб гIищкъу хIехьон
ГIумруни тIамилаан,
ТIелилан хьул лъолареб
РекIеда щиб гьабилеб?

Босун араб канлъуе
Кан бакун сунтур хьвагIе,
Дуца гIадал гьаврав
Дида канлъи бихьизе.

Бичасул амру бачIун,
РухI бахъарав чиясда
Вахъаян кIалъалев мун
КIудияв ахIмакъ ккола.

Мисриязул чамасдакI
Чараб тулие тани,
Тату гьечIеб гьвелцIибил

ЦӀункӀулев щив букӀинев!

Шамахалъул багӀаргӀеч
ГӀужрукъица букъани,
ГӀурдал курак кваназе
Киса гӀадамал щолел?

Кагърумангун варакъалъ
КъачӀараб нодоялда
Къоркъоца кӀал цуниги,
Цо гӀаламат тӀатинчӀо.

ТӀегьгун най басандизе
Барахщарал курмузда
Квешаб борхьил хеч хъвайдал,
Чапун щайдай риинчӀо?

ИяхӀ хвани, чорхоца
Чанги гӀилла бачуна,
Чияр ургьиб ракӀги лъун
КӀуларин чӀезейилан.

Чара бухӀани, мацӀалъ
ГӀакълу мекъса гьабула,
КъатӀноб кӀалъай рагӀани,
ГӀелин гьудулалъулан.

Гьаваялда лочнолги
Чияхъ рокьи ккогеги,-
Рукьбал гӀищкъуялъ ккураб,
Керен цӀадуца цӀураб.

Кидаго инсанасде
Аб балай бачӀунгеги,-
Берал гьаваялъ цӀураб,
Гьан щавкъалъ лъукъун араб.

Ингилис магазинахъ
Зарбу варакъул канпит,
Зодихъ бакъул нур ссуна,
Къвалакь квер чIван яккани.

КъустIантIин улкаялда
Арзирумалъул тамру,
МоцIродаса цIвакула,
ЦIаюцIун ялагьани.

ЦIорол фабрикахъ тIураб
ТIад мина хъвараб чини,
Чамасул ракI лъукъараб,
Къула-йорхи бихьидал.

Къарби Алазаналъул
Милъир меседил ччугIа,
Дур бицен рагIаравги
ГIакълуялдаса уна.

Къирарзабаз рагъулъе
Гъулдузулъ чIвалеб чадир,
Дилъ букIуна бацIцIад кьал
Рокьул гIарза кьунилан.

ГIусманул пачаясул
СагIтида балеб къилба,
Къурасулъе балагьи
Гьунарин дурги бугеб.

Дир каранда кьвагьдолеб
Рокьул пирияλдаса
Ракьалда хер бакъвала,
КъватIибе лъазе тани.

Къойил гIарза гьабулеб
Балаялъул пирхиялъ
Халкъул гIалам бухIила,
ХIал щун, тIатине тани.

ХIава-Адам къосине
Сабаблъун илбисгIадин,
Дий дунял къварилъизе
Росулъ рещтIараб къутIпу.

Къойил дун сурийила,
Сабаб гьечIеб унти кьун,
Ссун рекъезе тIамуна
ТIадегIанав Алагьас.

Сордо бачIани, макьу
Кьуна дий хIарам гьабун-
ХIал кIолев Аллагьасул
Эбги батила хIикмат.

ХIаcраталъ вухIаниги,
ХIал лъазе биччачIого,
ХIехьела дица гIумру
ГIаршалде щвезегIанги.
Щунусго сонги тIубан,
ТIадго гьан бакъваниги,
Гьабураб къотIи буго,
ТIубайги бетIергьанас.

РОКЬИ БАСАНДУЛЕБ САЛАМГУН ЦАДАХЪ

Рокьи басандулеб саламгун цадахъ
Хъвазин цо гьадият гьорохъе кьезе.
Гьава боржанхъулеб жавабги босун,
Рисалат битIизин зодил хьухьазухъ.
Хьиндал кIкIалахъ ругел гъутIбузул тIогьол
ТIинчIаб найица цIун гьоцIо бахъуда,
Гьаб дир хIохьелалъул хIурупаздасан
ХIалуцарал курмул киназго чуче.
Чабхил иццул лъеде дугIаги гьабун
Гьаглъарал гIадамал руссинарулин,
Васигатлъун араб дир угьдиялъул
Ургъел бикьун рокьи кьерилаз дандбай.
Кьалде гIищкъу ккарал гIолохъабазул
ГIарза хъвалеб адрес исмудалъ бугеб.
Алжанул мусудул бусаде цIазе
ЦIалулеб курс бугеб килщазда гьоркьоб.
ТIулал бида гьркьоб гьава бетарас
Гьури цIикIкIинабе цIар гIемер ахIун,
ЦIер гIадин чорхол гьан чапун тIагIарас
ТIаме боцIуда цIар бер къанщун кьезе.
Къец ккун дагIбаялде балай буссани
Исму босилилан басе кагътида,
КигIан ецданиги цее лъутарай
Рос чIван яхъилилан хъван лъазе гьабе.
Гьаб дир малълъ гIечIого чIухIун хьвадарал
ЧIалгIаде гIумру ун гIадада хвела.
ГIакълу босичIого рорчIун араца,
Ахиралде ккедал хачалел курмул.
Рокьуца къакъарал Къайисил васал,
Къан дир гIелмуги ккун ракке ругънаде,
ГIищкъуялъ мерхьарал Мажнунил лъимал,
Лъабабго рагIиялъ рачинел нухда.
Ханзабазул бика, беразул канлъи,
Кин мун гурхIуларей аб дир хIалалда!

ХӀавраазул амир, алжанул буракъ,
Дурго къавагӀидахъ гӀингӀаги тӀаме.
ГӀалам къалъулеб бакъ бикъулеб гьурмахъ
ГьаглъичӀого чӀарав чӀвазе ккеларищ?
ЧӀурканлъи моцӀролал цӀвакарал лугбахъ
ЦӀерлъун рухӀ биинчӀев инсан вукӀинищ?
НагӀли, маржан жубан рижарал берахъ
ЖужахӀ боркьун буго дирни рукьбазда.
Кьер-гьан гӀамбарулал дур гӀанабазухъ
ГӀакълуги бихун ун хаган ккун вуго.
Харде тӀегьалдаса тӀад кьер бахьинаб
Нилъуян лъай буго лъалаго тӀагӀун
Лъарде полопалда пунщи релълъараб,
Щвемещалъухъ буго бахъун унеб рухӀ.
Гьеб хӀатӀил росиги, чорхол рекъейги
Дир тӀул-ракӀ бежизе бижун буго дур.
Жавгьар-якъуталде варакъги тӀинкӀун
КъачӀараб зигьнуян гьаглъулев вуго.
- Вай, гӀадалав гьалмагъ, унго дур хӀухьел
ХӀерен гьабулеб куц гьабулеб реццалъ,
Гьуинлъи бихьулищ бицунеб рагӀул –
ГӀадамал гуккизе дур бугеб гьунар!
Гьардарав БетӀергьан, гьикъизе анищ
Абулищ ракӀалъги, бугищ гьединан.
Бицун ясал чӀвалел кӀалзул чӀораца.
ЧӀарбида ккарай дун гьаглъизаюге!
Гьай дун гъарималъул гьурарал лугбал
Гъоркьеги рачӀого чӀаголъизе те,
ЧӀунтараб гьинал ракӀ гьорохъ пуйчӀого
Пайда лъунарищан щай къачӀалареб?!
Босун кодоб кьуни квине ракӀ къалеб,
КъватӀул гьойца чурхъун чороклъараб гьан,
Чурун бацӀцӀунареб болъонил биялъ
Балкан гӀадин белъун куц хвараб гьумер.
МацӀалкь загьру бугеб чӀегӀер борохьалъ
ЧӀалгӀаде мерхьараб черх цӀилъиларо,

Бихьарв хIинкъулеб рохьил хъазица
Хъархъилъе цIарай дун цIорон хвезе те!
ЦIорол матIу гIадаб тIад хъал хъахIаб черх
Хъублъараб чуризе зам-зам щвеладай,
Заман щвелалдего шапулел берал
Щурункъверкъ хвечIого хвасарлъиладай?
 - Загьру-заркъумалъе къулчIулеб дарман
Дур гьурмал гьанада гьогьенго чIвачIищ?
ЧIаго жужахIалъе хIисаб хъвалелде
Хехго тавбу гьабе гьел рагIабазе!
ХIакъ батила, гьудул, гьедин бугьтан лъун
Лъалаго мекъиса Къуръан цIалуге!
ЦIоролъ чини жубан бижараб дур черх
Чурхъулеб гьвел бетIер тIун къеда балин.
Бидулъ жиб белъараб болъонил таращ
ТункIица ругъун лъун гъугъдулъ букъила,
Къелъ букIунеб борохь мухь кьун чияда
Чабххилъ лъезабила мун тIад рекъани.
Къулараб хъазида хъархъилъ букIаян
ХъирулганчIил къоно къаданиб чIвала.
Къимат тIокIаб чорхол чалухал лугбал
Чапун тIагIиналде дугIа гьабила.
- ХъахIаб ритIучIалъул мачIаб хъурайсен
Вас, мун гIедегIуге ургъел бикьизе.
Ургъилин кIиялго хIалихьатие
ХIехье гIищкъудал цIа, цIуне балъголъи.
Лъарги, гIорги бугин багъилеб цоцалъ,
Царал хIилла гьабун гьесухъа борчIун.
ЯчIун дару кьелеб дур тIул-ракIалъе.
ТIогьоде чакар щван, щакъигун билъун,
Босун сабабги хъван сах гьавилев мун,
Ма, яче, къвалакье къеч дурго хьвазе!
Къадру хIижазияб зобалъул щунгъар
Щокърол гъалал хьухьун хьул буссинабе!
Хьухьилъ боржанхъулеб бахьин къвекIаб цIум
ЦIергIадин бичулеб дуе гIоло черх,

Чундулъ гьунар тIокIаб тIадагьаб лачен,
Чирахъуй рухI бичун канлъи дуй кьела.
Кинабго у буго алжанул булбул,
ГIакълуялда рекъон къвалги гурани.
Гар-гар битIун буго, бахьин ханчIил тIинчI,
ХIухьлада рекъараб хьулги батани.
- Бицен къотIизе те, Къурратул гIайну,
Къазин цо каранде куцда битIизе.
Къадар жибго хъвалеб Жаннатул маъва
Жемизин цо-цо къвал рекъон кколищан.
Гьаб бакIалда къотIун къокъ хабарги тун,
Танкан бисмиллагь лъе гьоцIо чIикIизе.
ГьечIин тIокIав инсан аскIов ахIизе –
АлхIам цIале тIубан, тIаме патихIа.

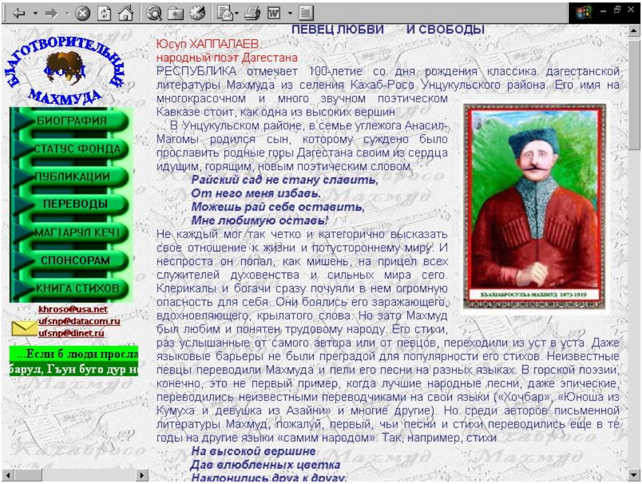
БЛАГОТВОРИТЕЛЬНЫЙ ФОНД МАХМУДА

БИОГРАФИЯ
СТАТУС ФОНДА
ПУБЛИКАЦИИ
ПЕРЕВОДЫ
МАГIАРУЛ КЕЧI
СПОНСОРАМ
КНИГА СТИХОВ

khroso@usa.net
ufsnp@datacom.ru
ufsnp@dinet.ru

...Если б люди просла
барул, Гъун буго дур н

ПЕВЕЦ ЛЮБВИ И СВОБОДЫ

Юсуп ХАППАЛАЕВ,
народный поэт Дагестана

РЕСПУБЛИКА отмечает 100-летие со дня рождения классика дагестанской литературы Махмуда из селения Кахаб-Росо Унцукульского района. Его имя на многокрасочном и много звучном поэтическом Кавказе стоит, как одна из высоких вершин.

... В Унцукульском районе, в семье углежога Анасил-Магомы родился сын, которому суждено было прославить родные горы Дагестана своим из сердца идущим, горящим, новым поэтическим словом.

Райский сад не стану славить,
От него меня избавь.
Можешь рай себе оставить,
Мне любимую оставь!

Не каждый мог так четко и категорично высказать свое отношение к жизни и потустороннему миру. И неспроста он попал, как мишень, на прицел всех служителей духовенства и сильных мира сего. Клерикалы и богачи сразу почуяли в нем огромную опасность для себя. Они боялись его заражающего, вдохновляющего, крылатого слова. Но зато Махмуд был любим и понятен трудовому народу. Его стихи, раз услышанные от самого автора или от певцов, переходили из уст в уста. Даже языковые барьеры не были преградой для популярности его стихов. Неизвестные певцы переводили Махмуда и пели его песни на разных языках. В горской поэзии, конечно, это не первый пример, когда лучшие народные песни, даже эпические, переводились неизвестными переводчиками на свои языки («Хочбар», «Юноша из Кумуха и девушка из Азайни» и многие другие). Но среди авторов письменной литературы Махмуд, пожалуй, первый, чьи песни и стихи переводились еще в те годы на другие языки «самим народом». Так, например, стихи

На высокой вершине
Дав влюбленных цветка
Наклонились друг к другу,

ХЬАХАБРОСУЛЪА МАХМУД 1873-1919

УНГО ЛОГБОЛ ТIОКIЛЪИ...

Унго логбол тIокIлъи, тIад ратIлил рекъей
Рукъалъул къадалъан къотIной йихьула.
Къарбил бикадасан куцарал кьунсрул
Кинида ругезул тIун ракI бахъараб.

ТIавусил рачI бикъун, къачIарал къунщби,
Къаникь лъуралазцин бицен гьабулеб.
Гьормол свериялъул надал ссиялъухъ
Сипат гьабунани, гьаглъула инсан.

Гургинал беразул гвангъараб надал
МагIна цIалулаго, дунни цIорола.
ЦIорол матIуялда тIад хъвалеб накъищ,
Нахъе бакI бугодай дур йижиялъе,

Жавгьарул тIегьалде тIинкIулеб гIанбар,
ТIокIаб рес бугищан, балагье мунги.
Гарбил къула-борхи къулгIаде-нахъе
Кьурул цIудул бугин цIаюцIин гьелъул.

ЦIорол риун тIурал тIеренал кIутIби,
ТIолабго ракI тIолин кIалъазе лъвани.
ЛъагIалил гIумруялъ гIодов чIаниги,
ГIадан нахъ гIунтIулеб тIабигIат гьечIо.

ТIолго халкъ бакIарун ургъананиги,
Инсан хадув гъолеб хасият гьечIо.
Дур рагIухъ гIенеккун гIищкъу буссине,
ГIаршалде щваниги, щвелин кколаро.

Щун мунгун кIалъайин букIунеб гурин,
Йигеб руссен бице лъикI балагьизе.
Гьекъолеб къатIрадал тIураб тIириги
ТIаде загьирлъулин, лъалеб хIалалда.

Кин ххал гьабуниги, ретlараб ратlлил
Пардавго лъаларо, ракьа-гьан лъала.
Радал баккараб бакъ къалъуде щола,
Къасде мехх лъалареб дур авалалда.

Къадги бецlаб рокъоб чирахъ бакула,
Канлъи хlажалъани, хlебтlила дуца.
Хlанил гъажабазде тlолго курхьаби,
Тlул-ракl дир биине, эргаялъ руго.
Анцlабго килщида кибего баргъич,
Чара дир хвеялъе, халкъалъ бицине.

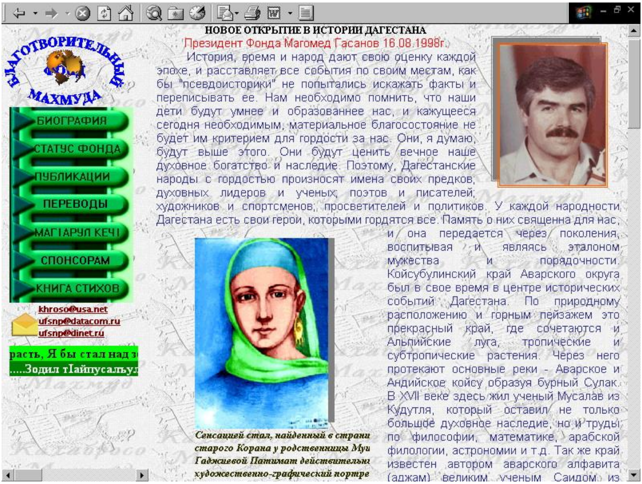

РАМАЗАНГИ ТӀАГӀУН...

Рамазанги тӀагӀун, шаввал тӀагӀиндал,
ТӀаде зул къагӀида къарар лъин къана.
Къоял гӀадада ин гӀоларебилан.
Бищун къо бухӀараб къоринив ккана.

Къасе гӀин тӀамуни, тӀолго черхалъухъ,
ТӀубачӀел мурадал рачӀуна цере.
Радал ххал гьабуни, гьинал ракӀалъухъ,
Гьудулалъухъе ун, ургьиб чӀоларо.

Ихдалил гьуриги роол гьалиги
Гьава битӀи бугин тӀулалъ бицунеб.
ТӀаде йокьулелъул, кьерил ясазул
Кьура-зури буго берда цебе чӀун.

Цевехъан къачӀани, къокъа рекӀуна,
Къел гьабула ракӀалъ, их щун бугилан.
Щобда гӀансил гьаракь гӀонсода лъала,
Лъан буго черхалда чанай мех щвараб.

Рогьалил канлъигун керен угьдула,
Кагъат хъван битӀеян, бугеб хӀал бицун.
Канаб шагьри моцӀан берал гӀодула,
ГӀарза кьейилан, йокьулелъухъе.

Кьурул парсни балеб свин гьечӀеб чирахъ.
Чучана кагътиде жанисеб ургъел.
Гъулдулъ босен ккураб сурмияб тӀайпус,
ТӀубана къалмиде дургун къваригӀел.

Сардил жан къачӀала, къвал бан, мунилан.
Басма КъустӀантӀинай тӀасма лъураб тӀегь,
ТӀад хӀанчӀи цӀалдолин, дур цӀарги ахӀун.
ЦӀорол тукабахъе, биунеб чини,
Чанги хиял бугин хваяб ракӀалъул.

Хамил фабрикахъе бессулеб кирхан,
Хабалъе босила, рес рекъечIони.
ЧIухIана дунивал, берцинлъана ракь,
Росдал сси цIикIкIана дур цIаралдасан.

Сверун губернаби нуралъ къалъана,
Къвалакь моцI бугилан, буго дирни ракI.
Къасде сордойилан, пардавго лъвинчIо,
Бакъдай, гьумердаян, гьабула хиял.

Гьарай яс йижизе кверщел кьечIони,
Кинанха гьайилей гьедин эбелалъ.
Мун тун аралдаса, тулакаб хъергъу,
Таманаб мех ана къварилъиялда,
Къо лъикI гьабичIого, мун рехун тедал,
Таралги хиялал хурхана рекIелъ.

Рукьби жавгьарулай, кьер варакъулай
Кьурул гIамиркодахъ гIадаллъун вугин.
Надалда къалмица къуръан хатI хъварай,
ХъахIчараб гьудгьудихъ гьаглъулев вугин.

Гьава битIичIого, тIубараб балай,
ТIад цIа бакун бугин, кодоса индал.
Балагьея, гьудул, гьалулеб каранхъ
Гороца гIансилъун бугин щущалеб.

Щай хал гьабулареб гьинал ракIалъухъ,
Гьаваялъ хатIиблъун, вугин вухIулев.
ХIежрукъил мокърукье Къуръаналъул хатI,
КъотIун гьанал бугин балагьи беркьан.

Бакьулъе пайз хъахIаб хIамамалъул хIи,
ХIал щун рукьбалъ бугин мун йокьи чапун.
БахIрул къалмид хъвараб, Ясеналъул си,

Маргъалалъул цаби, берцинаб щекъер,
Биценго гьабуге, гьаглъулев вугин.

Гьуинаб хIохьелгун хIеренаб кIалъай
КIалалъ цIар бахъуге, цIаго рекIунин.
Тамашаяб гьими, гьуинаб релъи
Гьекъезе бегьилин, баизин цо-цо.

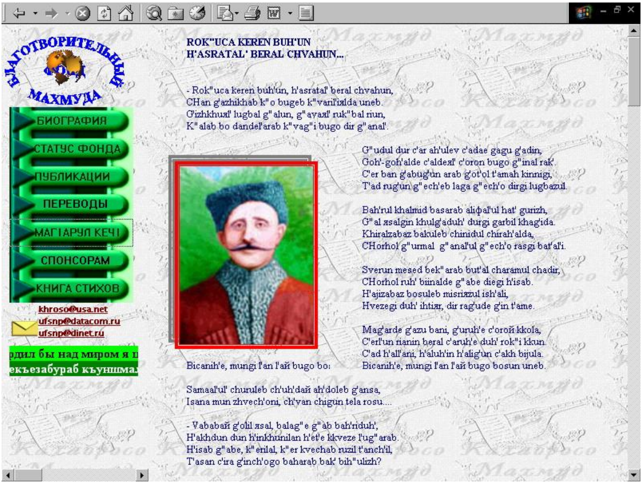

ЗОДИЛ ТІАЙПУСАЛДЕ САЛАМАЛ...

Зодил тӀайпусалде саламал хъвазин,
ХъахӀаб кагъаталде тӀаде къулизин.
Къваридал чучизе тасияталъе,
Меседил щакъиялъ накъищ бахъизин.
Берзул магӀуялъул аятал лъураб,
Телеграм рагӀизе рачӀа гӀинтӀаме.
ГӀищкъуялъ мехтараб жаниб каранзул
Казият бахъизин, рахъа цӀализе.
ЦӀерлъун берал чвахун, чорхол рухӀ босун,
Сурана гьанже дун гьал ясалазе.
Гьавадул цӀа рекӀун, рокьул шавкъ бергьун
Босун ана гӀакълo, гӀадаллъана дун.
ГӀурус туснахъалде дун щваралдаса
Щибго хабар гьечӀо дир Халилатил.
Хъалаялда жанив тӀамуралдаса
ТӀаса чи къотӀана дир гьудулалъул.
Гьадинан ккун гурев къаникь лъуниги,
КъватӀив дун хисизе хиял букӀинчӀо.
Хвалил унтиги чӀван дунял таниги
Дирни къасд букӀана къвал дуда базе.
Къуръаналда жаниб «хӀи» батанани
ХӀасраталъ турула жанисан керен.
Танзир цӀалулаго цӀар ракӀалде щун
ЦӀерлъун чвахун уна черхалдаса гьан.
Гьанже дун гӀадинав гӀадан вугодай
ГӀищкъул заводалда кьаву хурхарав.
Кьерилал дун гӀадав вижун вугодай
Женазул гьури пун гьава бигъарав.
БитӀун завалалда кеп босулаго
Росу тезабуна тушманзабаца.
Илбисул рас бугел мацӀихъабазги
ЦӀа базе гьабуна гьерсил гъонода.
Гьороца росаял жасусзабазги
Гьоркьо кьал тӀамуна дир рокьиялда.

Дознание хъвалел хIакимзабиги
ХIилаялъе чIана дир диваналъе.
Дуниял къалъулеб бакI гIадаб гьумер
Къвал дуда барав чи хвелин кколаро.
Халкъалъул ясазул си хварал лугбал
Дур кеп босарасда мусру баларо.
Савмаияб лачен чидай иналъул
Ургъалил гьир буго гьинал рекIеда.
Амма Сибир къотIи къабуллъилаан
Къвал бан цо хурхине кодой щванани.
Шамсул палакалда нур балеб жайран
Жаниб варакъ хъвараб меседил сагIат
Сардилъ щайтIабазде ургъел бикьуге.

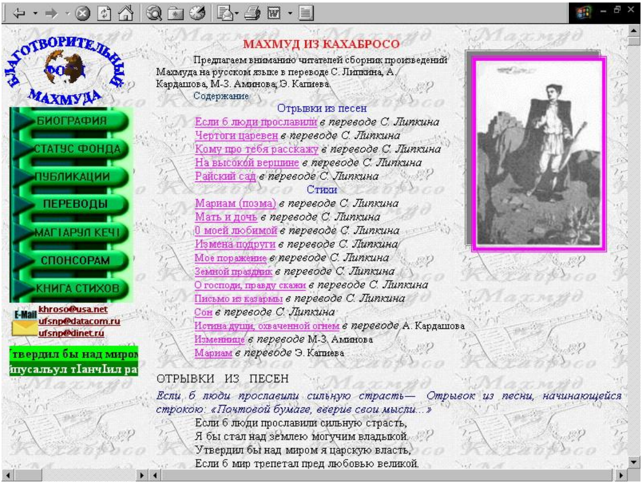

РОКЬУЛ ГIАЗАБ ЦIИКIКIУН ЦIОРАЛДЕ АРАС

Рокьул гIазаб цIикIкIун цIоралде арас,
ЦIорол жайраналде жаваб гьабизин.
Жаниб варакъ басун, сверун месед хъван,
ХъахIаб тIайруялде битIизин салам.
Сахратулаялде хIанчIи хIайранаб
ХIеренаб мацI буго дуе цIализе,
ЦIерлъун лугбал чапун, чорхол гьан биун,
Ургьиб кутак буго камилаб рокьул.
Кванилгун кьал ахIун, макьилгун рагъ бан,
КьечIеб аб дунялгун дагIба буго дир.
Дандиялье кколеб рокьул бутIаги,
Бикьун дие щведал рукьбал щущазе.
Кьерилаз босулеб рахIат-кепги тун.
Тураяб дир черхалъ чан гьаби ккуна.
Чараб парталалъухъ турун керенгун,
Тана хиялаца хур-ах чIунтизе.
Зодихъе бакъул нур бикьараб гьурмахъ
Гьаглъун хутIулев щив, щущан инчIого?
Щобда моцIродаса цIвакараб надихъ.
Дирги гIакълу анин мугIрузде тIурун.
ТIад хатI гIамбарулаб гIидрадул тастар,
Тела инсул росу мун ячIинчIони.
ЧIегIер меседилаб мисрияб харай,
Хвалил къоно чIвайги, къадар хъвачIони.
Къайсарил ахикье ахIдолеб гьуд-гьуд,
Духъ керен судичIев сунца херлъилев?
Сибир хIехьелилан хIукму буго дир,
Дуда къвал баларел къоязухъ хисун.
Къан чIолареб барти синжиралъ ккола,
СиратIлъун лъугьана мун йокьи дие.
Бергьани бугъида маххул гор бала
Дир рекIел гор буго дур габуралда...

БИЯЛЪ ПАТИХIАЯН ХIУХЬЕЛГИ УГЬУН

Биялъ ПатихIаян хIухьелги угьун,
ХIакъикъат битIилин зодил бакъуде.
Капалъул касраян керенги чучун,
Чорхол сордо кьелин сардил моцIрохъе.
Дур цIар ахIизеги хIал кIоларого
ХIарпул аваладе ахIаби рана,
ХIисаб гьабулаго ракI цIороледъул
ЦIаралъул ахиран хапдолев вуго.
БахIлу Къулдумалъул тIинуялдаса
ТIаде жавгьар цIалеб цIорол машина,
ЦIорол минабазде мокърукь биччараб
Багьа тIадегIанаб гIурччинаб минар.
ГIелалде квелъ бараб кепаб гугьун тай,
Каторглъун лъугьана вижараб росу.
Керемалде расен меседил мокъокъ,
Бакъги гьурилъана мун лъаралдаса.
Къун тIагIаги гIорал, тIерхьаги иццал,
ТIинда баккараб тIегь тIун нахъе босе.
ТIири хутIугеги ралъдал тIиналда
Дир тIул-ракI бергьараб жавгьар бихьизе.
Дир рукьбазда жаниб буго рокьул кор,
Кидаго боркьараб, бикьиго гьечIеб.
Гьинал ракI бихьани, хьагилан ккола,
Гучалда гьалдеялъ гьогьомулареб.

КИНАБГО ХIУТI-ХЪУМУР ХIАТIИДА ККОЛА

Кинабго хIутI-хъумур хIатIида ккола,
Билкъис къокъунелъул къулгIадул кIалтIе.
Мокърукье накъищал, къеда махмарал,
Къеч нахъ буссунаро свердунин абун.
Киналго къиралал, къачIан боялгун,
Кьалде рахъун руго бергьарасеян.
Гьоркьосанги ваккун, кьурун михъалгун,
Кьалда дунги вуго данде вахъине,
Гьаваялда лочнол милъир хъваниги
Бахъараб хвалчадуй чи щвелародай.
Рукъ щай къачIан бугеб байтулмангIадин,
Бертаде къачIазе къасд лъунцин гурищ?
Къайи щай гIуцIараб гIарцул тахида,
Хункар короласул типси гIадинан?
Берзул нур босулел короватазде,
Кинав къираласул къачIан вугев вас?
ГIарцул накъищ бугел навсарашазде,
Басандизе щунгъар щун бугищ дуе.

МАХIМУДИЛИЛАН АХIУЛЕЛ АСАРАЗДАСА ГIЕНЕККЕ ГIАДАМАЛ ХАБАР БИЦИНИН

Гlенекке, гlадамал, хабар бицинин,
Халалъи рекъарай дир йокьулелъул.
Чlахъаял кlалъаге рокьи цlализин,
Берал гlодичlого ракl угьдичlого,
Абилин Меседо цо-кlиго рагlи.
Лугбал сороларо сапиллъулаго,
Бицинищ хазина рокьул хабарал.
Къасе вегун дида макьу щоларо,
Халатаб дур логол хlисабги гьабун.
Радал къватlив вахъун къо дир унаро,
Къуръанул хатl гlадал кьунсрул цере чlун.
Лъарагlазул гlадаб чергесаб лага,
Лъадалги унаро дида цебеса.
Матlудал цlцlер гlадай цlцlвакарай гьудул,
Гьабиларищ рокьи, вакьан гурищ дун?
Данде гlолилалъе гlидрай манарша,
Гlайиб гурищ гьудул мун чидай ине.
Мун жаний свердулей инсул рагъида,
Маргъал тlибитlаяй тlинай меседо.
Мун лъадае ани лъарал рагlалда,
Жавгьарул нур баяй жан берал берцин.
Ракl гъолищ, Меседо, гlолил ясазде,
Дирни ракl гъоларо гlолохъабазде.
Рокъое юссунищ, тlинай Меседо,
Дунни вуссунаро инсул рокъове.
Рохьоб харанг гlадаб халатаб лага,
Хал гьабун йосана гlолил ясалъа.
Гlиялъе кьагlрилгlан кьер-гьан бацlцlадай,
Бицинчlони лъана мун йокьарайлъи.
Дир рокьи ккунилан кьибилги буго,
Кьалбал меседилаб чамастакил гъветl.
Кьибилги тухумги барщун чlун буго,
Ращалъул сордоялъ щвараб моцl гlадин.

Вакъван холев вуго ккараб рокьуца,
Истамбул тукаде чараб гормендо,
Аман расулуллагь мун лъаралдаса.
Истамбул тукаде зарбалалъул туп,
Тоге берал берцин гIисинккун рокьи.
КагIбаялде унел хIажизабаца,
ГIарап магIералде тIадеги рахун,
ТIаде Аллагьасде гьари гьабула,
Дуца нижер мунагь чуругейилан.
Вахине къасд буго тIаде магIарде,
ТIинай Меседулгун къадар гьаризе.
ГIелмуялда чIарал гIалимзабаца,
Сардилъ тIаде рахъун тIагIат гьабула,
Гьабизе къасд буго бичасе тIагIат,
ТIубайилан абун гьаб ккараб рокьи.
Магьдил гIаламатал загьирлъаниги,
ГIадада теларин гьабураб къотIи.
Панаяб дуниял ахирлъаниги,
Хвезени теларо бицараб рагIи.
Дирги дурги къадар хирияй гьудул,
Гьороца лавхIалда хъинтIун батила,
КIиязулго нилъер бергьараб балай,
Малаикзабазда тIатун батила.
Багдадалда шиша шагьасул байрахъ,
Чанавдай угьдила унго мунилан.
Гьиндустан сурахIи, хIава гIечул гъветI,
ХIал щвараб рокьуе бате цо сабаб.

БОРХАТАБ ГЬУНДУЗУЛ ЩОБДЕ БАХУНЕБ

Борхатаб гьундузул щобде бахунеб,
Щобихъе итаркIо щай кIалъалареб.
Насияб сивуниб рас меседил чан,
Чучизе чи гьечIищ дур кьибилалда.

Дун кIалъанщинахъе кьурун юссине,
Кьурса гъоркьегIаги рехуларей щай.
Щайзе кIалъаларей цогIаги нухалъ,
Мун данде вухьарав канал хIохьода.

Хъублъи тIинкIун буго тIаса горбоде,
Чуризе рес гьечIеб бацIцIун унареб.
ГIайибни щиб дуда щобил багIар бакъ,
Щибниги дуда гьеб лъалеб гьечIелъул.

Амма эбел-эмен гIадаллъун руго,
ЧIороло рузиде данде гьабурал.
Чудукалъе тIайпус кваназе кьолел,
Щиб хIалдай букIина хIурулгIиналда.

ГIанкъра бечеялде чучулеб мехалъ,
Чара тIагIун мунги тIаделъун гъовги,
Кинандай рогьина хасалил сордо.
Дун дуде чучула къвекIаб цIудул тIинчI,

Гьудул дур йигилан лъазе гьабуни.
Дун дуй чарлъиларо чергесал лугбал,
Диде къабуллъарал нахъаса ккуни.
Чи тохабщиналъуй дур гIодиялъул,

Щиб мукагIат дие лъазе течIони.
Эбелгун дагIбаде эменгун ягъе,
Кьолбоде зигарде,ясазде чуче,
Дуй щибан гьикъани кьурун юссун чIа.

ЦӀакъго тӀаделъани инарин абе,
Цинги лъалеб дозда дуй бугеб унти,
Цинги чучила мун ракь къабуласде,
Цинги данде къала рекӀел гьудулас,
КъвекӀаб цӀудул тӀинчӀалъ тӀинчӀ микки гӀадин.

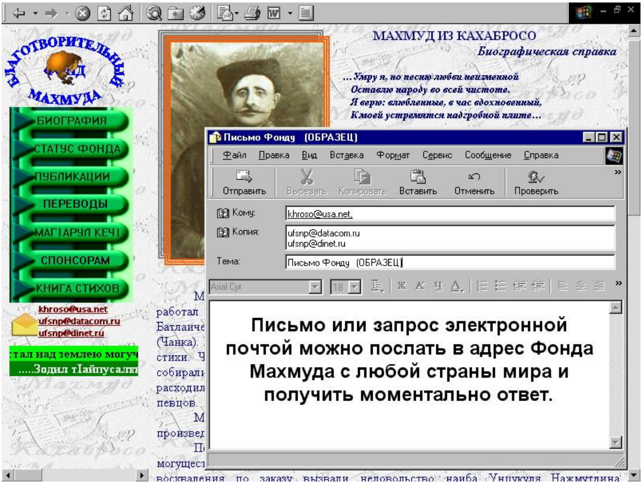

Я АЛЛАГЬ ККОГЕГИ ДИР ГIАДАБ РОКЬИ...

Я Аллагь, ккогеги дир гIадаб рокьи,
ГIиял хъутубазде хъурмил гурони,
Бергьунгеги, Аллагь, дир гIадаб балай,
Балагьун квишулеб гIанкIил гурони.

Щобил ботIрол тIогьиб тIокIкIараб иццул,
ТIинде балкан ккани квер хьвагIун тола.
Хьиндал кIкIалабахъе кьер берцинаб пихъ,
Хъублъи тIад батани танкан рехула.

Щобил ботIрол тIогьиб тIокIкIараб иццул,
ТIинде ккараб балкан бахъун ракьулъ лъе,
Хьиндал кIкIалабахъе кьер берцинаб пихъ,
Хъублъунан течIого хъал бахъун кванай.

Алжаналъул курак барщулебги тун,
Зазил гIинтIи куней гьагай йокьулей.
БацIцIадаб иццул лъим чвахулебги тун,
ХIорил лъин гьекъолей ахIмакъай гьудул.

Аман цо гьитIинаб ругъун анищ дир,
Радал бакъанида дуца къачIазе,
КъотIун цо лагагун вегизе анищ,
Дур хIеренал квераз катан жемизе.

Дуниялги кьечIин кьогIаб гурони,
Йокьулейги щвечIин щакай гурони.
Щвараб дуниялги данде багъанин,
Дица щиб гьабилеб гьаб гIищкъуялда.

РОКЬУЛ ГІОРАЛЪ УНЕВ ГІОЛИХЪАНАСУЛ

Рокьул гIоралъ унев гIолихъанасул
ГIарза босиларищ, рас меседил хIинчI?
ХIасраталъ вецIцIулев дур кьериласул,
РагIухъ гIин балирищ, гIанчIаб милъиршо?

Дир хьул къотIиларищ къвалакь кверги чIван,
ЧIухIдае свердулей дида цесан?
Дир каранда жаниб жужахIги боркьун.
ЖахIавго дун тезе пикруцин гурищ?

Радал баккудаса бакъул нур ссвараб
Саяхъаб дир гIумру гIад гьабун щайзе.
ГIищкъу духъ бергьиндал инсул росу тун
Дир арал къояца чийищ дур чIварав.

Рукьбалъ унтиги лъун, лъай гIакълу хиси
ГIураб давла гьечIищ дудасан дие?
Дандияз рицунел цIекIал харбазда
Дир кIал бихьичIого щай мун божулей?

Юнус аварагас тасбихI гьабураб
Румазул магIарда махIберцинаб тIегь,
ТIасан кIкIуй лъалареб жаниб боркьараб,
Рокьул бутIа анищ дий гIадаб дуйги.

Гендерил ахазукь берцинаб цIибил,
Барщун мунгун чIунан, къана дир талихI.
Кьахъадерил магъилъ ахIдолеб гагу,
ГурхIа унтарасда, дун холев вуго.

Хиялаз гьан кванан, пикрабаз кIвекIун,
Лъим щвечIеб гъотIода релъун вуго дун.
Рогьел бицун щолеб зобалазул цIва,
ЦIуяб жо мун гIадаб гьечIеблъул бижун.

Берал квешаб рузгун къоял рехизе,
Барахщуларей щай дурго черхалда?
ГIизраил малаик зодисан ахIун,
РухI бахъеян гьаре гьев гIабдаласул.

Бергьараб рокьуе дару щоларев
Диде семичIого цо сабаб ургъе,
Мунан холев дида хваян абуге,
Хвайги хIалихьатан, кье рузий загьру.

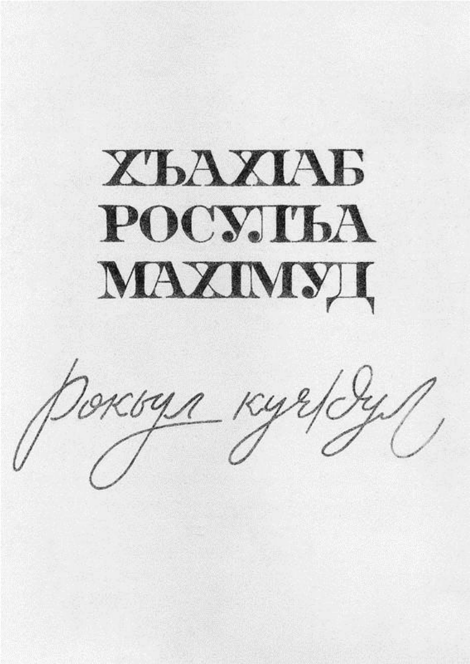

АССАЛАМ ГІАЛАЙКУМ ГІАРЩАЛЪУЛ ...

Ассалам гӀалайкум, гӀарщалъул бика,
Кин гӀадин мун йигей, кеп гьечӀин дийни.
Курмукьа берцинай мисри Зулайхат,
Дурго хӀал щиб бугеб, дун хӀайран вугин.
БухӀулеб каранда Кибритлъун лъвараб,
КидаллъизегӀандай рокьи хӀехьелеб,
Рокьи ккарал рихьун хваян дунги тун
Маяндай чучила чарал гъудузде.
Гъалал меседилай мисри Зулайхат,
Зулму буго дие аб гӀищкъуялъул.
ГӀинда жавгьар бараб жанатул мава
Мунилан сагьвилго уна дир сардал.
Сардарасул ясгин вуссун таниги,
Дур бусада гуреб щоларо макьу.
Бакьулъа узданай Загьратил бика,
Дур хиялаз вуго дун хвалде рехун.
Дагъистан къалъулеб Къудраталъул нур
Найил гьоцӀо лъуна цӀар дур рагӀигун,
ХӀинкъун вуго гӀумру гӀадада инин.
ГӀамбарул тӀогьода гьоцӀо чӀолелъул
Гьалдолеб чӀоларо жаниса керен.
Кодой мун щолареб щулияб туснахъ
Щущан гьаваялде гьороца айги.
Дур хабар къотӀараб къваридаб тюрма,
Турун тӀатӀала ккун айги гӀодобе.
ГӀарцуца къачӀараб бакъ гӀадаб лага,
Габур халат къочун къиматдай хвела.
Халкъго хӀайранлъарай хӀурул гӀиналъухъ
Босун араб канлъи кида бачӀунеб.
Каторг жиниялъул туснахъалдаса,
Тезе захӀмат буго зобалъул тӀавус.
Нусго сонил гӀумру къороллъудаса,
Гьудул дуда къвал бан цо къо бокьила.
Йокьулей щвечӀого щолебдай алжан,

Ургьие мун йиччан цIадакьго къабул.
Къвал бан чучулаго чорхолъ босараб,
Чанги гIамал буго дир гьудулалъул.
ГIищкъу бикьулелъул рукьбузе тараб
Рокьул харбал руго дир Халилатил.
Хъорсоца роц квараб бецаб хIамшари,
ХIакъ батила дуе дой каканани.
Кверазда тIехI барав, тIаждал хвах берцин,
Бицун рагIи хвезе хиял букIинчIо.
Халатаб габуниб хвалчен лъуниги
Рокьи тун дуниял дий къабул гуро.
КъотI-къотIун дирго гьан квине кканиги
Балай камун керен кинго чIоларо.
ЛъагIелалъ бекьараб хур зобалъ чIваяв,
Хвезедай дун телей чидар васазухъ.
Чохьол унти бахъун дару щогеяв
Дуе щоларей кин ячине лъади.
Лъица каканиги квеш букIинаро
Кверазул махсаро берцинав гьудул.
Росасул рагIуде гIин тIамилаан
ГIурччин хурив вачIун хурхинчIевани.
Аманат, мусудул, росасе унге
Рокьуларел ккани кьватI-кьватIун холин,
Кьер берцинал ясал ригьин гьабуге
Ригьин гьабурай дун саяхълъун ккани.

РЕКIЕЛЪ ИЯХI БУГЕВ АСКIОВЕГIАН ЦIАЙ

Рекlелъ ияхl бугев асклоегlан цlай,
Цlияб бакъанги лъан вохарав дида.
Даим рокьул бицун,сариналги хъван,
Сардал арав дица ахlизин цо кечl.

Зодисан рещтlараб аятцин гурищ,
Гурун ругин гъуждул минскинзабаца.
Маску-Петербургалъ телдай бачlараб,
Туманкl кодоб кквечlев инсанго гьечlин.

Гьаваялда бакъул хьвади хисундай,
Хъахlлъи реххулеб рахъ батlияб бугин.
Бетlергьанас росдал хурдай бачlина,
Хасалил сардазда зобал гъугъанин.

Азбар боцlул цlураз бицунеб мацl щиб,
Бугеб жо бахъулеб хъубаб наслуян.
Мугlрузда гlи бугез зар щай букъулеб,
Бикъулеб,хъамулеб,хъахlбаяб халкъан.

Бечедаз бокьухъе бицеян абе
Бачlина бакъул къо дун тайпаялъе.
Турарал мацlаца щиб бицаниги,
Щвараб гlор гьукъулев чи ватиларо.

Чанги мискин-пакъир къакъан ругьунав
Нажмудин рагlула гlарадабигун.
Мискинаб халкъалда къойил хlал лъурав
Хlоцосев рагlула жив имамилан.

Унго, божиладай жеги гlадамал
Гlумру нахулъ араб "гlакдал чехьалда",
Гlурус пачаясул чан щолареб гьой,
Гьанже хlапдеялъе магlна лъачlого.

МахIач чIвазе кколев капурчийилан,
Кибго росабалъе ахIи щай балеб?
Аллагьас тIад тарав пача вугилан,
НикIалай веццарав щай нечоларев?!

ГьечIеб имамасе сундулго ургъел,
РикIкIен батулареб боцIул гурони.
БацIил кIалдиб гъела гьас тIолабго халкъ
Хинлъилеб кIиго хинкI кьолев чи ккани.

Ракьул бутIа гьечIел,бокьоб панз гьечIел
Гьаб бурангун лъугьа дунял лъухьизе!
Дирги гIищкъул цIаялъ цIураб каранзуй
Кепаб гьогьен бугин гьаб гьуриялъул!

ХIебет ретIараца дарай ретIунеб
Дуниял бачIунеб бугин мугIрузде...

БОРХАТАБ МАГIАРДА ГIИДРАЙ МАНАРША

Борхатаб магIарда гIидрай Манарша,
Тамашалъи, вацал, гьай кинай гIадан.
Дир нусабго лага щущалеб бугин,
Щиб чара гьабилеб, чаргъараб мокъокъ.
Цо дун холев вуго, хиял лъун буго,
Хехаб рокьул гIорлъун гIакълу ун буго.
Цинги гьава буго гьинал рекIеда
Гьиндил гIусруялъул хIасралъиялъул.
ХIалимул бичасде таваккал тIамун,
ТIох-щобазде ваккун чан гьабулаго,
Чорхол тIадагьлъиялъ тIамах гIадинан,
ТIерхьуней йихьана чIарал хурие.
Хвезе чIезе бицун гIамалги хисун
Хехго рокъове ун къачIа-кIатIана.
ТIад ярагъ борчана, чакма ретIана,
Чияда лъалареб балъгояб нухалъ
Хурул рагIал тирун тIаде ваккана.
АссаламгIалайкум, квербакъи кьеяй,
Рокьул гIарзаялде гIинтIамиларищ?
ГIадамал хIайранав хIал бичарасде
Борхиларищ бетIер, тIад юссинарищ?
Пирдаус алжан щун ургъел борхарай,
Хехав гьоболасе нух битIиларищ?
-Я Аллагь, гьабго щиб кIудияб балагь,
Бихьун макьу гуро, кванан квен гуро.
ЖабрагIил Амминдай, Хизри, Ильясдай,
Дир яслъи хвеладай, халкъ белъиладай.
Аман угьдиладай, кьер босиладай,
Кьибил суриладай, рос камиладай?
Киналго балагьал ботIроде щваяв,
Бегьиларищ, васав, гьарун ячине?
Бичасдаса хIинкъун хIал буго дида,
ХIалалаб куцалда магьариги лъун.
-Ясай, мун хIинкъуге, хIал гьабиларо,

ХІалихьалъи гьабун, рехун теларо.
Вал гІадлул музлимуилайинагьгІу,
ГІазизат йосана, мунагь тІинкІана.
ТІеренал кІутІбузда кІал чІвазе щвана,
Щуго сагІаталда аскІор хутІана.
Чидае унгутІи, ратІалъунгутІи,
КІиялго цоцазе парзлъун гьаруна.
Гьанже къо лъикІилан къвалалги жемун,
Къокъана гІолихъан инсул рокъове.

РИЧІЧІУЛАРЕЛ РАГІАБАЗУЛ МАГІНА

А

Абрагьат – ислам баккиладе вукӀарав Йеменалъул хан. Гьес КагӀбаялде инчӀого зияраталъ жиндихъе рачӀине кколилан дагьабги чӀухӀараб храм базабун букӀун буго.

Абцер – (афицер) – офицер

Агъуз – неца

Адам – диналда инсаниятАлъулго эменлъун рикӀкӀунев, тӀоцеве вижарав инсан, авараг.

Аз-маз – дагьа-макъаб

Айлама – тиризе нух, свери.

Айрупалан – аэроплан, самолет.

Алапа – харж, моцӀрое яги лъагӀалие лъиениги бихьизабураб гӀарцулаб мухь.

Аласакъласен – Аллагьас цӀунун таги мун.(лъарагӀ)

Алфазал – кочӀол мухъал.

Алфулайла – «Азаралда цо сордо» абураб гӀараб маргьабазул тӀехь

Амру – приказ.

АрхӀваал – рухӀал.

Арзирум – Турциялда цо вилаят ва шагьар.

Асли – Карамил йокьулей (балагье Карам)

Аставит – «Оставить» абураб команда.

Ахират – хун хадуб дуниял.

Ахялал – рокьуе щулиялин абураб тухум.

Аят – Къуръаналдаса цо жумла; кочӀол мухъ.

Б

БагӀархьина – расуда бил лъезе букӀараб хина.

Бадру – цӀураб моцӀ, кунчӀи; гӀарабиязул цо бакӀалда цӀар.

Байтуллагь – Аллагьасул рукъ, КагӀба, мажгит.

БайтулмагӀмур – гӀаламалъул рукъ, тӀолабго дунял; зодоб малаикзабаз тӀавап гьабулеб рукъ.

Бану гӀамирал – рокьул къисаби гӀемераб гӀарабиязул цо къавм, Мажнунил тухум.

Бараатун – къуръаналъул ичӀабилеб сураялда цӀар.

Бариназаби – гӀурусазул бегзаби, боярал.
Баху – хундерил ханасул лъади, бика.
БахӀрул къузум – багӀараб ралъад.
Барзах – батӀияб дунял, ахират алжан.
Бил – багӀараб щулияб цӀул, релъен.
Билкъис – Сабаалъул пача (царица Савская), Сулейман аварагасул рокьи ккарай, гьайбат.
Бича – БетӀергьан, Аллагь.
Буракъ – бусурбабазул диналда МухӀамад авараг (с.т.гӀ.в.) рекӀун боржарабан абулеб ясалъул гьумерги хӀанчӀилал куркьбалги ругеб чу.

В

Вагзал – вокзал.
Вали – диналда вацӀцӀадав Аллагьасул лагъ, пакъир.
Варакъ – гӀарцулаб яги меседилаб кьералъул релъен, лажбар.
ВахӀю – Аллагьас аварагасде хабар босун витӀун вачӀунев ЖабрагӀил малайикан диналда бицунев чапар.
Висру – чӀумалги маххалги гьарулеб чӀегӀераб кьералъул магӀдан, гагат.

Г

Галан – сангар; гамил борт.
Гамаржоба – хъваш-баш гьабулаго абулеб гуржиязул рагӀи, салам.
Гармафон – граммафон, патефоназул цебесеб тайпа.
Гулайт – тира-свера.

Гъ

Гъазал – гӀалхул чан, газель.
Гъайирбег – имам Шамилил цӀар бугел наибзабаздасан цояв, НахъбакӀалъул – Салатавиялъул бодул бетӀер, рагъул тадбиразе гӀакълу бугев цевехъанлъун рикӀкӀунев вукӀарав чи..
Гъапу – шагьаралъул каваби ругеб кӀалтӀу.
Гъара – яргъил къуваталдалъун давла бахъи, рагъун кодоса жо бахъи.
Гъвел – гӀайибал, бугьтанал.
Гъвелдари – гӀайибал гьари.
Гъирмал – (хъирмал) – гьерсал.

Гъуина – нунуй, гъунгъуни.

Гъункар – турказул султан, кверщелчи.

Гь

Гьабил – Адамилги Хlавалги васазул цояв. Гьабилие кьезе кколей жиндаго цадахъ гьаюрай яц ячине къваригlун Къабилица чlварав вац.

Гьайат – логол чlей, къагlида, узданлъи, чергеслъи, гьаварекъей.

Гьарай – вабабай-вададай абун ахlи-хlур гьаби, чlиргъи-лелей.

Гьатип – жагьилиял божулеб, жиндир гьаракь кисанали рагlулилан абулеб богlоло.

Гьинд – Индиялъул улка, Гьиндустан; Гlараб фольклоралъулъ берцинлъиялъул цlар арай гlадан.

Гьудгьуд – ботlрода гьурихьвагl гlадин биххун унеб берцинаб чlехlуги бугеб, халатаб гозоялъул тlогьилккараб хlинчl. Цо-цо росабалъ гьелде гьефеф яги эфэф абунги абула. Диналда гьеб Сулейман аварагас Билкъисихъе кагътал росун битlулаанилан бицен букlуна.

Гьунайдат – Гьинд абураб цlаралъул реэдиялъулаб форма.

Гl

Гlажаба – тамаша! Гlаламат!

Гlажузат – херай, кlодо.

Гlазраъ – квешлъиялдаса яцlадай яс.

Гlайнаъ – берцинал, чlахlиял беразул яс; хlурулгlин.

Гlаишат – Мухlамад аварагасул бищун гlолохъанай лъади.

Гlайнул-хlаят – гlумрудул ицц.

Гlалам – дунялги, бакъги, моцlги, цlвабиги, зобги-кинабго; киналго гlадамал.

Гlамабар – чlегlераб кьералъул махl берцинаб вещество, бецlбагlараб тlегь.

Гlамирканал – американал.

Гlамирко – маргьуяб хlинчl, гlурусазул жар-птица гlадин бицунеб фантастикияб хlинчl.

Гlанаби – кlаркьаби, мухlкан гьабуни, кlаркьабазул тlогьал.

Гlарзул хlал – хlаялъул баянкьей.

Гlарусал – динго гьечlел, ретlелго ретlуларел чагlи.

Гlарш – исламалда Аллагьасул тах бугеб зодилаб борхалъи.

ГӀаршун – халалъи борцунеб роцен, цо натӀги бащадабги бугеб.
ГӀасакирал – аскарал.
ГӀери – тӀад бижараб чӀахӀгун цадахъ къотӀун бахъараб рокьул кесек; хӀуцӀ букӀаралъуса бахъулеб турелияб цӀатари.
ГӀибаратал – рагӀаби, жугьаби, мисалал.
ГӀибрани мацӀ – некӀсиял ягьудиязул мацӀ.
ГӀид – динияб байрамкъо.
ГӀизраил – рухӀ бахъизе вачӀунев маликулмат, хвалил малаик.
ГӀинаб - цӀибил.
ГӀилигун – хваразул лъикӀал рухӀал руссунеб борхалъи, Сиджиналъул гӀаксияб.
ГӀимарат – гӀуцӀа-кӀутӀи, къачӀа-кӀатӀай.
ГӀирпит – жундузул кӀудияздасан цояб, жундузул хан, гьунар бергьараб жен.
ГӀиса – Иисус Христос, хъанчида вигъун чӀван хадув, цӀидасан Аллагьас рухӀги лъун зодове вачун арав, бокьараб унти сах гьабизеги хварабсагӀат чи вахъинавизеги мугӀжизат кьурав авараг , христиан диналъул аслучи.
ГӀумахан – хундерил нуцалил, ханасул цӀар.
ГӀунайзат – гӀарабияв шагӀир Имраул Къайсие йокьун йикӀарай ясалъул цӀар.
ГӀурдал рукъ – хоб
ГӀусман – турказул султаназул цо династиялъул бетӀер.
ГӀусманиял – туркал.
ГӀучӀбеки – барщулелъул тӀокӀал рекъонгутӀизе палкъотӀиялъе букӀараб гӀучӀги бакьулъа бекун кӀиязго бащалъаби нахъе рехулеб гӀадат.

Д

Давуд – жиндие мугӀжизатлъун гьаракь берцинлъи кьун букӀарав авараган бусурбабаз абулев, библиялъулав хан Давид.
Дагъан – борхатаб гъотӀоде рахине тӀад гӀучӀалги чӀван цого гӀералъул гьабураб мали, гъабудай чӀвалеб миччил, хатӀих.
Дайру жаннат – диналда микьабго алжаналъул бищун беццулеб алжаналъул рукъ, азбар.
Дакъикъа – минут.

Даржал – къиямасеб къо чӀелалде вахъине вугев зулмучи, гӀадамал гъурулев къосел. Магьди вахъиндал гьес живги чӀвазе вугев малгӀун.

Дарусалам – алжаназул цояб.

Дафтар – кагъат-хъарщи, книга, дело.

Диванул гӀараб – гӀараб кучӀдузул мажмугӀ.

Диргав – хӀинчӀ, кьурумилъиршо.

ДихӀятул Кулайб – аварагасул берцинав, вахӀюцин жиндир сипаталда бачӀунев асхӀаб.

Дугъ – чадир; зонтик, байрахъ.

Ж

Жа – чагъир.

Жавгьар – бокӀнаххинабун хасаб къагӀидаялъ къачӀараб алмаз, хириял ганчӀаздаса хадуб.

Жавариал – бищун рацӀцӀадал.

Жагьаннам – (жагьандаман), жужахӀ.

Жайран – авлахъалъулаб, чан, антилопа, гъазал.

ЖайхӀун – Амударья гӀор.

Жамал-камал – берцинлъи, камиллъи.

Жан – рухӀ, хӀал.

Жанат – алжан.

ЖанатулбакъигӀ – Мадинаялда бугеб, аварагасул асхӀабзаби рукъараб, мукъадисаб БакъигӀ абулел хабзалазул ах.

ЖанатулгӀадну – алжанул ах; микьго алжаналдаса цояб.

Жанатулмаъва – алжаналдасан цоялъул цӀар.

Жарадал – гарцӀал.

Жибрил – ЖабрагӀил малаик.

Жисму – тӀабигӀат, куц-мухъ, черх, лага.

Жундул – (жен), щайтӀабаздаса цоял, рихьуларел, роржинеги кӀолел рухӀчӀаголъаби.

З

Забур – Давуд аварагасул къанунал хъвараб динияб тӀехь.

Зарбу – басма, печать, мугьру.

Загьра – Венера, рогьалил цӀва. Рокьи ккун цӀвайиде сверун, зодой чӀарай, бищун берцинайлъун рикӀуней яс.

Загьри – тӀегь.

Замзам – Маккаялда бугеб мукъадисаб гъуй, бацӀцӀадаб лъим.

Зарра – тӀирщ, атом, аслу, бищунго гьитӀинаб жо. Диналда гӀадамал рижилалдего гьезул зарра букӀарабила.

Зат – чӀаголъи; щибниги жо; вещество.

ЗагӀпиран – манаршатӀегь, рокьул сабабал хъвалеб тӀогьилаб щакъи.

Зинбил – сумка, руччабазул кодокколеб сумка.

«Зингер» – Германиялъул Зингер абулев капиталистасул фирмаялъ риччалел рукӀарал рукъарулел машинабазда цӀар.

Зигьну – пагьму, гӀакълу, пикру.

Зубаржат – багьа-хирияб, гӀурччинаб магӀдан.

Зулайха – диналда бицуней Юсуп аварагасухъ рокьи ккарай гӀадан, херлъун хадуй Юсупгун данделъидал цӀидасан гӀолохъанлъанилан бицуней Мисриялъул цо бика.

И

ИгӀраб – гӀараб, гӀажам хъваялъулъ гьаркьикъал хӀарпазда гьижияб (слогияб) гьаракь лъугьине тӀад-гъоркь лъолел гӀаламатал.

Ижлис – гӀодочӀа.

Издаравист – здравствуйте.

Израв жалам – здравия желаем.

Икълим – континент, край, область.

Икъунал – христиан диналда мукъадисиязул – Мадонна, Христос ва цогидалги иконал.

Илагьи – тӀасан ккун бацӀцӀадаб, кутакаб рокьи, Аллагь кӀочараб гӀищкъу, мукъадисаб хӀасрат.

Илбис – (иблис), диналда бицунев, Аллагьасул нагӀанаялъ малгӀунлъарав малаик. Инсан сабаблъун, Адамие сужда гьабизе инкар гьабунилан Аллагьасул ццин жинда бахъиндал, гьеб кидаго инсан къосинавулеб букӀунебила.

Илтир – берцинаб тахта.

Иман бугезе – исламалда божулезе.

Имраул Къаис – исламалда тӀоцевесев гӀарабиязул шагӀир.

Ингилисал – англичанал.

Инжил – Евангелие, христиан диналъул хӀадисазул тӀехь.

Инкар – дандечӀей, мекъи бугин чӀей, гьедин гурин лъугьин.

Исму – цӀар.
Испирна – «смирно» абураб команда.
Истамбул – Стамбул, Турциялъул шагьар.
Истановис – «становись» абураб команда.
ИстимагӀ – рагӀизе тӀалаб гьаби.
ИстӀилахӀ – чӀезаби, къагӀида, къотӀигьаби.
Ирс – инсухъан яги эбелалъухъан щолеб рател.
К
Кабру – кӀодолъи, тӀадегӀанлъи.
Кавалер – награда щварав рагъухъанасда абулеб букӀараб цӀар.
Кавкаб – планета.
Кавкабул харкъаъ – цо цӀвайида цӀар.
Кавсар – алжаналъуб чваххулеб иццалда цӀар.
КагӀба – Маккаялда бугеб как балелъул бусурбаби жиндехун руссунеб храм, мукъадисаб бакӀ.
Кайпиятал – куцал
Кагьанатзаби – нахъа лъугьинесеб лъалел чагӀи, балъголъи лъалебан абулел чагӀи.
Кагьру – янтарь. Лъабкъоялда анцӀгогӀан миллион соналъ цебе ганчӀиде буссараб накӀкӀилал гъутӀбузул тӀехӀпицӀ. Гьелъул чӀумал, маххал, муншдукӀал ва гь. ц. гьарула.
Казият – газета.
Калимаби – рагӀаби, жугьаби.
Калимат – рагӀарай, цӀар арай, бицен бугей.
Кантор – контора.
Кап – гӀараб, гӀажам хъваялъулъ «к» хӀарпалъул цӀар.
Карам – Азербайжаналда бижараб рокьул эпосияб къасидаталъул герой, Аслил вокьулев. Гьеб «Асли ва Карам» поэмаялда эркенаб рокьиги халкъалъул гьудуллъиги беццун буго.
Карафин – графин.
Карбилаъ – гӀарабиязул цо вилаят, аварагасул ясалъул вас хӀусен чӀвараб бакӀ, мукъадисияб ракь.
Каржум – крем, гьурмада бахунеб хъахӀаб, махӀ берцинаб косметикияб дару.
Карман – караван, къокъа.
Карманалъур – цӀваялда цӀар, планета Марс.

Карпитул-ахIмар – (кирбитулахIмар), къанагIатаб жо; багIараб месед; багIараб фосфор.

Катиб – хъвадарухъан.

Кашиш – христиан диналъул дибир, килисаялъул малла, священник, поп.

Каяб – кабаб, надалда хъахIаб тIанкI, саба бугеб.

Киланги – гвермендо, тIеренаб дарай.

Килас – некIо бахIарчилъиялъухъ кьолеб букIараб хъанчил гIаламаталъул шапакъат, награда.

Кирит – кIулал, рахай, тугъас, къоно.

Кирхан – парча тайпаялъул ххам.

Кисра – Хосров, Иранальул цересел шагьзабазул цояв; гьезул титулияб цIар.

Китаб – тIехь.

Китбат – хъвай-хъвагIай.

Консул – вакил, посол, пачалихъалъулаб божилъи борхулев чи.

Копи – копия.

Кор – Кура гIор.

Кубеч – кубачиялъулаб.

Кулайбил Канан – гIащикъаб рокьи ккеялъ цIар рагIарав, Востокалъул фольклоралъул герой.

Кумасра – гени.

Курс – диналда Аллагьасул свери, ГIаршалда гъоркь бугеб бакI, зоб.

КухIлу – берал бецI гьарун белъунеб сурма.

Къ

Къабил – Адамилги ХIавалги вас. Гьев жиндирго вац Гьабил, эсие кьезе кколей жиндаго цадахъ гьаюрай яц ячинелъун, чIван къосарав, инсаниязалдаго тIоцевесев бидулавлъун рикIкIунев чи.

Къавлу – рагIи.

Къагьва – кофе.

Къадар – насиб, бихьизе хъвараб, лъугьине кколеб, къисмат.

Къадир – Аллагьасул цIаразул цояб, къадар жиндасан бугев абураб магIнаялда.

Къажарал – персал, иранал.

Къажар – къажаразулаб, иранальулаб.

Къайис – гӀараб къисабаздаса бачӀин бугеб «Лайла ва мажнун» къасидатазул аслияв герой, Лайлахъ ккараб рокьуца гӀадаллъун, гӀадамаца жундуз ккурав чиян – Мажнунан тӀокӀцӀарги жинда лъун вукӀарав чи. Гьесул цӀар цӀакъго рокьи ккарав гӀащикъасде абулеб рагӀилъун лъугьун буго.

Къайсар – цезарь, падишагь, парччахӀ.

Къама хӀинчӀ – чӀехӀу бугеб берцинаб хӀинчӀ.

Къама – цо-цо хӀанчӀил ботӀрода букӀунеб чӀехӀу.

Къамар – зодихъ моцӀ.

Къап – Кавказалъулаб мугӀрул тӀел, цебе мукъадисаблъун рикӀкӀунеб букӀараб.

Къарбияй – гуржиязулай.

Къаранпил – махӀ берцинаб михакӀулаб лъим.

Къарби – Гуржистаналъул вилаят.

Къарун – барахщиялъул цӀар рагӀарав чи.

Къасабчи – боци хъун гьан бичулев даранчи.

Къасидатал – поэмаби.

КъатӀипа – рас цӀакъго кӀарцӀаб къацӀипа.

Къапила – гӀадамазул къокъа.

КъацӀипа – гьумераб рахъалда тӀарцӀго къунцӀараб расги бахъараб, чиллаяб ххамил цо тайпа.

Къвал – (рай) – хьухьун яги бессун гьабураб гӀертӀида балеб берцинаб чалу. Цо-цо магӀарул росабалъ гьелде бухка яги гӀертӀикъвал абунги абула. Гьеб гӀеретӀ баччизе гуребги гӀисибикъинаб жо баччизе магь къазеги хӀалтӀизабула.

Къецен – дагӀба.

Къибла-Мина – Ибрагьим аварагас къурбаналъе вас хъвезехъин вукӀараб бакӀ.

Къирал – король.

Къирбал – юг.

Къиралпача – император.

Къубайс – Маккаялда бугеб Абу-Къубайс абулеб мегӀер.

Къудратав – хӀалкӀолев.

Къунщби – гӀундузда цебе бачӀараб ботӀрол рас.

Къудус – Иерусалим.

КъунстӀантӀин – Турциялда бугеб шагьар, Константинополь.

Къурайшияй – къурайшияб тухумалъул чIужугIадан, МухIамад аварагги жинда гъорлъан кколеб гIарабиязул тухумалда гъорлъан цояй.

Къураъ – къуръан махражалда цIалулей гIадан.

Къуръан – бусурбабазул мукъадисаб тIехь.

КъутIпу – полярияб цIва.

Кь

Кьойид – аманаталъе кьей, гъоркьлъалие тей; кIодо гьаби.

Л

Лайлатул къадир – бусурман диналда кIалккун моцIалъул цо сордоялъ кколеб мугIжизатияб къудрат бугеб лахIзатлъун рикIкIунеб, жиб тIаде щведал лъимги къунилан, гьарараб жоги къабуллъулилан абулеб къабулаб сагIат.

Ластик – ххамил цо тайпа.

ЛахIту – хабалъ вукъарасе къаналги чIван гьабураб къор.

Лачен – цIумазул тайпадул цояб, кIудияб итаркIо.

Лепека – надалдасан далиэабун тараб катIари.

Лоти – гьагула, гьавайин хьвадулев чи, тIадагьаб гIамалалъул гIоркьилав.

Лубнаги ЗурайхIги – Востокалъул фольклоралда бицен машгьурал рокьи ккарал ясги васги.

Лугъат – калима.

Лъ

ЛъагIри – гIодоблъи, лъарагIлъи.

Лълъварал – лъугьарал.

М

Магьди – диналда бицунев, нахъа вахъинесев, ислам щула гьабизе Аллгьас витIизе вугилан абулев вакил. Гьес Даржалги чIвазе вугилан бицуна.

Мазгьаб – диналъул цо рикьи.

Маликулмат – рухI бахъулев малаик, ГIизраил.

Манарша – берцинаб махIалъул, сурмияб кьералъул тIегь.

Маску – Москва шагьар.

Музыкатал – граммофонал.

Манжури – китаялъулаб.

Маржан – ралъдал кьурабазда рекӀун рагъаричӀого рукӀунел, рижулел жал гӀадал рухӀчӀаголъабазул ганчӀида сверарал хутӀелазул багӀаргьинаб яги хъахӀаб кьералъул габуда разе маххал-маржаназул цӀал яги цойги къачӀа-кӀатӀаялъе хӀалтӀизарулел жал гьаруле зат.

Маратибал – даражаби.

Мариям – Мариам, мадонна. Диналда рос-чи лъачӀого, яслъиялдаго ГӀиса авараг гьавурай гӀадан – гӀурусалъ – Дева Мария.

Маул-хӀаят – гӀумрудул лъим, гьекъезе щварав чи холарин абулеб маргьуяб лъим.

Махлукъат – халкъулгӀалам, дуниялалдабугебщинаб рухӀчӀаголъи.

МигӀраж – нилъер авараг зодове воржараб сордоялъул байрам; авараг буракъалда рекӀун Аллагьасухъе иналъул хъвараб къасидат.

Мина – гӀарцуде биччалеб чини, эмаль.

Миск – берцинаб махӀалъуб жо.

Мисри – Египет улка.

МугӀжизат – гӀажаибаб лъугьа-бахъин, тӀабигӀаталъул къануназдаса борчӀараб жо.

Мулк – улка-ракь, кверщел тӀад бугеб бакӀ, бечелъи.

Мусавир – художник, фотограф.

Мусудул – ханзабазул ясал, тӀинчӀал бикаби.

Н

НагӀли – хириял ганчӀазда гӀаммаб цӀар.

Назбариш – хӀулидал ургу, перина.

Намруд – зодове вахинеян борхатаб си гьабулев вукӀарав чиян рикӀкӀунев Вавиланалъул къирал.

Насраниял – христианал.

Нил – Египеталъул гӀор.

Нилъу – хвенех.

Нишадур – цӀорол матӀу лъугьине нахъа бахунеб жо.

Ният – (нигат) – къасд, цо щибниги гьабизе жиндиего кьураб рагӀи, ккараб хиял.

НужумтӀалигӀ – астролог, цӀвабзазул хьвадиялъул гӀаламаталде данде ккун инсанасул къисмат бицине кӀолин абун, палтӀами.

Нур – гвангъараб канлъи, цӀадалдаса хадуб анкьго батӀияб кьералда бащдаб гор гьабун гьаваялда бихьулеб канлъулаб спектр.

НухӀ – тӀупан тӀедал вукӀарав авараг. Гьес кӀудияб гамаги гьабун киналниги рухӀчӀаголъабазул цо-цо жутги жинде руссарал гӀадамалги хвасар гьарун ва гьездасан дунялалда кӀиабизеги махлукъат лъугьанила.

О

Огьогьой – гъагъусакӀ, рохьил микки.

Остол – стол.

Отар – росу-свери.

П

Пайтун – чуял рараб, чӀухӀизабун къачӀараб, гӀадамал раччулеб гьоко, фаэтон.

Палаток – платок, кӀаз.

Пампа – квасвкас.

Панар – фонарь.

Паранг – парангаб, Франциялъулаб.

Паргьанг – словарь.

Патираби – патронал.

Пелшер – фельдшер.

Пилитал – гӀурус мацӀалда цӀа гьоркь бакарал къанал, печал абураб магӀнагун босараб рагӀи.

Пинта – гӀалхул чан.

ПиргӀавн – фараон, некӀсияб Египеталъулаб пача.

Подшашка – пачаясул аскаралда такъсир ккарав чи бахъун хвалченги кодоб ккун чанго сагӀаталъ вахъун чӀезавун толеб тагӀзиралда цӀар.

Порохоро – ххамил цо тайпа.

Пулуша – хирияб шалил тайпа; руччабазул хасаб формаялъул горде (гафре).

Р

Ражул – инсан, бихьинчи.

Равнайис – «Ровняйсь» абураб команда.

Рамазан – бусурбабазул кIал кколеб моцI, моцIролаб соналда рекъон бачIиналъ щибаб соналъ батIи-батIияб заманаялъ бачIунеб, «хьвадулеб».

Расси – Россия.

Расму – официальность, гIадлу чIезабизе.

Расул – Аллагьасул илчи, авараг.

РахIман – бусурбабаз Аллагьасде абулеб цIар, гурхIулев абураб магIна бугеб.

Рисалат – хъван битIулеб кагъат.

Румал – Византиял.

РухI – инсан хведал ГIизраил малукувматас чорхолъа нахъе бахъараб рухI хвечIого букIунила, гьелъие кьураб садакъаги щолила.

С

СабахIулхайир – ворчIами гIадаб калима.

Сабаъ – Билкъисил улка, Йеменалъул бакI,

СавмагIат – динияб рукъ, мукъадисаб бакI.

СагIдияб – гIатIидаб, борхатаб, бахьинаб.

Сагьвиллъи – пикру биххункkей, гьакIкIанхутIи.

СайхIун – Сырдарья гIор.

Сак – кьодул кьучI.

Сакинаб – ккураб, гьаркьикъаб; берцинаб.

Салдар – боязул бетIер.

Салма – цо берцинай бикаялъул цIар.

Салман – Сулейман.

Самаияб – зодилаб.

Самаъ – зоб.

Самир – къосарав цо героясул цIар.

Самудилал – Аллагьасул ццин бахъун, гьорол балагь биччан гъурараб къавм.

Санаъ – рецц.

Санам – идол, магIбуд.

Сап – къалмил тIухьи; чIчIва; расул квар.

Сапаъ – гъал.

СахIир – сихIручи.

Сарат – ягьудиязул бика.

Сарин – кечI.
Сармил – саринальъул, кочIол.
Сахратуллагь – Иерусалималда аварагасул мажгиталда гьоркь бугеб тIалу, мукъадисеб кьуру.
Си – тIатIала щибниги лъун гьабураб борхалъи; хъаравуллъиялъе яги рагъуе гьабураб тIалаби гIемераб хъала.
Сигъун – цоцадацун, данде къан.
Сидрат – лотос гъветI; гIаршалда бугеб жагадул гъветIалда цIарин абулеб рагIи.
Сима – гьумер, гьурмал кьер, куц.
Сивечка – свеча, чирахъ.
Сингин-Савфа – гIараб мацIалда цинги, нахъа, хадуб абураб магIнаялъул рагIи.
Синжир – рахас.
Сирру – сихIру, хIилла.
Сси – чIухIиги сабруги жубараб къимат буголъи, къадру борхат букIин.
Ссивукълъи – сси гьечIолъи, асс-къо гьечIолъи.
Ссилияб – сси бугеб.
Соно – гранат.
СубхIаналлагь – Аллагьасе рецц.
СугIад – анкьабилеб векалъул авалалда вукIарав гIарабиязул шагIир КагIбу бину Зугьайратица авараг веццун гьабураб поэмаялда рехсарай берцинай гIаданалда цIар.
Сужда – бетIер гIодоб чIван Аллагьасе как бай.
СукIинир – сукIиялда гьоркьоб, магIарул тIагъуралъул тахтадул свериялдаги жанитIагъуралдаги гьоркьоб бакI.
Суйи – кьватIел, кIибикьараб гьоркьоблъи.
Сурпа – кванил тепси, тIутI, кванил свери.

Т

Табру – меседил магIдан, меседил сали.
Табасилал – биценал.
Табсир – баян кьей.
Таватиял – гуржиязул гиназзаби, бикаби.
Таватур – бице-кицен, цIар ин, легенда.
Тавбу – ракI бухIи, цо жо тIокIаб гьабиларин гьеди.

Таврат – Муса аварагул динияб, мукъадисияб тIехь, ягьудиязул диналъул аслабазул, къануназул тIехь.
ТагIзият – зигаракагъат, магIу.
Таж – ханлъиялъул тIагъур, корона.
Тажвид – бакъан биччан къуръан цIализе лъалев чи.
Тайлан – цIумазул тайпаялъул хIинчI.
Тамру – чамасдак.
Танвин игIраб – нунация, гIараб хъваялъулъ падежияб ахиралда нун хIарп хъвачIого гьеб рагIизе, букIин лъазе, тIад-гъоркь лъолеб цоцада данде руссарал запятаязда яги барщалъиялъул гIаламаталда релълъараб знак.
ТангIин – гIарабиязул доба Маккаялде щвелалде хIажизабаз ихIрам (ретIел хисиялъул обряд) бухьунеб цо бакI.
Тартиб – хаду-цебе ккезабун, цо ккураб къагIидаялда букIин.
ТасбихI – реццалъул калам.
Тастар – тIеренаб чиллайкатнилаб тайпа, руччабаз тIад чIвазе хIалтIизабулеб букIараб гьинаб ххам.
Тах – ишалъулаб заманалда хан гIодов чIолеб букIараб борхатаб, тамахаб, хираго къачIараб, ханлъиялъул гIаламатазул цояблъун рикIкIунеб букIараб хьон-бакI.
Тегь – гьанта, рахIат-хIалхьи гIей.
Телавур – Телавураб, Телави, Гуржистаналъул шагьар.
Терек – накъищ, расен, сурат.
Тесма – чалу.
Територ – территория, сверухълъи, гIатIилъи, вилаят, бакI.
Тиятир – театр.
Туплис – Тблиси шагьар.
Топ – гIарада.
Туп – ххамил гури.

ТI

ТIабгI – тIабигIат-гIамал, хасият.
ТIабиб – тохтир.
ТIавап – свери, тIавагьин.
ТIовкъ – кIамурияб тIадхъел.
ТIагьа – Аллагьазул цIаразул цояб.
ТIайбат – ГIарабустаналъул цо вилаят.

Тlайпус – Югалъул Азиялъулаб кlудияб, цlакъго берцинаб хlули-милъиралъул, гьурихьвагl кинигин биххун бачlунеб, чlухlараб, месед хъварабгlадинаб рачlалъул тlинчl.

Тlайру – хlинчl.

Тlарап – рагlал, мицlир, тlел, каста, бутlа.

Тlенкел – хlамида гъалдибер лъолелъул гъоркь тlамулеб магъакь-кlачарбукъун гьабураб миндар.

Тlецун – тlепун можкlкlун чlун.

Тlупан – лъим кlанцlун дунялго гъанкъи, гьалагаб цlадал балагь.

Тlурайсинаъ – (тlурисин) – диниял тlахьазда цlар рехсолеб цо мегlер, Синай мугlрул; Муса авараг Аллагьгун кlалъазе вахараб мегlер.

У

Ужин – къасиквен.

Ужра – мухь, хlатlухъ кколеб харж.

Умурал – амраби, буюрухъал, приказал.

Ургъабекl – мачlу-чахъма, тункlил цо тайпа.

Урду – урду чlвай, къайикквей, руссен-свери.

Утар – руссен, кули-мархьу, мулк.

Ф

Фурман – амруяб изну.

Х

Хайбар – исламиял рагъазул заманалда маргьуяб бицен букlараб хъала.

Хайдакъ – лезгиязул шагьар, гьезул жамгlият.

Халват – живго-живго чlолеб, чи вачlунареб, гlемерисеб ракьулъ гьабураб рукъ. Цебе заманаялъ гьедин “халват гьабун” жанир чlолел рукlун руго гlадамал Аллагьасде гlагарлъизеян. Жаничlей.

Халилат – гьудул.

Халлил-Ибрагьим – библиялъул Авраам, бищун гlи гlемерав, бечедав авараг, Аллагьасул рахъалдасан къурбаналъе вас хъвеян бачlиндал гьевцин хъвезехъин вукlарав, амма Аллагьас меседил лълъурдузул куй битlун бачlарав, халилулагьилан – Аллагьасул гьудулилан исламалда рехсолев чи.

Халикъ – Аллагь, Аллагьасул цӀаразул цояб (халкъ бижарав абураб магӀнаялда).
Хамсаъ – рокьул къасидатазда машгьурай меседо.
Ханум – бикаян, гӀурус мацӀалда госпожаян, мадам абун кӀодо гьарун руччабазде гьабулеб хитӀаб.
Харкъаъ – гӀарабазул шагӀирас рокьи ккун кочӀолъ ахӀарай берцинай яс; цӀваялда цӀар.
Харс – Турциялъул цо вилаят ва гьелъул тахшагьар.
ХатӀа – гъалатӀаб гӀайиб.
Хиваяй – Хива ханлъиялъулай.
Хизри – хвечӀого ракьалда сверулев, кьуру-хъинсалдаса гъоркье рорти гӀадаб балагьалдаса гӀадамал цӀуниялъе кумек гьабулев вукӀунев, вихьуларев авараг.
Хилап – щаклъи, сантӀари.
ХитӀбат – яс гьари.
Хункар – (гъункар) – турказул султанасде абулеб букӀараб титул.
ХутӀаф – милъиршо.

ХЪ

Хъабало – гордил къвалазда тӀасанго гӀуншдулги далараб, бакьулъа черхалда къараб, ахадаса тирщараб руччабазул байрамияб горде.
Хъанчил агьлу – христианал.
Хъвараб хӀукму – Аллагьас щивасул къисмат цебеккунго лавхӀалда къадаран хъвалеб хъорщода хъван бугилан абулеб рагӀи.
Хъурайсин – тӀагъур, Хурасаналъулаб тахтадул тӀагъур.
Хъумуз – маххул чӀчӀваби раpаб лъарагӀ пандур.

ХӀ

ХӀабашияв – эфиопияв, абиссинияв.
ХӀабсат – Бакъбаккул асаразул гьайбатай героиня.
ХӀабсаъ – фольклоралдасан героиня.
ХӀава – Адамие лъадилъун йикӀине Аллагьас тӀоцее йижарай гӀадан.
ХӀавраал – хӀурулгӀинзаби.
ХӀавраъ – бусурбабазул диналда рехсолей берал чӀахӀияй хӀурулгӀин.

Хlайранлъи – сунцаниги гьабуле кlудияб асаралъ чара хун хутlи, гlажаиблъун ккей, асир-сагьвил гьви.

Хlажрул-асвад – Кагlбаялъул къелъ лъун бугеб, хlажизабаз тlад квер бахъулеб яги убач гьабулеб, исламияб диналъ мукъадисаб, Аллагьас битlун бачlараблъун рикlкlунеб, метеоралъулаб бачlиналъул чlегlераб гамачl.

Хlарака – гlараб, гlажам хъваялъулъ гьаркькъал хlарпазда гъоркь-тlад игlраб (хассал гlаламатал) лъун гьижаяб (слогияб) гьаракь лъугьинаби.

Хlарамалъул ах – гьукъараб, къараб ах.

Хlебтlи – тlуба-гъубай, балагьизе-гьаризе ккечlого рорчlи, хlажалъичlого хутlи.

Хlенехl – хварав чиясде щвазеги хlалтlизабулеб, бекьун бижулеб хер, чlахl.

Хlижаз – Гlарабустаналъул ракь.

Хlубара – мугlрул гlансаялда релълъараб хlинчl.

Хlурулгlин – исламияб-диналъ алжаналда ругилан абулел берцинал ясал, мусудул.

Хlурупал – хlарпал.

Хlусну – берцинлъи.

Хlарбу – рагъ.

Ц

Цодрони – кlиябго цедералъул килщил тlогьал цоцада цвизаридал лъугьунеб гlор.

Цl

Цlалкlал – цlвабзазул цо руккел. Плеяда.

Цlоб – гурхlел, рахlму.

Ч

Чабхъадулал – тlаде кlанцlун рагьи-гьараялъе унезул къокъа.

Чаларча – макказде чан гьабулеб гьунар дагьаб хъарччигъадул тайпаялъул хlинчl.

Чалу – меседкуналъул, яги гlарцукунал расал гъорлъ ругеб, яги батlи-батlияб кьералъул чиллайдул тlеренаб чlоло, чlухlдае ратlлида кколебги букlараб.

Чан – гlалхул чан; чанахъан гlалхул хlайваназда хадув вахъин; рокьи-балай гьаби.

Час – аскаралъулаб салам, честь.

Чит – квасквасул ххамил тIеренаб тайпа, жиб баккудасан, цIидалъ лавсан гIадин, модаялда букIараб, кIаланчIад.

Читбир – сагIтил ункъил бутIа, сундулниги ункъил бутIа.

Чурапал – щватаби.

ЧухтIу – руччабазул рас цебе лъечIого букIиналъе ботIрода къалеб букIараб, гIатIидаб бакь гIадин букъараб, ботIрода бухьунчIеялъе тIад жемулеб чIологи бугеб ботIродакъай.

Ш

Шагьри-кагъат – бацIцIадаб, цIвакараб кагъат.

Шагьсенем – рокьи ккарай ясалъул къисабалъ рехсолеб цIар. Туркменазул, узбеказул, азербайджаназул ва цогидалги рокьул эпосазулъ дандчIвалеб шигIрияб сипат, романтикияб куцалда жиндир гIащикълъиялъеги берцинлъиялъеги рецц гьабулей меседо.

Шагьру-карам – хирияб моцI.

Шагьрузада – Алфулайлаялъул маргьаби рицарай бика.

Шаддадил ирам – маргьуяв хан Шаддадица, ракьалда алжан базабурабилан, жиндирго рагIиятчагIазда гьабизабун букIарабилан абулеб ахги кIалгIаги.

Шаки – Азербайжаналъул шагьар.

Шакир – жинца щукру гьабулев, разияв.

Шаклу – сурат, куц.

Шам – Сирия улка.

ШигIраби – кучIдул, назмаби, саринал.

Ширван – Азербайджаналъул шагьар ва вилаят.

Ширванул Казим – хатI берцинав Ширваналдаса цо мусанипасул цIар.

Шупрай – халип, куц.

Шуша – Азербайджаналъул шагьар.

Щ

Щаклу – сурат.

Щалай – лъар-гIоралъ гьунизабун бачIараб кIкIабтIилаб лулай.

Щукру – разилъун рецц гьаби.

Щунгъар – батIияб, маргьуяб хIинчI; лачен, итаркIо.

Э

Эриван – Ереван шагьар, Армениялъул тахшагьар.

Эрмениял – армениял.

Ю

Юк – къайи, бакIлъи, раччи.

Юкка – тIадкъараб, халатаб руччабазул горде.

Юсуп – берцинлъи жиндие мугIжизатлъун кьун букIарав авараган къуръаналда бицен бугев мисриялъул чи.

Юнус – аварагзабазул цояв.

Я

Ябу – тату хвараб, рекIадулаб гуреб чу.

Явлухъ – ботIрода чIвалеб гьитIинаб кIаз, косынка.

Якъут – багIараб кьералъул хирияб гамачI, рубин.

Ял – хIама-гIорцIеналда лъун баччулеб караваналъул къайи.

ЯшугI – ГIиса аварагасдарелълъарав гьесул хIаваригуназул (соратниказул) цояв.

ПОЭТ
МАХМУД
1873-1919
Умру я, но песню
любви неизменной
Оставлю народу
во всей чистоте.
Я верю: влюблённые,
в час вдохновенный,
К моей устремятся
надгробной плите.